D. FRANCISCI

TOLETI,

SOCIETATIS IESV,

OMNIA QVAE
hucuſque edita ſunt

OPERA PHILOSOPHICA.

Quorum Catalogum verſa pagina indicabit.

Additi ſunt locupletiſſimi Indices
vnicuique operi ſeparatim.

LVGDVNI,
IN OFFICINA HVG. A PORTA,
Apud fratres de Gabiano.

M. D. XCII.

CVM PRIVILEGIO.

Operum Philosophicorum a F. Toleto editorum Elenchus.

Introductio in Dialecticam.	
In Aristotelis Logicam	Commentaria & Quęstiones.
In libros octo Physicorum eiusdem	Commentaria & Quęstiones.
In libros duos eiusdem de Generatione & Corruptione	Commentaria & Quęstiones.
In libros tres de Anima eiusdem	Commentaria & Quęstiones.

LECTORI S.

INTRODVCTIONES, quas Isagogas Græci appellant, cùm in disciplinis omnibus & artibus, amice Lector, vtilissimas esse constat, tum verò in ea, quæ ab Aristotele tradita est, disserendi doctrina ita certum est, vt confirmatione indigere non videatur: nam etsi vir eruditissimus omnes eius artis partes accuratissimè sit persecutus, ac felicissimè absoluerit, vniuersim tamen (quod negari non potest) ita obscurè plerunque multa ab eo dicuntur, vt nisi ab ijs, qui rem velut in summa iam perceperint, facilè intelligi non possint. Itaque in omnibus Academijs, quas nouimus toto orbe celebratissimas, is mos iam inde ab initio inoleuit, vt Philosophiæ professores, antequàm Aristotelis libros explicandos tyronibus aggrediantur, ijs totius Dialecticæ rudia quædam elementa paucis, quantùm natura rei patitur, & apertis præceptionibus comprehensa proponant, quò neque ignari omnino harum rerum ad Aristotelis lectionem accedant, neque rursus diutius æquo in his retineantur, quæ sunt ex ipso plenius postea percepturi. Quam quidem consuetudinem, nisi experientia certissima rerum magistra compertum fuisset optimam esse & vtilissimam, nunquam tãdiu, tanto omnium doctorum consensu, tam frequentes, ac nobiles Academiæ retinuissent. Quòd si nostrum hîc iudicium etiam & exemplum aliquid valet, expertus sum & Romæ hoc anno, & alibi alias, cùm hæc eadem profiteremur, magnam ex ea re vtilitatem ad auditores per-

uenisse, quòd morem hunc secuti essemus. Neque verò illi audiendi sunt, qui hæc Sophistarum esse commenta affirmant, quæ Introductionibus huiusmodi contineri solent: nam (vt de cæteris nunc taceam, quæ sunt à viris doctissimis non pauca conscripta) in hac certè nostra dedimus operam diligenter, vt nihil nisi ex optimis quibusque auctoribus Græcis, Latinis, & Arabibus proferremus, quales sunt inter Græcos quidem Ammonius, Porphyrius, Alexander, Theophrastus, Magentinus, Psellus: inter Latinos autem Boetius, Thomas, Albertus Magnus, Aegidius, & alij plerique: inter Arabes verò Auerroës, Algazeles, Auicenna. Quæ in re si quid est boni (vt fore nos quidem speramus) id & Deo laudi, & tibi commodo esse vehementer optamus.

Vale.

INTRODVCTIONIS IN DIALECTICAM ARISTOTELIS,

LIBER I.

De nomine Dialecticæ.

CAP. I.

DIALECTICA viam ostendit, & methodũ tradit, qua occulta manifestare, confusa discernere, errores repellere, veritatémque confirmare possimus: propterea ante omnem aliã scientiam addiscenda est: ipsa enim est ianuã, qua aperta omnes aperiuntur, & qua clausa omnes clauduntur: cuius adæquatum obiectum est argumentatio, quæ ex simplicibus dictionibus significatiuis, quas Terminos vocant, primò componitur: à quibus priùs nobis esset incipiendum, cùm simplicia priora sint, nisi aliunde initium capere studentium vtilitas præmoneret, quibus conducibilius multò futurum existimamus, si antè, quæ ad ipsam Dialecticam, eiusq; instrumenta pertinent, breui compendio tenuerint, vt quid Dialectica sit, præ aliis omnibus percipientes, modumq; diuidendi, definiendi, & argumentandi edocti, promptiores fiant, faciliusq; per reliqua procedant. Cùm igitur præceptum Aristotelis sit, vt alicuius rei cognitionem indagantes, quid nomen significet, præcognoscant: nominum enim significatione ignorata, ad rerum contemplationem ascendi non potest: nos autem vt breuem quandam Introductionem ad Dialecticam Arist. paremus, quid nomen Dialecticæ sibi velit, exponamus oportet. Dialectica Græcè idem est, ꝙ Latinè disputatrix, vel disserrix, quasi ars quæ disputare, & disserere doceat: quam Stoici partem Logicæ esse existimabant, duas Logicæ facientes partes, alteram inueniendi

argumenta, & rationes, quibus verum à falſo diſcernitur, alteram de inuentis iudicandi; illam Topicam, hanc Dialecticam vocabant. Dialecticorum tamen communis vſus iam nomen Dialecticæ vtrique parti commune fecit: imò Logicæ nomen à Dialecticæ nomine non diſcernunt, præſertim cùm apud Ariſto. talis diſtinctio Dialecticæ & Logicæ non inueniatur. At Logica à λόγῳ dicitur, quod Latinè idem quod ſermo vel ratio eſt, quaſi ſcientia ſermocinalis, vel rationalis, id eſt, quæ verſatur circa rationes, & ſermonem. Vocamus autem rationes, diſcurſus intellectus, quibus verum, vel falſum inquirimus: vnde Logicæ nomen latiùs patet, ſi eius etymologia inſpiciatur, quàm Dialecticæ, cùm Logica etiam Grammaticam, & Rhetoricam, quæ de ſermone ſunt, complectatur: qua parte verò idem quod rationalis eſt, Dialecticæ conueniat, & aliqua ex parte Rhetoricæ, quę etiam ratione vtitur: proinde latiſſimè ſumpta Grammaticam, Rhetoricam & Dialecticam comprehendit. Quod quamuis verum eſt, communiter tamen iam eſt receptum, vt quoties de Logica ſermo fit, idem quod per Dialecticam intelligatur, præſertim apud Dialecticos: vocabula enim peculiariter ſecundum ſubiectam materiam accipienda ſunt.

Quid ſit Dialectica, de eius neceſſitate, materia, fine & officio.

CAP. II.

ARTES omnes in hunc finem inuētæ ſunt, vt per eas operationes noſtrę, quas per naturam non ita facilè & perfectè præſtare poteramus, abſolutæ & exactæ reddantur, quod in omnibus repertire eſt: homo enim poteſt ſcribere, pingere, luctari, texere, ſed id imperfectè, & non ſine errore: at ſi artem teneat, expeditiùs, & certiùs illa omnia exequetur: vnde ars rectè quicquam faciendi, aut cognoſcēdi dicitur promptitudo: ex quo factū eſt, vt cùm multæ in nobis ſint operationes, atq; inter ſe diuerſæ, quas rectè exercere nō poteramus, plures ad hoc inuentæ ſint artes. Sunt autem in cōmuni tres operationes: quædam exteriores, quæ circa aliquā materiam extra nos verſantur, vt pingere, texere, agros colere. Sunt alię operationes exteriores, quæ tamen non in aliquam extra nos tranſeunt materiā, ſicut loqui, ſermocinari, dicere. Sunt aliæ in tertio genere interiores, ſicut contemplari rerum naturas, cōſiderare, verū cognoſcere. Ad tres has operationes optimè exercendas multæ ſunt adinuētæ artes. Ad operationes exteriores

Ars quid.

riores

riores primi generis, sunt omnes illæ artes, quæ Mechanicæ dicuntur, vt memoraria, militaris, nautica, fabrilis. Ad operationes secũdi generis sunt artes, quæ Sermocinales dicuntur, Grammatica scilicet, quæ rectè & congruè voces connectere docet. Rhetorica, quæ elegantẽ, ac suis numeris absolutã reddit orationem. Ad operationes verò tertij generis, quædã ars adinuenta est, quæ methodum traderet, & viam sterneret, qua ad perfectam rerum cõtemplationem, & cognitionem venire possemus: & hæc Dialectica est. Vnde sicut artes Mechanicas rectè faciẽdi, & operandi artes, Grammaticã congruè loquendi, Rhetoricã rectè dicendi, ita Dialecticam rectè intelligendi iure artem dixeris: non quòd per Dialecticã res ipsas sciamus, aut cognoscamus (hoc namque aliarum munus est scientiarum) sed quòd Dialectica modum, & methodum præbeat, quibus rectam rerum contemplationem consequamur, propter quod instrumentum, & organũ sciẽtiarum & modus sciendi dicitur. Quòd si Dialectica etiam circa sermonẽ versatur, id non est per se, nisi quatenus per sermonem operationes intellectus manifestãtur: nec hoc etiã pacto circa quẽcunque sermonem versatur, sed circa eum solum, quo aliquid verè, vel falsò dicitur. De reliquis verò, quæ ad Dialecticã pertinent, dicamus oportet. Experientia enim constat, & Arist. 7. Politi c. 4. docet artes habere aliquam materiam, circa quam operentur: ars enim textoria circa filũ, lignaria circa lignum, militaris circa arma versatur. Est etiã cuique arti suus finis & officium, quorũ nihil Dialecticæ deest. Pro quo aduerte primò, quòd Materia in aliqua arte duplex est; quędã propinqua, & proxima, circa quã talis ars versatur, vt ligna materia sunt artis lignariæ, fabrilis ferrũ, quia circa hęc tales artes versantur: altera materia est remota, quam ars quidem pręsupponit, non tamen circa eam primò versatur, quo pacto arbores materia lignariæ artis, remota tamen, ferrũ militaris, lana textoriæ dicũtur: quia sine his materiæ proximæ nõ cõstãt. Aduerte etiam præter hæc in Grãmatica, Rhetorica, & Dialectica duplicem esse materiam: alterã propinquam, vt in Grammatica sunt voces ad congruam connexionẽ aptæ, in Rhetorica sermo ornatus, & elegãs, in Dialectica verò operationes intellectus, vel sermo qui tales operationes manifestat: alterã autẽ remotã, quæ in his tribus artibus eadẽ est, nempe res omnes, cum discrimine tamen. Grammaticus enim circa res omnes versatur, de eis congruè loquẽdo, Rhetoricus ornatè dicẽdo, Dialecticus viam ostendens, qua verè cognoscantur, & inde

Artes Mechanicæ.

Sermocinales.

Dialectica inventio.

Dialectica quomodo circa sermonem versatur.

Materia artis duplex.

Materia Dialecticæ.

vero sermone exprimantur, propterea hæ artes communes dicuntur. Ex his apparet finis, & officium Dialectici: finis enim eius est methodum ostendere, qua res verè dignosci, & secerni queant: officium autem ea ministrare quibus talis cognitio obtineatur: id autem fit diuidendo, definiendo, & argumentando: officium ergo ipsius definire, diuidere, & argumentari est. Instrumenta, quæ modi sciendi dicuntur, sunt definitio, diuisio, & argumentatio: de quorum singulis introductorio modo nonnulla dicemus. Et primùm de definitione.

Finis & officium Dialectici.

Quid Definitio, & quotuplex sit.

CAP. III.

CIRCA definitionem quatuor nobis breuiter consideranda sunt. Primum, quid sit definitio. Secũdum, quotuplex sit. Tertium, quæ sint leges bonæ definitionis. Quartum, quimodi argumẽtandi, & loquendi per definitionẽ. Circa primũ aduerte, Arist. 1. Top. c. 4 id quod nos definitionem vocamus, terminũ, vocare, translatione sumpta à termino, & limite, quo agri, vel areæ circunscribuntur: vt enim totum quod illius est areæ, intra talem terminum continetur, nec quicquã areæ est extra terminum, nec aliud, quod non sit areæ, est intra: ita illa oratio, quæ omnes partes, quæ sunt in natura rei, ita explicat vt nihil deficiat, vel redũdet, dicitur terminus. Nos vocamus definitionem quasi vndiq; circunscribentẽ rei naturã. Est autẽ definitio iuxta Ari. 2. Post. c. 10. oratio ipsum quod quid est significans, ac si dixisset, est oratio, quæ naturã alicuius manifestat. In qua definitione duæ sunt particulæ cõsiderandæ. Altera est, quòd sit oratio, idest, aggregatio quædã multarũ vocum & notionum: cùm enim naturæ rerum quæ definiuntur, habeant plures partes, necesse est pluribus manifestentur vocibus, vnde vna sola vox nõ est definitio. Altera particula est, naturã alicuius significans. Hoc ponitur ad excludendas orationes multas, quæ definitiones nõ sunt, quia alicuius naturã non manifestant: ex quo fit vt ista sit definitio, animal rationale, est enim oratio, & hominis naturam explicat: at, homo est doctus, oratio quidem est, definitio verò minimè, nullius enim naturam exprimit. Contra hoc, vnum posset argumentum opponi huiusmodi: Vna vox sola potest significare totã naturam rei: ergo definitio non est oratio. Antecedens probatur, Ista vox homo significat totum hominem, & integram ipsius naturam: ergo vna vox totam rem explicat. Ad hoc respondetur dupliciter aliquam rem voce significari, & manifestari

Definitio quid.

Obiectio.

Solutio.

nifestari posse, vno modo distinctè, altero modo cõfusè. Hoc exemplo poterit intelligi. Videre quandoque possumus imaginem aliquam confusè, cùm totam simul conspicimus, nec magis visus ad vnam quàm ad aliam partem inclinatur: videmus etiam eandem distinctè, cùm ad singulas partes oculos conuertimus vel minimam quamque lineam inspicientes, quod etiam intellectu cõtemplantes aliquando facimus, ita res significatur vna quidem voce confusè tamen, quia per eam tota simul repræsentatur: at verò pluribus vocibus eadẽ res singulis singulas eius partes significantibus distinctè significatur. Modò respondetur, Definitionem debere significare rem totam non confusè, sed distinctè, propterea debere esse orationem: ex quo sequitur, nomen alicuius rei, & definitionem eiusdem idem significare, sed non modo eodẽ, sed alterum distinctè, alterũ confusè: homo enim, & animal rationale eandem rem exprimunt, sed vox, homo, confusè: definitio verò animal rationale, distinctè. Cùm igitur definitio alicuius naturã explicet, fit vt prima diuisione diuidatur iuxta diuisionem eius cuius naturã explicat: quod duplex potest esse, alterum, vox aliqua significatiua, alterũ res aliqua, vt enim res ipsæ suas habent proprias naturas, ita etiã & nomina suas sortiũtur naturas, quę à significatione sumũtur: vt sicut homo est homo per animã, & corpus, ita & nomẽ nomẽ est, quia ex voce & significatione cõponitur. Possũt ergo & res, & nomina definiri: vnde exurgit duplex definitio, altera quę dicitur nominis, altera quę dicitur rei. Definitio nominis, quę Interpretatio, & Etymologia aliquando dicitur, est oratio nominis significationẽ exponẽs. Hîc autẽ vocamus nomen quãcunque dictionẽ significatiuã, vt magnanimus est, qui magnũ habet animum, infinitũ quod non habet finẽ, vacuũ est quod caret corpore. Argumento autem est, iis definitionibus sola nomina, nõ res definiri, quòd aliquãdo cõtingat similia nomina fictitiũ quid significare. Multiplex quidẽ huiusmodi definitio assignatur, sed quia Grammatica est potius cõsideratio talis, prætermittitur. Definitio verò rei, est oratio rem aliquam explicans, vt animal rationale, quæ hominis naturã manifestat.

Nomẽ res & definitio quomodo differant.

Definitio quotuplex.

Quotuplex sit Definitio rei.

CAP. IIII.

TRIPLEX est definitio rei, quædam essentialis, quædam causalis, quædam descriptiua, seu accidẽtaria. Essentialis definitio, est oratio genus & differentiã alicuius rei continẽs. Vocatur autem genus id, quod naturæ definiti ita competit,

Definitio rei triplex.

vt simul etiã de aliis prædicetur:vt in hac hominis definitione,animal rationale,animal genus est,quia cũ de natura hominis sit,etiã de equo,capra,& aliis multis prędicatur. Est autẽ differentia,id quod cùm de natura etiam definiti sit,cũ genere iunctũ ipsum determinat,& coarctat,vt pro sola re definita sumatur,sicut se habet in illa eadẽ definitione rationale: est enim in ipsa hominis natura, & coarctat genus animal vt nõ equũ,nec aliud pręter hominẽ dicat. Huiusmodi definitio dicitur Essentialis,quia naturam rei per ea quę illi essentialia sunt manifestat:idẽ enim natura,& essentia sunt,nec exactiorẽ modò petas horũ declarationẽ,suo enim loco diligentiùs ista cõsiderãda sunt. Definitio Causalis,est oratio rei proprias causas manifestans. Causarum autẽ numerus quadruplex est: quędã causa est materialis,ea nẽpe,ex qua aliquid fit,vt ligna, & lapides,materia sunt domus,æs statuæ,corpus humanũ ipsius hominis:altera est forma,ea scilicet,per quam res est, & quæ simul cũ materia rẽ totam absoluit, vt anima rationalis hominis est forma,& figura statuæ: tertia est efficiens, à qua aliud producitur,vt sol lumẽ producit,ipsius est efficiens causa,& ignis caloris,& sutor calcei:quarta est causa finalis,gratia cuius,seu propter quã aliquid fit,vt beatitudo causa est finalis hominis,ad beatitudinem enim creatus est,& sanitas est finis potionis amarę. Ex his igitur causis,aut singulis aut pluribus aut omnibus Definitiones Causales fiunt. Sũt autẽ,quæ per materiã dantur,vt domus est ex lapidibus,lignis,& terra, reliquisq; partib⁹ cõstructa: zithũ est potus ex aqua,hordeo, & lupulo cõfectus. Sub hoc definitionis genere cõprehẽduntur definitiones quibus res artificiatæ per ea ex quibus fiunt, definiuntur. Cõprehẽduntur etiã definitiones,quæ partes rei continent,vt mundus est ex cœlo,terraque,& ex naturis quæ intra hęc includuntur,cõstitutio:corpus humanũ est quod ex erecto capite,pectore,manibus,vẽtre,pedibúsq; cõstat, quas alij vocãt partitiones. Cõprehẽdũtur etiam definitiones accidentiũ,quę per subiecta ipsorũ assignãtur,vt risibilitas est aptitudo hominis ad ridẽdũ,lumẽ est actus diaphani. Secũdum genus Causaliũ definitionũ est per formam,vt homo est animal ex rationali anima constãs:ad quod genus illę definitiones reducũtur,quib⁹ cõcreta per abstracta definimus,vt albũ est quod albedine afficitur. Tertiũ genus est per efficiẽtẽ causam,vt dies est latio solis supra terrã. Eclipsis est interpositio terrę inter solẽ,& lunã,tonitruum est extinctio ignis in nube. Possumus etiã his vti in obliquo dicẽtes, nox est priuatio luminis

Differẽtia quid.

Essentialis definitio quæ.

Causarum quatuor genera.

minis proueniens ex latione solis sub terrā. Quartū genus est per finalē causam, vt homo est aīal ad summi boni perceptionē destinatū, domus est tegumētum ad incōmoditates extrinsecas propulsādas. Possunt etiā definitiones per plures causas simul assignari. Ista enim quatuor continet causas, homo est animal ex rationali anima & corpore in æternam beatitudinem à Deo creatum: hæc autem duas, Eclipsis est priuatio luminis ex interpositione terræ: hæc autem tres, homo animal est ex anima & corpore in beatitudinem ordinatum. Hic autem vnum aduerte, definitiones eas, quæ per materiā & formam assignantur, esse etiam essentiales: materia enim & forma ad rei naturā spectant, ipsamq; componunt: vnde dici possent essentiales. At quia simul etiam causæ rei sunt, causales dicentur: distinctionis gratia solent aliqui eas essentiales Physicas nuncupare, reliquas verò, quæ genere, & differentia constant, essentiales Metaphysicas. Tertia definitio est accidentaria, quæ non quid res, sed potiùs qualis sit, significat. Hæc autem est oratio rem per sua accidentia manifestans. Est autem duplex, altera, quę per genus, & accidens proprium, quod illi soli rei cōuenit, assignatur, vt homo est animal risibile, terra est elementum grauissimum, ignis elementum leuissimum, & hęc propriè dicitur descriptio Ad hanc definitionem reducuntur eæ, quæ dantur per effectus, vt iustitia est quæ suum cuiq; tribuit, sol est autor diurnę lucis, homo est animal, quod loqui potest. Altera definitio accidentaria est, quæ datur per accidentia cōmunia, quorū singula pluribus rebus insunt, simul tamē iuncta, nonnisi rei, quæ definitur, vt homo est animal bipes, implume, pulchrum, magni cerebri. Ad hoc definitionis genus aliquæ Poëtarū descriptiones reduci possent, sed ista vlteriùs prosequi non præsentis speculationis est, ne introductionis limites extra modum diuagantes trāsiliamus.

De legibus bonæ definitionis, de modo argumentandi, & loquendi circa ipsam definitionem.

CAP. V.

MVLTA quidē pręcepta sunt ad bene definiēdū obseruanda, quę diffusè 6. Top. Arist tradit. ex quib' tria omnibus definitionibus cōmunia in præsenti explicanda eligimus. Primū igitur præceptū, seu lex est, vt definitio clarior sit definito: cùm enim in hoc sit inuenta definitio, vt rē occultā manifestet, oportet vt notior sit q̄ illud quod definitur: vt hæc definitio, animal à Deo creatū ad beatitudinem, naturā hominis magis manifestat, quàm si vnica exprimatur voce, nempe, *Definitionis leges.*

homo

homo. Huic præcepto aduerſantur definitiones illæ,quæ per ignotiora,vel æquè ignota aſsignantur,vt ſi dicas,ſomnus eſt imago mortis, mors enim obſcurior eſt ſomno. Aduerſantur etiã,quæ idẽ per idẽ definiunt, vt ſi dicas,leo eſt animal quod eſt leo. Aduerſantur tandẽ,quæ vocẽ metaphoricã habent, vt homo eſt arbor inuerſa.Secũdũ præceptum eſt:Definitio debet reciprocari,& conuerti cum definito,id eſt, de quocũque prædicatur definitum,de eodem & definitio prędicari debet, & de quocũque definitio,de eodem & definitũ, ita nulli vnũ cõpetat cui non & alterũ.Huic præcepto aduerſantur,qui ſolùm per cõmunia definiunt,quæ pluribus quàm definito inſunt, vt homo eſt ſubſtantia ſenſibilis.Aduersãtur etiã nominũ etymologiæ,quæ ob id nõ ſunt propriè definitiones,cùm pluribus quã definitis cõueniãt,vt Theologus eſt qui de Deo loquitur,lapis eſt quod pedẽ lædit.Tertiũ præceptũ eſt,Definitio nihil debet habere ſuperfluum,vel diminutũ , ſed ita rẽ explicare,vt nec deficiat,nec excedat. vnde nõ eſt bona definitio,Homo eſt animal rationale,coloratum,bipes:eſt enim ſuperflua,cùm coloratũ,& bipes non ſint in natura hominis, nec iſta eſt bona definitio,homo eſt ſubſtantia rationalis, eſt enim diminuta, cùm plura ſint in natura hominis quàm ea, quę in tali definitione actu cõtinẽtur Eſt enim homo ſubſtãtia corporea,animata,ſenſibilis,rationalis. Hæc sũt præcepta cuilibet bonæ definitioni neceſſaria , ita vt ex vnius defectu vitioſa reddatur definitio:vnde ſi quis velit definitionem aliquã bonã eſſe cõtẽdere,omnes ſimul leges illi ineſſe probare tenetur,ac q definitionẽ vitioſã eſſe cõtẽderit,vel vnicã legẽ deeſſe ſufficiet oſtẽdere.

Modus argumentandi a Definitione duplex.

Modus argumentandi in definitione duplex eſt admodũ vtilis. Alter eſt, vt tã definitũ quàm definitio de aliquo ꝑdicetur, & tũc de quocũque affirmatur definitũ,affirmabitur & definitio,& de quocũque definitio pariter

1. & definitũ.Similiter etiã negatiuè,vt cõcha eſt animal, ergo eſt corpus animatũ ſenſibile: & cõtrà,concha eſt corpus animatũ ſenſibile,ergo eſt animal: humilitas eſt habitus bonus, ergo eſt virtus:& cõtrà,eſt virtus,ergo eſt habitus bonus. Pariter etiã in negatione, vt,ſimia non eſt animal rationale, ergo non eſt homo:è contrario non eſt homo,ergo nõ eſt animal rationale:ſuperbia non eſt habitus bonus , igitur nec eſt

2. virtus,item non eſt virtus,ergo nec habitus bonus. Alter modus argumentandi eſt quãdo aliquid de definito, vel de definitione prædicatur,& tunc quod affirmatur de definito, affirmabitur & de definitione,pari ratione quod negatur; & contrà

trà à definitione ad definitum, vt animal rationale est capax beatitudinis, ergo & homo, & homo est capax beatitudinis, ergo & animal rationale. Negatiuè pariter, vt habitus malus non est expetendus, igitur nec vitium: virtus non est spernenda, ergo nec habitus bonus est spernendus. Superest vt de modo loquendi per definitionem, dicamus. Duplex autem loquendi est modus & interroganti, & respondenti. Primum, petenti, quæ definitio est ista? Responde, vel est nominis, vel est rei, est causalis, vel essentialis, vel descriptiua. Petenti secundò, qualis est hæc definitio? Responde, est bona, vel est mala. Circa definitum etiam potest interrogãs petere, quid est hoc, scilicet, quid est homo vel leo? Cui responde per definitionem essentialem vel causalem. Secundò, quale est hoc? Responde per accidentariam. Circa definitionem autem nominis solet peti, quæ est huius nominis significatio? Et respondetur per illius significationes. At circa causalem secundum causarum numerum quadruplex fit interrogatio, vt à quo est cathedra? Responde, per efficientem: ex quo est? Responde, per materiam: per quid est? Responde, per formam: propter quid, causam finalem petit. *Loquendi modus per definitionem.*

Quid Diuisio, quotuplex, quæ ipsius præcepta sint.

CAP. VI.

EST alius sciẽdi modus, qui dicitur Diuisio, qua vtimur ad totius alicuius partes inuestigandas: vnde non minimum hæc definitioni prodesse solet, quę ex partibus cõflatur. Quid igitur sit Diuisio, & quotuplex, quæ ipsius leges, quib[9] modis per Diuisionẽ argumentari liceat, quis tãdẽ sit loquendi modus, tractare oportet. Diuisio, oratio est totũ in suas partes distribuẽs. oratio dicitur: nõ enim diuisio quæcũq; ad Dialecticũ spectat, sed ea, quæ mẽte, & voce fit, id est, cùm rem aliquã simul intelligẽtes singulas eius partes inuestigare, & voce exprimére conamur: & propterea diuisio talis oratio dicitur, aliæ verò diuisiones, nẽpe, cũ gladio lignum, vel aliud quiduis scindimus, Dialecticę nõ sunt. Est igitur Dialectica diuisio, oratio, qua de toto aliquo loquẽtes singulas ei[9] partes enarramus: quæ diuisio manifestat eã quã intellectu concepimus, vt totũ hoc, bonũ scilicet, assumentes, in singulas suas distribuimus partes vtile, honestũ, & delectabile. In qua oratione duo sunt: alterũ, totũ illud quod secatur in partes & hoc diuisum dicitur. Alterũ, ipsius enumeratæ partes, & hę mẽbra diuidentia dicuntur. Ex vtroq; autem cõstituta oratio diuisio est, quæ sicut & definitio, in diuisionẽ nominis, & diuisionẽ rei primò diuidi *Diuisio quid.* *Diuisio duplex.*

diuidi poteſt. Diuiſio nominis eſt oratio qua vox in ſuas ſignificationes diſtinguitur, vt canis ſignificat ſydus quoddã, ſignificat & animal terreſtre. Hæc diuiſio nominis eſt, non enim res aliqua per eã in ſuas partes diuiditur, ſed ſola vox. Hanc Græci enumerationem vocabant. Tali autem diuiſione non vnam vocem tantùm, ſed & orationem integrã in varios ſenſus quos recipit, diſtinguimus, quas orationes amphibologicas vocant, vt, *aio te Aeacida Romanos vincere poſſe.* Crœſus Halym ingreſſus perdet quamplurima regna.

Diuiſio triplex. Diuisio rei eſt, cùm res aliqua in ſuas partes, vel accidẽtia diſtinguitur, quæ triplex eſt. Prima diuiſio generis in ſpe-

1. cies. Hæc autẽ eſt, cùm cõmune aliquod in minus cõmunia, de quibus per ſe prædicatur, diuiditur, vt, Elementorũ aliud ignis, aliud aër, aliud aqua, aliud terra. Hæc autẽ diuiſio fieri aliquando ſolet per differentias ex quibus ſpecies cõſtituuntur, vt animaliũ aliud rationale, aliud irrationale, idẽ eſt ac,

2. animaliũ aliud homo, aliud brutũ. Altera diuiſio eſt totius in partes, ex quibus componitur. Et hæc duplex ſolet eſſe ſecundum duplicem rationem partium, ex quibus cõponitur. ſunt enim quædam partes, quæ ad naturam, & eſſentiam rei pertinẽt, quales ſunt, forma, & materia, de quib. ſuperiùs diximus: & ſecundum has fit diuiſio quædã eſſentialis in partes, vt hominis alia pars anima, alia corpus; vaſis alia pars argentũ, alia figura. Quædam ſunt partes, quæ quantitatis rei potiùs quàm naturæ, partes ſunt. & ſecundum has fit diuiſio, quæ in partes integrantes dicitur, quam aliqui partitionem vocant, vt corporis humani alia pars caput, alia brachia, alia thorax, alia vẽter, alia pedes: in his enim decorus partiũ ordo ſeruandus eſt.

3. Similiter terræ alia pars Aſia, alia Africa, alia Europa. Tertia diuiſio eſt, quando ſubiectum aliquod in varia accidẽtia, quæ illi insũt, diſtribuitur: vt hominũ alius doctus, alius indoctus; hominũ alius liberalis, alius prodigus, alius auarus, alius ſtudioſus, alius prauus. Ad hanc diuiſionem pertinent diuiſiones eæ, quibus ſubiectum in ſuas potẽtias diuidimus, vt rationalis animæ alia potẽtia intellectus, alia volũtas, alia memoria, animalis alia potentia ſenſus, alia appetitus, alia ad motũ. Solet autem hæc accidentium diuiſio adhuc dupliciter fieri: aliquando enim accidens in ſua ſubiecta diuiditur, vt alborum aliud liliũ, aliud nix, aliud cygnus, &c. Virtutum aliæ in parte intellectiua, aliæ in ſenſitiua ſunt. Aliquando etiã accidens in accidẽtia diuiditur, vt dulciũ aliud flauum, aliud album. His igitur conſtitutis, præcepta in diuiſione obſeruãda conſtituamus.

Diuiſionis præcepta quatuor.

mus. Primum pręceptum est, ne plura mēbra contineat, quàm 1.
par est: si enim aliquis diuisione prima animal in omnes suas species diuidat, non erit congrua diuisio: nam cùm diuisio rei manifestandæ gratia inuenta sit, si multa contineret mēbra, fastidium potiùs, & obscuritatē quàm cognitionem pareret. Adde etiam quòd diuidentia membra quendā ordinem inter se petunt, quem, si tam multa sint, obseruare difficillimū est.

Circa hoc autem præceptum tria attendenda sunt. Primum, vt si alicuius communis generis species paucæ sint: per illas diuisio fiat, vt, elementorum aliud ignis, aliud aër, aliud aqua, aliud terra. Secundum, si species plurimæ sunt, tunc per aliquas species superiores diuisio procedat, & has rursus per alias diuidamus, vt, Animalium aliud homo, aliud brutum: Brutorum aliud aëreum, aliud aqueum, aliud terrenū: & hæc rursus per alia, donec ad vltima deueniamus. Tertium, potest etiam diuisio fieri per duas oppositas differentias, vt, Animalium aliud rationale, aliud irrationale, sed horum causas perscrutari, alterius negotij est. Secundum præceptum, Singula 2.
membra diuisionis debēt esse inferiora diuiso, id est, diuisum sub se plura debet amplecti, quàm singula membra: vnde non esset cōgrua diuisio, Animalium aliud sentit, aliud mouetur; nam sentire ita commune est, sicut animal, cùm omne animal sentiat. Tertium præceptum, Omnia membra simul sumpta 3.
sint suo diuiso æqualia, ita vt nihil contineatur sub diuiso, quod non sub aliquo membro, nec aliquid sub membro, quod non sub diuiso: vnde non est diuisio bona, Animalium aliud rationale, aliud irrationale, aliud elementum; hoc enim tertium membrum non est sub diuiso. Quartum præceptum 4.
est, vt membra inter se aliquam habeant æqualitatem, id est, vnum in altero non contineatur: vnde non est diuisio bona, Animalium aliud irrationale, aliud bipes; vnum enim alterum includit, cùm aliquod sit irrationale simul & bipes: nec ista, Hominum alius pius, alius literatus, cùm sint homines pij simul & literati.

De modis argumentandi & loquendi per Diuisionem.

CAP. VII.

QVADRVPLEX est modus, quo circa Diuisionē argumētari possumus. Primus est à positiōe diuisi ad positionē 1.
alicuius ex mēbris diuidentibus, & è cōuerso, id est, de quocunq; ipsum diuisum affirmare verū est, de eodem aliquod ex diuidētibus membris affirmare verum erit. vt leo est animal, ergo rationale vel irrationale. Similiter de quo mēbrum aliquod

quod affirmatur, & ipſum diuiſum affirmabitur, vt equus eſt irrationalis:ergo animal. Hìc tamen obſeruandũ eſt, vt à diuiſo procedentes non vnum membrum ſolum,ſed omnia ſub disiunctione colligamus:nõ enim valet hoc,eſt animal, ergo rationale , ſed inferre oportet ergo rationale , vel irrationale. At ab ipſis membris ad diuiſum progredientes poſſumus, & ab omnibus ſimul,& ſingulis diuiſum inferre, vt hoc eſt irrationale,ergo animal:itẽ,hoc eſt rationale, vel irrationale, ergo animal. Obſeruandũ etiam alterũ eſt,vt in partitionib. cũ diuiſo aliquid cõmune , quod de ſingulis prædicetur affirmamus,vt mũdi alia pars Africa,alia Aſia,alia Europa ,prædicatio ſic eſt cõſtruẽda,Africa eſt pars mũdi, Aſia eſt pars mũdi,
2. & Europa eſt pars mũdi.Secundus argumẽtandi modus à negatione diuiſi ad negationẽ membrorum diuidentium , & ecõuerſo,id eſt,ſi de aliquo diuiſum negare verũ eſt,de eodem & membra diuidentia negare verũ erit , vt lapis non eſt animal.ergo nec rationalis,nec irrationalis.Item ſi membra negare verũ eſt,& ipſum diuiſum negare verum erit,vt lapis nõ eſt rationalis,nec irrationalis,ergo nec animal.Hic autẽ modus aliter ſe habet quàm præcedens: à negatione enim diuiſi procedentes omnia membra ſimul & ſingula licet negare , & ab ipſis ad diuiſum regredientes non ab vno ſolo,ſed ab omniũ negatione procedere debemus: non enim valet,nõ eſt rationale:ergo nõ eſt animal;valet tamen, nõ eſt rationale neq;
3. irrationale,ergo nõ eſt animal. Tertius modus eſt à poſitione diuiſi & negatione vnius mẽbri ad affirmationem alterius, ſi fuerit diuiſio bimembris, vel à negatione duorũ vel trium, ſi fuerit pluriũ membrorũ,id eſt, ſi de aliquo affirmas diuiſum, & negas vnum, aut duo membra,affirmabis certè membrum reliquũ,vt hoc corpus eſt elementum, & non eſt ignis,nec aqua,nec terra,ergo eſt aër:leo eſt animal non rationale , ergo
4. irrationale Quartus modus eſt inter ipſa membra diuidentia ab affirmatione vnius ad negationẽ alterius, vt hoc eſt ignis, ergo nõ eſt aqua:hoc eſt caducũ,ergo non eſt perpetuũ. Non tamen ſemper iſte modus argumentandi valet : non enim ſequitur,virtus eſt honeſta,ergo non eſt delectabilis : vtrunque enim eſt,niſi velis inferre,non eadem ratione eſt delectabilis, qua eſt honeſta Modus loquendi interroganti triplex eſt.Primum enim quærenti,Quę diuiſio eſt iſta?Reſpõde per aliquã ſpeciem ex ſuperiùs aſſignatis.Secũdò,Qualis eſt diuiſio?Reſponde,bonam,vel malam.Tertiò,Quot partibus cõſtat hæc diuiſio? Reſponde,duobus, tribus,ſecundum numerum partium,

tium,seu membrorum ipsius.

Quid Argumentatio, quæ species, quæ præcepta ipsius sint.

CAP. VIII.

ARGVMENTATIO præcipuum est Dialecticæ instrumétum,quo ad probandas veritates ignoras,falsitatésq; repellendas vti solemus. Hæc autem est oratio,in qua vnum ex altero cōsequi denotatur,id est,oratio, in qua propositio vna incognita ex altera cognita probatur,& declaratur, vt spongia est animal , ergo est sensitiua. Dicitur autem oratio , quia vna vox Argumentatio non est. Dicitur,in qua vnū denotatur consequi ex altero, quia non sat est vt vnum ex altero sequatur vt Argumentatio sit, nisi in tali oratione talis consecutio exprimatur : vnde ista Argumentatio non est , Spongia est animal,& est sensitiua,licèt vnum ex altero sequatur , nisi illud explicetur,dicendo,spongia est animal,ergo est sensitiua. Ex quo fit,vt in Argumentatione qualibet sint tres partes necessariæ. Prima,illa propositio ex qua altera infertur,scilicet spongia est animal,quæ dicitur antecedens,seu argūmentū. Altera,illa quæ infertur,scilicet,spongia est sensitiua,quæ dicitur consequens. Tertia,illa cōiunctio, *ergo*,vel similis explicans consequutionem , quæ dicitur nota illationis. Tota autem oratio ex antecedenti,seu argumento,& consequenti, & nota illationis constructa,Argumentatio est.. *Argumētatio quid* *Arg partes.*

ARGVMENTATIONIS quadruplex est species, Syllogismº, Enthymema,Inductio & Exēplū. Syllogismus est oratio, in qua ex duobus propositionibus inter se dispositis tertia necessariò colligitur,vt omne animal est substātia,omnis homo est animal,ergo omnis homo est substantia,prima propositio maior,secunda minor,tertia cōclusio dicitur. Enthymema est Syllogismus truunatus,id est,qui ex vna propositione procedit ad alterius probationem,vt omnis homo est animal,ergo omnis homo est sensitiuus. Inductio est à singularib. sufficiēter enumeratis ad vniuersale progressio,vt iste ignis est calidº & ille ignis est calidus , ergo omnis ignis est calidus. Exēplū est ex vno,vel pluribus particularibus vnius particularis propter similitudinem illatio, vt Deus pepercit Niniuitis pœnitentiā agentibus,ergo & aliis peccatoribus parcet, si eos pœnituerit. Has species breuiter modò pro incipientium captu tractasse sufficiat,plura enim suis in locis tradenda sunt. *Arg. species.* *Syllogismus.* *Enthymema.* *Inductio.* *Exemplū.*

NVNC quæ Argumētationis præcepta sint, dicamus oportet. Est autem vnum in præsentia solum obseruandum , vt in Argumentatione vnum verè ex altero sequatur, & inferatur, *Arg præcepta.*

ſicut ſequi & inferri denotatur: quando enim talis conſequẽtia, & illatio deeſt, Argumentatio vitioſa redditur, vt ſi dicas homo mouetur, ergo currit, Argumentatio mala eſt, cùm nõ benè inferatur hominem currere, ex eo quòd mouetur: poteſt enim moueri, & non currere, ſi tantùm ambulet. At ſi dicas, homo currit: ergo mouetur, Argumentatio bona eſt: optimè enim colligitur, hominem moueri ex eo quod currat. Vbi diligenter debes aduertere, Vitium, vel rectitudinem Argumẽtationis non conſiſtere in veritate, vel falſitate propoſitionũ ex quibus conſtat, ſed in recta vel non recta vnius ex altera deductione: poteſt enim fieri, vt argumẽtatio bona ſit ex propoſitionibus falſis, in quibus tamen illatio recta eſt, vt homo volat, ergo homo habet alas, poteſt etiam fieri vt Argumẽtatio vitioſa ſit ex propoſitionibus veris, recta illatione deficiẽte, vt homo eſt animal, ergo habet duos pedes: propterea Argumentatio vera vel falſa non eſt dicenda, ſed bona, vel mala. Signum vnum adhiberi poteſt, quando conſequentia mala eſt, nempe cùm antecedens poſſit eſſe verum conſequenti exiſtente falſo, non ꝙ propter falſitatem propoſitionis mala ſit, ſed quòd in tali caſu certum eſt non eſſe illationem rectã, cùm in conſequentia bona, ſi antecedens verum eſt, & conſequens verum ſit: ex vero enim non ſequitur falſum. Reliqua in libro quarto tradentur.

Nota.

Quis ſit Diſputandi modus obſeruandus inter ſcholaſticos concertantes.

CAP. IX.

Diſputationis vſus & finis.

DISPVTATIO veritatis alicuius indagandæ cauſa eſt: cũ enim plurima nobis non ſtatim manifeſta ſint, eò quòd multa ſimul eorum veritatem impedientia occurrant, nec facile ſit iſta diſcernere. Diſputatione indigemus, qua, propoſita re, alia omnia, quæ illius non ſunt, ſeparantes veram eius naturam conſequamur: vnde effluxit, vt clara veritatis cognitio dicatur diſtincta, quaſi ſegregata ab aliis multis, quibus rei veritas opprimebatur, & verbum Diſputare optima analogia deductum eſt: vt enim plantæ & vites putantur, reiectiſque inutilibus, quibus ſuffocatę erant, purgantur, ita illa diſceptatio, qua ea, quæ veritatem velut ſupprimebant, reiiciuntur, meritò dicitur diſputatio.

Vnde dicatur.

Regula communes

PRIMA Regula communis. Ex his id tam Reſpõdenti quã Argumentanti obſeruandum maximè videtur, ne finem hunc

Diſpu

Diſputationis, qui eſt, veritatem indagare,peruertant, dum *diſputātiū* manifeſtè falſa defendũt,vel circa res admodùm per ſe notas tempus inutiliter conſumunt. Vnde cauere oportet à proteruia, quod clarè falſum eſt ſuſtinendo, vel quod manifeſtum eſt pertinaciter negando. Poterit tamen propter ſcholaſticorum exercitationem verum aliquando impugnari, & falſum aliquod defendi.

SECVNDA Regula cõmunis. Vtrique etiam id obſeruandum eſt,vt id,cuius veritas inquiritur, & quod diſputandum proponitur,quod thema,vel poſitio,vel quæſtio dicitur,attētè cõſideretur,& diſputatio circa illud verſetur,vel circa ea ex quibus illius cognitio dependet, nec fiant extra rē digreſſiones,vel verba inaniter iactentur,aut repetantur.

TERTIA Regula communis. Illud vtrique obſeruandum eſt, vt initio ſemel beneuolentiam comiter, & modeſtè captent,Is qui argumentatur,Magiſtri, circunſtantium, & Reſpondentis:Reſpondens verò ſolius Argumentantis. vterque autem ardorem aliquem ac vim (modo ſeruato) diſputationi adhibeat; hoc enim & diſputantium ingenium acuitur, & circunſtantium animi ad attentè, & ſine faſtidio, & non citra vtilitatem audiendum eriguntur.

PRIMA Regula Argumentantis. Argumentans maximè *Argumentātiu, ſeu impugnātiu.* obſeruet vt ſuam argumentationem integram proponat aduerſus id quod proponitur à Reſpondente defendendũ, ſemper præmittens, *Sic argumentor*, *Sic contendo*, vel ſimile:quam poſtquàm ſemel propoſuerit, ſinat Reſpondentem ſuas partes agere, nec interrumpat illum, donec aliquid ei negetur, vel reſpondeatur.

SECVNDA Regula Argumentantis. Si aliquid ex ijs, quæ 2
fuerunt ab eo propoſita,Reſpondens negauerit,alio argumēto conetur illud probare,& poſteà ſinat illum reſpondere. Si autem aliquid ei reſponderit, vel aliquam ſolutionem adhibuerit,quæ videatur vel falſa.vel dubia, vel non cum præcedentibus dictis,aut aſſertionibus Reſpondentis cohærere,vel tandem ei libuerit impugnare, illud alio argumento conetur repellere;quod dicitur Replicare,& circa id poterit multoties eadem argumentandi methodo vti.

PRIMA Regula Reſpondentis:Attentè conſideret ea quæ *Reſpōdentiu ſiue defendentiu.* ab Argumētante opponũtur:quibus propoſitis fideliter eiſdē verbis totam argumentationē bis reiteret:& in poſteriori repetitione ante omnia inſpiciat antecedentis terminos,an aliquis patiatur multas ſignificationes,vel ipſum antecedēs di-

uersos habeat sensus: quod si ita fuerit, distinctione vtatur, & illum eligat sensum, qui magis ad præsentem disputationem pertinere videatur.

2 Qvo facto obseruet secundā Regulam: Vt consequentiā aduertat: quæ si ei visa fuerit vitiosa, eò quòd consequens ex antecedenti non inferatur, consequentiam imprimis neget: quod fiet hoc pacto, à resumpto antecedenti, siue verum sit, siue falsum, dicat, *Transeat*, quo verbo non asserit illud esse verum vel falsum, sed impertinens ad inferendum tale consequens, & resumpto consequenti dicat, *Nego consequentiā*. Differt autem inter hoc, quod est negare consequens, & negare consequentiam. Negat consequens qui negat illud esse verū, negat consequentiam qui illud, siue verum sit, siue falsum, ex antecedenti negat inferri.

3 Qvod si consequentia & illatio bona visa fuerit, vel quia necessaria, vel quia probabilis est, obseruet tertiam Regulā. In posteriori repetitione argumentationis neget antecedens: si enim admittit esse verum, cùm consequentia bona sit, consequens etiam erit verum, quod erit oppositum eius quod ipse defendit. Argumentans enim id semper inferre conatur, quod est contra positionem Defendentis: propterea videat Respondens vt in bona consequentia Argumentantis neget antecedens: cuius si fuerit duplex pars, neget eam quæ priùs illi falsa apparuerit, quamuis poterit etiam in consequentia non bona sed apparenti, vel probabili, concedere antecedens verum, & negare consequentiam. Debet tandē quatuor verbis vti Respondens, *Distinguo. Nego. Concedo, Respondeo.* Distinguo dubia: Nego falsa, vel malas Consequentias: Cōcedo vera: Respondeo quod ad difficultatis solutionem facit.

4 In responsione autem obseruet Regulam vltimam. Cùm Solutio ab eo petita fuerit, videat, ne quicquam contra suas assertiones vel contra aliquam aliam solutionem ab eo datā dicat, vel aliquid ex quo facilè oppositum contra eum conuincatur. Hæ autem omnes Regulæ vsu, & exercitatione ipsa magis manifestabuntur, & in promptu erunt.

Quid sit Terminus in communi, & quotuplex.

CAP. X.

ABSOLVTIS instrumentis tribus, prout incipientiū ingenio fat erat, ad simplicissima rursus Dialecticę Elemēta redeamus oportet, quæ Grāmatici Dictiones, Logici Terminos cōmuniter vocant. Et vt ab ipso nomine incipiamus,

Aristo

Aristoteles Terminum docet esse extremum alicuius corporis, vel rei, extra quod nihil illius rei est, & intra quod omnia eiusdem rei sunt: quo pacto duo extrema puncta vnius lineæ dicimus Termino lineæ, quia talis linea nō habet vllā suam partem extra illa, & omnes ipsius lineæ partes intra ea continentur. Hac analogia vtimur in propositionibus ipsis, quarū extrema Terminos vocamus. Sunt autē Propositiones, quantùm sat est modo cognoscere, orationes quibus verè, vel falsò aliquid harū exprimimus, & harū extrema, quorum vnum Subiectum, alterum Prædicatum est, Termini sunt: vt in hac, homo est animal, homo, & animal, Termini dicūtur; his enim clauditur illa propositio, sicut linea duobus finitur punctis. Hoc autē pacto definitio termini est, Extremū in quod resoluitur propositio, vt in subiectum, & prædicatum. Vocamus autem Subiectum id, de quo aliquid dicitur Prædicatū verò, quod de aliquo dicitur: vt in hac propositione, homo est animal, homo subiectum, animal prædicatum est: atque ista duo sunt extrema, in quę propositio illa vltimo diuidi potest; propterea Termini dicuntur. Cùm autē propositiones nō solùm vocibus, sed etiam scripturis, & ipso intellectu fiant (vt enim voce proferimus, homo est animal, ita intellectu cognoscimus, hominē esse animal, & idē scripturę mādamus; imò propositio in voce explicat propositiones intellectus, sicut scriptura voces exprimit) solet cōmuniter distingui triplex Terminus, Mentalis, Vocalis, Scriptus. Mētalis Terminus est cognitio correspondens termino Vocali: vt enim vox, homo, est vnus Terminus, & vnum extremū huius propositionis, homo est animal, ita cognitio in intellectu, qua cognosco talē vocem vel rem per ipsam significatam, dicitur Terminus Mentalis, seu notitia, vel conceptus; nam idem sunt Pari ratione ista scriptura, *homo*, illi voci subordinata, dicitur Terminus Scriptus. Vnde possent hi Termini sic definiri, Terminus Mētalis est extremū in quod resoluitur ea propositio, quæ est in intellectu. Terminus Vocalis est extremū, in quod resoluitur propositio vocalis. Terminus Scriptus est extremū, in quod resoluitur scripta propositio. Intellige semper de resolutione in subiectū & prædicatum: nā apud Aristotelē aliæ voces seu signa, quæ in propositione sunt, præter subiectū, & prædicatum non censentur propriè Termini, quales sunt cōiunctiones, aduerbia, & quantitatis signa, vt omnis, nullus, aliquis.

Terminus. *Propositio.* *Subiectū. Prædicatum.* *Triplex Terminus; Mentalis; Vocalis.* *Scriptus.*

TERMINVS Mentalis seu cōceptus duplex est: alter, Nō vltimatus, alter Vltimatus. Nō vltimatus est cognitio, seu notitia,

Mentalis; duplex; Non vltimatus, Vltimatus.

titia, qua voces seu scripturas significatiuas cognoscim⁹. Vltimatus verò est cognitio, qua res per tales voces aut scripturas significatas cognoscimus: vt cùm aliquis audit vocalem hãc propositionem, homo est animal, vel eam scriptã legit, priùs vocũ seu scripturarũ singulares habet cognitiones; & hæ dicuntur Cõceptus non vltimati: posteriùs rerum significatarũ habet cognitiones; & hæ dicuntur Conceptus vltimati: vnde ignari significationis vocabulorum, solùm habent Cõceptus non vltimatos. Cõceptus Vltimatus duplex est, quidam directus, quidã reflexus. Directus ille est, per quem cognoscimus res per voces aut scripturas significatas, vti diximus. Reflex⁹ est, alter conceptus, & cognitio, qua priores cõceptus nostros cognoscimus, nẽpe, cùm intelligimus nos intelligere, & cognoscimus nos cognoscere: non solùm enim res ipsas contẽplamur, sed & tales contemplationes animum ad ipsas reflectentes contemplamur, & tales posteriores contemplationes seu cognitiones, Conceptus vocamus reflexos. Quamuis autẽ Dialectica proximè circa hos omnes conceptus versetur, voces autem non nisi horum ratione attendat, tamen quia voces clariores sunt, & per eas magis quæ in intellectu sunt nota fiunt, frequentiùs de vocibus in Dialectica fit sermo. Et proptereà Vocales Terminos deinceps explicabimus.

Terminus vocalis duplex, Significatiuus. Non significatiuus.

Solet autem Vocalis terminus primò diuidi in significatiuum & non significatiuum. Significatiuus est, qui ad aliquã rem manifestandam est impositus, vt homo, animal. Non Significatiuus est, qui cùm nullam rem significet, pro se in propositione constituitur, vt, Dac est vox, Blitiri est sonus; subiecta enim harum propositionum nullius rei significatiua sunt. At quia harum rarus est vsus, ad Terminos Significatiuos Vocales transeamus.

De Termino Vocali Significatiuo.

CAP. XI.

Terminvs vocalis significatiuus est vox significatiua ad placitũ, ex qua simplex cõponitur propositio. Vt autẽ quo pacto terminus significet, percipi possit, quid signũ, quid significare sit aduertem⁹ Signũ est, quod pręter sui cognitionẽ, alterius etiã cognitionẽ inducit, vt fumus signũ ignis est: ipsius enim cognitio cognitionẽ ignis etiã occultè facit. Duplex ergo cognitio, quæ notitia dicitur, Signo cuilibet rñdet: prior, ipsiusmet signi, posterior, eius cuius notitiam inducit.

Signum quid.

Signum Naturale.

Signvm duplex est, alterum Naturale, alterum Voluntarium,

tarium, quod ad placitum, seu ex instituto dicitur. Signum naturale illud est, quod ex natura sua seclusa hominū voluntate aliud facit cognoscere, sicut fumus est signum naturale ignis. Signum ad placitum, quod ex se alterius cognitionem nō inducebat, sed solùm, quia homines, vel alia quæuis causa id alterius Signum constituit, sicut sonitus campanæ signum est lectionis ad placitum. Signū tam naturale quàm ex instituto reperitur in rebus, & in vocibus Signum naturale in rebus, est res, quæ ex natura sua alterius facit cognitionem, vt vestigium Signum est naturale animalis, & fumus ignis. Ex instituto verò est res, quæ, vt diximus, non ex natura sua, sed hominum voluntate & instituto, vel alia extrinseca causa alterius facit cognitionē, vt ramus appositus signum est ad placitum vini vendibilis, & sonitus lectionis. In vocibus autem Signum naturale est vox, quæ ex se alterius facit cognitionem, vt gemitus est signum naturale tristitiæ, & brutorū voces naturalia signa suarum passionum sunt. Ad placitum autem est vox, quæ propter hominum voluntatem alterius cognitionē facit, quales sunt voces quibus loquimur: hæ enim non ex natura sua rerum & conceptuum signa sunt, sed quia linguarum authores has, vel illas voces rebus manifestandis adaptarunt. Huiusmodi signa vocales termini sunt: dicuntur enim significare ad placitum, quasi sint signa voluntaria, & ex hominum instituto rerum manifestatiua. *Signum ex instituto.*

APVD Logicos enim significare idē est, ac esse alterius signum, quod alij Significare instrumētaliter vocant, quasi voces quædam instrumenta sint, quibus res conceptas exprimimus. Ex his autē manifesta fit Termini definitio. Est enim illa particula, *vox*, loco generis ad excludenda realia signa, quæ Termini nō dicuntur, non enim fumus, aut sonitus campanæ Termini sunt. Dicitur, *Significatiua ad placitum*, ad excludēdas voces brutorū, & eas hominum, quæ naturaliter significāt, vt gemitus, suspiria: nec enim ista Termini sunt. Dicitur denique, *ex qua simplex cōponitur propositio*, vt manifestetur totū illud, ratione cuius tales voces Termini dicuntur: hoc autē est propositio, cuius extrema Termini sunt. Ex his omnibus colligitur Termino cuilibet duplicem intellectu respōdere conceptū: alter est Nō vltimatus, qui ipsius vocis cognitio est: alter Vltimatus, qui est ipsius rei per talē Terminū significatæ. *Significare quid.* *Terminus vocalis significatiuus, triplex.*

TERMINORVM alius Aequiuocus, alius Analogus, alius Vniuocus. Aequiuocus est, q̄ significat plura vt plura sunt, vt hoc nomē Petrus, respectu pluriū, qui tali noīe nominantur, *Aequiuocus.*

& Canis respectu canis latrabilis,& marini,& sideris cœlestis.

Analogus. ANALOGVS est,qui significat plura propter aliquem ordinem ad vnum, vt homo respectu viui, & picti, & Nero, vt de Rege quo iam & hominibus crudelibus propter ipsius similitudinem dicitur.& sanum, vt animal,quod sanitatem habet, & vrinam,& pomum,quę ad sanitatem referuntur,significat. In quo Analogo obseruādum est plura esse significata, vnum principale,reliqua minùs principalia. Principale illud est, ad quod significandum vox primò fuit imposita: vt illius vocis Nero,principale significatum est quidam rex,reliqua significata minùs principalia sunt, scilicet homines crudeles, qui propter illius similitudinem in crudelitate Nerones dicuntur. Similiter principale significatum illud est,ad quod reliqua significata reducuntur, vt in sano, significatum principale est, animal habens sanitatem:reliqua enim eatenus sana dicūtur, quatenus ad sanitatem animalis ordinantur;nam vrina sana dicitur,vt sanitatis animalis signum est,& pomum sanum dicitur quod ipsius animalis sanitati conducit.

Vniuocus. VNIVOCVS est,qui significat vnū,vel plura,vt in vno cōueniunt,vt Petrus respectu vnius,& ista vox,homo,respectu viuorū,quæ quāuis plures homines significet,eos tñ, vt in vna natura humana conueniunt,significet:in quo ab Aequiuoco differt,qui plura,vt plura sunt,nec vt in vno cōueniunt,significat.Sunt autē hîc duæ regulæ aduertendæ. Prior est,Omnis Terminus Aequiuocus vel Analogus potest esse Vniuocus, si ad vnū significatū comparetur,vt canis respectu latrabilis,& sanū respectu animalis.Posterior Regula,Quando Terminus Aequiuocus restringitur ab vno significato,sumitur vniuocè: vt canis latrabilis ambulat: Analogus verò, cùm sine restrictione est, stat pro principali significato , vt si dicas, homo currit, sumitur pro viuis, nisi restringatur à membro minùs principali,dicēdo,homo pictus est imago,vel ab aliquo signo demōstrante illud minùs principale significatū, vt hic homo est bene pictus,si demonstres imaginē.Differunt autē hi Termini quantùm ad conceptus:nā sicut in Analogo,& Aequiuoco plura sunt significata, ita & plures correspōdent Vltimati conceptus secundū significatorū multitudinem : at Vniuoco, cùm vnū significet,vnicus correspōdet conceptus.In conceptu verò Nō vltimato non differunt:vt enim sunt singulę voces,seu Termini, ita singulos habēt cōceptus Nō vltimatos.

CAPVT XII.

Term. TERMINORVM iterū alius Categorematicus, alius Syncatego

categorematicus, alius Mixtus. Categorematicus eſt, qui aliquid vel aliqua per ſe ſignificat, vt homo, populus, albũ. Syncategorematicus, qui nihil per ſe ſignificat, tñ alteri termino adiunctus illum facit aliter ſignificare, vt omnis, nullus, non; quæ dicuntur aliqualiter ſignificare, id eſt, aliquem modum applicant termino, cui iunguntur: quamuis hæc propriè non ſunt cenſenda pro terminis, cùm nec ſubiecti, nec prædicati locum habeant. Mixtus eſt, qui aliquid aliquo modo in ſe ſignificat, vt doctè, ſapienter, qui dicuntur Categorema in ſe includere Pari ratione iſta propriè termini non ſunt, ſed verborum modi, vt inferiùs dicemus.

Vocal. ſignif. altera diuiſio. Categorematicus. Syncategor. Mixtus.

SOLET Categorematicus terminus in Complexum, & in Incomplexũ ſubdiuidi. Cõplexus eſt, cuius partes per ſe ſignificatiuæ ſunt, vt homo iuſtus. Incõplexus, cuius partes per ſe non ſunt ſignificatiuæ, vt homo. Illæ partes dicũtur per ſe ſignificatiuæ, quæ retinent ſignificationẽ, quam antè habebãt, quando non erãt ſimul iunctæ. Hoc autem cognoſcitur, cùm totum nihil aliud ſignificat quàm partes; quod non fit in hac voce, dominus. Vnde quatuor neceſſaria ſunt ad terminum complexum. Primum, vt ſit quoddam totum, ideſt, habeat aliquam vnionem plurium dictionum quod ſignificatur in hoc quod dicitur, *Cuius partes*: ſi enim partes habet, totum eſt: vnde iſtæ voces, homo, animal, leo, non ſunt terminus Complexus, ſed plures termini, cùm nullã copulationem ad inuicem habeant. Secundum, vt hę *partes ſint ſignificatiuæ*, ad excludendas voces ſimplices, quæ partes habent, ſæpe ſyllabas, ſed hæ non ſignificant. Tertium, vt ſic iſtę partes ſignificent, vt per ſe ſignificent, id eſt, vt earum ſignificatio ſit tota ſignificatio totius, & totum nihil aliud ſignificet, quàm partes, ad excludendas voces ſimplices aliquas, cuius partes videntur ſignificare, vt domus, Dominus, non tñ eſt eadẽ ſignificatio totius. Exigitur quartum, vt partes non ſignificent eandem rem, tunc enim eſſet terminus Incomplexus, vt Marcus Tullius Cicero.

Categor. ſubdiuiſio. Cõplexus. Incomplexus.

SVBDIVIDITVR iterum Categorematicus in Cõmunẽ, & Singularem. Communis, qui & Vniuerſalis dicitur, eſt cuius ſignificatio non prohibet illũ à multis vniuocè participari, ſicut equus, arbor, homo: quamuis enim non eſſet in mundo, niſi vnus equus, vna arbor, aut vnus homo, illi eſſent communes termini, cũ ex parte ſuæ ſignificationis apti ſint ad multa vniuocè ſignificanda ſi multa eſſent: vnde ſol, Phœnix, ſunt termini communes; ſi enim eſſent plures Soles & Phœnices his eiſdẽ nominibus ſignificarentur. Dixi, à multis participari,

Categor. altera ſubdiuiſio. Communis, ſeu Vniuerſalis.

intellige, seorsum, de singulis, aut binis: vnde Roma, Mantua, non sunt termini communes, licèt plura significent; quia non seorsum, non enim quilibet ciuis est Roma, aut Mantua: proptereà potest sic definiri. Terminus cõmunis est, qui plura dinisim significat. Dixi, vniuocè, quia hoc nomẽ, Petrus, potest pluribus adaptari, sed non vniuocè, ideò non est terminus Communis. Singularis est, cuius significatio prohibet illum à multis vniuocè participari, vt Petrus: Vel aliter, qui vnũ tantùm significat, aut plura coniunctè, vt Roma, Mantua. Ex his liquet hoc Cõplexum, Petrus, vel Paulus, seu quoduis disiunctum ex terminis Singularibus, esse terminũ Cõmunem, cùm de singulis seorsum prædicetur; demonstrato enim Petro, verum est dicere, iste est Petrus, vel Paulus: idẽ etiam demõstrato Paulo. At si Copulatiuè sumãtur, quodlibet cõplexum terminus est Singularis, cùm seorsum de multis nõ prædicetur. At complexa, quæ ex terminis Communibus fiunt, siue ex vtroque communi, siue ex vno singulari, altero cõmuni, tam copulatiuè quàm disiunctiuè, termini Cõmunes sunt, quia de singulis inferioribus aut saltem binis prædicantur, vt, homo & leo, homo vel leo, Petrus & leo, Petrus vel leo.

Singulare. *Communis subdiuis. Transcendens.*

SVBDIVIDITVR Cõmunis in Trãscendentẽ, & Nõ transcendentẽ. Transcendens est qui omnia significat, vt Res, Ens, Vnum, Bonum, Aliquid, Verum: quę hoc vocabulo ex singulis initialibus literis confi&to clauduntur, REVBAV: quamuis isti non propriè Cõmunes existant, cùm analogi sint. Non transcendens est, qui limitatam habet significationem, vt homo.

Non transcendens. Singularis subdiuis. Collectiuus. Determinatus. Vagus. Ex suppositione.

SINGVLARIVM quidam Collectiuus, quidam Determinatus, quidam Vagus, quidam Ex suppositione. Collectiuus est, qui tantùm plura coniunctè significat, vt Roma. Determinatus, qui vnum tantùm significat, vt Petrus. Vagus, qui vnum significat indeterminatè, vt hic homo. Ex suppositione, qui vnum significat, & potest plura significare, vt filius hominis, filius Cæsaris, supposito quòd vnum habuerit filium: & hi singulares in supponendo, communes in significando dicuntur.

CAP. XIII.

Term. Categ. incomplexorum subdiuiso. Concretus. Abstractus. Connotatiuus.

TERMINORVM Categorematicorũ, & Incomplexorum alius est terminus Cõcretus, alius Abstractus. Iterũ alius Connotatiuus, & alius Absolutus. Concretus est, qui ab alio denominatur, vt homo, albũ. Abstractus, à quo alius denominatur, vt humanitas, à qua homo, albedo, à qua albũ dicitur. Connotatiuus, qui significat aliquid per modum adiacentis,

Absolu

Absolutus qui significat per modũ per se stãtis. Differunt autem hæc quatuor, Adiacere, Per se stare, Significare, Cõnotare: duo priora competũt rebus significatis, duo posteriora terminis ipsis significantibus. Illa res Adiacere dicitur largè vocabulo sumpto, quæ alteri inest, & in alio sustentatur, sicut vestes adiacent homini, & accidentia substantiæ, & partes toti: licèt illud propriè dicatur Adiacere, quod alteri inest, & non est pars, nec de natura eius, sicut vestis, & accidentia propriè adiacent. Illud verò per se stat, quod alteri nõ adiacet, quamuis alia sint in ipso, vt homo animal. Terminus igitur non dicitur Absolutus ex eo quòd significet rem quæ per se stat, sed quia illam significat, ac si per se staret, vt albedo, iustitia: nec terminus dicitur Connotatiuus, quia significat rem quæ alteri adiacet, sed quia significat per modum adiacentis siue adiaceat, siue non. Vnde duplex Connotatiuus, Extrinsecus, & Intrinsecus. Intrinsecus, qui significat per modũ adiacẽtis rem, quæ non adiacet, vt corporeus, animatus Extrinsecus, qui significat per modum adiacentis rẽ, quæ propriè adiacet, & hic Denominatiuus dicitur, vt album, vestitũ. Significare autem est aliquid ex impositione manifestare, vt homo hominẽ significat Connotare, est id manifestare, quod ex impositione sequi-tur, vt album significat albedinem, vt adiacet alteri. Et quia adiacet corpori, dicitur cõnotare corpus. Alij, quod nos dicimus Connotare, vocãt significare de materiali, quod nos verò significare, dicunt, significare de formali: vtrunque tamẽ Connotatiuo inest Nec est idem Concretus & Connotatiuus: homo enim Concretus est, non Cõnotatiuus, licèt omnes Connotatiui Concreti sint. Nec idem Abstractus, quod Absolutus: corpus enim Absolutus est, nõ tamen Abstractus, quamuis omnes Abstracti Absoluti sint.

Absolutus. *Adiacere.* *Per se stare.* *Connotatiuus duplex.* *Intrinsecus.* *Extrinsecus.* *Significare.* *Cõnotare.*

His subdiuisionibus explicatis iterum Terminus à principio diuiditur in terminum Primæ intẽtionis, & Terminum Secundæ intentionis. Primæ intentionis ille est, qui ad res ipsas significandas est impositus, vt homo, album. Secundæ intentionis est, qui ad significandos terminos & voces, quatenus res significant, est impositus, vt nomen, verbum, oratio, definitio Propterea enim Primæ intentionis dicuntur, id est, primæ impositionis, quia priùs termini ad significandas res impositi fuerũt. Posteriùs autem sunt etiam impositi alij termini ad ipsos priores terminos significãdos, ideò Secũdę intẽtionis, id est, impositionis dicuntur, vt sicut priores termini res significant, ita etiã posteriores ipsos terminos significent,

Termini in genere altera diuisio. *Primæ intentionis.* *Secunda intentionis.*

seu vo

ſeu voces rerum ſignificatiuas. Dico autem rerum ſignificatiuas, quia termini ſignificantes ſolas voces ſecundum ſe ſunt Primæ intentionis, vt hi, vox, ſonus, gemitus, ſuſpirium.

CAP. XIIII.

Terminorum vt in vice comparantur diuiſio. *Impertinentes.*

HVCVSQVE Terminum vnũquẽque per ſe diuiſimus: at ſi vnũ alteri comparemus, cõp utes exiſtent Terminorum ſpecies. Alij enim ſunt Pertinẽtes, alij Impertinẽtes. Impertinentes ſunt, qui ab inuicem ſic ſe habẽt, vt nec repugnẽt inter ſe, nec ſe in bona conſequentia inferãt, vt album, iuſtum: hæc enim non repugnãt, quia poſſunt vni ineſſe; aliquis enim poteſt eſſe albus, & iuſtus: nec ſe inferũt; nõ enim eſt bona conſequentia, hoc eſt album, ergo iuſtum, nec econuerſo, quia alterum ſine altero eſſe poteſt Pertinentes ſunt, quorũ alter alteri repugnat, vt album, & nigrum, homo & equus; non enim iſta duo vni ineſſe poſſunt: vel ſimiliter, quorũ vnus alterum infert, vt homo, riſibile. Iſti dicuntur Pertinentes ſequela, illi Pertinentes repugnantia.

Pertinentes.

Pertinentis ſequela. *Vt ſuperior & inferior.* *Conuertibiles.* *Synonymi.*

PERTINENTIVM SEQVELA, alij ſe habẽt vt ſuperior, & inferior, vt homo & animal. Inferior eſt, qui alterũ infert, & nõ infertur ex illo, vt homo. Superior, qui ab altero tantùm infertur, vt animal reſpectu hominis. Inferior exceſſus, ſuperior excedẽs dicitur. Alij Conuertibiles, qui ſe inuicẽ inferunt, vt homo, riſibile. Alij Synonymi, qui ſignificant eandem rem, cùm diuerſæ ſint voces, veſtis, indumentum.

Modi tres argumentandi ex Pertiſequ.

IN his autem Pertinẽtibus ſunt aliquot modi argumẽtandi. Primus, circa ſuperiorem & inferiorem. Ex parte alicuius

1 ſubiecti ſi de aliquo affirmatur inferior, affirmabitur ſuperior: vt homo eſt animal, ergo eſt viuens: non autem contrà, ſi de aliquo affirmatur ſuperior affirmabitur inferior, nõ enim valet, hoc eſt viuẽs, ergo hoc eſt animal, quia viuens eſt ſuperius animal. Negatiuè autẽ valet, cõtrà à ſuperiori ad inferiorem, vt hoc non eſt animal, ergo nõ eſt homo: non autem, hoc non eſt homo, ergo non eſt animal.

2 SECVNDVS modus, ex parte prędicati: & tũc valet affirmatiuè & negatiuè ex parte vtriuſque, ſcilicet, quicquid affirmatur, vel negatur de inferiori, affirmabitur vel negabitur de ſuperiori; particulariter tamẽ ſumpto, vt homo currit, ergo aliquod animal currit, homo nõ eſt irrationalis, ergo aliquod animal nõ eſt irrationale. Similiter qcquid affirmatur, vel negatur de ſuperiori vniuerſaliter tamẽ ſũpto, etiã affirmabitur vel negabitur de inferiori, vt omne animal eſt ſenſibile, ergo homo eſt ſenſibilis: itẽ, nullũ animal eſt incorruptibile, ergo

homo

homo non est incorruptibilis.

Tertivs modus argumētandi est in Conuertibilibus & 3 Synonymis, in quibus sunt idē modi, qui erant in definito, & definitione, nēpe de quocunque affirmatur, vel negatur vnus affirmatur vel negatur & alter, & quicquid affirmatur vel negatur de vno, affirmatur vel negatur de altero, vt superiùs diximus. Pertinentiū repugnātia alij Disparati, alij Cōtrarij, alij Priuatiui, alij Cōtradictorij, alij Relatiui. *Pertinentes repugnantia.* Disparati, qui significāt res diuersas, vt homo, equus *Disparati.* Contrarij, qui significāt res, quæ ab eodem subiecto mutuo se expellūt vt calidū, frigidum. *Contrarij.* Priuatiui quorū vnus significat carentiā alterius cum aptitudine, vt videns, cæcum: dicitur enim cæcum, quod non videt, erat tamen aptum vt videret. *Priuatiui.* Contradictorij, quorum vnus exprimit negationē alterius, vt currens, non currens, & tales termini negati, infiniti dici solēt. *Contradictorij.* Relatiui sunt, quorum vnus significato rdinem ad alium, vt pater ad filiū, & filius ad patrem. *Relatiui.* His omnibus vnus est communis argumentandi modus, nempe ab affirmatione vnius ad negationem alterius, vt hoc est album, ergo non est nigrum, homo est rationalis, ergo non irrationalis. *Modus i. argu ex pertin. rep.* Non autem valet à negatione vnius ad affirmationem alterius: non enim dicitur bene, hoc nō est album, ergo est nigrū: potest enim aliquid esse nec albū, nec nigrum, quale est cœlum. Si qua alia circa hæc supersunt, alibi dicēda sunt. Atque hæ diuisiones sufficiant Terminorum, quę pręcipuè necessariæ visæ sunt.

De Nomine & Verbo.

CAP. XV.

Enunciatio simplex ex Nomine, & Verbo tanquam ex duabus partibus, Nomine, vt materia, Verbo, vt forma cōstat. *Nomen.* Nomen autē, est vox significatiua ad placitū sine tēpore, cuius nulla pars separata est significatiua, finita & recta. Differunt significare tēpus, importare tēpus, & significare cū tempore. *Significare tempus.* Id tempus significat, quod impositū est ad explicandum vel tempus totū, vel aliquam ipsius partem, vt hi termini, dies, hora, tēpus. *Importare vel connotare tempus.* Id connotat, vel importat tēpus, quod significat aliquod quod tēpore determinato fit, vt cœna, prandium. *Cum tempore significare.* Id cum tempore significat, quod significat vel esse aliquam actionem, vel passionem, quæ fiunt in tempore, & ea significat prout fiunt in tempore, vt, currit, vincit. Primū, & secundum nomini conueniunt, tertiū Verbo, & Participio, non Nomini: propterea ad separandum Nomē à Verbo, & Participio in ipsius definitione ponitur illa pars, *sine tempore*. Adiungitur

gitur prætereà, quòd *nulla pars nominis separata significet*, ad differentiam orationis, quæ nomē non est, cùm ipsius partes per se significent, vt dicemus. Nomen enim incomplexus terminus est: quòd si compositæ figuræ Nomina ex partibus significatiuis constare videntur, tales tamen partes, cùm in cōpositione sunt, iam non significant: cuius signum est, quòd aliquando etiā pristinū characterem amittant; quòd si aliquę retineant, id per accidēs est, nec necessarium. Dicitur prætereà, *finita*, ad excludendas negatas voces, vt, non homo, non leo: quæ cùm nihil certi aut determinati significent, simpliciter Nomina dicēda non sunt. Additur vltimò, *recta*, propter obliquos casus; qui cùm per se partes propositionis non sint nisi rectis adiuncti sint Nomina non sunt, sed Nominum casus.

Verbum. VERBVM est vox significatiua ad placitum, cū tēpore, cuius nulla pars separata est significatiua, finita, & recta; & est eorū, quę de altero dicuntur, nota. In qua definitione aliquæ particulæ cū Nominis definitione cōmunes videntur quamuis nō eadē ratione hìc, & illic constituātur. Hìc enim dicitur, quòd nulla pars Verbi sit significatiua per se, ad excludēdas orationes ex pluribus verbis, vt currere est moueri, legit & studet, sicut in definitione Nominis excludebātur orationes ex pluribus Nominibus, vt, homo iustus. Prætereà dicitur, *finita*, ad excludēdū verbū infinitū, vt, non currit, nō vincit; quòd cùm nullā actionē determinatā significet, verbū nō est. Circa quod aduerte, Verbū tria habere. Primùm enim significat aliquam operationē, vt, curro cursū, disputo disputationē: in quo cum Nomine conuenit, ac proptereà dicitur vox significatiua ad placitū, sicut, & Nomē. Secūdò, illā significat, vt fit in tēpore: in quo à Nomine differt, sed cū Participio communicat; proptereà dicitur, *cū tēpore*, ad differentiā Nominis. Tertiò, illam vnit cū aliquo nomine subiecto, vt, homo currit: & hoc propriū est Verbo; ac proptereà dicitur *est nota eorum quæ de altero prædicātur*. Quādo autē audis, Verbū infinitari, hoc intellige, quādo negatio eius significationē destruit, vt idē sit, nō disputat, ac est, nō disputās. Dicitur tādē, *recta*: vt enim in Nomine solus rectus Nomē dicitur, reliqui obliqui, casus, ita Verbum præsentis indicatiui Verbū est, præteritū & futurū, casus Verbi. Hoc autē fit, quia propositio simplex nō conflatur ex aliis modis præter indicatiuum, in quo præteritū & futurū ad pręsentis normā expenduntur: nā pręteritū nihil aliud est quàm quod fuit præsens; futurū, quod erit præsēs: ideò præcipua ratio Verbi in præsenti consistit, quamuis non sit negandū præteritum

[Margin notes: *Verbum tria habet cōsideranda.* — 2 — 3 — *Verbum infinitari quid.* — *Præsens indicatiui propriè verbum est, reliqua tempora Casus verbi.*]

teritum & futurum Verba esse, cùm ex eis propositiones fiāt.

De Oratione, & Enunciatione.

CAP. XVI.

Oratio. ORATIO est vox significatiua ad placitum, cuius partes separatę sūt significatiuę, vt dictiones. Id autē significat, vt dictio, quòd terminus est: vt sit sēsus, Oratio est vox significatiua ex pluribus simplicibus terminis cōposita. Nec obstat orationē aliquā ex propositionibus aliquando esse cōflatā. vt. Deus est verax, & homo est mendax: tales enim orationes etiam ex dictionibus simplicibus componūtur, propterea orationes sunt. Oratio quædā imperfecta, quædam perfecta. *Imperfecta.* Imperfecta est, quæ nō constituit quietum audientis Intellectū, sed suspēsum dimittit, vt, si venires ad me. Sunt autē illæ omnes orationes imperfectæ, in quibus non est verbum, & in quibus est relatiuū cum vnico verbo, & in quibus sunt dictiones, quæ virtutem habent suspendendi, & nō est nisi vnicum verbū, vt vbicunque, quandocunque. Oratio perfecta est, quę *Perfecta.* perfectū generat sensum, & intelligentiam, vt homo studet. Harum quædam Enunciatiua, quædā nō Enunciatiua. Enun- *Enunciatiua.* ciatiua est, quę cùm perfectū generet sēsum, verè vel falsò significat, vt, Deus est iustus. Non Enūciatiua illa est, quę cùm *Nō Enunciatiua.* perfecta sit nihil veri, nihil falsi significat, qualis est oratio interrogatiua, imperatiua, optatiua, & similes: quas Dialecticus in vniuersum nō curat, qui solum verum vel falsum indagat.

ES T igitur Enunciatio, quæ cōmuniter Propositio dicitur, *Enunciatio.* Oratio perfecta, quæ verè vel falsò significat, vt, Leo nō est animal, Homo disputat. Est autē quædā simplex, quā Catego- *Simplex, seu Categorica.* ricā, quædam cōposita, quam Hypotheticam alij vocāt. Simplex est Enunciatio constās ex subiecto, copula, & prædicato *Subiectū.* tanquā partibus præcipuis. Subiectum, id est, de quo aliquid dicitur, vt, Homo, in hac propositione, Homo est Dialecticus: quod aliquādo vna dictio est, aliquādo vna integra propositio, quoties est cum relatiuo, qui, & quoties materialiter accipitur, vt fit in hac, Homo qui est iustus spernit mūdū, vbi totum id, Homo qui est iustus, locum habet vnius subiecti, similiter in hac, Homo est animal, est propositio, illud totum, Homo est animal, subiectum est, quia materialiter sumitur. Et *Verbum minus principale.* in his vtrisque illud verbum, quod in tali propositione, quæ subiectum est, inest, dicitur minus principale. Copula est *Copula.* ipsum verbum. Prædicatum est, id quod de alio dicitur, sicut. *Prædicatum.* Dialecticus, in illa propositione, Homo est Dialecticus. Fuerit aliquando propositiones nō habere aliquod prędicatum,

& tunc

Propositio de secundo, & tertio adiacente, Enunciatio composita, seu Hypothetica.

& tunc copula totalis prædicati locum habet; & huiusmodi propositio, de secundo adiacēte dicitur, vt, Homo est: aliquādo præter copulam prædicatum aliud inest; & huiusmodi de tertio adiacente dicitur, vt Deus est bonus. Enunciatio Hypothetica est, quæ ex pluribus simplicibus principalibus, vel earum locū habentibus componitur, vt, Virtus est sequenda, & vitium fugiēdum. Dicitur autem locum simplicium habentibus quia Enunciationes aliquando fiunt ex orationibus, quę licèt simplices non sint propositiones, earum tamen virtutem habēt, vt, Si homo studeret, esset doctus. Omissa igitur Hypothetica ad Simplicem manifestandam prius accedamus.

De Materia, Forma & Qualitate simplicis Enunciationis.

CAP. XVII.

Quatuor in Enūciatione spectantur, Materia, Forma, Qualitas, Quantitas Enunciationis.

QVEMADMODVM in re aliqua naturali quatuor pręcipuè Philosophi cōsiderant; Materiam nēpe ex qua res facta est, Formam per quam est, Passiones, & proprietates à tali re procedētes quas Qualitates vocāt, & denique magnitudinē, & dimēsionem rei, quę Quātitas dicitur; ita proportione quadam hæc quatuor in Enunciatione, quæ cōpositum quoddam est, Logici speculātur. Enūciationis Materia est ordo, & habitudo quædam inter subiectum & prę dicatum. Forma est ipsorum vnio & connexio quam verbū importat. Qualitates sunt, quòd affirmatiua sit, quòd negatiua, vera, aut falsa. Quātitates autem, quòd vniuersalis, particularis, aut definita sit, vt suo ordine trademus.

Materia triplex, Naturalis,

CVM igitur Enunciationis Materia, sit habitudo pręedicati ad subiectum, fit vt cùm tripliciter pręedicatū se ad subiectum habere possit, triplex sit & propositionis materia. Prima est Naturalis, altera Contingens, tertia Remota. Naturalis est, in qua prædicatū, vel est definitio subiecti, vel pars definitionis ipsius, vel subiectum est de definitione pręedicati, vt homo est animal, homo est rationalis, homo est animal rationale, homo est risibilis: Similiter etiam harum negatiuæ. Contingens est, quando prædicatum sic inest subiecto, vt possit non inesse, vel sic non inest, vt possit inesse, vt equus est albus, homo disputat. Remota est, cùm prædicatūm sic non inest subiecto, vt nunquam inesse possit, vt homo est leo, album est nigrum; & harum omnium negatiuæ: in eadem enim materia sunt negatiuæ: in qua & affirmatiuæ.

Contingēs. *Remota.*

Forma.

DE Forma autem Enunciationis nihil aliud, quàm quod de verbo dictum est, tractare modò oportet.

Qualitas.

CIRCA Qualitatē autem: Enunciatio simplex, in veram, & falsam

falsam diuidi primò potest Vera est, quæ rem ita se habere significat, sicut se habet, vt, homo est animal. Falsa, quæ aliter significat, quàm res se habeat, vt, homo est leo. Nec eodē modo veritas vel falsitas in omni simplici Enunciatione sumenda est: Enunciationes namque de præterito & futuro ex præsentis ratione pendent: tunc enim propositio de præterito vera erit, si aliqua præsentis eiusdem præcesserit vera: similiter & propositio de futuro, si aliqua de præsenti futura sit vera. Et tales Enunciationes de præsenti, dicuntur propositiones de inesse: vt, Petrus currit, erit vera, si ista, Petrus currit, fuit aliquando vera: similiter & ista, Antichristus erit, est vera, si aliquando ista, Antichristus est futurus, sit vera.

Enunciatio vera. Falsa. Propositio de inesse.

PRAETEREA est etiā propositio aliqua necessaria, alia impossibilis, alia cōtingens. Necessaria est, quæ significat ita rem esse sicut est, nec aliter se res habere potest, vt homo est animal. Impossibilis, quæ aliter significat, quàm res se habet vel habere potest, vt, homo est leo. Contingens est, quæ significat rem sic se habere, qualiter se habere, & non habere potest, vt, homo currit. Necessaria semper est vera, Impossibilis semper est falsa, Cōtingens aliquando vera, aliquando falsa. Propositio in materia naturali affirmatiua, est necessaria, vt, homo est animal. Negatiua impossibilis, vt, homo nō est animal. In materia remota contrà, negatiua necessaria, vt, homo non est lapis. In materia verò contingenti vtraque contingens & affirmatiua, & negatiua, vt homo currit, homo non currit.

Necessaria. Impossibilis. Contingens.

ENVNCIATIONVM simpliciū quædā affirmatiua, quædam negatiua. Affirmatiua est, cuius copula principalis affirmatur, vt, homo est animal, Deus est verax. Negatiua, cuius copula principalis negatur, vt, vitiū non est virtus. Dico autem de copula principali, q̄ negetur, vel affirmetur: non enim habenda est ratio copulæ minus principalis, quam superiùs explicuimus. Erit enim Enūciatio affirmatiua, si copula principalis affirmatur, etiā copula minùs principali negata, qualis est ista, qui mecū non colligit, dispergit: & contrà erit negatiua copula minùs principali affirmata, si tamen principalis negetur, vt, si sequitur Christum, non ambulat in tenebris. Dico, etiam vt copula negetur, vel affirmetur: quando enim negatio vnicum extremum negat, quod fit in terminis infinitis, Enunciatio affirmatiua erit, vt lapis est non animal, non homo est albus. Sunt autem Enunciationes aliquæ, quæ duas habēt copulas principales, & simplices sunt formaliter, quānis virtute compositæ sint, vt, Petrus fuit, & est iustus, homo

Affirmatiua. Negatiua.

 viuit,

viuit, & viuet. In his accidit aliquando vnam copulam affirmari,& alteram negari, vt, Petrus non venit, sed veniet, homo viuit, aut non viuet. Et tales propositiones, quamuis formaliter mixtæ sint, quia partim affirmatiuæ, partim negatiuæ sunt, tamen virtute vel affirmatiuis, vel negatiuis adscribēdæ sunt. Pro quarum cognitione hæc regula est obseruanda. vt si fuerit sub disiunctione, adscribatur negatiuæ, vt, Petrus non viuit, vel citò morietur: si autē sub copulatione, adscribatur affirmatiuæ, vt, Petrus studet, & non studebit. Et hoc est quod alij aliter dicunt, nēpe si talis propositio infert in bona consequentia affirmatiuam simplicem, ipsa est affirmatiua, qualis est illa sub copulatione: valet enim, Petrus studet, & non studebit, ergo Petrus studet. Quòd si ipsa inferatur ex negatiua simplici, erit etiā negatiua, qualis est illa sub disiunctione: valet enim, Petrus non viuit, ergo Petrus non viuit, vel citò morietur; nam disiunctiua ex vna parte inferri potest.

Ad hoc genus Enunciationum reducuntur illæ, in quibus est multitudo negationū: est enim malignantis naturæ: quicquid post se inuenit negat, & oppositum reddit: si inuenit affirmatum negat, vt, homo non est lapis: si inuenit negatum, iterū negat, & virtute affirmatum reddit: negare enim negatū est virtute affirmare, vt, nullus homo non est animal, id est, omnis homo est animal. Vnde dici solet, paritas negationum affirmat, imparitas negat: sed hoc intellige virtute; nā semper negatio negat, negat autem id solum, quod post se est, vt, homo non est bonus, illa negatio nō negat subiectum, sicut ista, nullus homo est bonus, nullus impius est gratus Deo.

De Quantitate simplicis Enunciationis.

CAP. XVIII.

Enunciatio simplex secundū quantitatē, quadruplex est: quædā vniuersalis, quædā particularis, quædā indefinita, quædā singularis. Vniuersalis est, in qua subiectū est terminus cōis signo vniuersali determinatus, vt omnis homo appetit bonū, nullus impius habet pacem. In his denotatur ꝙ omni indiuiduo subiecti prædicatū competit, vel ab eo remouetur. Particularis est, in qua subiectū est terminus communis aliquo signo particulari determinatus, vt aliquis homo disputat, in qua denotatur ꝙ non omni prædicatū conueniat, & non ab omni remoueatur. Indefinita, cuius subiectum est terminus communis communiter acceptus, nullo tamen signo determinatus, vt homo currit. Hæ autem indefinitæ in materia naturali æquiualent vniuersalibus, & earū frequens

Enunciatio vniuersalis.

Particularis.

Indefinita.

est

est in sciētiis vsus, vt homo est animal, huic æquiualet, omnis homo est animal. Singularis est, in qua subiicitur terminus singularis, vel terminus communis signo demonstratiuo determinatus, vt Paulus fuit decapitatus, iste homo est iustus. *Singularis.*

In his omnibus diligenter attende non esse habendā rationem prædicati, sed subiecti, quantuncunq; enim prædicatum sit commune, si subiectū singulare sit, & enunciatio singularis erit, vt Petrus est homo, seu, Petrus est omnis homo. Similiter etiam si subiectū commune sit quamuis prædicatū sit singulare, enunciatio communis erit, vt aliquis homo est Paulus. Cùm igitur triplex sit enunciationis facta diuisio secundum species, aliquo modo, cùm in Categoricā, & Hypotheticam; secundū qualitatem, cùm in veram vel falsam, affirmatiuā & negatiuam; secundū quantitatem, cùm in vniuersalem, particularem, indefinitam & singularem diuisa est; triplex erit etiā interrogandi & respondendi modus. Quæ enūciatio est ista? Qualis enunciatio est ista? Quanta enunciatio est ista? Ad primū responde, esse Categoricam, vel Hypotheticam. Ad secundum per qualitatem esse veram vel falsam, affirmatiuam, vel negatiuam. Ad tertium responde per quantitatem, esse vniuersalem, particularem, indefinitam, vel singularem. *Nota.* *Triplex interrogandi modus.*

De Enunciatione Hypothetica.

CAP. XIX.

SVPRA quid esset Enūciatio Hypothetica definiuimus: est enim ex simplicibus Enūciationibus, vel ex cōplexis locū simpliciū habentibus, media aliqua cōiunctione composita. Huius tres sunt species, Cōditionalis, Copulatiua, Disiunctiua. Conditionalis est, in qua vna parte concessa posterior sequitur, vt, si homo currit, homo mouetur. Copulatiua, in qua cōiungūtur partes per cōiunctionē copulatiuā, Deus est bonus, & iustus saluator. Disiunctiua, in qua partes iungūtur per copulam disiunctionis, vt ego moriar, vel tu non viues. *Enunciationis hypotheticæ species.* *Conditionalis.* *Copulatiua.* *Disiunctiua.*

CONDITIONALIS diuidi solet in Causalem, Rationalē, & Particulariter conditionalem. Causalis, in qua coniunctio est causalis, vt, quia sol lucet, dies est. Rationalis, in qua est coniunctio illatiua, vt, sol lucet, ergo dies est. Particulariter conditionalis, in qua coniunctio est cōditionis, vt, si sol lucet, dies est. Hæ autem tres communiter Conditionales dictæ & Consequentiæ quædam & simul Enunciationes sunt. Consequentiæ, quia in eis vnum ex alio denotatur inferri: Enunciationes, quia in eis verum vel falsum exprimitur. Vt consequentiæ sunt, bonæ vel malæ dicuntur, & ex antecedenti, *Conditio. subdiuisio.* *Causalis.* *Rationalis.* *Particulariter conditionalis.* *Consequentia.*

Antecedens, Consequens quod in Conditionalibus.

& consequenti constant. Est autem antecedẽs in cõditionali & causali, quod immediatum est post coniunctionem; quale est id, sol lucet, in his, si sol lucet, dies est, quia sol lucet, dies est: reliquum est consequens. In rationali verò, quod antecedit coniunctionem, antecedẽs est. Earum autem trium rectitudo, vel vitium, in bona vel mala consequutione vnius ex altero consistit, vt superiùs diximus. Qua parte verò Enunciationes sunt, veræ, vel falsæ, necessariæ, impossibiles, & contingentes sicut reliquæ dicuntur. Et quantum ad hoc, Rationalis à Copulatiua nõ differt, ita vt possimus quatuor species Enunciationis Hypotheticæ constituere, Copulatiuam, Disiunctiuam, Propriè conditionalem, & Causalẽ. Ad Copulatiuam multæ enunciationes reducuntur, hæ nempe, in quibus est aliquod aduerbium temporis vel loci, vel coniunctiones aduersatiuæ, vel relatiua; vt, dum lego, vos auditis: vbi est magister, est discipulus: Paulus est sanctus, sicut Petrus: tanta est turris, quãta mons: qualis pater, talis filius, & multæ aliæ huiusmodi. Hìc autem Hypotheticam pro cõposita enunciatione accipimus, quamuis antiqui aliter eo vocabulo vsi sint, vt inferiùs trademus.

Veritas & falsitas Enunciationis Hypotheticæ.

Harum veritas, & falsitas non eodem modo in omnibus pensanda est. Veritas enim copulatiuæ, & rationalis in suarum partium omnium veritate consistit, vt tũc copulatiua vel rationalis vera sit, cùm omnes eius partes veræ sunt. Vnde ista est vera, ignis est calidus, & aër est humidus, terra autem sicca, singulæ enim partes veræ sunt. Eius autem falsitas ex partium falsitate, siue omnium, siue vnius solùm prouenit: adeò vt si copulatiua quatuor, aut quinque partes, aut plures habeat, inter quas vna inueniatur falsa, tota etiam copulatiua falsa erit: qualis est ista, terra est grauis, & ignis leuis, & aqua non est elementum, tota est falsa, cùm tertia eius pars falsa sit. Disiũctiua autem vera est cùm vna eius pars est vera; adeò vt si plures partes veræ simul aut falsæ sint, tota etiam disiunctiua falsa sit: vnde hæc vera est, Ignis est calidus, vel non est calidus, Petrus stat, vel non stat: hæ autem falsæ, homo est animal, vel homo est risibilis, quia vtraq; pars vera: similiter, homo non est animal, vel, homo non est risibilis. Ita sentiebãt antiqui Græci, & Latini de disiunctiuæ veritate, vel falsitate, quamuis recentiores, non admodum propriè disiunctiuis vtentes, existimant disiunctiuam, cuius non solùm vna pars, sed etiã omnes veræ sunt, & ipsam etiam esse veram, præsertim quando disiunctiuæ fiunt ex partibus inter se non oppositis, vt, Petrus ambulat vel Paulus studet. Tunc

autem falsa est solùm disiunctiua, cùm omnes partes falsæ sunt. Conditionalis autem veritas solũ in illatione consistit, vt illa sit conditionalis vera, quæ consequentia sit bona, illa verò falsa, quæ consequentia sit mala, siue propositiones veræ sint, siue falsæ. Propterea dici solet, conditionalis nihil ponit inesse; vnde ista vera est, nullo homine currente, si homo currit, mouetur, cùm sit recta illatio, ista verò falsa, etiam homine currente, si homo mouetur, homo currit, cùm nõ sit recta illatio. At causalis plura petit ad sui veritatem, nempe, ꝙ vtraque pars sit vera, & antecedens sit causa cõsequentis, adeò vt ex vnius horũ defectu falsa sit: vnde ista est vera, quia ignis est calidus, ignis est leuis, non solum quia vtraque pars vera est, sed etiã quia antecedens, scilicet ignis est calidus, est causa consequentis, ꝙ ignis sit leuis. Ista verò est falsa, quia fumus est, ignis est, fumus enim non est causa ignis. Similiter & ista falsa est, nullo homine currente, quia homo currit, homo mouetur, cùm prior pars sit falsa. Hæc omnia intellige in affirmatiuis Hypotheticis: nam negatiuæ opposito modo se habent. Sunt enim ad affirmatiuarum rationem examinandæ. Negatiua enim est falsa, cuius affirmatiua vera, vera autem cuius affirmatiua falsa.

De reliquis accidentibus Hypotheticæ Enunciationis.

CAP. XX.

NON solùm Hypotheticæ Enunciationes veræ aut falsæ, sed etiam necessariæ, impossibiles, & contingentes sunt, ac, reliqua accidentia, quæ simplicibus insunt participãt, quãuis nõ eodem modo omnibus accidant. Copulatiua enim necessaria est cùm omnes eius partes necessariæ sunt, qualis est ista, homo est animal, & Deus est vnus: illa autem contingens est, cuius vtraque pars est contingens, & compossibilis, vt homo studet, & leo currit. Dico autem, vt pars vtraque sit compossibilis, id est, vt simul vera, vel simul falsa esse possit: nam cùm incompossibilis est, id est, vt simul vera, vel falsa esse non possit, quamuis vtraque pars sit contingens, copulatiua non erit contingens, sed potiùs impossibilis, qualis est ista, Petrus stat & Petrus non stat: similiter ista, ego lego, & ego non lego. Potest etiam copulatiua contingens esse, quando vna pars est necessaria, & altera cõtingẽs, qualis est ista, homo est animal, & equus currit: nam ratione vnius partis cõtingentis poterit tota copulatiua aliquando esse vera, aliquãdo falsa. Vera quidem, cùm contingens simul cum necessaria fuerit vera, tunc enim vtraque pars vera erit: falsa autem cùm sola contingens

Copulatiua necessaria.
Cõtingens.

fuerit falsa, manente etiam necessaria vera, quia ex vnius falsitate tota copulatiua fit falsa. Illa verò est impossibilis, cuius vel omnes partes sunt impossibiles, vel solũ vna pars, vel tãdem vtraque pars fuerit contingens, sed incõpossibilis, vt diximus: vnde ista est impossibilis, homo non est animal, & homo nõ est rationalis: est enim vtraque pars impossibilis: similiter & ista, homo non est animal, & equus est hinnibilis, est enim vna pars impossibilis: tandẽ & ista, Petrus stat & Petrus non stat, quia cùm vtraque pars sit contingẽs per se, est tamẽ incompossibilis. Idẽ iudicium est de rationali sicut de copulatiua. Disiunctiua autem necessaria est, cuius partes incompossibiles sunt, siue vtraque sit cõtingens, siue vna necessaria, & altera impossibilis, quales sunt istæ, homo est animal, vel, homo nõ est sensibilis. Petrus stat, vel, Petrus nõ stat. Contingens, cuius vtraque pars contingens, & compossibilis, vel cuius vna pars contingẽs, quales sunt istæ, Petrus currit, vel aliquis homo studet: est enim vtraque pars contingẽs & cõpossibilis; similiter, homo nõ est animal, vel equ' currit; est enim vna pars cõtingens. Similiter ista eadẽ ratione, homo est animal, vel equus currit, contingens est, cùm possit esse vera, vel falsa: quamuis secundum recentiores sustinentes veram esse disiunctiuã, cùm vtraque pars est vera, ista vltima necessaria est, quia vna pars est necessaria. Impossibilis autem disiũctiua est, cuius vtraq; pars impossibilis, qualis est ista, vel homo nõ est animal, vel homo non est rationalis: quamuis secundum antiquos etiam disiunctiua, cuius est vtraque pars necessaria, est impossibilis, vt ista, vel homo est animal, vel homo est rationalis. Conditionalis autem & causalis, cùm præcipuè in illatione quadam consistant, maximè earũ cõtingentia, necessitas, vel impossibilitas secundum illationem pẽsandę sunt, vt conditionalis sit necessaria in qua vnum ex altero necessariò sequitur, vt, si homo currit, homo mouetur. Impossibilis verò in qua vnum ex altero sequi non potest, vt, si ignis esset calidus, ignis frigefaceret. Contingens verò, in qua vnum cõtingenter ex altero sequitur, hoc est, aliquando sequitur, aliquãdo non sequitur, vt, si Petrus assiduè lectionibus intersit, euadet doctus. Vnum autem præter hoc habet Causalis, vt prçter illationem vnius ex altero tãquam ex causa, vti diximus, habeatur ratio partiũ, sicut in copulatiua: quamuis enim vnum ex altero necessariò sequatur tanquam ex causa, si pars vtraque necessaria non sit, Causalis nõ erit necessaria, sed contingens, vel impossibilis: vnde ista, cõtingẽs est, quia homo currit,

Impossibilis.

Rationalis nec. Conti. imp.

Disiunctiua necessaria. Contingẽs.

Impossibilis.

Conditionalis & Causalis cont. nec. imp.

rit, homo mouetur: ista impossibilis, quia ignis est frigidus, ignis est grauis. Hæc pari ratione intelligẽda sunt in affirmatiuis: nam negatiuę ex harum ratione discernuntur, vt sit negatiua impossibilis, cuius sit affirmatiua necessaria, & negatiua necessaria, cuius affirmatiua impossibilis, & negatiua contingens, cuius affirmatiua contingens.

De Affirmatione & Negatione, ac Quantitate Hypotheticæ.

CAP. XXI.

VT autem inter has, quæ affirmatiuæ, quæ negatiuæ sint dignoscatur, duo obseruanda sunt. Alterum est, coniunctionem in his se habere sicut in simplicibus Enũciationibus verbum principale: vt quemadmodum simplex non dicitur affirmatiua nec negatiua, ob extrema solùm affirmata vel negata, sed propter copulam principalem, ita Hypothetica non dicatur affirmatiua, vel negatiua propter simplices, ex quibus componitur, sed pro ratione coniunctionis eas connectentis; quæ si negata fuerit, & Hypothetica negatiua erit, si affirmata, affirmatiua, vnde ista est affirmatiua, si nullus homo currit, nullus homo mouetur; quia coniunctio non est negata; ista verò negatiua, non si homo mouetur homo currit, idem in aliis intelligendum est. *Affirmatio & negatio in Hypotheticis quomodo dignoscenda.*

ALTERVM quod obseruari debet huiusmodi est, negationem, quæ conditionalem, & causalem negat, non negare simplices Enunciationes, ex quibus componuntur, sed vnionem illarum: vt qui dicit, Non quia fumus est, ignis est, non negat quòd sit ignis, & fumus; sed quòd non sit ista vnio, & sequela, quòd fumus sit causa, vt ignis sit: similiter in ista, Non si homo mouetur, homo currit. At in Copulatiua, & Disiunctiua negatio totum negat, & coniunctionem, & partem: vnde Copulatiua negata æquiualet Disiunctiuæ ex oppositis partibus & contradicentibus. Similiter & Disiunctiua negata Copulatiuæ, vt, non homo currit, & homo mouetur, huic æquiualet, nullus homo currit, vel nullus homo mouetur. Et hæc, non homo currit, vel mouetur, illi, nullus homo currit, & nullus homo mouetur: negatiua enim Copulatiua Disiunctiuæ affirmatiuæ, & Disiunctiua negatiua Copulatiuæ affirmatiuæ ex oppositis partibus æquipollent. Circa quãtitatem verò Hypotheticæ, propriè nec vniuersales, nec particulares secundum se sunt: cùm enim quantitas Enunciationis in subiecto respectu prædicati sit, hæ autem prædicatum non habeant, non enim vnum de alio prædicãt, sed quandam Enunciationum connexionem important, fit vt singulares

sint reputandæ, & solam contradictoriam sortiantur oppositionem. Quòd si aliquando vniuersales, aut particulares vocantur, id est, per quandam partium denominationem, quo modo Syllogismi vniuersales, vel particulares iuxta propositiones, ex quibus cõstant, dici solẽt. Præter hęc autem vnum est attendendum, esse quasdam Hypotheticas, quæ ex aliis etiam Hypotheticis componuntur: & hę iudicandæ sunt secũdum coniunctionem principalem. Dicitur autem ea principalis, quæ alias connectit: vt ista copulatiua est, si homo currit, homo mouetur, &, si homo studet, euadet doctus: duæ enim Conditionales per Copulatiuam cõiunguntur: similiter in aliis, quę multis modis esse possunt. Tunc autem veritas & falsitas, contingentia, & reliqua in istis debent considerari secundùm Hypotheticas, ex quibus componuntur, sicut in illis Hypotheticis, de quibus locuti sumus, erat consideratio partium simplicium. Atque hæc de Enunciatione tam simplici, quàm coniuncta, dicta sufficiant.

Hypotheticæ ex aliis Hypotheticis cõpositæ.

FINIS PRIMI LIBRI.

INTRODVCTIONIS IN DIALECTICAM ARISTOTELIS,

LIBER SECVNDVS.

De Suppositione.

CAPVT I.

CVM de Termino & Propositione hucusque tractatum sit, de his quæ Terminis accidunt differere oportet. Hæc autem sunt, Suppositio, Ampliatio, Restrictio, Alienatio, Diminutio, & Appellatio. Suppositio igitur est vsus termini pro se, vel pro suo significato: vt in hac propositione, Homo est animal, vox illa, Homo, loco rei constituitur: at verò in hac, Homo est nomen, non pro re aliqua, sed pro se sumpta est. Voces enim non solùm rerum signa sunt, sed earum loco dum de rebus disputamus substituũtur, cùm res in disputationem proferre non semper possumus: hoc tamen priuilegio ipsæ voces gaudent, vt quando de eis disputatio fit,

De accidentibus Termini. Suppositio quid.

tio fit, per easdem differamus, nihil earũ loco collocantes. Ex quo duplex exoritur vocum suppositio: altera quando vocibus rerum significatarum loco vtimur: altera cùm pro se ipsis sumuntur. Prior formalis, posterior materialis est. *Suppositio duplex. Materialis.*

SVPPOSITIO Materialis, est vsus termini pro se, qualiter subiectum supponit in hac propositione, Homo est vox. Huius suppositionis indicium est, cùm prædicatum ipsi voci, nõ rei per vocẽ significatæ, conuenire denotatur: vt in illa propositione prædicatum, *Vox*, non rei significatæ per illam vocem, *Homo*, sed ipsi voci inest, propterea talis vox, *Homo*, materialiter supponit.

SVPPOSITIO Materialis duplex est, quædam Intrinseca, quædam Extrinseca. Intrinseca est vsus termini pro se, secundum id, quod sibi naturaliter inest, id est, quando voci attribuimus ea, quę non ex significatione ei adueniunt, vt, Homo est sonus, Leo est vox: quæ suppositio etiam vocibus non significatiuis inest. Extrinseca est vsus termini pro se secũdum id, quod ei ex significatione prouenit. Id fit cùm de vocibus aliquid enunciamus, quod illis vt significatiuæ sunt inest, vt, Homo est nomen, Disputat est verbum. Hæc autem suppositio in vocibus significatiuis tantùm reperitur. *Intrinseca. Extrinseca.*

SVPPOSITIO autẽ Formalis, est vsus termini pro re quam significat, cuius quædam Propria, quædam Impropria. Suppositio Propria, est vsus termini pro re quam propriè significat, id est, ad quam significandam primò est impositus, sicut supponunt termini in hac propositione, Homo currit. Impropria, est vsus termini pro re quam impropriè significat, id est, ad quam significandam per similitudinem, vel figuram aliquam à propria significatione trãsfertur, vt, Iste homo est pictus, Iste homo est Nero: similiter de aliis figuratis locutionibus. *Suppositio formalis. Propria. Impropria.*

SVPPOSITIO Propria, quædam est Simplex, quædã Personalis. Simplex, est vsus termini pro suo tantùm immediato significato, id est, pro re quam primò ex se repræsentat, vt hęc vox, *Homo*, in ista propositione, Homo est species: supponit enim non pro Petro, aut Paulo, vel alio quouis indiuiduo, sed pro homine in communi. Suppositio Personalis, est vsus termini pro suo mediato significato, vt, Homo vincit: vbi, Homo, non pro homine in communi, sed pro inferioribus, scilicet Petro, vel Paulo sumitur. *Supp. Propria, Simplex. Personalis.*

PERSONALIS quædã Discreta, quædã Cõmunis. Discreta, est vsus termini singularis personaliter accepti, vel termini *Supp. Person. Discreta.*

communis signo demonstratiuo determinati, vt, Petrus studet, hic homo contẽplatur. Dico autem, Personaliter accepti, quia terminus singularis aliquando simpliciter supponit, vt in hac, Petrus est indiuiduum: quod tunc fit, cùm non licet ex ipso inferre speciem, aut genus; nõ enim dices, Petrus est indiuiduum, ergo homo, vel animal est indiuiduum. Personaliter autem supponit, cùm illa licet inferre: valet enim, Petrus disputat, ergo homo disputat, & animal disputat. Suppositio

Cõmunis. Cõmunis, est vsus termini communis pro suis inferioribus, vt, Omnis homo appetit scire, vbi, Homo, pro singularibus hominibus accipitur.

Supp. Cõmunis. Accidentalis. HVIVS quædam est Accidentalis, quædã Naturalis. Accidentalis, est vsus termini pro omnibus inferioribus secũdum exigẽtiam temporis, quod importatur per copulam suæ propositionis, vt, Omnis homo scribit: vbi subiectũ pro præsentibus solùm secundum tempus illius verbi supponit. *Naturalis.* Naturalis, est vsus termini pro omni suo inferiori significato, vt, Omnis homo est animal: supponit enim, *Homo*, nõ solùm pro præsentibus, sed pro omnibus secundum quodcunque tẽpus, quod in propositionibus necessariis fit, quæ Suppositio alibi est examinanda.

De Suppositione Communi, & signis indicantibus eam.

CAP. II.

Suppositionis Communis altera diuisio. SVPPOSITIO Communis, quæ vsus termini cõmunis pro suis inferioribus est, quædam est Distributiua, quædã Copulata, quædam Determinata, quędam verò Confusa. Suppositio Distributiua, est vsus termini cõmunis pro omnib⁹ suis significatis copulatiuè sumptis. *Distributiua.* Tunc autẽ terminus pro suis significatis copulatiuè sumitur, quando pro illis ita accipitur, vt in singula seorsum, respectu eiusdem prædicati, vel subiecti in propositione copulatiua resoluatur, vt subiectũ in hac, Omnis homo currit: sic enim est resoluẽdum. Iste homo currit, & iste homo currit, & iste homo currit, & reliqua, demonstrando singula inferiora cum eodem prædicato.

Copulata. SVPPOSITIO Copulata, est vsus termini communis pro suis significatis collectiuè sumptis: quod fit, cùm pro illis seorsum respectu alicuius subiecti, vel prædicati non accipitur, sed pro omnibus simul media coniunctione copulatiua, vt, Omnes Apostoli Dei sunt duodecim, id est, isti Apostoli, & isti, & isti, & alij simul sunt duodecim.

Determinata. SVPPOSITIO Determinata, est vsus termini cõmunis pro omnibus suis significatis disiunctiuè: quod tum fit, cùm in

singula

singula seorsum respectu subiecti, vel prædicati vnius in propositione Disiunctiua resoluitur, vt subiectum in hac, Aliquis homo currit: sic enim est resoluendum. Iste homo currit, vel iste homo currit, & reliqua similiter singularia.

Confusa. Signorũ, quæ in illa propositionibus eorũ suppositionem variant, distinctio & natura.

SVPPOSITIO Confusa, est vsus termini cõmunis pro omnibus suis inferioribus disiũctim: quod fit cùm pro omnibus simul, & nõ seorsum respectu vnius subiecti vel prædicati supponitur, vt subiectũ in hac, Ad equitandum requiritur equus: est enim resoluendum, Requiritur ad equitandum iste equus, vel iste, vel alius: non tñ de singulis seorsum dices, Iste equus requiritur, vel iste equus requiritur, quia omnes istæ singulares sunt falsæ. Cùm igitur tot Suppositiones existant, æquum est, vt quo modo Termini supponant ostendamus. At quoniã Suppositionum varietas ex vi aliquorum signorum, quæ in propositionibus sæpe sunt, prouenit, horum distinctionem & naturam primò aperiamus. Sunt aliquæ voces quæ Terminis adiunctæ eorum suppositiones variant, & aliter eos significare faciunt, quæ Signa quantitatis dicuntur. Inter hæc quędam nomina, quædam aduerbia, reperiuntur: nomina, vt, Omnis, Nullus: aduerbia, vt, Semper, Nunquam, Similiter: quædam syncategorematica, vt, Omnis, Non, Et, Vel: quædã mixta, vt, Nemo, Semper, Nullibi. Itẽ quædam affirmatiua, vt, Omnis, Semper: quædam negatiua, vt, Nullus, Nullibi. Denique quædam vniuersalia, vt, Nullus, Omnis, Et, Semper: quædam particularia, vt, Aliquis, Aliquando, Vel. Inter mixta vniuersalia computantur aduerbia numeralia, vt. Bis, Ter: similiter & nomina, vt, Duo, Tria, Quatuor, quando aliis nominibus non iunguntur: aliis enim adiuncta syncategoremata vniuersalia sunt, sicut & Omnis, Quicunque, & similia: quæ omnia aliquando diuisiuè, aliquando collectiuè sumuntur. Diuisiuè, cùm licet seorsum singularia separare respectu eiusdem prædicati, vt, Quatuor homines, siue omnes homines currunt: tunc enim licet resoluere, iste currit, & iste currit. Collectiuè autem, cùm non licet seorsum resoluere, vt, Quatuor homines portant totum pondus, Omnes ciues sunt mille.

Quantitatis. Syncategorematica. Mixta. Affirmatiua. Negatiua. Vniuersalia. Particularia.

PRAETER hæc sunt alia signa partim vniuersalia, partim particularia, ac proinde media dicuntur: includunt enim particularitatem, & vniuersalitatem, vt Alter, Neuter, Vterque, Omne, pro speciebus singulorũ: resoluũtur enim per, Et, quæ vniuersalitas dicitur, & per, Vel, quæ particularitas est, vt, Alter oculus est dexter, id est, omniũ duorũ iste, vel ille: Neuter, id est, aliquorum duorum, neque iste neque ille: Vterque, id

Media. Et, vniuersalitas. Vel, particularitas.

est,

est,aliquorum duorum iste,& ille similiter. Omne animal fuit in arca Noë,id est,cuiusq; speciei animalis hoc vel illud individuum fuit. Et hæc signa incompleta dici solent. Hæc intellige quando incompletè sumuntur:aliquando enim completè sumuntur, & tunc distribuunt pro omnibus singularibus. Hæc etiam omnia intellige de signis non impeditis:aliquando enim simul duo concurrunt, & vniuersale fit particulare, & particulare vniuersale : de quibus tradetur cognitio, cùm de æquipollentiis differemus.

Incompleta.

De regulis indicantibus suppositionem,ratione signorum.

CAP. III.

PROPOSITIS variis signis à quibus terminorũ suppositio dependet, superest vt regulas assignemus, quibus diuersorum signorum variè manifestentur suppositiones.

Regula 1. SIT igitur prima regula Signa mixta vniuersalia tam affirmatiua,quàm negatiua,distribuunt categorema inclusum in se,particularia verò illud determinant, vt, Semper, id est, in hoc tempore, & in hoc tempore, & reliquo: Nunquam, nec hoc tempore,nec hoc tempore: Aliquando, hoc vel illo tempore. At in terminos propositionis in qua sunt, variam potestatem habent:nanque negatiua distribuunt omnes sicut suũ categorema,vt,Nunquam homo est leo,subiectum & prædicatum huius distributiuè supponit virtute illius mixti negatiui,vt sit sensus,omni tempore nullus homo est leo:affirmatiua verò vniuersalia confundunt,vt,Semper homo est albus, extrema confusa manent. At in his,quæ particularia sunt affirmatiua,vt,Aliquando homo est albus,extrema supponunt, ac si nullum signum ibi esset.

2. SECVNDA Regula.Terminus cõmunis communiter supponens, si sine signo sit, vel cũ signo syncategorematico particulari,supponit determinatè,vt,Homo currit, Aliquis homo legit, Petrus vel Paulus studet:hoc enim subiectum complexum,determinatè supponit. Cùm autẽ in propositione signa syncategorematica sunt, & vniuersalia, tunc affirmatiua sibi proximos terminos distribuunt, remotos postpositos cõfundunt;negatiua verò postpositos omnes distribuũt;vt, Omnis homo est animal;homo distribuitur,animal cõfunditur. Nullus homo est animal,totum distribuitur. Hoc intelligi debet quando affirmatiua vniuersalia diuisiuè tenentur:cùm enim sumuntur collectiuè,proximos sibi terminos copulatim supponere faciunt,vt, Quatuor homines portant totum pondus. Tunc autem maximè copulatim sumuntur, cùm singulis

illius

illius termini inferioribus, cui iunguntur, nihil per se denotatur inesse, vt diximus, sed simul omnibus.

Tertia regula. Verba quæ suam actionem in terminum communem primò applicant, virtutem habent proximos sibi confundendi, vt, Promitto tibi equum, Parisiis vẽditur piper: quæ dicuntur signa specialia confusionis. Et demum quicunque terminus ex alterius resolutione dependet, confusus manet, vt, Bis cantaui Missam, Ad equitandum requiritur equus: vbi ille terminus, Missam, pendet ex resolutione aduerbij, & terminus, equus, ex resolutione gerundij. 3.

Qvarta regula. Quoties obliquus cum recto coniungitur in vno extremo, iudicandum est de obliquo, ac si vnum esset extremum per se, quantùm ad suppositionem: vnde in hac, Equus hominis currit, determinatè supponit, in hac verò, Equus cuiuslibet hominis, distributiuè; in hac verò, Omnis equus hominis, confusè. Nec refert in hoc, quòd antè, vel post rectum constituatur. Hæ regulæ suppositiones terminorum à signis singulis prouenientes indicant. Quando autem bina concurrunt, tunc obseruandum est. 4.

Qvinta regula. Cùm virtus duorũ signorũ cadit supra aliquem terminum, tũc vel sunt eiusdem virtutis, vel diuersæ. Si diuersæ fuerint, signũ determinans maiorem habet virtutem, quàm confundens, & distribuens: vnde in hac, Omnis homo est aliquod animal: & in hac, Nullus homo est aliquod animal, prædicatum determinatè supponit, signum verò distribuens maiorem habet virtutem, quàm confundens: vnde in hac, Omnis homo non est animal, prædicatum distributiuè supponit. Hæc præsertim respectu prædicati intelligenda sunt; nam respectu subiecti maior est virtus distribuentis, vt patet in hac, Non quidam homo currit: subiectum enim distribuitur. Quando verò duo signa eiusdem virtutis sunt, nempe quia vtrunque distribuit per se, mutuò se impediunt, & determinanti æquiualent: vnde in hac, Non omnis homo est animal, subiectum determinatè supponit, quia æquiualet isti, aliquis homo non est animal. Hoc intellige respectu subiecti: nam cùm talia duo supra prædicatum cadunt, illud supponere confusè faciunt, vt in hac, Nullus homo non est animal, quæ isti æquiualet, Omnis homo non est animal. 5.

Sexta regula. Signa incompleta immediatos terminos incompletè distribuunt, id est, partim vniuersaliter, partim particulariter supponere faciunt, vt superiùs diximus, & inferiùs in eorum resolutione magis manifestabitur. 6.

Signa exponibilia. ALIA signa sunt præter ista, quæ partim affirmatiua, partim negatiua sunt, vt, Præter, Tantùm, & alia, quæ exponibilia dicuntur, de quibus in lib. tertio differemus.

De Resolutione Suppositionis terminorum.

CAPVT IIII.

DIALECTICI ad manifestandã Suppositionis vim, & varios propositionũ sensus ex diuersa terminorũ suppositione prouenientes, in qua maximè earum veritas, seu falsitas consistit, vtuntur resolutione quadã, quã ascensum, & descensum vocant. Est autẽ Ascensus à singularibus sufficiẽter enumeratis ad vniuersale progressio. Descẽsus verò ab vniuersali ad singularia progressio: vt, Iste ignis calefacit, & iste calefacit, & c. ergo omnis ignis calefacit: vel descendendo, Omnis ignis calefacit, ergo iste calefacit, & iste calefacit. Maximè autẽ vtimur ascensu, qñ veritatem alicuius vniuersalis propositionis probare, & manifestare volumus: propterea oportet vt omnia singularia quoad fieri possit enumeremus, præsertim cùm sub distributo ascendimus. Tunc autẽ sufficienter enumerantur singularia, quãdo ex his, quæ nota sunt, cum probabilitate aliorũ sic se habentium procedimus: vt si dicas, Iste ciuis huius vrbis est albus, & iste est albus, nec apparet vllus qui non sit albus, etiãsi omnes non numerentur, infertur, Omnis ciuis huius vrbis est albus; quia probabile est reliquos qui non apparent, nec numerãtur, esse albos, cùm maior pars visa sit alba. Descensu autem vtimur ad vniuersalis alicuius falsitatem ostendendam: propterea non semper oportet ad omnia singularia descendere sub vniuersali distributo, cùm falsitas ex vnius singularis defectu, veritas autem ipsius vniuersalis ex omnium singularium positione proueniat.

Ascensus propositionum. *Descẽsus.* *Ascensu quando vtamur.* *Descensus vbi sit vsus.*

Ascensus & descensus quadruplex. *Copulatiuus.* *Disiunctiuus.* TAM ascẽsus, quàm descẽsus quadruplex est. Copulatiuus, disiunctiuus, copulatus, disiũctus. Copulatiuus, est in quo singularia seorsum respectu vnius subiecti vel prædicati sumuntur in propositione copulatiua, vt, Iste homo est animal, & iste homo est animal, & reliqui singuli, ergo omnis homo est animal. Hæc autẽ resolutio debetur termino supponenti distributiuè. Disiũctiuus, est in quo singularia singula per se respectu subiecti, vel prædicati vnius, sumuntur in propositione disiunctiua, vt, Iste homo currit, vel iste homo currit, ergo homo currit. Et hæc debetur termino supponenti determinatè. Istæ autem duæ resolutiones ad veritatem & falsitatem propositionis manifestandam, & probandam conducunt.

Maxime autẽ intereſt inter aſcẽſum Copulatiuũ, qui debetur termino ſupponẽti diſtributiuè, & Diſiunctiuũ, qui debetur ſupponenti determinatè. Cũ enim vterque ad varietatẽ propoſitionis cõmunis probandã, & declarandam ordinetur, neceſſe eſt vt ſingularia per quæ aſcenditur, vera ſint, cũ diſcrimine tñ: in Diſiunctiuo enim ſufficit vnius ſingularis veritas ad propoſitionis cõmunis veritatẽ, vt Homo currit, vera eſt ſiue vnũ ſingulare currat; propterea nõ oportet multa ſingularia numerare: at in Copulatiuo non vnius ſolũ, ſed omnium ſingulariũ, quæ ſub illo termino ſunt, veritas eſt neceſſaria, ad vniuerſalis veritatẽ, proptereà omnia in aſcenſu annumerare oportet. Oppoſitum autem obſeruandũ eſt in deſcenſu, quo ad vniuerſalis falſitatẽ oſtendendam. Tunc enim in Diſiunctiuo per omnia ſingularia deſcendere oportet, cùm vnius aut plurium ſingularium falſitas propoſitionem particularem falſam efficere non ſufficiat. In copulatiuo verò, per vnum ſingulare ſatis erit deſcendere: propoſitio enim vniuerſalis, ex vnius ſingularis falſitate falſa fit.

Diſiunctiui differentia.

Deſcenſus Copulatiui & Diſiunctiui differentia.

Praeter has reſolutiones duas, Dialectici duas alias aſſignant quibus ſuppoſitionis copulatæ, & confuſæ vim manifeſtent, ponuntque aſcenſum, & deſcenſum copulatum & diſiunctum. Copulatus, eſt cùm omnia ſingularia ſimul ſub copula coniunctiua reſpectu vnius prædicati ſumuntur, vt, Omnes Apoſtoli Dei ſunt duodecim, id eſt, iſti Apoſtoli, & iſti, & alij ſimul ſunt duodecim. Quæ reſolutio debetur termino ſupponenti collectiuè. Diſiunctus, eſt cùm omnia ſingularia ſub diſiunctione ſumuntur, ita vt non liceat quodlibet per ſe ſumere, vt, Ad equitandum requiritur equus, id eſt, requiritur iſte, vel iſte equus.

Copulatus. Diſiunctus.

Copulati & Diſiuncti a Copulatiuo & Diſiunctiuo differentia.

In quo à Diſiunctiuo differt, ſicut & Copulatus à Copulatiuo. In Copulatiuo enim & Diſiunctiuo ſingula ſingularia per ſe cum prædicato ſumimus, quod fit in propoſitione copulatiua vel diſiunctiua: At in Diſiuncto & Copulato ſingularia omnia ſimul cum vno prædicato in propoſitione categorica conſtituimus.

Copulati, & Diſiunctiui quidam Affirmatiuus, quidam Negatiuus.

Ascensvs & Deſcenſus, Copulatiuus, & Diſiunctiuus, quidam eſt Affirmatiuus, qui ſub propoſitione affirmatiua fit: quidam Negatiuus, qui ſub propoſitione negatiua: in illo ſingularia per propoſitiones affirmatiuas, in hoc per negatiuas enumerantur.

De

De Regulis circa ordinem resolutionis.

CAP. V.

Regulæ resolutionis.

VT propositionum veritas nota fiat, resoluendi ordinem aduertere oportet, qui sequentibus propositionibus ma-
1. nifestatur. Prima Propositio, Nullus terminus supponens materialiter, simpliciter, vel singulariter, vllam habet singula-
2. rium resolutionem: vnde in his, Homo est species, Leo est nomen, Petrus sedet, subiecta resoluenda non sunt.

SECVNDA propositio. Sub termino, vel aggregato supponenti collectiuè non est resolutio copulatiua facienda, nec sub confusè supponenti disiunctiua, vt, Iste, & iste sunt duo, non dices, ergo iste est duo. Similiter non dices, Parisiis &
3. Romæ venditur piper, ergo Parisiis, & Romæ venditur hoc piper, vel venditur hoc piper.

TERTIA propositio. Non est resolutio facienda sub duobus terminis simul, sed sub vno priùs & dum sub illo resolutio fit, alter immotus, id est, eodem modo se habens, maneat, vt, Omnis homo est omnis homo, sic resolue, Iste homo est
4. omnis homo, & iste homo est omnis homo. Non autem sic, Iste homo est iste homo, & iste homo est iste homo.

QVARTA propositio. Terminus mixtus vniuersalis affirmatiuus, vel negatiuus priùs in se resoluendus est, copulatiuè ratione categorematis in eo inclusi, quàm resoluātur termini propositionis, vt, Semper homo currit, hoc tēpore homo currit, & hoc tempore homo currit. Nunquam omnis homo currit, nec hoc tempore omnis homo currit, nec hoc tempore omnis homo currit. Bis cantaui Missam, semel cantaui
5. Missam, & iterum semel cantaui Missam. Facta autem resolutione mixti, propositionis termini iuxta suas regulas resoluantur.

QVINTA propositio. Sub determinato ascēde priùs, quàm sub distributo. In descensu verò poteris etiā à distributo incipere, vt, Homo non est animal, non ascendes sub prædicato, sic, Homo non est hoc animal, & homo non est hoc animal, ergo homo non est animal: nam singulares propositiones antecedentis sunt veræ, consequēs verò falsum, quod fieri in consequentia bona non potest. Talem defectum argumentandi vocant Dialectici. A pluribus determinatis respectu partium multitudinis, ad vnicam determinatam respectu totius multitudinis. Multitudinem vocant terminum distributum:

Multitudo & partes multitudinis, quid.

butum: partes verò multitudinis, ſingularia, quæ ſub eo ſunt. Poterit tamen ſub tali diſtributo deſcendi, vt, Homo non eſt animal, ergo homo non eſt hoc animal, & homo non eſt hoc animal: tunc enim non dabitur antecedens verum & conſequens falſum.

6. SEXTA propoſitio. Sub diſtributo termino, vel complexo priùs deſcende, quàm ſub confuſo: Licebit tamen ſub confuſo aſcendere: non enim dices, Omnis homo eſt animal, ergo omnis homo eſt hoc animal, vel, Omnis homo eſt hoc animal: valet tamẽ aſcendẽdo, Omnis homo eſt hoc animal, vel, Omnis homo eſt hoc animal, ergo Omnis homo eſt animal. Idem intellige de aliquo termino vniuerſali à quo alter pendet, vt, Ad equitandum requiritur equus, priùs oportet reſoluere illud gerundium in ſua inferiora.

7. SEPTIMA propoſitio. Quando termini eodem modo ſupponunt, vel determinatè, vel diſtributiuè, commodius eſt ſubiectum quàm prædicatum priùs reſoluere, vt in hac, Homo eſt animal, in qua termini determinatè ſupponunt, & in hac, Nullus homo eſt equus, in qua diſtributiuè. Hæc omnia intelligenda ſunt in propoſitione, quæ non habet ſigna exponibilia: iſta enim priùs reſoluenda ſunt, vt dicetur inferiùs. Similiter intelligenda ſunt in reſolutione prima; facta enim reſolutione diſtributi, confuſus manet determinatus, & ſub eo poteſt fieri reſolutio, vt, Omnis homo eſt animal, ergo iſte homo eſt animal, &, Iſte homo eſt animal, poſteà prædicatum reſolue, Iſte homo eſt hoc animal, vel iſte homo eſt hoc animal.

8. VLTIMA propoſitio. In conditionali ſeu cauſali propoſitione ſubiectum conſequentis priùs eſt reſoluendum, quàm termini antecedentis, vt in his, Si omnis homo in gratia obierit, nullus condemnabitur, Si nullum alimentum ſuppedites animali, omne morietur. Hæ ſunt Regulæ maximè in reſolutione obſeruandæ, quas ſequentibus carminibus faciliùs quis memoriæ mandare poterit.

Verſus, ſuperiores reſolutionis regulas complectentes.

Simpliciter, pro vno, pro ſe vox ſumpta quieſcat.
Cernere confuſum, collectum ſpargere noli,
Cuique ſuum tribuens, tu primò mixta reſolue.
Ne tangas voces binas, contemnas priora,
Vltima contemplans quando deductio regnat.
Aſpice ſignatum aſcendens, commune relinque.
Ima petens confuſa ſinas, communia ſume.
Elige ſubiectum quandò ſors poſtulat æqua.

De Resolutione incompleta.

CAP. VI.

Ascensus, & descensus mixtus.

EST alius Ascensus, & Descensus mixtus, partim constans copulatione, partim disiunctione, qui debetur terminis incompletè supponentibus, quales sunt illi qui cum his signis sunt de quib. suprà locuti sumus, scilicet, Alter, Neuter, Vterque: hi enim terminum pro suis inferioribus binis supponere faciunt: ac propterea talis suppositio Duorum vocatur: Sed id cum discrimine: nã Alter, binaria inter se distribuit, in se ipsis verò disiungit, vt, Alter oculus est dexter, id est, horũ duorum iste, vel iste est dexter, & horum duorũ iste, vel iste est dexter: Vterque verò, binaria disiungit inter se, & in se copulat, vt, Vterque pes est claudus, id est, horum duorum iste, & iste est claudus, vel horũ duorum iste, & iste est claudus: Neuter, idẽ prsus facit, sed negatiuè, vt, Neutra man⁹ est dextera, id est, harũ duarũ nec illa, nec ista est dextera, vel harum duarũ nec ista, nec ista est dextera. Est etiã aliud signum incompletum, Omnis, quod aliquando completè sumitur, sicut & præcedẽtia: & tunc distribuunt terminum cui iunguntur pro omnibus suis inferioribus. Aliquando, Omnis, incompletè sumitur cũ termino generico iungitur: tunc autem distribuit species, disiungit verò indiuidua specierum, vt, Omne animal fuit in arca Noë, id est, ex hac specie animalium hoc, vel illud indiuiduum, & ex hac specie hoc, vel illud indiuiduum, quod idẽ est ac, Cuiuslibet speciei animalis aliquod indiuiduum fuit in arca Noë. Et talis suppositio dicitur, Pro generibus singulorum, id est, pro speciebus singulorum indiuiduorum: Prior verò dicitur, Pro singulis generũ, id est, pro omnibus speciebus, & omnibus specierum indiuiduis.

Suppositio duorum.

Suppositio pro generibus singulorum.

Suppo. pro singulis generum.

MVLTVM autem refert ad veritatem propositionis quòd termini supponant completè, vel incompletè: nam Completa suppositio petit veritatem omnium inferiorum, nullo excepto: vt, Omne animal currit, si vera futura est talis propositio, subiectumque supponit completè, opus est, vt omnia indiuidua specierum omnium animalis currant. Si incompleta est suppositio, sufficit ad veritatem eius vt ex omnibus speciebus vnum saltem indiuiduum, aut alterum currat: quem sensum facit illa propositio, Omne animal fuit in arca Noë. Eadem ratio est in aliis: nam, Alter oculus est dexter, si suppositio sit incompleta, non opus est ad veritatem eius, vt omnes oculi sint dextri, sed vt ex omnibus binariis vnus saltem sit dexter.

Comple. & incompleta suppositionum discrimen.

De

De Resolutione Relatiuorum

CAP. VII.

RELATIVORVM contemplationem ad Grammaticum pertinere non est qui eat inficias, tamen quia sola cognitio talis ad veritates, vel falsitates propositionum, quæ è Relatiuis oriuntur, dignoscendas non sufficit, Dialectico examine opus est: propterea paucis ex Grāmatica accersitis, ea, quæ secundū Dialecticā in his obseruanda sunt, tradimus. Relatiuum igitur est sermonis antecedentis recordatiuū. *Relatiuū quid.* Est autem duplex, aliud Substantiæ, aliud Accidentis. Relatiuū Substantiæ, est quod suum antecedens per modū nominis substantiui refert: nec refert vtrùm antecedens sit substātia vel accidens, siue nomen connotatiuum, siue absolutū, siue vnum nomē, siue vna oratio, dummodò vnius substantiui se cum habeat. *Rel. substantiæ.* Relatiuum Accidentis, est quod refert per modum adiectiui, siue illud sit substantia, siue vnum nomen, siue vna oratio. *Relat. accidentis.*

RELATIVVM Substantiæ, aliud Identitatis, aliud Diuersitatis. Identitatis, est quod pro eodem accipitur, pro quo suū antecedens, siue pro eodem numero, vt, Beatus vir qui timet Dominum: siue pro eadem specie, vt, In ligno vicimus, in quo peccauimus. *Relat. substantiæ subdiuisio.* Relatiuum Diuersitatis, est quod pro alio supposito accipitur, quàm suum antecedens, vt, Petrus loquitur, & alter tacet. *Diuersitatis.* Dicitur autem suum antecedens referre in obliquo, scilicet, Alter à Petro tacet.

RELATIVVM Accidentis simili ratione aliud Identitatis, aliud Diuersitatis. *Relat. accidentis subdiuis.* Identitatis, est quod refert suū antecedens consignificando idem accidens, vt, Petrus est iustus, qualem oportet esse Christianum. *Identitatis.* Diuersitatis, est quod refert suum antecedens consignificando diuersum accidens, vt, Augustinus fuit catholicus, & alius fuit Arrius. *Diuersitatis.*

RELATIVVM Substantiæ Identitatis, quoddam Reciprocum, quoddam Non reciprocum. *Rel. substan. identitatis subdi.* Reciprocum, regressionem quandam significat in suum antecedens, vt, Omnis homo amat se, Mater diligit filium suum. *Reciprocum.* Non reciprocum, talem regressionem non significat, qualia sunt reliqua Relatiua signata. *Non reciprocum.* Relatiui accidentis resolutio ex eius significatione manifesta est. Pro aliis autem sit

1

PRIMA propositio. Relatiuū, Qui, copulatiuū sensum facit: idem enim valet quod, Et ille. *Resolutio Relatiui substantiæ.* Bifariam autem potest in propositione cōstitui, Aliquando à parte vnius extremi, scilicet quādo subiecto, vel prædicato copulatur, vt, Animal, quod est rationale, est risibile: & tunc illa integra propositio est vna

Copula implicationis. Categorica, cuius subiectum est propositio vbi relatiuũ est, cuius verbum dicitur Copula implicationis. Aliquando non ponitur à parte vnius extremi alterius propositionis, sed ipsũ per se relationum extremum cõstituit, vt, Homo est animal, qui est risibilis: & talis propositio formaliter Hypothetica est, & virtualiter Copulatiua Est autem in vtriusque resolutione magnum discrimẽ: cùm enim Hypothetica est, immediatè in Copulatiuam est resoluenda, vt, Homo mouetur, qui aliquãdo studet: resoluatur, Homo mouetur, & ille aliquãdo studet. At cùm Categorica est, non est immediatè in Copulatiuam resoluenda, quousque antecedens ipsius resoluatur, vt, Omne animal, quod est rationale, est risibile, non est resoluendum, Omne animal est rationale, & illud est risibile: sed antecedens in singularia prius resoluetur, & facta singularium resolutione poterit vnumquodque singulare in copulatiuam resolui, nempe, Hoc animal, quod est rationale, est risibile, & hoc animal, quod est rationale, est risibile, postea, Hoc animal est rationale, & est risibile.

2. SECVNDA Propositio In Hypothetica Copulatiua virtuali, vel formali, Relatiuum refert suũ antecedẽs restrictè, id est, pro illo eodẽ, pro quo suũ antecedens accipiebatur in sua Categorica, vt Homo disputat, & ille contemplatur, ille, scilicet homo, qui disputat, contemplatur. Idem inest Relatiuo Diuersitatis, vt, Homo legit, & alius audit, alius, scilicet à legente, audit Cùm autem Relatiuum refert terminum supponentem copulatim, refert totam collectionẽ, vt, Omnes Apostoli sunt duodecim, qui sunt in cœlo, scilicet, & illi omnes sunt in cœlo. Hoc autem priuilegium habet disiunctiua propositio, vt Relatiuum in ea nõ referat restrictè, vt, Homo loquitur, vel ille tacet. ille, scilicet homo, tacet.

3. TERTIA propositio, Relatiuum Reciprocũ supponit sicut suum antecedens sigillatim, scilicet vt resoluẽdo antecedens, resoluatur Relatiuum corr226spõdens singulis inferioribus antecedens, vt, Omnis homo est ipsemet, Ipsemet, refert hominem: at cũ resoluis, Petrus est ipsemet, refert Petrum, Paulus est ipsemet, refert Paulũ: similiter, Omnis mater diligit filiũ suum. Vbi obseruandum est, non licere loco Relatiui Reciproci suum antecedens ponere: non enim idẽ est, Omnis homo odit se, &, Omnis homo odit hominem, nec, Mater amat filium suum, & amat filium matris. Licebit autem id duobus locis facere, & cùm Reciprocũ est totale extremũ, vt, Omnis homo est ipsemet, idẽ est ac, Omnis homo est homo: & cùm

similiter antecedēs est singulare, vt, Petrus diligit se, & Petrus diligit Petrum, dummodò antecedēs vniuocè sumatur. Quādo verò Relatiuū non est Reciprocum, licet ipsius loco antecedens constituere, seruata restrictione, vt, Homo disputat, qui loquitur, idem est ac, Homo disputat, & homo disputans loquitur. Ex quo sequitur, tale Relatiuum supponere, sicut suum antecedens supponeret eodem loco constitutum.

QVARTA propositio. In resolutione obseruare oportet, vt Reciprocū simul cum antecedente resoluamus, simul & Non reciprocum, cùm à parte vnius extremi est, vti diximus. At cū propositio Hypothetica est, antecedēs resoluatur, Relatiuo nō Reciproco manēte inuariato, vt, Animal est irrationale, & canis est illud, resolue, Hoc animal, scilicet equus, est irrationale, & canis est illud, vbi, *illud*, supponit pro animali, sicut in priori: propterea cōsultius erit ponere antecedens loco relatiui, dū fit resolutio sub antecedenti, scilicet, Animal est irrationale, & canis est animal, nempe irrationale. 4.

De Ampliatione.

CAP. VIII.

CVM suprà terminos pro rebus secundum tempus per copulam importatum existētibus supponere docuerimus, superest vt modò explicemus quando termini pro pluribus, vel paucioribus quàm tempus copulæ exigit, supponant, quā Dialectici Ampliationem, vel Restrictionē vocant, quæ multùm veritati propositionum cognoscendę prodest, cùm ab ea & propositionum conuersio, & multiplex argumentandi modus pendeat. Est autem Ampliatio, extensio termini à minori ad maiorem suppositionem. Quando enim terminus in propositione pro re secundum tempus præsens existēte accipitur, dicitur suum statum habere: at quando indifferenter & disiunctim simul pro præsenti, & alio accipitur tempore, dicitur ampliari, vt in hac, Iusti viuent vitam pacificam, Iusti, nō solùm pro præsentibus, sed etiam pro futuris accipitur.

Ampliatio termini.

Terminus suum statū habere & ampliari qui dicatur.

EST autē diuersus Ampliationis modus in terminis singularibus, & in communibus, tam absolutis, quàm cōnotatiuis. Terminus singularis cùm vnum tantùm significet, ampliatur quoad existentiam sui significati secundùm varias differētias temporis, vt, Petrus cucurrit, id est, Petrus qui est, vel fuit, cucurrit: quæ dicitur Ampliatio temporum. Terminus autem communis cùm plura significet, non solùm secundùm tempus, sed etiam secundùm supposita variis temporibus existētia, ampliatur, vt in hac, Multi homines saluabuntur, subie-

Ampliatio simplex Termini singularis.

Termini communis.

ctum non solùm pro præsentibus, sed etiam pro futuris ampliatur. Terminus autem Connotatiuus cùm præcipuè formam significet secundū eam ampliatur, vt in hac, Album fuit nigrum. subiectum ratione albedinis amplìatur, vt fit sensus, Hoc corpus, quod modò habet, vel habuit albedinem, fuit nigrum. Triplex igitur Ampliatio est, Sola temporum, quę inest singularibus. Temporum, & suppositorum quæ inest communibus. Temporum, & Formarum, quæ connotatiuis conuenit terminis.

Termini connotatiui.

Tempora autē, secūdùm quæ termini ampliantur, apud Dialecticos quinque sunt, Præsens, Præteritum, Futurū, Possibile, & Imaginariū: vt tunc terminus ampliari dicatur, quādo secundum plures differentias, vel omnes, horū temporum disiunctim supponit. Dico autem disiūctim, quia cùm terminus secūdum plura tempora copulatiuè accipitur, Ampliatio non est, vt subiectum in hac, Petrus est, & fuit doctus, nō ampliatur: sed opus est vt secundum plura tempora, vel omnia, sub disiunctione accipiatur, vt, Petrus est, vel fuit doctus, siue tempora sint expressa, vt in exemplo præcedenti, siue virtute in vno verbo contineantur, vt in sequentibus Regulis manifestabitur, quæ plurimùm roboris in communi loquendi vsu habent.

Tempora quinque ampliationis terminorum.

Regulæ ampliationis terminorum secundum Tempora.

Prima Regula. Verbum Præteriti ampliat suum subiectū secundum duas temporis differentias, Præteriti nēpè, & Præsentis: suum verò appositum restringit pro tempore Præterito. Verbum autem Futuri similiter subiectum secundum Pręsens, & Futurum ampliat, appositū verò ad Futurum restringit. vt, Adam fuit ex limo factus: vbi, *Adam*, pro quodam supposito qui est, vel fuit, supponit, illud verò appositum, ex limo factus, restringitur pro eo, quod fuit. Et clariùs, Petrus audiuit lectionem, Petrus ampliatur pro eo qui est, vel fuit; appositum autem illud, *lectionem*, pro lectione præterita restringitur. Præterea, Domificator faciet domos, vbi, *domificator*, ampliatur pro eo qui est, vel erit, appositum autem, *domos*, restringitur pro his, quæ erunt.

Secunda Regula. Terminus significans inceptionē, vel actionem, per quā res incipit esse, vel fieri, vel significans aliquam prioritatem, ampliat terminos quibus suā significationem applicat, secūdum Præsens, vel Futurum. vt, Pluuia incipit, scilicet quæ est, vel erit, Aedifico turrim, Petrus est prior Antichristo. Contrà verò terminus significans defectionē vel destructionem, vel posterioritatem, ampliat ad tēpus Pręsens, vel

vel Præteritum, vt, Comburo domũ, scilicet quæ est, vel fuit, Destruo Basilicam, Sum posterior Adamo.

TERTIA Regula. Verbũ, Potest, vel aduerbia illud includētia scilicet, Possibiliter, Impossibiliter, Necessariò & nomina significantia possibilitatem existentiæ, ampliant suos terminos ad Præsens, vel Præteritũ, vel Futurum, vel Possibile, vt, Rosa est corruptibilis, scilicet quæ est, vel erit, vel potest esse. 3

QVARTA Regula. Verba significãtia actum animę interiorem, ampliant ad quinque temporum differẽtias, vt, Alexander appetebat alium orbem: ibi, *Orbis* ampliatur pro eo, qui est, vel erit, vel potest esse, vel saltem imaginabatur esse. Similiter, Intelligo Chimæram, Opto sanitatem. 4

De modis argumentandi in Ampliatione.

CAP. IX.

VTILIS est admodùm argumentandi modus in Ampliatione: vbi maximè obseruandum est terminum amplũ se habere ad eundem non amplum, sicut terminus superior ad inferiorem, & alios præter illum: ita amplus comprehendit minùs amplum, & ipsum excedit. Homo enim dũ ampliatur pro his qui sunt, vel erũt, includit seipsum, vt supponit solùm pro his qui sunt, iuxta quod sumitur primus modus argumẽtandi: vt enim valet à superiori distributo ad inferiorem affirmatiuè vel negatiuè, scilicet, Omne animal currit, ergo homo currit, similiter, Nullũ animal currit, ergo homo non currit; ita ab amplo distributo ad non amplum valet affirmatiuè vel negatiuè, vt, Omnis homo potest disputare, ergo homo q est potest disputare, similiter, Nullus homo potest esse lapis, ergo nullus homo est lapis. Hoc autẽ vnum debet attendi, vt quãdo affirmatiuè argumentamur, ponatur Constantia termini non ampli, id est, aliqua propositio affirmatiua, per quam denotetur illum terminum nõ amplum supponere: aliter argumentatio mala erit. Poterit enim antecedens dari verũ & cõsequens falsum: vt putà, si nullus esset homo præsens, tunc antecedens verum esset, scilicet, Omnis homo potest disputare, (ratione enim ampliationis, subiectum supponit pro his qui possunt esse) consequens autem falsum, Homo qui est potest disputare, cùm nullus homo sit ex casu supposito. At si in antecedenti addatur Constantia subiecti non ampli denotans illud esse, non dabitur antecedens verũ, & consequens falsum. Et in hunc vsum inuenta est à Dialecticis Constantia.

Terminus amplus & nõ amplus. Primus modus argumentandi in Ampliatione.

Constantia termini non ampli.

SECVNDVS modus. Sicut valet ab inferiori ad superiorem terminũ particulariter sumptũ affirmatiuè, vel negatiuè, vt,

Secundus modus argum.

Homo currit, ergo animal currit, similiter, Homo non currit, ergo animal non currit, ita valet à nō amplo ad amplum non distributum, id est, particulariter sumptum, affirmatiuè vel negatiuè, dummodò in negatiuo modo argumētandi ponatur Constantia non ampli, vt, Homo disputat, ergo homo potest disputare, similiter, Aliquis homo qui est non potest disputare, & homo est, ergo aliquis homo non potest disputare.

Ex quibus fit, vt sicut non valet à superiori sine distributione ad inferiora, nec ab inferiori ad superiorē distributum: non enim valet, Animal currit, ergo homo currit, nec valet, Homo currit, ergo omne animal currit, ita nec valet à non amplo ad amplum distributum, nec ab amplo non distributo ad non amplum: nō enim dices, Homo potest disputare, ergo homo disputat, cùm argumentemur ab amplo sine distributione ad non amplum: nec similiter, Homo nō disputat, ergo homo non potest disputare, cùm ex parte prædicati à nō amplo ad amplum distributum argumentemur.

Obseruādum argumentanti in Ampliatione. In his argumentandi modis obseruandum est, ne dum argumentamur à subiecto amplo distributo ad non amplum, committatur defectus ex parte prædicati, ab amplo non distributo ad non amplum argumentando: non enim valet, Omnis homo potest disputare, ergo omnis homo disputat, quia prædicatum illud, *Disputare*, manet amplum sine distributione. Negatiuè valeret quidem, quia negatio prædicatum distribuit, vt, Nullus homo potest disputare, ergo nullus homo disputat.

De Restrictione, Alienatione, & Diminutione.

CAP. X.

Restrictio, & eius modi quatuor. RESTRICTIO, est termini coarctatio à maiori ad minorē suppositionē, quę opposita est Ampliationi. Fit autem talis termini restrictio maximè quatuor modis. 1 Primò, per copulā implicationis, vt, Omnis homo qui est iustus spernit mundum, vbi illud subiectū, Homo, restringitur, vt pro iustis 2 solùm supponat. Secūdò, per additionem adiectiui in eodem extremo, vt, vir sapiens amat scientiam. Dico autem, in eodē extremo: cùm enim adiectiuū in alio extremo, quàm substātiuum sit, collocatur, nulla fit restrictio: si enim dicas, Omnis homo est sapiens, subiectum, Homo, non solùm pro sapien-3 tibus, sed etiam pro omnibus hominibus supponit. Tertiò, per additionē obliqui à parte etiā eiusdē extremi, vt, Omnis liber Aristot. est Græcè conscriptus, vbi subiectum, *liber*, pro his solùm quos Aristoteles scripsit supponit: & tunc obliquus dicitur

dicitur Determinatio, rectus autem Determinabile. Tandem quartò, restrictio fit, per appositionem substantiui inferioris, vt, Apostolus Paulus scripsit ad Romanos, vbi subiectū illud Apostolus, restringitur, vt pro Paulo supponat. Omnes hę additiones non mutant significationem, vel diminuunt, eorum quibus adiunguntur, sed solùm ad pauciora supposita trahunt. *Determinatio.* *4*

Svnt autem aliqua addita, quæ terminū impropriè supponere faciunt, & ex propria significatione in impropriā transferunt, vt, Duo Leones marmorei sunt in foro, Homo pictus est in aula: in quibus subiecta pro significatis similitudinariis accipiuntur. Et talis acceptio, Alienatio dicitur: est enim Alienatio, distractio termini à propria ad impropriam significationem. Sunt etiam addita diminuentia termini integram significationem, vt, Aethiops est albus secundum dentes: qui termini diminuti dicuntur, Dicta secundum quid. *Alienatio.* *Diminutio.* *Dicta secundum quid.*

In his autem vtrisque attendere oportet, ne argumentemur à termino alienato vel diminuto, ad eundem terminum absolutè, & simpliciter sumptum: non enim valet, Aethiops est albus secundum dentes, ergo est albus: nec valet, Duo leones marmorei sunt in foro, ergo duo leones sunt in foro. *Obseruanda argumentanti in Alienatione, Diminutione, Restrictione.*

Circa modum verò argumentandi in Restrictione idem obseruandum est quod in Ampliatione. Terminus enim non restrictus habet locum superioris, seu Ampli: Restrictus verò inferioris, seu non ampli. Vnde est prior argumentandi modus, à non restricto distributo ad restrictum, affirmatiuè, vel negatiuè, dummodò in affirmatiuo argumentandi modo ponatur Constantia restricti, vt, Omnis homo disputat, & aliqui homines docti sunt, ergo omnis homo doctus disputat: similiter, Nullus homo currit, ergo nullus homo albus currit. Posterior modus, A restricto ad non restrictum non distributum, affirmatiuè, vel negatiuè, Constantia in negatiuo posita, vt, Homo doctus non disputat, & homo doctus est, ergo aliquis homo non disputat: similiter, Equus albus currit, ergo equus currit. Ex quibus fit, eadem ratione qua in Ampliatione, non valere à non restricto non distributo ad restrictum, vt non sequitur, Equus currit, ergo equus albus currit: nec à restricto ad non restrictum distributum; similiter enim non sequitur, Omnis equus regis currit, ergo omnis equus currit.

De Appellatione.

CAP. XI.

APPELLATIO, species quædã Restrictionis est, quæ maximè in adiectiuis terminis respectu terminorũ quibus iũguntur reperitur, siue tales termini absoluti, siue connotatiui sint. Est autẽ Appellatio, applicatio significati formalis vnius termini, ad formale, vel immediatum significatũ alterius: vt si quis dicat, Petrus est Logicus magnus, hic terminus, *magnus*, applicat suum formale ad formale sui substantiui, denotatq́ue Petrum esse magnum, & peritum Logices, talisq́ue applicato, Appellatio dicitur, & terminus applicãs suũ formale, Appellans dicitur, is autem cui applicatur, Appellatum. Fit etiam similis Appellatio in termino absoluto, quando aliquid ipsius immediato significato conuenire denotatur, vt, Homo est species. Cognosco animal, Video Petrum. In quibus propositionibus tales termini, nempe, *Homo*, *Animal*, *Petrus*, pro immediatè significatis sumuntur. Quãuis autem in his vsum & vim locutionis maximè inspicere oporteat, quasdam tamẽ Regulas præscribere iuuabit.

Appellatio. *Appellãs.* *Appellatum.* *Regulæ de Appellatione.*

1 PRIMA Regula. Quando terminus absolutus subiicitur prędicato, non conuenienti suo mediato significato, tale prędicatum appellat immediatum significatũ ipsius subiecti, vt, Homo est species, Animal est genus: prædicata enim illa homini, vel animali insũt vt homo, & animal sunt, id est, vt cõceptu communi cognoscuntur.

2 SECVNDA Regula. Quando adiectiuus terminus cũ connotatiuo ponitur à parte eiusdem extremi, appellat formale ipsius substãtiui; vt. Iste est monachus albus, Petrus est Logicus magnus: in quibus denotatur, quòd ille sit albo habitu, & hic peritus Logices. Cùm autem tales duo termini à parte extremi eiusdem nõ sunt, talis Appellatio non fit; vt si dicas Iste monachus est albus, non significat quòd sit albo habitu.

3 TERTIA Regula. Verba significãtia actũ animę appellant formale, vel immediatum significatum proprij termini cui iunguntur, vt. Cognosco venientem, Vidi Papam: in quibus denotãtur, me cognoscere aliquẽ venire, & me vidisse Papã, dum erat Papa. Idem censendum est de quibusdam verbis applicantibus significãtionem suam terminis connotatiuis, vt, Facio calceum, Construo domum, in quibus significatur, me inducere formam in materiam, non autem quòd faciam corium, vel lapides, ex quibus fit calceus, vel domus.

4 QVARTA Regula. Nomina numeralia primitiua termino

substantiuo iuncta multiplicant formam, & suppositum substantiui, vt Tres homines, id est, tria supposita, habentia suas singulas peculiares naturas: iuncta tamen adiectiuo multiplicant solùm materiale, vt, Tria alba, id est, tria corpora habentia albedinem; adeò vt si fieri possit vt vna & eadem albedo in tribus esset distinctis corporibus, talia possent tria alba dici, si album adiectiuè sumatur. Aduertenda est autem hæc Regula magis pro Theologia, quàm pro Logica.

CIRCA modū argumentandi id obseruandum est, ne sub termino appellato argumentemur, & varietur, vel auferatur appellatio termini appellantis. Vnde non valet, Petrus est Logicus, & Petrus est magnus, ergo est Logicus magnus: nec valet, Est Logicus magnus, ergo est Logicus, & est magnus: nec valet, Video venientem, Petrus est veniens, ergo video Petrum: nec similiter valet, Iste facit calceum, calceus est corium, ergo facit corium; nec similiter è conuerso. *Obseruandum argumentantis in Appellatione.*

De Enunciationis simplicis Oppositione.

CAP. XII.

DE proprietatibus terminorum in propositione hucusque tractauimus: æquū erit modò de accidentibus ipsarum propositionum, quæ adinuicem collatæ sortiuntur, disserere. Ea sunt Oppositio, Aequipollentia, & Conuersio Non autem hîc de Oppositione, quæ inter res inuenitur, agimus, secundū quam calor frigiditati, & albedo nigredini opponitur: nec de ea, quæ inter terminos, secundū quā alij Contrarij, alij Contradictorij, alij Relatiui, alij Priuatiui sunt: sed de illa quæ inter propositiones versatur. Est autem Oppositio, duarū propositionum vtroque extremo eodem ordine participantium, secundum qualitatem, vel quantitatem repugnantia. *Propositionum inuicem collatarum accidentia.* *De qua oppositione hîc agitur.*

QVADRVPLEX autē est Oppositio. Contradictoria, Contraria, Subcōtraria, Subalterna. Contradictoria, est Oppositio duarum propositionum, secundùm qualitatē & quantitatem repugnantiū, nimirum quia altera vniuersalis, altera particularis, altera affirmatiua, altera negatiua, vt, Omnis homo est albus, Aliquis homo non est albus. Contraria, est Oppositio duarum propositionum vniuersalium, secundùm qualitatem repugnantiū, vt, Nullus homo est albus, Omnis homo est albus. Subcontraria, est Oppositio duarum propositionum particularium, secundùm qualitatem repugnantium, vt, Aliquis homo est albus, Aliquis homo non est albus. nec hîc indefinitam à particulari discernimus. Subalterna, est Oppositio duarum propositionum, sola quantitate repugnantiū, vt, Omnis homo *Oppositio quadruplex.* *Contradictoria.* *Contraria.* *Subcontraria.* *Subalterna.*

homo

homo est albus, Aliquis homo est albus: Nullus homo est albus, Homo non est albus. Harum duarum propositio vniuersalis, dicitur Subalternans: particularis verò, Subalternata. Sunt autem quædam particulariùs in omni Oppositione obseruanda.

Regulæ de oppositione

1 Primum est, vt vtroque extremo eodē ordine participēt, id est, idem habeant subiectum, & prædicatū: vnde istæ nullatenus opponuntur Homo nō est animal, Lapis nō est equus: nec istæ, Homo nō est equus, Homo est animal: nec istæ, Homo est animal, Animal non est homo.

2 Secundo obseruandum est, vt ista identitas extremorum sit in Nomine, In re significata, In integritate, In tempore, & loco. In nomine, vt sit eadem dictio categorematica: vnde istæ non opponuntur, Cicero scripsit, Tullius non scripsit: Angelus est Dei, Angelus non est Deus: Corpus est albū, Corpus non est albedo. In re significata ne sit æquiuocatio: non enim opponuntur Canis latrat, Canis non latrat. In integritate, vt idem sit totale subiectum, & totale prædicatum: vnde omnia signa, omnes termini, qui partes extremorū efficiuntur, debēt esse in vtraque propositione opposita: quare omnes hæ non opponūtur, Petrus non currit velociter, Petrus currit: Omnis equus regis possidetur à Rege, Aliquis equus non possidetur à Rege: Petrus est animal, Petrus non est animal album: Omnis homo est omne animal, Homo non est animal. Dixi, de terminis qui efficiuntur partes extremorū: alia enim signa, quæ totam propositionem signant, mutantur: nā negatio mutatur, & quantitas in aliquibus. In tempore, & loco, vt oppositarum veritas, vel falsitas, sumatur à rebus secundū eundem locum, & tempus: vnde istæ non opponūtur, Petrus legit, Petrus non legit, si vna pro tempore, altera pro altero tempore sumatur: nec istæ, Ego sum in Diui Petri, Ego non sum in Diui Petri, si vna vno loco, altera altero à me proferatur.

Identitas terminorum in homine.

In re significata.

In integritate.

In tempore & loco.

3 Tertio obseruandum est, vt proprietates terminorū non mutētur, scilicet Suppositio, Appellatio, & reliquę. Suppositio autem ea, quæ non prouenit ratione signorū quantitatis: hæc enim mutari debet: sed alia, qualis est, Materialis, Simplex, Personalis, ne in vna simpliciter, in altera personaliter, vel materialiter supponant. Idem in Ampliatione, si seruetur eadem Ampliatio: licebit tamē in Contraria negatiua terminos magis amplos esse, quàm in affirmatiua: vnde istæ opponuntur, Omnis homo disputat, Nullus homo potest disputare. In Subcontrariis verò affirmatiuā magis ampliari, vt, Homo non disputat.

disputat, Homo non potest disputare.

Debet etiam attendi, vt seruentur præcepta Resolutionis terminorum, & ordo ascendendi, vel descendendi, idem sit in vtraque opposita propositione. *Regula eius de Oppositione.*

De quibusdam præceptis aliis in Oppositione.

CAP. XIII.

Praeter ea quæ dicta sunt, obseruandum est etiam, vt in omni Oppositione, præter Subalternam, mutetur qualitas, vt altera sit affirmatiua, altera negatiua. Quantitas autem non in omni mutāda est, nisi in Cōtradictoria, & Subalterna, vt altera vniuersalis, altera particularis sit: Contrariæ enim vniuersales simul, Subcōtrariæ verò particulares esse debent. 1.

Hoc etiam seruandum est in vniuersalitate syncategorematica, qualis est cōiunctio copulatiua, *Et*, ac in particularitate, qualis est, *Vel*. Quando enim complexum copulatum est subiectum, in sua Contraria propositione manet ipsa copulatiua, in sua verò Contradictoria mutatur in, *Vel*: vnde istæ sunt Cōtrariæ, Petrus, & iste equus est irrationalis, Petrus & iste equus non est irrationalis: istæ verò Contradictoriæ, Petrus & iste equus est irrationalis, Petrus vel iste equus non est irrationalis. Quando verò vtrunque complexum est per *Vel*, propositiones sunt Subcontrariæ. Hoc autem intelligendum est, quando, *Et*, accipitur diuisiuè, & *Vel*, disiunctiuè, & complexa constant ex partibus singularibus. Quando enim copulatim, vel disiunctim accipiuntur, habentur tales propositiones pro singularibus, inter quas sicut & inter singulares non est nisi sola Oppositio Contradictoria: & talia subiecta inuariata debent manere, quod idem censendum est de propositionibus de signo Collectiuo. Vnde hæ solùm opponuntur contradictoriè, Omnes Apostoli Dei sunt duodecim, Omnes Apostoli Dei non sunt duodecim. Similiter istæ, Isti Apostoli, & isti, & alij sunt duodecim, Isti Apostoli, & isti, & alij non sunt duodecim. 2.

Praeterea obseruandū est, vt in signis mixtis habeatur 3.
ratio categorematis inclusi in illis quantùm ad eius quātitatem, vt mutentur in Cōtradictoria, vniuersale in particulare, affirmatum in negatum, in Contraria seruetur vniuersalitas, in Subcontraria verò particularitas. Vnde huius propositionis, Nunquam homo currit, Contraria est, Semper omnis homo currit, Contradictoria verò, Aliquando homo currit.

Postremo obseruandū est, esse aliquot signa etiā mix- 4.
ta, & syncategorematica, quæ non plenam habeant vniuersalita

salitatem, nec particularitatem, ac inde Incõpleta dicuntur: & in talibus propositionibus Contradictoria maximè reperitur Oppositio. Cauere autem oportet, vt in vna propositione fiat vniuersale, quod in altera erat particulare: aliter nulla erit Oppositio: Vnde istæ non opponuntur, Vterque homo currit, Vterque homo non currit, seu, Neuter homo currit, cùm in vtraque maneat eadem vniuersalitas, & particularitas, cùm signũ vtrunque per, *Et*, & per, *Vel*, exponatur, vt diximus. Istæ tamen contradicunt, Vterque oculus est dexter, Alter oculus non est dexter, quia id quod in vna exponitur per, *Vel*, in altera exponitur per, *Et*: & ita particularitas in vniuersalitatem, & è cõtra mutatur, vt patet exponenti. Idem iudicandum est de nominibus & aduerbiis numerabilibus, quæ incompletè vniuersalia sunt: ac proinde optimus contradicendi modus est toti propositioni negationem apponere, Bis cantaui Missam, Non cantaui bis Missam: Tres homines currunt, Non currunt tres homines. Complexa autem ex termino communi, vel ex terminis communibus, pensanda sunt tanquam termini cõmunes in Contrarietate, & Cõtradictione, & aliis oppositionibus. Propterea eis debet addi signum vniuersale, vel particulare, hoc vno excepto, vt in Contrariis maneat, *Et*, in Cõtradictoriis verò in vna, *Vel*, in altera, *Et*, in vtraque Subcontraria, *Vel*: vnde istæ sunt Cõtrariæ, Omnis homo, & equus currit, Nullus homo, & equus currit; istæ Cõtradictoriæ, Homo & equus currit, Nullus homo vel equus currit; istæ Subcontrariæ, Homo vel equus currit, Homo vel equus non currit. Hoc intellige de subiecto: nam verbum complexum non debet mutari, Omnis homo currit, vel non currit, Nullus homo currit, vel non currit, sunt Contrariæ, nec oportet mutare illud, *Vel*, Ex his non difficile erit Oppositiones in propositionibus Hypotheticis inuenire: cùm enim quantitatem non habeant, solam Contradictoriam sortiuntur Oppositionem, quæ facilis est in Conditionali, & Causali per negationis appositionem, vt, Si sol lucet dies est, Non si sol lucet dies est; Quia æstas est, calor est, Nõ quia æstas est, calor est. In Disiũctiua verò & Copulatiua est particularis alius contradicendi modus. Nam Disiũctiua, & Copulatiua ex partibus contradicentibus compositæ inter se contradicunt Istæ enim Contradictoriæ sunt, Nullus homo est animal, & Nullus equus est albus; Homo est animal, vel, Equus est albus. Possent etiã inter has Contrariæ, & Subcontrariæ secundum partes assignari, sed id intelligenti quæ dicta sunt, facere non erit difficile.

De leg-

De legibus Oppositarum.

CAP. XIIII.

HAEC autem lex, & natura Contradictoriarum est, vt in nulla materia vtraque simul vera, aut falsa esse possit, sed ex vnius veritate alterius falsitas, & ex falsitate veritas sequatur. Contrariarum lex est, vt in materia naturali, & remota altera vera, altera falsa necessariò sit: in materia contingenti vtraque falsa esse possit, nunquam tamen vera: vnde ex vnius veritate alterius falsitas colligitur, quia vtraque vera nequit esse: tamen ex vnius falsitate alterius veritas non infertur, cùm vtranque falsam esse formaliter non repugnet. *Lex & natura Contradictoriarum. Contrariarum.*

SVBCONTRARIARVM lex, in materia naturali, & remota eadem est cum aliis, in materia verò contingenti vtraque vera formaliter esse potest, non tamen falsa: vnde ex vnius falsitate alterius veritas, non tamen ex alterius veritate alterius colligitur falsitas. *Subcontrariarum.*

SVBALTERNARVM lex est, vt in materia naturali & remota simul veræ, vel falsæ sint: in materia verò cõtingẽti altera vera, altera falsa potest esse, ita tñ vt si vniuersalis est vera, particularis sit falsa, at si particularis falsa, vniuersalis sit falsa, non contrà: potest enim particularis esse vera, & vniuersalis falsa. *Subalternarum.*

SVNT autẽ aliquot Regulæ pro vsu & cognitione Oppositarum propositionum Prima Regula: Propositis duabus propositionibus Oppositis, si Subalternans vnius est Contraria alterius, illæ sunt Contradictoriæ: verbi gratia, Omnis homo est albus, Homo non est albus, sunt Contradictoriæ, quia Subalternans illius negatiuæ, quæ est ista, Nullus homo est albus, est Contraria prioris, scilicet, Omnis homo est albus. Perinde est, ac si dicamus, in Contradictoriis Subalternans particularis est Contraria propositionis vniuersalis. *Regulæ cognoscendarum oppositarum. 1 Contradictoriarum.*

SECVNDA. Datis duabus Oppositis, si affirmatiua inferat Contradictoriam negatiuæ, nec infertur ab ea, illæ sunt Contrariæ, ac si dicas, Contraria affirmatiua infert Contradictoriam negatiuæ: Omnis homo est albus, Nullus homo est albus, illa affirmatiua infert hanc, Homo est albus, quæ est Contradictoria negatiuæ illius. *2. Contrariarum.*

TERTIA. Si ex Contradictoria negatiuæ sequatur affirmatiua, illæ sunt Subcõtrariæ, Homo est albus, Homo nõ est albus, ex Cõtradictoria huius negatiuæ, quæ est, Omnis homo est albus, sequitur illa affirmatiua, Homo est albus, & nõ cõtrà: Propterea illæ sunt Subcontrariæ, perinde est ac si dicatur, Contradictoria Subcontrariæ infert aliam Subcontrariam. *3. Subcontrariarum.*

QVAR

4. *Subalternarum.* QVARTA. Si Contradictoria vnius est Cõtraria vel Subcontraria alterius, illæ sunt Subalternæ, vt, Omnis homo est albus, Aliquis homo est albus. Contradictoria particularis est Contraria vniuersalis, & Contradictoria vniuersalis est Subcontraria particularis, ac propterea illæ sunt Subalternæ.

De Aequipollentia.

CAP. XV.

Aequipollentia. Vtilitas Aequipollentiæ. AEQVIPOLLENTIA, est duarum propositionum vtroque extremo eodem ordine participantium vis eadem à variis signis proueniens. Vnde tales propositiones se mutuò inferunt: prodéstque hoc ad obscuras propositiones in clariores resoluendas.

Regulæ de Aequipollentia. SVNT autem aliquot Regulæ obseruandæ. Prima Regula. *1. Contradictoriarum.* Datis duabus Contradictoriis, cuicunque præponatur negatio, fit alteri æquipollens. Verbi gratia, Omnis homo est albus, Aliquis homo non est albus, si priori addas negationem & dicas, Non omnis homo est albus, æquiualet illi, Aliquis homo non est albus: si huic addas negationem, Non aliquis homo non est albus, æquiualet huic, Omnis homo est albus. Vsus huius regulæ est, Quando tibi oblata fuerit propositio habens præpositam negationem, cuius vis tibi ignota est, deme negationem, & quære illius Contradictoriam, nam huic æquipollebit cum illa negatione præposita.

2. *Contrariarum.* SECVNDA. Datis duabus Contrariis, cuicũque postponatur negatio, fit alteri æquipollens. Nullus homo est albus, Omnis homo est albus: si dicas, Nullus homo non est albus, æquiualebit huic, Omnis homo est albus: si dicas, Omnis homo non est albus, æquiualebit alteri, Nullus homo est albus. Huius regulæ idem est vsus, sicut qui & primæ.

3. *Subalternarum.* TERTIA. Datis duabus Subalternis, cuicunque præponatur & postponatur negatio, alteri æquipollet. Omnis homo est albus, Homo est albus: si dicas, Nõ omnis homo nõ est albus, æquipollet huic, Aliquis homo est albus: si autem dicas, Non aliquis homo nõ est albus, æquipollet huic, Omnis homo est albus. Idem in his, Nullus homo est albus, Homo non est albus: Si enim dicas, Non nullus homo non est albus, æquipollet, Aliquis homo non est albus: particulari verò huic non congruè addes duas negationes. Huius pariter Regulæ idem est vsus, qui & aliarum.

Negationis virtus. EST autẽ hæc negationis virtus, vt cadens supra terminum supponẽtem vniuersaliter, faciat eum supponere particulariter; & cadens supra particulariter supponentem, faciat eum

suppo

ſupponere vniuerſaliter, affirmatum neget, negatũ affirmet: vnde, Non omnis æquiualet, Quidam non, Non nullus, Quidam; Non aliquis, Nullus; Omnis non, Nullus non, Nullus nõ, Omnis. Quando ex his vltimis vnum cadit ſupra ſubiectum, alterum ſupra prædicatum, vt, Omnis homo non eſt albus, Nullus homo non eſt albus.

Paritas, & imparitas negationum. Ex hoc ſequitur, ꝙ paritas negationum virtute affirmat, imparitas negat, quando partes extremorum non afficiuntur, & tunc tertia negatio exercet ſuam virtutem poſt ſe, ſicut ſi nulla præceſſiſſet. *Rhetores multiplicant negationes.* Aliquando Rhetores ornatus cauſa, & vt magis negantes explicent affectum, ſolent negationes multiplicare, præſertim quando plura nomina ad vnum verbum referuntur, quorum vnum ab altero non pendet, ita vt cùm ſingulis verbum accipi poſſit. & tunc talis propoſitio negatiua eſt cenſenda, nec ex his ſtrictis Dialecticorum Regulis eſt penſanda: vt, Iſte non veretur Deum neque homines, Nullus homo, nullo loco, nullo tempore, nullo momento quieſcit, id eſt, Nullus homo, aliquo tempore, loco, aliquóve momento quieſcit.

De Conuerſione.

CAP. XVI.

Conuerſio. CONVERSIO, eſt duarũ propoſitionũ vnius ad alteram per extremorum trãſpoſitionẽ conſequentia neceſſaria: cuius antecedens dicitur Propoſitio cõuerſa, conſequens autem Propoſitio conuertens. Nec oportet ſit mutua inter eas cõſequentia: hæc enim cõuerſio eſt, Omnis homo eſt animal, ergo animal eſt homo. Non ſemper tamen valet contrà à cõuertente ad conuerſam, vt ſi conuertatur, Omnis homo eſt albus, ergo aliquod album eſt homo, non tamen cõtrà valet, Aliquod album eſt homo, ergo omnis homo eſt albus.

Conuerſionis ſpecies tres. CONVERSIONIS tres ſunt ſpecies. *1. Simplex.* Prima eſt Conuerſio Simplex, quæ in terminis dici ſolet, quãdo ex prædicato ſubiectũ, & ex ſubiecto prædicatum fit, eadem quantitate extremorum, & qualitate ſeruata: quo pacto vniuerſalis negatiua, & particularis affirmatiua in ſe ipſas conuertuntur, vt, Nullus homo eſt lapis, ergo nullus lapis eſt homo, Homo eſt animal, ergo animal eſt homo. *2. In parte.* Secunda ſpecies eſt, quando extrema mutantur manente qualitate, mutata tamen quantitate, quæ Conuerſio in parte dici ſolet: quo modo vniuerſalis affirmatiua & negatiua conuertuntur, vt, Omnis homo eſt animal, *3. Per contrapoſitionem.* ergo aliquod animal eſt homo, Nullus homo eſt lapis, ergo lapis non eſt homo. Tertia ſpecies conuerſionis eſt, Per con-

trapositionem, quando manente eadem quantitate propositionis,& qualitate,extrema transmutantur,non solùm quantùm ad ordinem,sed etiam quia ex finitis fiunt infinita: quo modo vniuersalis affirmatiua in vniuersalem affirmatiuam, & particularis negatiua in particularem negatiuam conuertũtur,vt,Omnis homo est animal,ergo omne non animal est non homo, Homo non est lapis, ergo non lapis non est non homo. In hac autem Conuersione illud obseruandum est, vt in Conuersione affirmatiuæ ponatur Constantia conuertentis:non enim sequitur, Omnis homo est ens,ergo omne non ens est non homo,prior namque est vera,posterior falsa,quia subiectum non supponit, & est affirmatiua. In negatiua autẽ ponatur Constantia subiecti conuersæ: non enim sequitur, Antichristus non est bonus, ergo aliquid non bonum non est non Antichristus; nam ista posterior vera nõ est:cùm cuncta, quæ modò bona non sunt,sint non Antichristus: quòd si Antichristus modò esset,& supponeret iste terminus, esset vera, Aliquod non bonum,scilicet ipse Antichristus, non est non Antichristus.

Cautio in Conuersione per contrapositionem.

Solent autem istæ Conuersiones his carminibus exprimi.

Versus de Conuersione.

Simpliciter Feci,conuertitur Eua per acci.
Asto per contra,sic fit conuersio tota.
Asserit,A,negat,E,sunt vniuersaliter ambæ.
Asserit,I,negat,O,sunt particulariter ambæ.

LITERAE enim denotãt propositiones conuertendas: per, A, intelligitur vniuersalis affirmatiua, per, E, vniuersalis negatiua, per, I, particularis affirmatiua, per, O, particularis negatiua.

Regula de Conuersione.

CIRCA hæc aliqua cõmuniter obseruanda sunt.Primò,In Conuersione accipiatur totale extremum: vnde quando expressum non est,debet fieri resolutio,vel quando aptè fieri nõ

1. potest, debet fieri aliqua circunlocutio. Iste liber est Aristotelis,ergo aliquod ens Aristotelis est iste liber, Nullus homo est omnis homo,ergo nihil,quod sit omnis homo, est homo, Ceruus velociter currit,Currens velociter est ceruus.

2. SECVNDO, obseruari debet genus suppositionis, vt non mutetur ex simplici in personalem, vel ex materiali in aliam quamuis:vnde non valet, Homo est nomen,ergo nomen est homo, Leo est species, ergo species est leo, nisi sit eadem suppositio,

3. TERTIO, obseruetur eadem ampliatio: non enim valet, Senex fuit iuuenis, ergo iuuenis fuit senex: sed debet aliquid

assumi

assumi ad seruandam terminorum ampliationem, scilicet, Ille qui fuit iuuenis, est vel fuit senex: Basilica incipit esse, non valet, Aliquod incipiens esse est Basilica, sed, Aliquod incipiens est vel erit Basilica. Similiter conuertatur, Adam est prior Antichristo, ergo aliquod prius Antichristo est vel fuit Adam.

OBSERVANDA est etiam appellatio, si qua occurrerit. 4.

FINIS SECVNDI LIBRI.

INTRODVCTIONIS IN DIALECTICAM ARISTOTELIS,

LIBER TERTIVS.

De Modalibus, & Exponibilibus.

Quid, & quotuplex Modus, & Enunciatio Modalis.

CAP. I.

DE Enunciationibus absolutè prædicatum inesse subiecto enunciantibus, paritérq; de compositis, & earum omnium proprietatibus huc-usque egimus: nunc de simplicibus quibusdam Enunciationibus prædicatum cum aliquo modo enunciantibus, quas Modales vocant, disseramus. Circa eas autem tria oportet speculari, earũ scilicet Aequipollentiam, Oppositionem, & Conuersionem: non enim in his aliarum eadem obseruantur præcepta, & leges. Est autem Modus, parti, vel toti propositioni adiacens determinatio; Modi enim non aliud sunt, quàm limitationes, & coarctationes eorum, quæ communia, & indifferentia sunt. Qui enim dicit, Homo disputat, indeterminatè profert hominem: at cùm dicitur, Homo albus disputat, iam ratione il- *Modalium accidẽtia.* *Modus.*

lius adiecti subiectum restrictum est; tale enim adiectum Modus dicitur.

Modus duplex. Modvs duplex eſt. Alter, qui additur parti propoſitionis, nempe nomini, aut verbo, quales ſunt obliqui caſus, & adiectiua nomina, quæ Modi ſunt nominum: ſimiliter aduerbia verborum ſignificationes determinantia, quorum præcipua conſideratio grammatica eſt. Alter Modus, eſt ipſius propoſitionis compoſitionem determinans, vt verum, falſum, contingens: dicimus enim, Hominem eſſe animal verum eſt, Hominem currere contingens eſt: qui Modi totam ipſam propoſitionem veram, vel contingentem eſſe determinant. Et quamuis multi huiuſmodi Modos Enunciationes Modales, de quibus eſt conſideratio, conſtituere exiſtimauerint, tamen adhuc inter huiuſmodi Modos diſtinguendum videtur: ſunt enim quidam Enunciationis compoſitionem ita determinantes, vt ſimul etiam eiuſdem Enunciationis materiam determinent ac indicent: & de huiuſmodi præſens eſt diſputatio.

Modus vt hîc conſideratur. *Modus triplex, ſeu etiã quadruplex* Est igitur Modus qualiter hîc cõſideratur, vox ſignificatiua, Enunciationis compoſitionẽ ratione materiæ determinans. Cùm autẽ triplex ſit materia, vt ſuperiùs diximus, Neceſſaria, Remota, Contingens: triplex etiã Modus erit, nempe Neceſſarium, Impoſſibile, Contingens: nã etſi ponatur quartus, ſcilicet Poſſibile, re tamen cum Contingenti idem eſt. En igitur, quid Modus, & quotuplex ſit.

Modalis Enunciatio. *Modorum duplex vſurpatio.* Modalis autẽ Enunciatio, eſt quæ aliquo ex his Modis eſt determinata: quę pari ratione triplex eſt ſecundùm modorũ numerum, ſeu potiùs quadruplex, ſi Modi ſecundùm vocem conſiderentur. Eſt autem obſeruandum, Modos dupliciter vſurpari: vnó modo aduerbialiter, nempè cùm dicimus, Homo impoſſibiliter eſt lapis, Deus neceſſariò eſt vnus, Petrus contingenter, ſeu poſſibiliter diſputat: altero modo nominaliter, vt, Hominem diſputare eſt contingens, Deum eſſe vnum eſt neceſſarium. Eſt autem diſcrimen: cùm enim nominaliter ſumuntur, locum habent prædicati, & quæ ſimplex erãt Enunciatio in infinitiuum mutatur, & vnius habet ſubiecti rationem: vt ſi dicas, Hominem diſputare eſt contingens, vna eſt Enunciatio Categorica, cuius ſubiectum totum illud eſt, Hominem diſputare, quod dici ſolet, Dictum: *Dictum.* *Modus.* prædicatum autem reſiduum eſt, ſcilicet, Eſt contingens, quod dicitur Modus: & pari ratione in aliis huiuſmodi. Cùm verò aduerbialiter tenetur Modus, Enunciationis forma non

muta

mutatur, vt si dicas, Homo necessariò est animal, Equus possibiliter est albus.

Modi, vtcunque sumatur duplex in Enunciatione constitutio.

VTCVNQVE autem, siue nominaliter siue aduerbialiter Modus sumatur bifariam in Enunciatione constituitur: vno modo intra ipsius extrema, seu intra partes dicti, vt, Homo possibiliter disputat, &, Hominem possibile est disputare: altero autem modo extra totam Enunciationem vel dictum, siue antè, siue pòst, vt, Possibiliter homo disputat, vel, Homo disputat possibiliter: similiter, Possibile est hominem disputare, vel, Hominem disputare est possibile. Idem de aliis censendum est Modis.

Modorum constitutionũ discrimen.

SOLET autem à quibusdam non parùm discriminis inter ista assignari. Cùm enim Modus, siue nominalis, siue aduerbialis medius est, Modalem diuisam, cùm verò extra est, Modalem compositam facit. Est autem Modalis diuisa, in qua prædicatum denotatur inesse supposito subiecti, quod maximè terminis connotatiuis accidit: vt si dicas, Album possibiliter est nigrum, sensum diuisum facit, nempe, Corpus illud, quod album est, posse esse nigrum, sed diuisè, id est, non vt quando album est, nigrum sit. Similiter idem sensus est in istis, Calidum contingenter est frigidum, Ambulantem possibile est sedere, Scribentem contingit non scribere: in quibus omnibus prædicata suppositis, seu materialibus subiectorum conuenire denotantur. Modalis composita, est in qua partes dicti, vel Enunciationis etiam secundùm sua formalia significata simul vniuntur: vt, Ambulantem sedere est impossibile, sensus compositus est, nempe impossibile esse, quòd ambulans, dum ambulat, sedeat. Idem sensus est in aliis, scilicet, Calidum esse frigidum impossibile est dum calidum est, seu, Impossibiliter calidum est frigidum, Contingenter album est dulce. At quamuis ista distinctio sensus compositi, & diuisi sit verissima, & tales Enunciationes hosce sensus admittere recipiendum sit, non tamen refert (quantùm existimo) quòd Modus in medio, vel extrà ponatur, sed vtcunque collocetur, vtrumque sensum admittit, ac ideò distinguenda semper potiùs est: quamuis si aures consulamus, modus in medio constitutus sensum diuisum facere videbitur: sed id non semper est, nec in Aristotele habet fundamentum.

Modalis diuisa.

Modalis composita.

De Qualitate, & Quantitate Modalis.

CAP. II.

DE Enunciatione de Modo aduerbiali nunc prætermissa posteà dicemus. Interim de ea, quæ Modo constat nominali tractemus, ac primùm de eius qualitate, posteà verò de quantitate.

Regulæ de qualitate seu veritate & falsitate Modalium. MODALIS igitur, & vera, & falsa dicitur. Eius tamen veritas & falsitas secundùm Modi naturam pensanda est, & non solùm ab eo, quòd res est, vel non est simpliciter: quod hisce regulis fiet manifestum.

1. De Necessario. PRIMA Modalis de Necessario vera est, cuius dictum reducitur ad propositionem necessariam: vnde ista, Hominem esse animal est necesse, vera est, quia dictũ illud reducitur ad propositionem hanc necessariam, Homo est animal. Falsa autem est, cùm eius dictum reducitur ad propositionem vel impossibilem, vel contingentem: istæ enim falsæ sunt, Hominé non esse animal est necesse, &, Equum esse album est necesse; *Propositiones De inesse.* ipsarum enim dicta ad propositiones reducuntur, quarum altera est impossibilis, scilicet, Homo non est animal, & altera contingens, quamuis vera sit, scilicet, Equus est albus. Tales autem propositiones, in quas dicta reducuntur, dicuntur propositiones De inesse.

2. De Impossibili. SECVNDA Regula. Enunciatio de Impossibili est vera, cuius de inesse, nempe illa propositio, ad quam dictum resoluitur, est impossibilis. Vnde ista vera est, Hominem esse equum est impossibile, cùm reducatur in illam, Homo est equus, quæ est impossibilis. Illa verò falsa est, cuius de inesse vel est necessaria, vel contingens: ob quam rationem istæ falsæ sunt, Hominem esse animal est impossibile, &, Equum esse album est impossibile.

3. De possibili & Contingenti. TERTIA Regula. Enunciatio de Possibili vera est, cuius de inesse non est propositio impossibilis, siue sit necessaria, siue sit contingens: vnde istæ veræ sunt, Hominem esse animal est possibile, Equum esse album est possibile, licèt de præsenti nullus equus sit albus. vnde aduerte, illud in præsenti dici possibile quod potest esse, siue sit, siue non sit, siue possit non esse, siue non possit non esse. Illa autem falsa est, cuius de inesse est propositio nec necessaria, nec contingens, sed impossibilis: istæ namque falsæ sunt, Hominem non esse animal est possibile, &, Equum esse canem est possibile; vtrunq; enim

norum impossibile est. Pro Contingenti verò non constituitur alia regula præter hanc eandem de Possibili, quia Contingens, vt hîc cõsideratur, inter Modos idem re significat quod Possibile, vt inferiùs dicemus.

Notabile in propositionibus De inesse.

IN his autem propositionibus de inesse vnum attendi debet, vt seruetur idem tempus in ipsis, quod erat in dictis: vnde ista, Petrum cucurrisse est contingens, reducenda erit in hanc de inesse, Petrus cucurrit. Similiter in aliis temporibus.

Superiores tres Regulæ de Modalibus cõpositis intelligendæ.

HAS tres regulas, de compositis oportet intelligere: diuisæ enim priùs resoluendæ sunt ratione connotationis subiecti, vt, Hoc album possibile est esse nigrũ, resoluatur, Hoc, quod est vel potest esse album, possibile est esse nigrum, cum ampliatione semper extremorum, posteà reducatur ad suam de inesse cum materiali subiecti, scilicet, Hoc esse nigrum est possibile. Idem in aliis Modis; si enim ad suam de inesse resolueretur, immediatè esset falsa, scilicet, Album esse nigrum est possibile: & tamẽ illa diuisa vera erat. Præterea diuisa prius debet resolui in singulares, quando est de subiecto communi, & posteà singulares ad de inesse reduci possunt.

4. de Modalibus omnibus.

QVARTA Regula. Modales omnes sunt veræ necessariæ, falsæ autem impossibiles, nunquam contingentes sunt. Quãuis enim dicta Modalium aliqua necessaria, aliqua impossibilia, aliqua contingentia reperiãtur, tamen ipsæ Modales si veræ, necessariæ, si falsæ, impossibiles sunt: vnde ista necessaria est, Equũ esse album est cõtingens, quia ita est, nec potest aliter esse, quin sit contingens, equum esse album: ista autẽ est impossibilis, Equum esse album est necessarium: & ista, Hominẽ esse doctum est impossibile, pariter est impossibilis. Ex quo fit, vt aliud sit propositionem esse necessariam, & aliud esse de Modo necessario: potest enim esse propositionem esse necessariam, & de Modo contingenti, vt diximus, & similiter esse impossibilem, & de Modo necessario: tunc enim dicitur de Modo necessario, vel de Modo contingenti, quando cum talibus Modis enũciatur, siue sit vera, aut falsa, necessaria, vel impossibilis.

Propositio Necessaria, & de Modo necessario, differunt.

Mod. In affirmatiua.

INTER hasce Modales quædam Affirmatiuæ, quędam Negatiuæ etiam reperiuntur: earum tamen negatio vel affirmatio non à dicto, sed à copula ipsius Modi petenda est: Vt illa sit Affirmatiua, cuius copula Modi affirmata est, quantumcunque dictum affirmetur vel negetur: istæ enim affirmatiuæ sunt Hominem non esse animal est impossibile, Petrum currere est contingens, & similes. Illa verò Negatiua est, cuius

Modalis negatiua. copula Modi negatur, quantuncunque dictum affirmetur, vel negetur: istæ enim Negatiuæ sunt, Hominem currere non est impossibile, Equum non esse album non est necesse, & aliæ huiuscemodi.

De duplici quantitate Modalium. *Ex parte modi.* IN Modalibus etiam quantitas inest: quædam enim est Vniuersalis, quædam Particularis. Dupliciter autē in his quantitas sumi potest. Altero modo ex parte ipsius Modi: vt illa sit Vniuersalis, quę Modum habet vniuersalem, illa Particularis, quæ Modum sortitur particularem. Sunt autem Modi vniuersales duo, Impossibile, & Necesse: duo autem particulares, Contingens nempe, & Possibile. *Ex parte dicti.* Altero modo ex parte dicti: quod si fuerit vniuersale, & Modalis dicetur Vniuersalis. Similis est ratio, si fuerit particulare, indefinitum, aut singulare. At quamuis duplex hæc quantitas in Modalibus inueniatur, præcipuè tamen in Oppositione, & Aequipollentia earum, habenda ste ratio quātitatis Modi: ac proptereà censenda est Vniuersalis, quęModum habet vniuersalem, quantuncunque dictum sit singulare. Econtrà Particularis erit, quæ Modum habet particularem, quantuncunque dictum sit vniuersaliter sumptum.

De Modalium Aequipollentia.

CAP. III.

CVM igitur quatuor sint Modi, etiam erunt propositiones Modales secūdùm genus, quædam de Possibili, quędam de Contingenti, quędam de Impossibili, quædam de Necessario. *Contingens duplex accep.* Contingēs autem dupliciter accipitur: vno modo, vt opponitur Necessario, vt idem sit Contingens, & id quod potest esse, & non esse: altero modo, vt idem dicatur quod Possibile scilicet quod potest esse, & sic est superius ad Necessarium quod enim Necessariū est, potest esse, non tamen omne quod potest esse, est Necessarium. Et sic sumitur in præsenti iste Modus, non priori modo: vnde re non differunt Contingens & Possibile, sed voce tantùm.

Singularū quatuor Modalium totidē species. QVAELIBET autem harū quatuor propositionū quatuor habet sub se species. Prima est, in qua Dictum & Modus affirmantur, vt, Petrū currere est possibile, Petrum currere est cōtingens, Petrū currere est impossibile, Petrum currere est necesse. Altera est, in qua dictum negatur, & Modus affirmatur, vt, Petrum non currere est possibile, Petrum non currere est contingens, Petrum non currere est impossibile, Petrum non currere est necesse. Tertia est, in qua dictum affirmatur, & Modus

Modus negatur, vt Petrum currere non est possibile: & sic cõsequenter in aliis Modis. Quarta est, in qua vtrumque negatur, vt, Petrũ non currere non est possibile: idem in aliis. Quas omnes propositiones sequens tibi figura manifestat, vbi singulę secundum suos Modos collocantur in singulis quadrangulis.

POSSIBILE.	CONTINGENS.
Petrum currere est possibile.	*Petrum currere est contingens.*
Petrum non currere est possibile.	*Petrum nõ currere est contingens.*
Petrum currere non est possibile.	*Petrum currere nõ est contingens.*
Petrũ nõ currere non est possibile.	*Petrũ nõ currere nõ est contingẽs.*

IMPOSSIBILE.	NECESSE.
Petrum currere est impossibile.	*Petrum currere est necesse.*
Petrũ non currere est impossibile.	*Petrum non currere est necesse.*
Petrũ currere non est impossibile.	*Petrum currere non est necesse.*
Petrũ nõ currere non est impossib.	*Petrũ non currere non est necesse.*

His constitutis aduertendum est, singulas vnius Modi habere singulas aliorum Modorum æquiualentes: vna enim de Possibili, quæcunque sit, habet alteram de Contingenti, & aliam de Impossibili, & aliam de Necessario sibi æquipollentes. Idem etiam fit in aliis aliorum Modorum. Quæ tamen propositiones æquipolleant, sequentibus Regulis manifestabitur, quæ licèt de vno Modo sint, per eum tamen reliqui cognoscuntur. *Modaliũ æquipollentia, & decẽ Regulæ in uno Modo de Possibili.*

Prima Regula. Propositio de Possibili vtroque affirmato, æquiualet vni de Cõtingenti vtroque affirmato, & alij de impossibili de Modo solùm negato, & alij de Necessario de vtroque negato: & sic omnes hæ quatuor propositiones sunt æquipollentes, Petrum currere est possibile, Petrum currere est contingens, Petrum currere non est impossibile, Petrum non currere non est necesse.

Secvnda Regula. Propositio de Possibili de dicto solùm negato, æquiualet vni de Contingenti de dicto solùm negato, & vni de Impossibili de vtroque negato, & vni de Necessario de Modo solùm negato: vnde hę quatuor æquiualent, Petrum non currere est possibile, Petrum non currere est cõtingens, Petrum non currere non est impossibile, Petrum

currere non est necesse.

3 TERTIA regula. Propositio de Possibili de Modo solùm negato, æquipollet vni de Cõtingẽti de Modo solùm negato, & vni de Impossibili de vtroque affirmato, & vni de Necessario de dicto tãtùm negato: vnde istę sunt æquiualẽtes, Petrum currere non est possibile, Petrum currere non est contingens, Petrum currere est impossibile, Petrũ non currere est necesse.

4 QVARTA Regula. Propositio de Possibili vtroque negato æquiualet vni de Cõtingẽti vtroque negato, & vni de Impossibili de dicto solùm negato, & vni de Necessario de vtroque affirmato: vnde istæ æquipollẽt, Petrum non currere non est Possibile, Petrum non currere non est contingens, Petrum non currere est impossibile, Petrum currere est necesse.

Regula ad omnes superiores. VNVM tamẽ in his omnibus obseruandũ est, vt quoties dictum est de subiecto communi, varietur eius quãtitas in propositionibus solùm de necessario, vt si in aliis est particulare, in propositione de necessario fiat vniuersale, vel si in his est particulare, in illis fiat vniuersale: vnde istæ æquiualent, Hominem currere est possibile, Hominẽ currere est contingens, Hominem currere non est impossibile, Omnem hominem non currere non est necesse. Vel si in illis assumatur vniuersalitas, in hac debet deponi: aliter non æquiualerent. Sequentes figuræ has omnes manifestant.

ÆQVIPOLLENTES.	ÆQVIPOLLENTES.
Petrum currere est possibile.	*Petrum non currere est possibile.*
Petrum currere est contingens.	*Petrum non currere est contingẽs.*
Petrũ currere non est impossibile.	*Petrũ nõ currere nõ est ĩpossibile.*
Petrũ non currere non est necesse.	*Petrum currere non est necesse.*

ÆQVIPOLLENTES.	ÆQVIPOLLENTES.
Petrum currere non est possibile.	*Petrũ non currere nõ est possibile.*
Petrum currere non est contingẽs.	*Petrũ nõ currere non est cõtingẽs.*
Petrum currere est impossibile.	*Petrũ non currere est impossibile.*
Petrum non currere est necesse.	*Petrum non currere est necesse.*

AEQVIPOLLENTES DE SVBIECTO COMMVNI.

Hominem currere est possibile.	*Hominẽ non currere est possibile.*
Hominem currere est contingens.	*Hominẽ non currere est cõtingẽs.*

Hominem

Hominē currere non est impoßibi. Hominē nō currere non est impoſ.
Omnem ho. non cur. non est neceſ. Omnem hom. cur. non eſt neceſſe.

ÆQVIPOLLENTES ÆQVIPOLLENTES.

Hominem cur. non eſt poßibile. Hominē non cur. non eſt poßibile.
Hominē currere non eſt cōtingens. Hominē non cur. non eſt conting.
Hominem currere eſt impoßibile. Hominē non currere eſt impoßib.
Omnē hominē non cur. eſt neceſſe. Omnem hom. currere eſt neceſſe.

ÆQVIPOLLENTES. ÆQVIPOLLENTES.

Ars vocabula Modalium æquipollentia complectentia.

SI tamen iſta faciliùs cognoſcere deſideras, per quaſdam voces poteris ea in promptu habere, quæ ſunt ab antiquis excogitatę, ſcilicet, *Amabimus, Edentuli, Iliace, Purpurea*, in quibus continentur quatuor vocales, A, E, I, V. A, deſignat Modalem cuiuſcunque ſit Modi, affirmatiuam de vtroque: E, negatiuam de dicto, affirmatiuam de Modo: I, negatiuā de Modo, affirmatiuam de dicto: V, negatiuā de vtroque. Aduerte præterea in illis ſingulis vocibus eſſe quatuor vocales: prima ſignificat de Poſſibili, ſecunda ſignificat propoſitionē de Contingenti, tertia de Impoſſibili, quarta de Neceſſario. Illæ ergo ſunt æquipollentes, quæ vnica voce continentur, vt patet in prima voce Amabim⁹: Prima enim eſt de Poſſibili, & quia eſt, A, eſt tota affirmatiua, Petrū currere eſt poſſibile. Secunda eſt de Contingenti, & quia eſt, A, eſt tota etiā affirmatiua, Petrū currere eſt contingens. Tertia eſt de Impoſſibili, & quia eſt, I, eſt negatiua tantùm de Modo, Petrum currere nō eſt impoſſibile. Quarta eſt de Neceſſario & quia eſt, V, eſt tota negatiua, Petrū non currere non eſt neceſſe. Omnes hæ quatuor inter ſe ſunt æquipollentes: ſimiliter illæ, quæ aliis dictionibus continentur, ſeruando eundē ordinē. Quòd ſi velis propoſita aliqua Modali, eius æquipollentes cognoſcere, colloca eam in ſua voce, & tunc ſume alias ſecundū illam vocē: poteſt autem cognoſci in qua voce ſit, ſi fuerit de Poſsibili conſiderādo primas vocales, quæ ei conueniant, ſi fuerit de Cōtingenti conſiderādo ſecūndas, tertias verò ſi fuerit de Impoſsibili, quartas ſi de Neceſſario: verbi gratia, Petrum currere eſt impoſsibile, continetur in Illiace, vbi tertia eſt de Impoſsibili toto affirmato, tūc ſumere oportet alias æquipollētes ſecūdū vocalium ordinē, & qualitatē. Prima eſt de Poſsibili de Modo ſolum negato, quia eſt, I: ſecunda de Cōtingenti eodem Modo: tertia eſt illamet: quarta eſt de Neceſſario, de dicto tātùm negato, quia eſt, E. Idem in aliis Modis vniformiter.

De

De Oppositione Modalium.

CAP. IIII.

Oppositio-nes Modalium ex superioribus vocabulis inventa.

AEQVIPOLLENTIA Modaliũ perspecta, facile est earum Oppositionem inuenire: omnes enim propositiones quę sunt in Amabimus, de quibus fuit prima Regula superior, sunt Subcõtrariæ earum quæ sunt in Edentuli, de quibus fuit secũda Regula. Præterea omnes quæ sunt in Iliace, de quibus fuit tertia Regula, sunt Contrariæ earum quæ sunt in Purpurea, de quibus fuit quarta Regula. Præterea quæ sunt in Iliace, & in Amabimus, Contradicunt: similiter & illæ quæ sunt in Purpurea, & Edentuli. Denique illæ quæ sunt in Purpurea, & Amabimus sunt Subalternæ, & illæ pariter quæ sunt in Iliace & Edentuli: quæ omnia sequens figura manifestat.

AEQVIPOLLENTES. AEQVIPOLLENTES.

Petrum non curr. nõn est possibile.	*Petrum currere non est possibile.*
Petrũ non curr. non est contingens.	*Petrũ currere non est contingens.*
Petrũ non currere est impossibile.	*Petrum currere est impossibile.*
Petrum currere est necesse.	*Petrum non currere est necesse.*

PVRPVREA. ILIACE.

CONTRARIÆ.

SVBALTERNÆ. CONTRADICTORIÆ. CONTRADICTORIÆ. SVBALTERNÆ.

SVBCONTRARIÆ.

AMABIMVS. EDENTVLI.

Petrum currere non est possibile.	*Petrum non currere est possibile.*
Petrum currere est contingens.	*Petrũ non currere est contingens.*

Petrum

Petrum currere non est impossibile. Petrũ non cur. nõ est impossibile.
Petrum non cur. non est necesse. Petrum currere non est necesse.

ÆQVIPOLLENTES. ÆQVIPOLLENTES.

Quando autem Modales, sunt de termino communi, tunc in earum Oppositione obseruandum est, vt quoties dicta sunt opposita qualitatis, scilicet alterum est affirmatum, alterum negatum, tunc etiam mutetur quantitas subiecti, vt in vna sit particulare, in altera vniuersale: vnde si prima de Amabimus est hæc, Omnem hominem currere est possibile, eius Contradictoria erit ista vltima de Iliace, Hominem non currere est necesse, & eius Subcontraria ista prima de Edentuli, Hominem non currere est possibile. Quando verò dicta non sunt opposita secundum affirmationem, & negationem, nõ debet mutari quantitas. Hæc autem regula semper vera est: tamen in contrariis licet manere eandem quantitatem vniuersalem, & in Subcontrariis particularem: vnde istæ sunt Contrariæ; Omne animal non esse hominem est necesse, quæ est in Iliace, &, Omne animal esse hominem est necesse, quæ est in Purpurea: & istæ Subcontrariæ, Hominem currere est possibile, Hominem non currere est possibile; prior est in Amabimus, posterior in Edentuli. Hæc omnia intellige, quãdo dicta sunt opposita qualitatis: aliter enim debet manere eadem quantitas in oppositis. In subalternis verò, quarum vna est de Possibili, & altera de Necessario, obseruandum est, ne dictum in Possibili sit vniuersale, & in Necessario particulare; sed in vtroque vniuersale, vel in Necessario sit vniuersale: in propositione autem de Possibili particulare. vnde istæ subalternantur, Omne animal esse hominem est necesse, quæ est in Purpurea, &, Omne animal esse hominem est possibile: vel, Aliquod animal esse hominem est possibile: non tamen istæ, Omne animal esse hominem est possibile, Aliquod animal esse hominem est necesse.

Obseruanda in Oppositione Modalium.

De Aequipollentia & Oppositione Modalium secundùm Aristotelem, & ipsarum Conuersione.

CAP. V.

ARISTOTELES secũdo Perihermidrias quãuis Modum communem, quem hactenus secuti sumus in assignanda Modalium Aequipollentia, & Oppositione, non reprobet, alterum

alterum tñ veriorem modum ipse docet, quem pro studentium exercitio non grauabor exponere, & ad methodũ quandam facilem reducere. Aristoteles igitur easdem Modales, quas superiùs enarrauimus, assumit, diuerso tamen ordine distribuit Primo enim loco eam, quæ de Necessario est, constituit: secundo eam, quæ de Possibili: tertio, de Contingenti: quarto, de Impossibili. Cuius ratio optima est: id enim in anteriori loco ponendum est, quod vt antecedens se habet ad alterum. Cùm igitur Necessarium antecedat Possibile (quod enim Necessarium est, Possibile est; non tamen omne, quod Possibile est, Necessarium est, cùm hominem esse album Possibile sit, non tamen Necessarium) meritò à Necessario potiùs quàm à Possibili incipiemus. Constituantur ergo quatuor rotuli, in quorum singulis sint quatuor propositiones æquipollentes ex eisdem Modalibus, sumpto initio ab ipsis de Necessario, vti diximus: quæ faciliùs his dictionibus nostris poterunt comprehendi, nempe, *Argutule, Vestigia, Sine Metu, Mutabatis*. Prima dictio est, Argutule, in qua sunt quatuor Aequipollentes, prima de Necessario, tota affirmatiua, denotata per, A: nempe, Petrum esse animal est necesse. Secunda de Possibili, tota negata, denotata per primum, V. nempe, Petrum non esse animal non est possibile. Tertia similiter negata, de Contingenti per secundum, V. vt, Petrum non esse animal non est contingens. Quarta de Impossibili de Modo affirmato, & dicto negato, scilicet Petrum non esse animal est impossibile. Hæ igitur quatuor æquipollentes sunt. Pari ratione pro aliis tribus poterunt eadem arte quatuor æquipollentes constitui, incipiendo semper à Necessario.

Modaliũ ord. Aristotel.

Aequipollētia Modaliũ Aristot. & quatuor verba eorum tenenda, quibus ea denotantur.

Qvod si Oppositionem in his quæris, considera eas quæ sunt in prima, & secunda dictione, sibi mutuò esse Contrarias, quæ autem in tertia, & quarta, Subcontrarias: at quæ in prima sunt, contradicunt iis quæ sunt in tertia, quæ autem in secunda, iis quæ sunt in quarta. Quæ omnia sequens figura manifestat.

Oppositio Modaliũ Aristot.

AEQVI

ÆQVIPOLLENTES. ÆQVIPOLLENTES.

Petrum esse animal est necesse. *Petrũ non esse animal est necesse.*
P.non esse animal nõ est possibile *Petrum esse aĩal non est possibile.*
P.nõ esse animal non est conting. *P. esse animal non est contingens.*
Pet.nõ esse animal est impossibile. *Petrũ esse animal est impossibile.*

ARGVTVLE. VESTIGIA.

CONTRARIÆ.

SVBALTERNÆ. CONTRADICTORIÆ. CONTRADICTORIÆ. SVBALTERNÆ.

SVBCONTRARIÆ.

MVTABATIS. SINE METV.

Petrũ non esse aĩal non est neces. *Petr.esse animal non est necesse.*
Petrum esse animal est possibile. *Petr.non esse animal est possibile.*
Petrum esse animal est cõtingens. *P. non esse animal est contingens.*
P.esse animal non est impossibile. *P. non esse animal non est impos.*

ÆQVIPOLLENTES. ÆQVIPOLLENTES.

OPPOSITIONE autem & Aequipollentia vtcunque discussis, Conuersionem earundem Modalium superest explicare. Circa quam vnum ante omnia aduertendum est, Modales non esse conuertendas nisi secundùm earum dicta, Modo semper manente prædicato: & tunc fit. *Conuersio Modali Aristo. & quatenus fieri debeat*

PRIMA propositio. Modales omnes de Modo Necessario, Possibili, Contingenti affirmatis, Impossibili verò negato, *Regula 1.*

conuer

conuertuntur secundum sui dicti conuersionem: id est, si dictum fuerit vniuersale affirmatiuũ, conuertatur per accidens; si vniuersale negatiuum, aut particulare affirmatiuũ, simpliciter; si particulare negatiuum, non conuertatur: idem enim est iudicium de dictis, & de simplicibus Enunciationibus. Vnum tamen obseruabimus, vt quoties vniuersalis affirmatiua de Necessario conuertitur, si fuerit de sensu diuiso mutetur in Possibile: verbi gratia, Omnem hominem esse animal est necesse: conuertatur, Aliquod animal esse hominem est possibile: nisi enim sic conuertatur, multoties fient malæ consequentiæ, vt patet in istis, Omne corpus nigrum esse corpus est necesse, non conuertitur, Aliquod esse nigrum est necesse; hæc enim est falsa, illa vera. Similiter, Omne Grammaticum esse hominem est necesse, non conuertitur, Aliquem hominem esse Grammaticum est necesse. Idem etiam obseruandum erit in vniuersali negatiua, præsertim in iis quæ Modum aduerbialem habent, vt inferiùs dicemus. Idem censendum de particulari affirmatiua quod de ipsa vniuersali, vt mutetur Necessarium in Possibile. Quando verò sensus compositus fuerit, non est opus mutare Modum.

2. SECVNDA Propositio. Modales omnes de Impossibili affirmato, & de Contingenti, Possibili, & Necessario negatis, non conuertuntur, quoties dictum est vniuersale affirmatiuum: non enim valet, Omne animal esse hominem est impossibile, vel non est necessarium, ergo Hominem esse animal est impossibile, aut non necessarium. Idem dicitur de aliis Modis negatis.

3. TERTIA propositio. Modales eædem, nempè de Impossibili affirmato, & de aliis Modis negatis conuertuntur, quoties dicta simpliciter conuerti possunt, nempè cùm sunt vniuersalia negatiua, aut particularia affirmatiua, vt, Nullum hominem esse animal est impossibile, conuertitur, Nullum animal esse hominem est impossibile. Similiter, Nullum animal esse hominem non est contingens, aut non possibile, aut non necesse, conuertitur, Nullum hominem esse animal non est contingens, aut non possibile, vel non necesse.

4. QVARTA propositio. Nihil prohibet Modales per Contrapositionem conuertere, quando dicta vniuersalia affirmatiua, aut particularia negatiua sunt, sicut & simplices Enunciationes conuertebantur. Hoc tamen verum & facile, sed tamen parùm vtile est.

De

De Modalibus de Modo aduerbiali.

CAP. VI.

NON parum ad proprietates propositionum cognoscendas naturam horum Modorum intelligere prodest: Cùm igitur Modi quatuor sint, ex his duo sunt vniuersales, Necessariò, & Impossibiliter, duo autem particulares, Possibiliter & Contingenter: ex vniuersalibus alter est affirmatiuus, scilicet, Necessariò, alter verò negatiuus, scilicet, Impossibiliter. At vterque particularis est affirmatiuus, imò pro eodem sumuntur, scilicet, Possibiliter, & Contingenter. Erit autem particularis negatiuus, si postponatur negatio, scilicet, Possibiliter non, vel Contingenter non: vnde Necessariò se habet sicut Omnis, Impossibiliter sicut Nullus, Possibiliter sicut Quidam, Possibiliter non sicut Quidam non. Ex quo patet, Necessariò, & Impossibiliter, opponi cõtrariè; Possibiliter, & Possibiliter non, opponi subcontrariè; Necessariò, & Possibiliter, subalternè; similiter, Impossibiliter, & Possibiliter non: at Necessariò, cum Possibiliter non; Impossibiliter, cũ Possibiliter, contradictoriè, vt sequens figura facilè manifestabit. Similiter, sicut, Omnis non, valet, Nullus non, Omnis, ita Necessariò non, Impossibiliter; & Impossibiliter non, Necessariò. Item sicut, Non omnis, Quidam non, &, Nonnullus, Quidam, æquiualent, ita, Non necessariò, Posſibiliter non, Non Imposſibiliter, Posſibiliter. Demum sicut, Non quidam, Nullus, Non quidam non, Omnis; ita etiam, Non Posſibiliter, Imposſibiliter, & Non Posſibiliter non, Necessariò, æquipollent, vt eadem figura manifestat. *Modorum aduerbialium diuisio.*

ÆQVIPOLLENTES.	ÆQVIPOLLENTES.
Imposſibile non.	*Necessariò non.*
NECESSARIO.	IMPOSSIBILITER.
Non posſibiliter non.	*Nonposſibiliter.*

CONTRARIÆ.

SVBALTERNÆ. CONTRADICTORIÆ. CONTRADICTORIÆ. SVBALTERNÆ.

SVBCONTRARIÆ.

ÆQVIPOLLENTES. ÆQVIPOLLENTES.

Non impoßibiliter. *Non necessario.*

POSSIBILITER. POSSIBILITER NON.

Non necessario non. *Non impoßibiliter non.*

Oppositionu Modalium aduerbialiũ inuentio

Ex his facile erit, Oppositionẽ quamlibet inter ipsas propositiones inuenire. Hoc enim ante omnia obseruandum est, vt in omni Oppositione habeatur ratio tota ipsius Modi: illæ enim erunt Contrariæ, quarum Modi sunt contrarij, vt iste, Homo necessariò currit, Homo impossibiliter currit: ille Subcontrariæ, quarum Modi subcontrarij, quamuis subiecta sint vniuersalia, vt, Omnis homo possibilè currit, Omnis homo possibilè non currit. Sic etiam in aliis Oppositionibus. Et tales propositiones dicuntur opposita de Modo. Quòd si præter Modi Oppositionem accesserit quantitas subiecti debita cuique Oppositioni, magis opponũtur, & tunc dicuntur oppositæ de subiecto, & Modo: vt si Contrariis addatur vniuersalitas in vtroque subiecto, Contradictorijs in vno, Subcontrariis in neutro, Subalternis in vno tantũ: vnde istæ sunt Cõtrariæ de subiecto & Modo, Omnis homo necessariò currit, Omnis homo impossibiliter currit: istæ Subcontrariæ, Homo possibiliter currit, Homo possibiliter non currit: istæ Contradictoriæ, Omnis homo necessariò currit, Aliquis homo possibiliter

Opposita de modo

Opposita de subiecto.

biliter non currit: istæ Subalternæ, Oīs homo necessariò currit, Possibiliter homo currit, vel Omnis homo necessariò est animal, Aliquis homo possibiliter est animal. Tamē ratio præcipua Oppositiōis in Modo cōsistit, vt ea sola ablata Oppositio auferatur, ea verò posita ponatur. Ex quibus habes innumeras Oppositiones, secundùm quòd multi sunt Modi æquipollentes, & Oppositio ex Modis solis, & Oppositio ex Modis cum subiecto potest sumi, quorum exempla sunt facilia.

CIRCA Conuersionem autem non est aliquid peculiare præter ea, quæ diximus de simplicium Conuersione: sed vniuersalis affirmatiua per accidens conuertatur, particularis autem affirmatiua, & vniuersalis negatiua simpliciter: vnde ista, Omnis homo possibiliter est animal, conuertenda est in hanc, Aliquod animal possibiliter est homo, hæc autē, Nullus homo possibiliter est animal, in hanc, Nullum animal possibiliter est homo. Verum autem aduertendum est, vt Modus vniuersalis affirmatiuus mutetur in conuertente in particularem affirmatiuum, vt ista, Creans necessariò est Deus, conuertatur in hanc, Deus possibiliter est creans. *Conuersio Modalium adnexi bialium.* *Not. 1.*

EST etiā aliud aduertendū, Modum impossibiliter in se habere negationē, ac propositionem reddere negatiuam, nisi ab alia negatione impediatur. Vnde ista negatiua est, Omnis homo impossibiliter est lapis, & cōuertenda etiā in negatiuam, nēpe, Omnis lapis impossibiliter est homo, vel in hāc, Nullus lapis possibiliter est homo: ista autem affirmatiua est propter duas negationes, Nullus homo impossibiliter est animal, cōuertenda in hanc, Aliquod animal possibiliter est homo; vniuersalis enim affirmatiua in particularem conuertitur. *Not. 2.*

DENIQVE maximè valor Modorum est considerandus, ne eam quæ est affirmatiua in virtute, conuertamus sicut negatiuam, & id, quod erat particulariter sumendum, vniuersaliter sumamus. Particularia verò negatiua de subiecto non est cōuertenda, sicut nec reliquæ Enunciationes; non enim conuertes, Aliquod animal impossibiliter est homo, nec, Aliquis homo possibiliter non est Grammaticus. *Not. 3.*

ATQVE hæc de istis Modalibus: quæ nulla ratione sunt paruipendenda, cùm horum Modorum cognitio non mediocrem ad rerum naturas cognoscendas vsum exhibeat. *Modalium enunciationum cognitio vtilis.*

De Enunciationibus de Contingenti specialiter sumpto.

CAP. VII.

ABSOLVTIS Modalibus Enunciationibus, q̄ ex prædictis quatuor Modis componebantur, superest vt vnum aliū

Modi de Contingẽti duplex significatio. Prior. Posterior quæ hic vsurpatur. Modum, cuius Aristoteles in Prioribus meminit, explicemus. Hic autem est Contingens, non in ea significatione, qua superiùs vsurpabatur: illic enim Contingens pro Possibili sumebatur, vt illud esset Cõtingens seu Possibile, quod esse potest, siue possit non esse, siue non possit non esse, ideò de Necessario, atque etiam de existenti non Necessario prædicabatur: hîc autem pro alio Contingens vsurpatur, pro illo nempe quod potest esse, & potest non esse, siue sit, siue non sit. Et hoc Contingens repugnat & contradicit non solùm Necessario, sed etiam Impossibili: quod enim Necessarium, aut Impossibile est, Contingens non est: tale autem Contingens vocant, specialiter sumptum.

Cõtingentis specialiter sumpti natura. Hvivs natura est admodùm consideranda: habent enim hoc propositiones de Necessario, vt si affirmatiuum dictũ est Necessarium, negatiuum sit Impossibile, & econtrà: si negatiuum Necessarium, affirmatiuum Impossibile; vt, si hominẽ esse animal est necesse, hominem non esse animal est impossibile, &, si hominem non esse lapidem est necesse, hominẽ esse lapidem est impossibile. Hoc idem habent Enunciationes de Impossibili, vt si vna opposita sit Impossibilis, altera sit Necessaria. At de Contingenti Enunciationes, si dictum oppositum est Contingens, & alterum necessariò erit Contingens: vt, si hominem esse album est contingens, etiam & hominem non esse album erit contingens, maximè in his, quæ de sensu diuiso sunt. *Oppositio Enunciationũ de Cõting. spec.* Ex quo fit vt negatiua de Contingenti virtualiter sit affirmatiua, cùm eam ex se inferat: quod non fit in aliis Modis, cùm vna opposita non inferat alteram, vti diximus. Et hoc notare maximè oportet pro Syllogismis de Contingenti, traditis ab Aristotele in primo Priorum, quos explicabimus in quarto libro.

Conuersio Enunciationũ de Cõtigẽti spec. Envnciationes autem de Contingenti sic cõuertere oportet: Affirmatiuæ enim vniuersalis & particularis conuertũtur, sicut reliquæ, in particularem affirmatiuam: at vniuersalis negatiua conuerti non potest in vniuersalem negatiuã; non enim conuertitur, Nullum hominem esse album est Cõtingens, in hanc, Nullum album esse hominem est contingẽs; poterit tamen particulariter conuerti. At particularis negatiua, quæ in aliis non cõuertebatur, hîc conuerti potest in particularem negatiuam: valet enim, Aliquem hominem non esse album est contingens, ergo Aliquod album non esse hominem est contingens.

Et hoc sufficiat pro introductione huius in Aristotelem, vbi

vbi exactiùs hoc examinabitur.

DE EXPONIBILIBVS.

De Exclusiuis.

CAP. VIII.

ENVNCIATIONIBVS Modalibus absolutis, quibus ratione Modi peculiaris inerat difficultas, nũc de quibusdã aliis, quæ ob aliquem terminum, vel signum in eis inclusum, multas ac varias in valore continent propositiones, ac propterea obscurũ habent sensum, per illas inclusas, quæ clariores sunt, manifestãdum, tractemus, quas Exponibiles propositiones vocant: quem tractatum eò antiqui Dialectici Probationes terminorum appellarunt, quòd tales propositiones per eas, quas in se includunt, quæ manifestiores sunt, probari possint, hásque Exponentes vocant. *Enunciationes Exponibiles.*

INTER huiusmodi igitur Enunciationes primũ genus est earũ, quę aliquo signo exclusiuo tenentur, quale est Tantùm, Solùm, & similia. Quarũ duplex est Modus: quædam enim dicuntur de excluso extremo, nimirum cùm tale signum prędicatũ determinat, & ab eo exclusionem facit, vt, Homo est tãtùm animal rationale: quædam absolutè Exclusiuæ dicuntur, cùm tale signum totam modificat propositionẽ, quod fit, cùm signum ex parte subiecti tenetur. Vtroque autem Modo bifariam fit exclusio: aut enim prædicatum est aliquis numerus, & tunc exclusio dicitur secundum pluralitatem: aut est aliqua alia res, & tunc exclusio dicitur secundum rem. *Exponibilium primum genus Exclusiua, & earũ duplex Modus* *Vtriusque Modi bifaria exclusio.*

LATE autẽ differunt Enunciationes hæ duæ, nempe quando est exclusio in prædicato, aut quando est exclusio in subiecto, vt videre est ex sensu diuerso earundem Enunciationum. Hæc enim, Prædicabilia sunt tantùm quinque, si exclusio fiat in prædicato, vera est: facit enim sensum, Prædicabilia nõ excedere numerum quinarium: quod verũ est. At si exclusio fiat in subiecto, scilicet, tantùm Prædicabilia sunt quinque, propositio est falsa, quia facit sensum, Nulla alia à Prædicabilibus esse quinque: quod quidem falsum est. Vtriusque igitur Modi expositio tradenda est. *Differẽtia Exclusiuarũ, de prædicato, & de subiecto.*

ET quidem eã quæ est de excluso prædicato exponere facile est, si auferamus signum & à prædicato remoueamus; si fuerit numerus, quencunque alium numerum; si fuerit res, quamcunque aliam rem. Ista igitur, Prædicabilia sunt tantùm quinque, exponitur, Prædicabilia sunt quinque, & non plura: similiter. Homo est tantùm animal rationale, exponitur, Homo est animal rationale, & nihil aliud. At propositiões exclusiuas *Expositio vtriusque. De excluso prædicato.*

De exclusio subiecto. Exclusiuæ de subiecto quadruplex differentia.

clusiuas de subiecto excluso non ita facile est exponere: diuidendæ enim priùs sunt: habent se namque in quadrupli differentia. Quædam sunt integrè affirmatiuæ, id est, in quibus ipsum signum & propositionis copula affirmatur, vt, Tantùm homo est risibilis. Secundò, quædam sunt harū opposita, quæ vnam habēt præpositam negationem, vt, Non tantùm homo est risibile. Tertiò, quædā sunt de copula negata, de signo autē affirmato, vt, Tantùm homo non est risibilis. Quartò, quędam sunt harum oppositæ de vtroque negato, vt, Non tātùm homo non est risibilis. Omnes autem istæ per hypotheticas propositiones resoluendæ sunt, quarum prior pars constet ex eodem prædicato & subiecto ipsius exclusiuæ ablato signo, posterior autem ex eodem prædicato, & opposito subiecti, vt, Tantùm homo est animal, exponitur, Homo est animal, & nihil aliud ab homine, seu, Nullum non homo est animal.

Resolutio & Expositio.

Non tamen omnes eodem modo exponendæ sunt, sed prima per copulatiuam, cuius prior sit ipsamet exclusiua ablato signo, posterior negatiua vniuersalis de opposito subiecti, vti diximus, vt, Tantùm homo est risibilis; Homo est risibilis, &, Nullum non homo est risibile Huius autem negatiua disiunctiuè est resoluenda per partes contradictorias propositionibus prioris, vt, Non tātùm homo est risibilis, exponitur, Nullus homo est risibilis, vel, Aliquod nō homo est risibile. Tertia autem Propositio exponenda est copulatiuè sicut prima, ita vt prior pars sit ipsa exclusiua ablato signo, quæ in omnibus dicitur præiacens, & posterior vniuersalis affirmatiua de eodem prædicato, & opposito subiecti, sicut in aliis: vt, Tantùm homo non est risibilis, exponitur, Homo non est risibilis. & quodlibet aliud ab homine, seu, Omne non homo est risibile. Quarta exponitur per disiunctiuam sicut Secunda ex partibus contradictoriis huius tertiæ, vt, Non tantùm homo non est risibilis, Omnis homo est risibilis, vel, Aliquod non homo non est risibile. Vnde semper habenda est regula, vt prima, & secunda resoluantur contradictorio modo, similiter tertia & quarta. Propterea vtile erit in resolutione secundę priùs resoluere primam, & in resolutione quartæ priùs resoluere tertiam.

De Oppositione Exclusiuarum.

CAP. IX.

ANTEQVAM Oppositionē harum tradamus, non inutile erit aliquas dictiones assignare, quibus iuuenes promptiores

priores sint in istis Exclusiuis resoluendis. Sunt igitur hę quatuor, *Iste, Regit, Proram, Clauo:* quæ suo ordine singulæ singulis Exclusiuis deseruiunt, obseruatis tamē illis duobus superiùs enarratis: nempe vt prima & tertia exponantur copulatiuè, secunda & quarta disiunctiuè: similiter, vt prior pars constet ex eodem prædicato, & subiecto, posterior ex eodem prædicato, & opposito subiecti: obseruatis etiā quatuor vocalibus, notandis pro aliis etiā quæ inferiùs sequūtur: A, denotat vniuersalem affirmatiuam: E, vniuersalem negatiuam: I, particularem affirmatiuam: O, particularem negatiuam. Est igitur prima dicto, *Iste*, pro exclusiua tota affirmatiua, scilicet, Tantùm homo est risibilis, denotat vt prior sit particularis affirmatiua, secunda vniuersalis negatiua, vt expositum est *Regit*, pro negatiua, Non tantùm homo est risibilis, denotat vt prior sit vniuersalis negatiua, posterior particularis affirmatiua, opposito modo primæ. Aliæ etiam dictiones exponendæ sunt iuxta vocales suas.

Vocabula artis Exclusiuarū resolutionem denotantia.

Iste.

Regit.

Proram. Clauo.

Est etiam præter hæc consideranda vis signi exclusiui: quemadmodum enim signum vniuersale affirmatiuum distribuit immediatos terminos, & mediatos confundit, ita Exclusiuum opposito modo immediatos confundit, mediatos distribuit; vt, Tantùm homo est animal, homo confunditur, animal distribuitur. Hinc est, quòd tales propositiones conuertuntur per vniuersales affirmatiuas; vt, Tantùm homo est animal, conuertitur, Omne animal est homo. In negatiuis hoc non valet, quia negatio mutat virtutem signi.

Signi Exclusiui consideratio.

Ex his Oppositiones in Exclusiuis inuenire non est difficile: illæ enim quæ copulatiuè resoluuntur, scilicet prima, & tertia, sunt Contrariæ; quæ verò disiunctiuè, vt secunda, & quarta, Subcontrariæ; prima verò & secunda, tertia cum quarta Contradictoriæ; Prima cum quarta & secunda cum tertia Subalternæ, vt sequens figura manifestat.

Oppositionū in Exclusiuis inuentio.

ISTE.	PRORAM.
Tantùm homo est animal.	*Tantùm homo non est animal.*

CONTRARIÆ.

SVBALTERNÆ. CONTRADICTORIÆ. CONTRADICTORIÆ. SVBALTERNÆ.

SVBCONTRARIÆ.

CLAVO.	REGIT.
Non tantũ homo non est animal.	*Non tantùm homo est animal.*

De Exceptiuis.

CAP. X.

Propositio Exceptiua.

POST Exclusiuas sequitur aliud propositionis genus, quod propositio Exceptiua dicitur, quæ signo aliquo exceptionis modificatur, quale est Præter, & aliud simile. In quibus obseruandum est vt terminus exceptus sit inferior termino à quo fit exceptio, & talis termin⁹ à quo exceptio fit distribuatur: aliter enim non fiet cõgrua Exceptiua, vt, Omne animal præter hominem est expers rationis.

Resolutio Exceptiuarum per tres Exponentes, antiqua.

PROPTER quod antiqui talem propositionẽ per tres Exponentes manifestabant, quando affirmatiua erat: quarum prima quidem esset vniuersalis præiacens cum termino excluso in subiecto, scilicet, Omne animal aliud ab homine est irrationale: Secunda vniuersalis affirmatiua, in qua prædicetur subiectum Exceptiuæ de termino excepto, scilicet, Omnis homo est animal: Tertia vniuersalis negatiua, cuius subiectum sit terminus exceptus, & idem prædicatum Exceptiuæ, scilicet, Nullus homo est irrationalis. Contradictorio

dictorio autem modo fiebat in negatiua, scilicet, Non omne animal præter hominē est irrationale exponitur per Disiunctiuam ex partibus contradicentibus. At quando est negatiua de copula, non de signo, vt, Omne animal præter hominem non est rationale, tunc copulatiuè per tres vniuersales, prima negatiua, secunda & tertia affirmatiua de eisdem subiectis & prædicatis, sicut prius, scilicet, Nullum animal aliud ab homine est rationale, Omnis homo est animal, &, Omnis homo est rationalis Huius autem negatiua per disiūctiuam ex partibus contradicentibus, vt, Non omne animal præter hominem non est rationale.

QVAMVIS autem hoc verum sit, clariùs & distinctiùs resolutio fiet, si per duas tantùm Exponentes resoluantur, omissis nempe secundis: nā cùm Exceptiuę propriè non fiant, nisi cùm exceptus terminus continetur sub eo à quo fit exceptio, non opus est hanc Exponentem addere. *Resolutio Exceptiua rū per duas tātum Exponentes magis probatur*

POTERVNT autem tales Exponentes his dictionibus faciliùs retineri, *Date, Prompti, Penam, Pigro*, quæ eadē via procedunt, sicut in Exclusiuis, vt prima sit pro prima Exceptiua, & ita reliquæ suo ordine: similiter prima & secunda Contradicant, tertia etiam, & quarta: At prima & tertia sint Contrariæ, secunda & quarta Subcontrariæ, vt facile erit cuilibet experiri. *Vocabula artis de Exponētibus.*

De Reduplicatiuis.

CAP. XI.

SVNT aliæ propositiones, quæ Reduplicatiuæ dicuntur, eò quòd aliquod signum habeant, quod aliquid super terminum præcedentem superponat, vt, Homo, inquantùm rationalis, est risibilis. Hæc autem signa dupliciter vsurpantur. Aliquando termini præcedentis aliquam rationum manifestant, secundum quam aliquid ei denotatur conuenire, vt, Ens, inquantùm ens, est obiectum Metaphysicæ, Color, quatenus color, est obiectum visus: & tunc dicuntur specificatiuè teneri. Aliquando causam prædicati important, vt, Homo, quatenus rationalis, est risibilis, id est, causa cur homo sit risibilis, est, quia rationalis est: & tunc quadruplex constituitur Reduplicatiuarum species, sicut in aliis. Prima est purè affirmatiuarum, Homo, inquantùm rationalis, est risibilis. Secunda negatiuarum de signo, Non omnis homo, inquantùm rationalis, est risibilis. Tertia negatiuarum solùm de copula, Homo, inquantùm rationalis, non est risibilis. Quarta est, in qua totum negatur, Non *Propositio Reduplicatiua.* *Signa Reduplic. duplic. accipiuntur.* *Reduplic. causalis quatuor species.*

Reduplic. causalis re-solutio. omnis homo, inquantùm rationalis, nō est risibilis. Et quamuis à multis harum quælibet per quatuor Exponentes manifestari soleat, id tamen inutile videtur. Commodius autem & distinctius erit ad causales reducere, & secundum has in omnibus de illis iudicare. Reducetur igitur prima ad causalem affirmatiuam, Quia homo est rationalis, homo est risibilis. Secunda ad causalem negatiuam, Non, quia homo est rationalis, homo est risibilis. Reducitur tertia ad causalem affirmatiuam de solo consequenti negato, vt, Homo, inquantùm rationalis, non est risibilis, id est, quia homo rationalis non est risibilis. Quarta verò ad causalem negatiuam de consequenti negato, vt, Non omnis homo, inquantum rationalis, non est risibilis, id est, non quia homo rationalis est, risibilis non est.

Reduplic. specific. expositio. SIC igitur exponi congruè potest Reduplicatiua, quando causaliter tenetur: nam quando specificatiuè tenetur, tūc nullo modo per causalem exponi debet, sed aliquo vocabulo clariori explicari, vt, Homo, inquantùm homo, est species, id est, homo communiter sumptus, & in generali est species.

Reduplic. secundum consequentiam solā. Eius expositio. ALIQVANDO Reduplicatio fit non in causa, sed secundùm consequentiam solam, vt, Homo, inquantùm risibilis, est rationalis: sed hoc raró, & tunc non per causalem, sed per conditionalem fiet expositio, scilicet, si homo est risibilis, homo est rationalis.

De Exponibilibus quibusdam verbis.

CAP. XII.

Verba tria Exponibilia. Propositiones Exponibiles. Affirmatiuæ. Negatiuæ. Alia duo verba Incipit & Desinit, Exponibiles duarū generum cōstituentia. PRAETER signa Syncategorematica sunt aliqua categoremata, quæ, cùm obscurū reddant propositionis sensum, expositione egent. Inter ista est verbum Differt, Aliud, & Diuersum. Duplex harum propositionum constituitur species. Prior affirmatiuarum, Homo differt ab equo, vel, est alius seu diuersus ab equo: & talis per tres exponentes exponenda est, duæ priores sunt affirmatiuæ, per quas extremorum existentia significetur, tertia negatiua eorumdem extremorum inter se, vt, Homo est, & equus est, & homo non est equus. Posterior species est negatiuarum, quæ disiunctiuè contradictorio modo exponi debent, vt, Homo non differt ab equo, Homo non est, vel equus non est, vel homo est equus.

SVNT etiam alia duo verba, quæ propositiones Exponibiles & affirmatiuas, & negatiuas constituunt, quæ sunt, Incipit & Desinit, Hęc iunguntur rebus, quę vnico instanti totum

ſuum eſſe habent, aut perdunt, vel rebus quæ ſpacio temporis & ſucceſſiuè eſſe acquirunt, & deperdunt. Primi generis ſunt ſubſtantiæ, ſecundi ſunt multa accidentia : & ſecundùm hoc variè talia verba exponenda ſunt. Verbum Incipit, quando iungitur termino ſignificanti ſubſtantiam, eſt reſoluēdum per copulatiuam, cuius prior pars ſit de præſenti affirmatiua, & poſterior negatiua de præterito cum iſto aduerbio Immediatè, per quod denotatur temporis illius præteriti propinquitas cum tali præſenti, vt, Homo incipit eſſe, homo eſt, & immediatè ante hoc non fuit. Quando verò iungitur termino ſignificanti rem quæ ſucceſſiuè habet ſuum eſſe, eſt reſoluendum etiā copulatiuè per hypotheticam, cuius prior pars ſit de præſenti negato & futuro affirmato cum illo eodem aduerbio: Calor incipit eſſe, calor nō eſt, & immediatè poſt hoc erit. Si verò talis propoſitio fuerit negatiua, disiunctiuè contradictorio modo exponetur, vt calor non incipit eſſe, calor nunc eſt, vel, non immediatè poſt hoc erit. Verbum autem Deſinit, iunctum termino ſignificanti rem, quæ totum eſſe ſuum ſimul habet, exponi debet per copulatiuam, cuius prior pars ſit de præſenti negato, & poſterior de præterito affirmato cum illo eodem aduerbio: Petrus deſinit eſſe, Petrus non eſt, & immediatè ante hoc fuit. Pari ratione quando iungitur rebus ſucceſſiuis, in hoc enim non eſt diſcrimen, motus deſinit eſſe, motus non eſt & immediatè ante hoc fuit: ſi negatiua autem propoſitio disiunctiuè contradictorio modo eſt exponenda ſicut in aliis omnibus. Horum rationes & cauſas quærere, altius eſt, quàm noſtra præſens patiatur ſpeculatio : eſt enim negotium Phyſicum. Satis ſit Dialectico modum exponendi noſcere: cætera ſupponantur.

Incipit, in primo genere.

In ſecundo genere.

Deſinit in primo genere.

In ſecūdo genere.

De Comparatiuis & Superlatiuis.

CAP. XIII.

SVNT etiam aliæ propoſitiones quæ aliqua indigent expoſitione, quales ſunt propoſitiones de Comparatiuo, & Superlatiuo.

PROPOSITIO igitur de Cōparatiuo tres habet Exponentes. Prima eſt, in qua ſubiicitur ſubiectū poſitiuo cōparatiui. Secunda, in qua ſubiicitur terminus comparatus. Tertia, in qua vnū cum altero reſpectu Poſitiui confertur, cum aduerbio denotante exceſſum: verbi gratia, Leo eſt fortior homine,

Propoſitio de Comparatiuo.

Leo

Leo est fortis,& Omnis homo est fortis,& Leo est magis fortis. Aliquando Comparatiuum sumitur abusiuè, & tunc non ponit Positiuum, vt, melius, aliquando dicitur, minus malum. Quando autem propositio est negatiua, vt, Leo non est fortior homine, disiunctiuè contradictorio modo est resoluenda.

Propositio de Superlatiuo. SVPERLATIVVM verò aliquando sumitur negatiuè, aliquando positiuè. Cùm positiuè tenetur, resolui debet per Copulatiuam, cuius prior pars fit propositio ex subiecto & termino Superlatiui composita, posterior affirmatiua de Comparatiuo cum termino comparato vniuersaliter sumpto: verbi gratiâ, Aristoteles fuit doctissimus Græcorum, Aristoteles fuit Græcus, & quocunque Græco doctior. At quando tenetur negatiuè, posterior propositio erit vniuersalis negatiua, in qua subiicitur terminus superlatiui cum Comparatiuo: & terminus comparatus est ipsum subiectum, vt, Cicero fuit eloquentissimus Latinorum, id est, Cicero fuit Latinus, & nullus Latinus fuit illo eloquentior.

PLVRES possent propositiones adduci, quæ expositione indigere videntur, sed obseruanti modum resoluendi prædictas, & sensum locutionis, non erunt difficiles.

FINIS LIBRI TERTII.

IN

INTRODVCTIONIS IN DIALECTICAM ARISTOTELIS,

LIBER QVARTVS.

DE ARGVMENTATIONE.

De Argumentatione bona & mala formali, & materiali.

CAPVT I.

RGVMENTATIONVM partibus materialibus, nempe propositionibus, & ipsarum partibus & accidentibus hactenus discussis, nunc tandem ipsam Argumentationem explicare aggredimur. Est igitur Argumentatio, quæ Consequentia dici solet, oratio in qua vnum ex alio inferri denotatur, vt superiùs declarauimus. Hæc autem duplici parte constat, & Antecedenti, & Consequenti. Antecedens, est illa propositio, ex qua altera infertur. Consequens verò, ea ipsa quæ infertur. Dictio, illa, qua talis consequutio vnius ex altera denotatur, Nota illationis dicitur. *Argumẽtatio. Antecedens. Cõsequens. Nota illationis.*

SOLET aliquando Consequentia vitiosa fieri, cùm id, quod inferri denotatur, non ita sicut denotatur infertur: oppositum autem in Consequentia bona accidit. Hæc omnia in primo libro explicuimus, nunc ad alia, quæ illic propter incipientium captum inexplicata omisimus, transeamus. *Argumentatio mala.*

CONSEQVENTIA, seu Argumentatio bona, duplex est, quædam formalis, quædam materialis. Materialis est oratio, in qua pars altera verè ex altera infertur ob rerum solam coniunctionem, vt, Petrus est homo, ergo Petrus est substantia: quia enim homo necessariò cum substantia coniungitur, ea sola causa fit, vt ex tali antecedenti consequens colliga- *Argumentatio bona, duplex. Materialis.*

liga

ligatur. Diximus autem, ob eam solam causam, quia non propter modum colligendi, sed propter rerum connexionem duntaxat illa fit illatio: si enim in consequenti aliud colligeremus de Petro cum quo non necessariò homo coniungeretur, Consequentia vitiosa esset, vt si dixeris, Petrus est homo, ergo Petrus est albus. Potest enim antecedens verum, & consequens falsum esse: ex quo fit, vt illa Consequentia non sit bona propter illam formam & modum colligendi, scilicet ex vno alterum inferre, sed propter connexionem rerum significatarum in Consequenti, & Antecedenti: Vnde talis Consequentia valebit in omnibus his solùm, in quibus talis connexio fuerit reperta: propterea licebit argumentari eadem ratione qua inferebatur, Petrus est homo, ergo est substantia, ita scientia est habitus, ergo est qualitas, Iustitia est virtus, ergo est habitus, Arbor est viuens, ergo est corpus: in his enim omnibus eadem est connexio consequentium cùm suis antecedentibus, nempè superiorum cum inferioribus. Tales igitur Consequentiæ, & aliæ huiusmodi Materiales dicuntur. Argumentatio verò Formalis, est oratio, in qua vnum ex altero infertur non solùm propter rerum connexionem, sed etiam propter modum colligendi, vt si dicas, Omne bonum est appetendum, Omnis virtus est bona: ergo omnis virtus est appetenda: in hac enim argumentatione etiamsi nulla esset rerum connexio propter solam formam talem inferendi; vnum ex altero inferretur. Vnde fit, vt si talem formam applices alijs rebus quantumcunque inconnexis, firma sit, & constans illatio, vt si dixeris, Omnis lapis est animal, Omnis homo est lapis: ergo Omnis homo est animal, optimè ex tali antecedenti consequens colligitur. Talis Consequentia Formalis est, quæ in omni materia, in omni propositione simili applicata, semper est bona. Dico autem, in omni simili propositione, quia si applicetur dissimilibus propositionibus, apparebit quidem eadem, sed non erit. Similitudo autem duarum propositionum in his præcipuè consistit. Primò, vt sint eiusdem qualitatis, id est, si vna est affirmatiua, & altera sit affirmatiua, si vna negatiua, & altera etiam negatiua: hoc intelligere oportet quantum ad copulas principales. Vnde istæ in qualitate similes sunt, Animal quod non est rationale, est risibile, Homo qui currit mouetur: est enim vtraque affirmatiua. 2 Secundò, vt sint eiusdem quantitatis, id est, si vna vniuersalis, & altera vniuersalis, si vna particularis, indefinita,

Formalis.

Similitudo propositionũ in quibus consistit.

nita, aut singularis, & altera eodem modo. Tertiò, vt in 3.
vtraque eadem sit acceptio terminorum, scilicet eadem Suppositio, Ampliatio, Appellatio :& sub hoc intelligitur, vt si vna fuerit Modalis, & altera similiter eiusdem Modi, vel æquiualentis; si vna Exponibilis, & altera; si vna de subiecto complexo, & altera. Hæc omnia eatenùs dicta sint, vt cùm formam Argumentationis aliquam, quæ in aliquibus propositionibus bona erat, velis aliis propositionibus applicare, obserues, vt tales propositiones in his tribus prioribus assimilentur, aliàs talem formam Argumentationis mutabis. Non enim eadem est forma, quæ est in istis, Omnis homo est animal, Omne risibile est homo, ergo Omne risibile est animal; & ea, quæ est in istis, Omnis homo est animal, Tantùm risibile est homo; ergo Tantùm risibile est animal, cùm propositiones huius non sint similes alterius. Idem in aliis oportet dicere.

De Regulis generalibus bonæ Consequentiæ.

CAP. II.

SVNT aliquot generales Regulæ, quibus Consequentiarum & Argumentationum vis in inferendo maximè manifestatur, quæ aliquibus principiis innituntur. Primum est, Ex vero non sequitur nisi solum verum, id est, in bona Consequentia, si Antecedens verum est, oportet Consequens verum esse, in quo principio fundatur. *1. Principium.*

PRIMA Regula. Si Antecedens est possibile aut contingens, Consequens etiam contingens aut possibile, aut necessarium: si verò Antecedens necessarium, Consequens erit necessarium. Verbi gratia, Homo currit, ergo mouetur; huius Argumentationis Antecedens contingens est, pariter etiam & Consequens; vt enim homo potest currere, & non currere, ita moueri, & nõ moueri. Prætereà, Homo est animal, ergo est substantia: huius Antecedens necessarium, & Consequens etiam necessariũ: si enim daremus oppositum, Antecedẽs esse necessarium & Consequens non necessarium, tunc posset verum inferre falsum, quod fieri non potest. & patet: nam si Antecedens necessarium verum erit semper, sic Consequens non necessarium poterit esse falsum, tunc igitur Antecedens verũ inferet Consequens falsum, vt, Homo videt, ergo homo est ani *Regula 1.*

est animal: Antecedens quidem possibile, Consequens necessarium, ex possibili verò vel contingenti nunquam sequitur impossibile.

2 Princip. Regul. 2. SECUNDUM principium. Falsum non sequitur nisi ex falso. Huic innititur altera regula, Si Consequens est falsum, Antecedens erit falsum, si Consequens impossibile, etiam Antecedens erit impossibile, si Consequens contingens, Antecedens non erit necessarium: aliter enim si Antecedens esset necessarium, esset semper verum, si autem Consequens contingens posset esse falsum, & tunc Antecedens verum inferret consequens falsum, contra primum principium.

3. Princip. TERTIUM principium. Ex falso potest sequi verũ, vel falsum, id est, fieri potest vt in bona Consequẽtia ex Antecedẽti falso sequatur aliquando Consequens verum, aliquãdo Consequens falsum. V.g. Ista est Consequentia bona: Homo est lapis, ergo est corpus, vbi Antecedẽs falsum infert Consequens verum: similiter & ista est bona, Homo est lapis, ergo caret sensu, vbi vtrunque falsum, cui principio innititur.

Regul. 3. TERTIA Regula. Ex Antecedenti impossibili potest inferri Consequens aliquãdo impossibile, aliquando contingens, aliquando necessarium, vt patet in his Consequentiis, Homo est equus, ergo homo est animal: hîc enim ex impossibili infertur necessarium. Similiter, Homo volat, ergo homo mouetur, ex imposs. sequitur contingens. Similiter etiam, Homo est leo, ergo homo est rugibilis: vtrunque est impos.

4. Princip. QUARTUM principium. Verum infertur ex vero, vel falso, id est, Consequens verum potest inferri aliquãdo ex Antecedenti vero, aliquando ex Antecedenti falso. Ex quo sequitur

Regul. 4. quarta Regula, Consequens necessarium inferri aliquando ex Antecedenti impossibili, aliquando ex necessario, aliquando ex Contingenti; vt patet in his Consequentiis, Homo est leo, ergo homo est animal, Homo est corpus, ergo homo est substantia, Equus est albus, ergo equus est corpus.

Regul 5. QUINTA Regula. In bona Consequentia contradictorium Consequentis infert contradictoriũ Antecedentis, non autẽ contrà Valet enim, Homo currit, ergo homo mouetur, Non mouetur, ergo non currit. Non tamen valet à contradictorio Antecedentis: non enim valet, Non currit, ergo nõ mouetur.

Regul. 6. SEXTA Regula. Quicquid infertur ex Cõsequenti, infertur etiam ex Antecedenti, & ex quocũque infertur Antecedens, infertur etiam Consequens. V. g. Homo est animal, ergo est viuens. Si ex hoc Consequenti inferamus, Homo est corpus, poterit

poterit etiam inferri ex illo Antecedenti, scilicet, Homo est animal, ergo homo est corpus: quæ Argumentatio dicitur, de primo ad vltimum. Similiter in eadem Consequentia, si illud Antecedens, Homo est animal, infertur ex altero Antecedenti, nempe, Homo est rationalis, ex eadem poterit inferri idem Consequens, nempe, Homo est rationalis, ergo homo est corpus.

Hæ sunt Regulæ pro Consequentia bona obseruandæ: post quarum explicationē ad species ipsius Argumentationis discutiendas transeamus. Habet enim Argumentatio quatuor sub se species, Syllogismum, Enthymema, Inductionem, & Exemplum: de quarum singulis ordine trademus, ac primùm de Syllogismo, qui omnium prima species est. Cùm autem ex Syllogismis quidam sit hypotheticus, qui partem aliquā Antecedentis propositionem habet hypotheticam, quidam Categoricus, qui ex simplicibus propositionibus conficitur, initium ab hoc sumemus, qui simplicior est. *Transitio.* *Argumentationis species quatuor.*

De Syllogismo Categorico, & eius principiis.

CAP. III.

SYLLOGISMVS, est oratio, in qua quibusdā positis, necessariò aliud sequitur per ea quæ posita sunt. Dicitur, oratio, loco generis. Additur, *quibusdam*, vt intelligamus non vnam propositionē, sed plures necessarias esse ad Syllogismum: non enim Syllogismus est Argumentatio quæ ex vnica propositione alteram infert, sed quæ ex pluribus. Dicitur, *positis*, vt notum sit, tales propositiones, ex quibus Syllogismus conficitur, aliquem inter se ordinem, & dispositionem habere, quam inferiùs trademus. Dicitur etiam, *positis*, id est, concessis, quia vis Syllogismi tanta est, vt si semel quis Antecedens admiserit, cogatur & Consequens admittere ex virtute ipsius Antecedentis præconcessi: & hoc significatur in illo, quod dicitur, *Ex necessitate aliud sequitur per ea quæ posita sunt.* Dicitur tandē, *aliud*, quia conclusio, quæ infertur, semper est Enunciatio aliqua ab Antecedenti distincta: non enim est Syllogismus, cùm idem infertur, quod erat in Antecedenti. Constat autem Syllogismus materia & forma. Materia quidem duplex est, remota, & propinqua. Remota sunt Termini: Propinqua, simplices Propositiones, quarum subiecta, vel prædicata Termini dicuntur. Hi verò Termini, ex quibus Syllogis- *Syllogismus.* *Syllogismus ex materia & forma* *Materia duplex.* *Termini tres.*

Propositiones seu præmissæ duæ mus remotè conficitur, tres solùm sunt: Propositiones autem duæ, quæ Præmissæ dicuntur, quæ ex illis constant Terminis. Cùm igitur duplex propositio ex tribus terminis, quin bis vnus sumatur, componi nequeat, fit vt vnus illorũ in vtraq; propositione repetatur, & talis, Medium in Syllogismo dici *Medium* solet: ille verò terminus, qui cum Medio in priori propositione, quæ Maior dicitur, assumitur, Maior extremitas appella- *Maior extremitas.* tur: ille verò alter, qui in posteriori propositione, quæ Minor *Minor extremitas.* dicitur, subsumitur, Minor extremitas vocatur, vt exemplo hoc patet, Omne animal est sensibile, Omnis homo est animal: vbi, Animal, est Medium, Sensibile, Maior extremitas, Homo, Minor extremitas.

Syllogismi Forma. Figura. Modus. FORMA Syllogismi, est figura, & Modus. Figura, est ordinatio triũ terminorum inter se secundum debitam subiectionem, & prædicationem: id est, illa dispositio, qua inter se ita disponuntur, vt vnus de Medio, vel Medium de altero, vel de vtroque prædicetur, vel vterque de ipso. Modus, est ordinatio propositionum inter se secundum certam qualitatẽ, & quantitatem, scilicet, quòd si vna propositio negatiua, altera sit affirmatiua, vel si vna particularis, altera vniuersalis, vel aliis modis, de quibus inferiùs dicemus.

Syllog. illatio duplex. Directa SYLLOGISMORVM duplex est Modus inferẽdi, prior eorum, qui directè concludunt, posterior eorum, qui indirectè. Ille Syllogismus directè concludit, qui conclusionem infert, in qua Maior extremitas de Minori prædicatur, qualis est iste, Omne animal est sensibile, Omnis homo est animal, ergo *Indirecta.* Omnis homo est sensibilis. Ille verò concludit indirectè, qui conclusionem infert, in qua Minor extremitas de Maiori prædicatur, vt, Omnis homo est animal, Petrus est homo, ergo *Directorũ alius Perfectus.* Aliquod animal est Petrús. Eorum autem, qui directè cõcludunt, quidam est perfectus, quidam imperfectus. Perfectus, est qui nullius indiget, vt appareat necessariò concludere, id est, qui conclusionem ita clarè & dilucidè necessariò infert, vt lumine ipso rationis statim eius robur in concludẽdo perspiciatur, vt in isto, Omne animal est substantia, Omnis ho- *Alius Imperfectus.* mo est animal, ergo Omnis homo est substantia. Imperfectus, est qui alicuius mutationis circa propositionem indiget, vt appareat necessariò concludere, id est, qui verè necessariò concludit, tamen non id apparet, quin priùs fiat aliqua mutatio, scilicet, aliqua conuersio, vel transpositio propositionis, per quam ad perfectum reducatur: de qua reductione posteà dicere oportet.

De

De triplici Figura Syllogismorum, & Regulis communibus earum,

CAP. IIII.

SYLLOGISMORVM Figura triplex est, iuxta triplicẽ Medij cum extremitatibus dispositionem. Prima, in qua Medium alteri extremitati subiicitur, & de altera prædicatur, vt, Omne animal est substantia, Omnis homo est animal. Secunda, in qua de vtraque extremitate prædicatur, vt, Omnis homo est animal, Nullus lapis est animal. Tertia, in qua vtrique extremitati subiicitur, vt, Omnis homo est corpus, Aliquis homo est animal. Sub qualibet autem figura varij sunt Syllogismorum Modi, cùm secũdum quamlibet illarum multipliciter possint in quantitate & qualitate ordinari propositiones. Sunt tamen quædam Regulæ omni figuræ communes, quas generaliter obseruare oportet.

Syllog. Figura triplex. *Prima.* *Secunda.* *Tertia.* *Modi figurarum varij.* *Regulæ figurarum cõmunes.*

PRIMA. Ex puris particularibus nihil necessariò sequitur, id est, quando vtraq; Præmissa est propositio particularis, vel Medium in vtraque particulariter supponit, tales Præmissæ erunt inhabiles ad inferendum aliquam conclusionem. Vnde iste Syllogismus nihil valet, Homo est animal, Equus est animal, ergo Equus est homo; semper enim Medium debet in vna vel vtraque Præmissa vniuersaliter supponere. Quòd si fuerit aliquod complexum diuisiuè, sufficiet vt vna pars in vna, altera in altera distribuatur, vt Omnis homo & Equus currit, Sortes & Brunellus homo, & Omnis equus sunt, ergo Sortes & Brunellus currit. 1

SECVNDA. Ex puris negatiuis nihil sequitur, id est, quando vtraque Præmissa fuerit propositio negatiua, nihil ex tali dispositione sequetur formaliter. Vnde iste Syllogismus est nullus, Nullum accidens currit, Nullus homo est accidens, ergo Nullus homo currit. Dixi, formaliter, quia aliquando infertur conclusio, sed id non prouenit ex vi Syllogismi & propositionum dispositione, sed propter naturam quorundam Terminorum, qui adinuicem vnus de altero negantur, vt, Nullus homo est lapis, Nullus equus est homo, ergo Nullus equus est lapis. 2.

TERTIA. Si aliqua Præmissarũ fuerit particularis, conclusio debet esse particularis, vt in hoc Syllogismo, Omnis musicus cantat, Aliquis homo est musicus, ergo Aliquis homo cantat. In hac autem Regula id etiam obseruandum est, ne aliquis terminus particulariter supponẽs in pręmissis, vniuer- 3.

saliter supponat in conclusione. Vnde iste Syllogismus non valet, Aliqua substantia non est animal, Omnis homo est animal, ergo Aliquis homo non est substantia: nam Maior extremitas supponebat in Præmissis determinatè, in conclusione verò distributiuè, Non autem valet à non distributo ad distributum.

4. QVARTA. Si aliqua Præmissarum fuerit negatiua, côclusio negatiua erit. Propter has autem duas Regulas dici sólet, Conclusio sequitur debiliorem partem, id est, si particularis, vel negatiua fuerit aliqua Præmissarum, talis erit conclusio.

Conclusio.

5. QVINTA. Medium non debet assumi in conclusione, aliter enim esset conclusio eadem cum vna ex Præmissis. Non enim valet, Omne animal est substantia, Omnis homo est animal, ergo Omne animal est substantia.

ALIQVANDO licet Medium in conclusione ponere ad seruandam proprietatem Termini, vt Cognosco Petrum, & Petrus est veniens, ergo Cognosco Petrum, qui venit: non enim aliter valeret, scilicet, Cognosco venientem, tunc enim variaretur appellatio, & daretur Antecedens verum, & Consequens falsum.

Medium aliquando in Conclusione.

De principiis quibus nituntur syllogismi perfecti, & de Modis perfectis primæ figuræ.

CAP. V.

Duo principia naturalia perfecti Syllogismi.

DVo sunt principia naturali lumine perspecta, quibus humanum ingenium dissentire nequit: & in his nituntur quatuor Modi Syllogismorum concludentium directè primę Figuræ, qui Modi perfecti ob id sunt, & ad eos cæteri reducuntur.

1. Principium. Dici de omni.

ALTERVM principiũ est. Quicquid affirmatur vniuersaliter de aliquo subiecto, affirmabitur de illo, de quo tale subiectũ affirmatur: quod principium vocant Dici de omni In quo fundantur duæ Consequentiæ perfectissimæ, & Syllogismorũ duplex Modus. Prior. Quando prædicatũ vniuersaliter affirmatur de subiecto, vniuersaliter affirmabitur de eo, de quo tale subiectũ etiam vniuersaliter affirmatur, vt, Omne animal est substãtia, Omnis homo est animal, ergo Omnis homo est substantia. Et iste dicitur primus Modus figuræ primæ, scilicet, ex vniuersalibus affirmatiuis Posterior est. Quando prædicatum de aliquo vniuersaliter affirmatur, si tale subiectum de alio particulariter affirmatur, etiam & prędicatũ de eodem particulariter affirmabitur, vt, Omne animal est viuens, Aliquod corpus est animal, ergo Aliquod corpus est viuens.

Primus Modus primæ figuræ

Tertius modus primæ figuræ.

Alterum

ALTERVM principium est. Quando vniuersaliter negatur aliquod prædicatũ ab aliquo subiecto, negabitur de eo etiam cui tale subiectum cõpetit: & ad hoc vocatur Dici de nullo. In quo fundantur duo Modi Syllogismorum perfectorum. Prior est. Quando prædicatum vniuersaliter negatur ab aliquo subiecto, vniuersaliter etiam negatur de omni eo, de quo subiectum vniuersaliter affirmatur, vt Nullum animal est lapis, Omnis homo est animal, ergo Nullus homo est lapis. Posterior est. Quando prædicatum vniuersaliter negatur de subiecto, & subiectum tale particulariter de aliquo prædicatur, ab illo particulari illud prędicatum remouebitur, vt, Nullum album est nigrum, Aliquis homo est albus, ergo Aliquis homo non est niger.

2. Principium. Dici de nullo. Secundus Modus primæ Figuræ. Quartus Modus primæ Figuræ.

HAEC igitur duo principia per se nota quatuor Modos perfectos constituunt in prima Figura, vt Primus sit vniuersalis affirmatiuus, Secundo loco collocetur vniuersalis negatiuus, Tertio particularis affirmatiuus, Quarto particularis negatiuus. Sic autem vocantur, quia per Primum infertur vniuersalis affirmatiua conclusio, per Secũdum vniuersalis negatiua, per Tertium particularis affirmatiua, per Quartum verò particularis negatiua.

Quatuor Modorum perfectorũ primæ Figuræ appellatio, & earum ratio.

ANTIQVI memoriæ causa carmina composuerunt, quibus omnes vtiles Modi omnium Syllogismorum cuiusque Figuræ continerentur. Sunt autem ista:

Barbara, Celarent, Darij, Ferio, Baralipton,
Celantes, Dabitis, Fapesmo, Frisesomorum:
Cesare, Camestres, Festino, Baroco, Darapti,
Felapton, Disamis, Datisi, Bocardo, Ferison.

Versus artificiosè cõplectentes omnes vtiles Modos trium Figurarum.

In quibus obseruandũ est esse quatuor vocales, A, E, I, O. Per, A, intelligitur vniuersalis affirmatiua: per, E, vniuersalis negatiua: per, I, particularis affirmatiua: per, O, particularis negatiua. Similiter obseruandum est in singulis dictionibus, esse tres syllabas: si enim in aliquibus sunt plures, vltimę sunt metri causa. Per primam syllabam intelligenda est Maior, per secundam Minor, per tertiam Conclusio. Duo prima carmina sunt pro prima Figura: in quibus si respicias quatuor dictiones primas, inuenies quatuor Modos Syllogismorum perfectorum prædictos. Barbara, continet vniuersalem affirmatiuum, Celarent, vniuersalem negatiuum, Darij, particularem affirmatiuum, Ferio, particularem negatiuum. Nec oportuit distinxisse alios duos Modos in quibus ex duabus vniuersalibus affirmatiuis inferretur particularis affirmatiua, & ex dua

duabus vniuersalibus, altera negatiua, & altera affirmatiua, inferretur particularis negatiua. Nam hi Modi sub Barbara & Celarent, continentur: Syllogismus enim qui infert vniuersalem, potest etiam particularem subalternatam inferre.

De Modis indirectè concludentibus in prima Figura, & de vtilibus Modis eiusdem.

CAP. VI.

Modi quinque indirecti primæ Figuræ. PRAETER quatuor prædictos Modos perfectos, sunt adhuc in prima Figura alij quinque indirectè concludentes, sequentibus quinque dictionibus indicati.

1. Baralipton. PRIMVS est, Baralipton. Ex duplici vniuersali affirmatiua, concluditur particularis affirmatiua. Omne animal est substantia, Omnis homo est animal, ergo Aliqua substantia est homo.

2. Celãtes. SECVNDVS, Celantes. Ex duplici vniuersali, altera negatiua, & altera affirmatiua, concluditur indirectè vniuersalis negatiua: Nullum animal est insensibile, Omnis homo est animal, ergo Nullum insensibile est homo.

3. Dabitis. TERTIVS est, Dabitis. Ex Maiori vniuersali affirmatiua, & Minori particulari affirmatiua, concluditur particularis affirmatiua, Omne album est currens, Aliquis homo est albus, ergo Aliquod currens est homo.

4. Fapesmo. QVARTVS est, Fapesmo. Ex Maiori vniuersali affirmatiua, & Minori vniuersali negatiua, concluditur negatiua conclusio particularis: Omne album est coloratum, Nullus coruus est albus, ergo Aliquod coloratum non est coruus.

5. Frisesomorum. VLTIMVS est, Frisesomorum. Ex Maiori particulari affirmatiua, & Minori vniuersali negatiua, concluditur particularis negatiua: Aliquod nigrum est homo, Nullum album est nigrum, ergo Aliquis homo non est albus.

Regulæ duæ de Modis perfectis primæ Figuræ. SVNT autẽ duæ Regulæ Modis omnibus perfectis primæ figuræ conuenientes, quæ in Modis indirectè concludentibus non habent vniuersaliter locum: quarum prior est. In Modis perfectis primæ Figuræ, Minori existenti negatiua, nihil sequitur. Vnde non valet, Omne album est coloratum, Nullus
1. coruus est albus, ergo Nullus coruus est coloratus. Huius Regulæ ratio est, Quia argumentamur à nõ distributo ad distributum ex parte Maioris extremitatis: cuius signũ est, si enim talis extremitas in Maiori distribueretur, esset Syllogismus bonus, sed talis propositio esset à cõmuni modo loquẽdi aliena. Vnde iste valet, Omne album est omne coloratum, Nullus

coruus

coruus est albus, ergo Nullus coruus est coloratus. Hæc tamē Regula non habet locum in Modis indirectè concludentibus: in Fapesmo enim & Frisesomorum valet Minori existenti negatiua, vt diximus.

POSTERIOR Regula est. In primæ figuræ Modis perfectis, Maiori existēti particulari, nihil sequitur. Vnde nō valet, Aliquod coloratum est album, Omne nigrū est coloratum, ergo Omne nigrū est album. Huius Regulæ ratio est, quia Maiori existenti particulari, Mediū in neutra Præmissarum vniuersaliter sumitur, cuius signum est, si in vna distribuatur, valebit: sed talis propositio erit inusitata, vt, Aliquod coloratum est album, Omne nigrū est omne coloratum, ergo omne nigrum est album. Hæc etiā Regula nō valet in Modis indirectè concludentibus: nā in Frisesom valet Maiori existēti particulari. 2

EX his Regulis simul cum prioribus communibus colligitur, non posse esse in prima Figura nisi quatuor Modos perfectos. Nam duæ propositiones quadrupliciter possunt secundum quantitatem ordinari: aut enim vtraque vniuersalis, aut vtraque particularis, aut Maior vniuersalis, & Minor particularis, aut Maior particularis, & Minor vniuersalis. Quæque autē harū secundùm qualitatem possunt adhuc quadrupliciter disponi: quādo enim vtraque est vniuersalis, tūc aut vtraque est affirmatiua, & sic est primus Modus vtilis ad inferendum in Barbara, aut vtraque negatiua, & hic est Modus inutilis: quia ex negatiuis nihil sequitur, aut prima est negatiua & secunda affirmatiua: & iste Modus est vtilis in Celarent: aut Maior est affirmatiua & Minor negatiua: & iste est inutilis Modus per priorem Regulam positam. Item, quando vtraque est particularis, tunc aut vtraque est affirmatiua, vel vtraque negatiua, vel prior affirmatiua, & posterior negatiua, vel prior negatiua, & posterior affirmatiua, & in his omnibus nullus reperitur Modus vtilis, quia ex puris particularibus nihil sequitur. Si verò Maior sit vniuersalis, & Minor particularis, aut vtraque affirmatiua, & iste est Modus vtilis in Darij: aut vtraque negatiua, & tunc est inutilis: aut prior negatiua, posterior affirmatiua, & est vtilis in Ferio: vel Maior est affirmatiua & Minor negatiua; & iste est inutilis: quia in prima figura Minori existenti negatiua, nihil sequitur. Postremò, potest esse Minor vniuersalis, & Maior particularis; aut vtraq; negatiua, aut vtraque affirmatiua; vel prior affirmatiua, posterior negatiua; vel prior negatiua, & posterior affirmatiua: & nullus ex istis Modis est vtilis, quia Maiori existēti particulari, nihil

Prima figura quatuor tantum Modi perfecti, nec plures.

sequitur in prima Figura. Vnde solùm supersũt quatuor Modi, duo collecti ex prima combinatione, duo alij ex tertia: qui Modi sunt illi prædicti, inclusi quatuor dictionibus primis.

De Regulis secundæ Figuræ, & eius Modis.

CAP. VII

Secunda Figura. SECVNDA Figura est, in qua Medium prædicatur de vtraque extremitate: cuius Figuræ tres Regulæ speciales sunt.

1. Regula secũdæ Figuræ. PRIMA. Quando Maior est particularis, non valet Syllogismus: non enim sequitur, Aliquod coloratũ est album, Nullum nigrum est album, ergo Nullum nigrum est coloratum. Ratio huius est, quia ex parte Maioris extremitatis argumentamur à non distributo ad distributum. Vnde si aliqua via fuerit per quã talis extremitas in conclusione non distribuatur, valebit Syllogismus, vt Aliquod coloratũ est album, Nullum nigrum est album, ergo Nullum nigrũ omne coloratum est.

2 SECVNDA. Ex puris affirmatiuis non valet Syllogismus: Omnis homo est animal, Omnis leo est animal, ergo Omnis leo est homo. Huius ratio est, quia in neutra Præmissarum Medium vniuersaliter sumitur, cuius signum est, si in altera distribuatur, valebit Syllogismus, Omnis homo omne animal est, Omnis leo est animal, ergo Omnis leo est homo.

3 TERTIA. In secunda Figura semper conclusio negatiua debet esse. Hæc pendet ex illa Regula communi, Vna Præmissa negatiua existenti, conclusio negatiua erit.

Secundæ Figuræ quatuor Modi vtiles. IN SECVNDA Figura quatuor Modi vtiles inueniuntur, selecti ex sexdecim Modis, sicut in prima Figura. Designantur autem quatuor dictionibus primis tertij carminis, scilicet, Cesare, Camestres, Festino, Baroco.

1. Cesare. PRIMVS EST, Cesare. Ex Maiori negatiua vniuersali, & minori affirmatiua vniuersali, infert conclusionẽ negatiuam vniuersalem directè: Nullus lapis est animal, Omnis homo est animal, ergo Nullus homo est lapis. Potest hic indirectè concludere si conuertens cõclusionis inferatur, scilicet, Nullus lapis est homo.

2. Camestres. SECVNDVS est, Camestres. Ex Maiori vniuersali affirmatiua, & Minori negatiua vniuersali, infertur conclusio negatiua vniuersalis directè. Et quia negatiua conuertitur simpliciter etiam hic Modus potest indirectè concludere, Omnis homo est animal, Nullus lapis est animal, ergo Nullus lapis est homó, vel indirectè Nullus homo est lapis.

3. Festino. TERTIVS EST, Festino. Ex Maiori negatiua vniuersali, & Mino

& Minori affirmatiua particulari sequitur conclusio negatiua particularis. Nullum iniustum est bonum, Aliquis homo est bonus, ergo Aliquis homo non est iniustus. Iste modus non concludit indirectè, quia particularis negatiua nec simpliciter nec per accidens conuerti potest.

QVARTVS modus est, Baroco. Ex Maiori vniuersali affirmatiua,& Minori particulari negatiua,cõclusio infertur particularis negatiua,Omne currens mouetur,Aliquis homo nõ mouetur,ergo Aliquis homo non est currens. Eadem ratione nec iste potest indirectè concludere. Posset præter hos alius esse Modus concludens indirectè,scilicet,Ex Maiori affirmatiua particulari,& Minori negatiua vniuersali,quem Modum diximus ineptum ad concludendum directè: vnde valet,Aliquod coloratum est album,Nullum nigrum est album, ergo Aliquod coloratum non est nigrum,qui Modus correspondet Frisesom,qui erat in prima Figura,concludens indirectè. 4 *Baroco*

De tertia Figura,Regulisque & Modis eius.

CAP. VIII.

TERTIA figura est in qua Medium vtrique extremitati subiicitur.Duo autem ei insunt.Alterum est,Minori existenti negatiua nihil sequitur:vnde non valet, Omne animal est corpus, Aliquod animal non est lapis,ergo Lapis non est corpus. Ex parte enim Maioris extremitatis arguitur à non distributo ad distributum:cuius signum est, si in conclusione non distribuatur Maior extremitas,valebit,vt,Omne animal est corpus.Aliquod animal nõ est lapis,ergo Lapis non omne corpus est. *Tertia Figura.*

ALTERVM est,in Tertia Figura semper conclusio est particularis: vnde non valet,Omnis homo est rationalis, Omnis homo est animal, ergo Omne animal est rationale.Arguitur enim à non distributo ad distributũ ex parte Minoris extremitatis:cuius signũ est, si illa Minor extremitas distribuatur, valebit Syllogismus.Sed tales propositiones efficiũtur de inconsueto modo loquendi:vnde valet,Omnis homo est rationalis,Omnis homo omne animal est, ergo Omne animal est rationale.

IN tertia Figura sex Modi vtiles inueniuntur,significati vltima dictione tertij carminis,scilicet Darapti & sequentibus. *Tertia Figura sex Modi vtiles.*

PRIMVS igitur est in Darapti. Ex vtraque Præmissa vniuersali affirmatiua sequitur conclusio particularis affirmatiua:Omne animal est substantia, Omne animal est sensibile, ergo Aliquod sensibile est substantia. *1. Darapti*

2. Felaptō. SECVNDVS est in Felapton. Ex Præmissis vniuersalibus Maiori negatiua & Minori affirmatiua infertur conclusio particularis negatiua; Nullum animal est insensibile; Omne animal est corpus, ergo Aliquod corpus non est insensibile.

3. Disamis. TERTIVS est in Disamis. Ex Maiori particulari affirmatiua, & Minori affirmatiua vniuersali infertur conclusio affirmatiua particularis; Aliquod animal currit, Omne animal est substantia, ergo Aliqua substantia currit.

4. Datisi. QVARTVS est in Datisi Ex Maiori vniuersali affirmatiua, & Minori particulari affirmatiua, infertur conclusio particularis affirmatiua; Omne currens mouetur, Aliquod currens est homo, ergo Aliquis homo mouetur.

5 Bocardo. QVINTVS est in Bocardo. Ex Minori affirmatiua vniuersali, & Minori negatiua particulari, infertur conclusio negatiua particularis: Equus non est homo Omnis equus est animal, ergo Aliquod animal non est homo.

6. Ferisō. SEXTVS est in Ferison. Ex Maiori vniuersali negatiua, & Minori particulari affirmatiua, sequitur conclusio particularis negatiua: Nulla arbor est animal, Aliqua arbor est corpus, ergo Aliquod corpus non est animal.

ETIAM in hac figura Syllogismi indirectè concludūt, quorum conclusiones simpliciter conuerti possunt, quales sunt tres existentes in Darapti, Disamis, Datisi. Ex his omnibus patet, vndeuiginti Modos esse vtiles, nouem ex prima figura, quatuor ex secunda, sex ex tertia. Patet etiam in prima Figura concludi omnia genera propositionum, scilicet vniuersalem affirmatiuam, vniuersalem negatiuam, & particulares affirmatiuam & negatiuam. In secunda verò figura solùm vniuersalem, & particularem negatiuas, in tertia particulares affirmatiuam & negatiuam Patet etiam, inter omnes propositiones particularem negatiuam pluribus posse Modis syllogizari: concluditur enim directè in vno primæ, & duobus Modis secundæ, & tribus tertiæ figuræ. Post hanc, particularem affirmatiuam: concluditur enim in vno primæ & tribus tertiæ. Post hanc, vniuersalem negatiuam, quæ solùm in vno primæ & duobus secundæ concluditur. Vltimum locum habet vniuersalis affirmatiua, quæ solùm syllogizatur in Barbara.

De modis reducendi Syllogismos imperfectos ad perfectos.

CAP IX.

SVPERIVS Syllogismos imperfectos ad perfectos, qui solùm sunt quatuor primę Figuræ, reducēdos esse diximus,

vt eorum vis, & in cõcludendo robur magis innotescat: priùs tamẽ modum, quo id fiat, tradere oportet. Fit autem dupliciter ista reductio, aut per Ostensionem, aut ad Impossibile Reductio per Ostensionem, est cùm aliquis Syllogismus ex illis imperfectis per conuersionem alicuius propositionis per eosdem terminos fit in aliquo ex quatuor perfectis, vt si fiat Syllogismus in Celare, Nullus lapis est animal, Omnis homo est animal, ergo Nullus homo est lapis, reducitur ad Celarent Ostensiuè, nempe per simplicem conuersionem Maioris, sic, Nullum animal est lapis, Omnis homo est animal, ergo Nullus homo est lapis. Vtimur autem hac ostensione, vt manifestemus conclusiones Syllogismorũ optimè sequi ex suis Præmissis. Vis autem probationis in hac Regula consistit: Quicquid sequitur ex Consequenti bonæ consequentiæ, sequitur etiam ex Antecedenti. Cùm igitur sit bona consequentia à conuersa ad conuertentem, quicquid sequitur ex conuertente, etiam sequetur ex conuersa. Talis autem conclusio sequitur ex conuertente, vt manifestè patet in Syllogismo perfecto, ergo eadem conclusio benè inferebatur etiam ex conuersa, quæ erat Præmissa Syllogismi imperfecti.

Duplex reductio.

Per ostensionem.

Vsus reductionis.

Per ostensionem.

REDVCTIO ad Impossibile, est cùm ex contradictorio conclusionis cum aliqua Præmissa infertur contradictorium alterius Præmissæ, & hoc in Syllogismo perfecto. Fiat enim Syllogismus in Baroco, Omne sensibile est animal, Arbor non est animal, ergo Arbor non est sensibilis. Si sumatur contradictorium conclusionis huius pro Minori cum eadem Maiori, inferetur in Barbara contradictorium Minoris præcedentis, vt, Omne sensibile est animal, Omnis arbor est sensibilis, ergo Omnis arbor est animal.

Ad Impossibile.

VSVS huius reductionis est, cùm quis negat conclusionem prædicti Syllogismi concessa Maiori, & Minori, existimans consequentiam non esse bonã, ob idque Præmissas posse veras esse, conclusione existente falsa. Tũc aduersus huiusmodi hominem sumendum est contradictoriũ conclusionis, quam negat, quod tenetur admittere tãquam verum, cùm duo contradictoria simul vera non sint, & illud idem cõtradictorium simul cum vna ex Præmissis concessis inferetur contradictorium alterius Præmissæ etiã cõcessæ in Modo perfecto, quem non possit ipse negare, vt teneatur admittere duo cõtradictoria, quod est maximè absurdum, vel consequentiam priorem affirmare & probare, vt bonam, cùm non possit Consequens illius esse falsum, Antecedente existente vero, Verbi gratia in Syllo

Vsus reductionis ad Impossibile.

in Syllogismo prædicto concedit quis, Omne sensibile est animal, Arbor non est animal: negat autem conclusionem, Arbor non est sensibilis: tunc argumentor, Contradictorium igitur erit verum, nempe, Omnis arbor est sensibilis, cum eadem igitur Maiori, quæ data est vera, infero in Syllogismo perfecto contradictorium Minoris, sic, Omne sensibile est animal, Omnis arbor est sensibilis, ergo Omnis arbor est animal. Syllogismus hic in Barbara euidenter colligit ex præmissis veris conclusionem veram, quæ est contradictoria Minoris concessæ vt veræ, non igitur dandum fuit contradictorium illius conclusionis verum esse. Ecce quo pacto conuincitur, conclusionem in Baroco non potuisse esse falsam, Præmissis existentibus veris: ex quo constat talem Syllogismum esse Argumentationem bonam, cùm non possint Præmissæ veræ esse conclusione falsa. Hi igitur sunt duo Modi Syllogismos reducendi ad quatuor illos perfectos primæ Figuræ.

De modo, quo singuli Imperfecti ad Perfectos reducantur.

CAP. X.

QVI autem Syllogismi, & qualiter, & ad quos perfectos reducantur, manifestandũ est. Omnes igitur Syllogismi cuiusq; figuræ reducuntur ad illos quatuor primos perfectos primę sed non eodẽ modo, nec omnes ad vnum. Quod vt facilius intelligatur, notãdæ sunt quatuor consonantes, quæ in dictionibus præscriptis reperiuntur, prima, quæ est in principio cuiusq; dictionis, & hæc denotat talem Syllogismũ reducendum esse ad Modũ perfectum, qui tali litera incipit, vt qui incipit in, C, ad Celarent, qui, F, ad Ferio, qui, B, ad Barbara, qui, D, ad Darij, Vnde Cesare, Camestres, Celantes, ad Celarẽt reducuntur: Baroco & Bocardo, ad Barbara: Festino, Ferison, Fapesino, Felapton, ad Ferio: reliqui ad Darij. Est etiam, S, & hæc denotat talem Præmissam, vel conclusionem significatam per vocalẽ præcedentem, conuertendam esse simpliciter, vt Cesare, ratione primæ, nempe, C, indicat reducendũ ad Celarent, ratione, S, notatur, Maiorẽ, quæ significatur per E, ante S, cõuertendã simpliciter. Est etiã, P, & hæc notat conuersionẽ per accidens Pręmissæ notatæ in vocali præcedenti, vt, Darapti denotatur, vt cõuertatur ad Darij per solam conuersionem Minoris, vbi est, P, per accidens. Est prætereà, M, & hæc denotat transpositionem præmissarum, vt ex Maiori fiat Minor. Denique est, C, & notat talem Modum reducendum per Impossibile, sumpto contradictorio conclusionis

Consonantes vocabulorum, quibus Modi significantur, quid denotent. C. F. B. D.

S

P.

M.

C.

loco

loco præmissæ notatæ per vocalem antecedentem.

Svb hac autem reductione includuntur Modi imperfecti indirectè concludẽtes. Cesare igitur reducitur ad Celarẽt per cõuersionem simplicẽ Maioris, Nullus lapis est animal, Omnis homo est animal, ergo Nullus lapis est homo, si dicas; Nullum animal est lapis, Omnis homo est animal, ergo Nullus homo est lapis. Camestres etiã ad Celarent, per conuersionem simplicem Minoris, quod notatur in, S, medio, & Præmissarũ transpositionem, quod notatur per illud, M, & simplicem conuersionem conclusionis, quod notatur per vltimum, S: Verbi gratia, Omnis homo est animal, Nulla arbor est animal, ergo Nulla arbor est homo: Reducitur sic: Nullum animal est arbor, Omnis homo est animal, ergo Nullus homo est arbor.

Modorum imperfectorum indirectorũ reductio.

Baroco ad Barbara ad Impossibile, quod significatur per, C, cum eadem Maiori, & contradictorio conclusionis posito pro Minori, Omnis homo est animal, Arbor non est animal, ergo Arbor non est homo, sic, Omnis homo est animal, Omnis arbor est homo, ergo Omnis arbor est animal.

Eadem obseruatione poterunt omnes alij facilè reduci, quos pro exercitatione iuuenum reducendos relinquimus. Quamuis autem Baroco, & Bocardo per Impossibile reducantur, non ita hoc intelligendum est, quasi alij non reducantur, sed quòd hi non Ostensione, sed tantùm per Impossibile reducantur: cæteri enim & Ostensionè, & per Impossibile reduci possunt.

Quo pacto alij Modi ad Impossibile reducantur.

CAP. XI.

Cvm non solùm illi Modi duo, sed etiam omnes alij ad Impossibile reducantur in eosdem quatuor primæ figuræ, superest vt modum quo reduci possit, & ad quem ex illis quatuor reducãtur, aperiamus. Non enim eadem via omnes, nec ad eundem modum, ad quem per Ostensionem, reducuntur. Propterea aduertendum est primò Syllogismos quatuor secundæ figuræ reduci, sumpto contradictorio conclusionis pro Minori cum eadem Maiori, ex quibus infertur contradictorium Minoris, vt fiat in Cesare Syllogismus, Nullus lapis est animal, Omnis homo est animal, ergo Nullus homo est lapis: Reducitur sic iuxta prædictam regulam, Nullus lapis est animal, Aliquis homo est lapis, ergo Aliquis homo non est animal, qui Syllogismus est in Ferio. At Syllogismi tertiæ Figuræ reducuntur contradictorio conclusionis sumpto pro Maiori, cum eadem Minori, ex quibus infertur contra

Reductio secundæ Figuræ ad Impossibile.

Reductio Tertiæ Figuræ ad Impossibile.

tradictorium Maioris, vt fiat Syllogismus in Darapti, Omnis homo est animal, Omnis homo est risibilis, ergo Aliquod risibile est animal: Reducitur iuxta regulam sic, Nullum risibile est animal, Omnis homo est risibilis, ergo Nullus homo est animal, in Celarent.

Reductio modorum indirectorum primæ Figuræ ad Impossibile.

In Modis autem indirectis primæ assumendum est contradictorium conclusionis pro Maiori, & Maior debet fieri Minor, ex quibus inferetur contradictorium Minoris mediatè: præter Celantes, in quo Minor sumenda est pro Maiori, & contradictorium conclusionis pro Minori ad inferendum contradictorium Maioris: vt, fiat Syllogismus in Fapesino, Nullum animal est insensibile, Omnis homo est animal, ergo Aliquod insensibile non est homo; Reducatur sic ad Barbara, Omnis homo est animal, Omne insensibile est homo, ergo Omne insensibile est animal.

Reductio ad Impossibile non semper infert contradictorium.

Advertendum est secundò, in Syllogismis ad Impossibile reducentibus non semper inferri contradictorium Præmissæ alterius Syllogismi primò & immediatè: aliquando enim infertur contraria, vt in Darapti: aliquando contraria conuertentis negatiuè, vt in Fapesino: sed quia ex istis facile est deducere contradictoria, propterea asserirur, Syllogismum ad Impossibile inferre contradictorium.

Vocabula Reductionum ad Imposs. ad modos primæ figuræ.

Advertendum est tertiò, esse aliquot dictiones, quibus manifestatur ad quos Modos primæ Figuræ, reliqui ad Impossibile reducantur, nempè, *Nesciebatis, Odiebam, Letare, Romanis*, in quibus tria consideranda sunt. Primum, esse quatuor vocales denotantes illos quatuor primæ figuræ, A, denotat Barbara, E, Celarent, I, Darij, O, Ferio. Deinde prima dictio habet quinque syllabas pro quinque Modis indirectis primæ Figuræ, secunda quatuor pro quatuor Modis secundæ, duæ vltimæ sex pro sex Modis tertiæ. Postremò primæ syllabæ significant primos Modos, secundæ secundos, & sic consequenter in qualibet dictione. Vnde, *Nesciebatis*, prima syllaba est pro Baralipton, notat reducendum ad Celarent. Secunda notat Celantes reducendum ad Darij, & sic consequenter. Pariter in secunda Figura, *Odiebam*, prima indicat Cesare reducendum ad Ferio, secunda Camestres reducendum ad Darij: eadem est ratio in aliis omnibus.

Reductio duorum particularium Modorum primæ figuræ ad duos vniuersales ad Imposs.

Advertendum est vltimò, Aristotelē etiā duos ex prima figura Modos particulares reduxisse ad alios duos vniuersales ad Impossibile, sed non immediatè, sicut reliquos, sed mediatè: nā primò reducuntur ad secundā Figurā, & ex secunda figu

figura per Ostensionem posteà reducuntur ad Barbara, & Celarent, vt Darij ad Impossibile reducitur ad Camestres eadem Regula, qua Syllogismi secundæ Figuræ reducuntur: nempe, cum eadem Maiori, & contradictorio conclusionis pro Minori, ex quibus infertur contradictorium Minoris: vt, fiat in Darij, Omne animal sentit, Aliquod album est animal, ergo Aliquod album sentit: Reducitur, Omne animal sentit, Nullum album sentit, ergo Nullum album est animal. Ferio autem reducitur ad Celarent, vt Nullus lapis est animal, Aliquod album est lapis, ergo Aliquod album non est animal: Reducitur, Nullus lapis est animal, Omne album est animal, ergo Nullum album est lapis. Posteà verò hos reducere ad Celarent Ostensiuè facile est Ex quibus omnibus patet quot sint Syllogismorum Modi, & quo pacto omnes ad illos duos vniuersales primæ, tanquam ad fontem reducantur. Erit satis vtile, si studiosi iuuenes in his reducendis maximè exerceantur, totum enim negotium Logicum maximè ex naturæ Syllogismi recta cognitione, & speculatione dependet, ob idque nos quosdam solùm reduximus, vt iuxta Regulas his exemplis illustratas reliquos inter se conferentes reducerent.

Darij. *Ferio.* *Omnes Modi ad duos vniuersales primæ Figuræ reducuntur vt ad fontem.*

De arte inueniendi Medium ad concludendum quamque propositionem.

CAPVT XII.

POSTQVAM vniuersos Modos concludendi in qualibet Figura ostendimus, superest vt artem, qua, proposita quauis conclusione, Medium aptum ad eam concludendum inueniatur, ostendamus. Hæc autem sequentibus continetur conclusionibus, ante quas oportet supponere notitiam trium terminorum, scilicet Medij, Antecedentis, Consequentis, & Extranei. Illud Medium dicitur Antecedens ad aliquem terminum, quod infert illum vel tanquam inferius, vel tanquam conuertibile, vt Homo est Antecedens ad animal, & ad risibile. Illud dicitur Consequens alicuius, quod infertur ex illo, vel tanquam superius, vel tanquam conuertibile, vt animal est Consequens ad hominem, & hinnibile ad equum. Illud autem dicitur Extraneum, quod de illo non potest affirmari, vt homo ad equum.

Conclusiones inueniendi Medij. *Tres termini.* *Antecedens.* *Consequēs.* *Extraneū.*

EST igitur prima conclusio. Ad concludendum vniuersalem affirmatiuam, quòd solùm fit Barbara, oportet sumere Medium Consequens ad subiectum, & Antecedens ad prædicatum, id est, terminum qui de subiecto prædicetur, & sit illo supe

Conclus. 1. ad vniuersalem affirm. in Barbara.

superior,& inferior prædicato. V.g. ad concludendum, Omne animal est substantia, sume, corpus, Omne corpus est substantia, Omne animal est corpus, ergo Omne animal est substantia: vel sume aliquod conuertibile cum subiecto, scilicet, sensibile, sic, Omne sensibile est substantia, Omne animal est sensibile, ergo Omne animal est substantia.

2. ad Particularem affirmatiuã in Darapti.

SECVNDA. Ad concludendam particularẽ affirmatiuam in tertia figura; vel in prima per conuersionem particularis affirmatiuæ, sumendũ est Medium quod sit Antecedens ad vtrunque, scilicet subiectũ & prædicatum: verbi gratia, ad concludendum, Aliquod animal est substantia, sume istud Medium, homo, sic, Omnis homo est substantia, Omnis homo est animal, ergo Aliquod animal est substantia, in Darapti.

3. ad Vniuersalem negatiuam in Cesare & Celarent.

TERTIA. Ad concludendũ vniuersalẽ negatiuam in Cesare, & Celarent sumendum est Medium Extraneum ad prædicatum, & Consequens ad subiectum: verbi gratia, ad concludendum, Nullus homo est lapis, sumendum est, Animal, vel, Risibile, sic, Nullum animal est lapis, Omnis homo est animal, ergo Nullus homo est lapis, vel, Nullus lapis est animal, Omnis homo est animal, ergo Nullus homo est lapis.

4. ad Vniuers. negat. in Camestres, vel Celantes, indirecte.

QVARTA. Ad concludendum eandem vniuersalẽ negatiuam in Camestres, vel Celantes indirectè, sumẽdum est Medium Extraneum ad subiectum, & Consequens ad prædicatum, vt ad concludendum eandem, scilicet, Nullus homo est lapis, sume, inanimatum, Omnis lapis est inanimatus, Nullus homo est inanimatus, ergo Nullus homo est lapis.

5. ad Partic. nega. in tertia Fig. aut indirectè in prima.

QVINTA. Ad concludendum particularem negatiuam in tertia figura, aut indirectè in prima, sumere oportet Medium Antecedens ad subiectum, & Extraneum ad prædicatum, vt ad concludendum, Animal non est insensibile, sumatur, Homo, sic, Nullus homo est insensibilis, Omnis homo est animal, ergo Animal non est insensibile.

6. ad Partic. affir. indirectè in Baralipton & Dabitis.

SEXTA Ad inferendum particularem affirmatiuam indirectè in Baralipton, & Dabitis, sumendum est Medium Antecedens ad subiectum, & Consequens ad prædicatum, vt ad concludendum, Aliquod corpus est equus, sumendum est, viuens, sic, Omne viuens est corpus, Omnis equus est viuens, ergo Aliquod corpus est equus.

Medij concludentis nouem tãtum modi. Tres modi Medij ad concludendũ inepti.

NEC potest aliud Medium ad concludendũ aptum sumi: si enim altiùs hoc speculati fuerimus, inueniemus Medium aliquod posse modis nouẽ se habere ad extremitates, ex quibus cõclusio Syllogismi cõstat, ex quibus modis, sex apti, tres verò

rò inepti ad inferendum comperientur.

PRIMO enim potest esse Consequens ad subiectũ, & prædicatum, id est, superius vtraque extremitate, & tunc est inutile, quia si superius vtraque extremitate, debet de vtraq; affirmatiuè prædicari, & faciet Præmissas affirmatiuas in secunda Figura, quod esse non potest. Secundò, potest esse Extraneũ ad vtranque extremitatem; & sic etiam est inutile, quia debet de vtraque negari, & sic faceret ambas Præmissas negatiuas; quæ est combinatio inutilis. Tertiò, potest esse Extraneum subiecti, Antecedens prædicati: & sic etiam est inutile, quia si est Antecedens prædicati, denotat Maiorem esse affirmatiuam, in qua Maior extremitas, quæ est prædicatum, prædicetur de Medio, & si est Extraneum Minoris extremitatis, vel negatur de illa, & tunc in prima Figura esset Minor negatiua, vel Minor extremitas negatur de ipso: & tunc talis Syllogismus esset in tertia Figura Minori negatiua; quod esse non potest.

Sex modi Medij ad concludendum apti.

RELIQVI sex modi, quibus Medium potest sumi, sunt vtiles, & tales sunt supradicti; nam vel est Antecedens ad vtrunque, & tunc infert particularem affirmatiuam in tertia figura: vel est consequens ad prædicatum, Antecedens ad subiectum, & sic infert particularem affirmatiuam indirectè in Baralipton, & Dabitis: vel Consequens ad subiectum, & Antecedens ad prædicatũ, & sic infert vniuersalem affirmatiuam in Barbara: vel Extraneum subiecti, Consequens prædicati, & sic infert vniuersalem negatiuam in Camestres, & Celantes: vel est Extraneum prædicati, Consequens subiecti, & sic infert vniuersalem negatiuã in Celarent, & Cesare: vel est Extraneum prædicati, Antecedens subiecti, & sic infert particularem negatiuam in tertia Figura, & indirectè in prima.

De dictionibus, quibus hæ Regulæ faciliùs retinentur: & de principiis, quibus combinationes inutiles examinantur.

CAP. XIII.

Vocabula artis, de Medio, quo quæque propositio concludenda sit.

SI autem magis in prõptu istas Regulas habere cupis, sunt quædam inuentæ dictiones, quibus faciliùs cognoscamus, de quo Medio quæque propositio concludenda sit. Dictiones autem hæ sunt, *Fecana, Cageti, Dafenes, Hebare, Gedaco, Gebali, Febas, Hedas, Hecas*: in quibus primùm est considerandum, tertiam vocalem vltimam denotare conclusionem quæ

debet inferri eo modo, quo superiùs diximus de istis vocalibus: ac propterea in tribus vltimis dictionibus non ponitur tertia vocalis, quia per illas designatur Medium inutile ad inferendum.

2. Est secundò considerandum, esse sex consonantes, B, C, D, F, G, H. Per, B, intelligitur Medium Consequens ad prædicatum, per, C, Antecedens ad prædicatum, per, D, Extraneum ad prædicatum: reliquæ tres sunt pro subiecto, F, Consequens ad subiectum, G, Antecedens, H Extraneum.

3. Advertendum tertiò, primam dictionem esse pro prima Regula, secundam pro secunda, & sic consequenter. Vnde Fecana, id est, ad concludendum vniuersalem affirmatiuam in Barbara, sumendum est Medium Consequens ad subiectum, quod denotatur per, F, & Antecedens ad prædicatum, quod notatur per, C, sic in aliis. Sunt autem duæ vocales mediæ notandæ A, significat prædicatum, E, subiectum.

Pons asinorum. Has autem dictiones in sequenti figura habentur expressę: quam figuram ridiculo vocabulo antiqui Pōtem asinorum vocabant, quia hominibus tardi ingenij ista ars inueniendi Medium non esset intelligibilis: sed iam profectò nullus est ita ingenij inops, cui non sit facilis, & manifesta.

* * *

ACELITVTILIS PRO PARTICVL. AFFIRM·IN·3a·ET·P4·CÕVERSA·

EBALI VTILIS PRO BA=

EDACO VTILIS PRO PARTICVLARI NEGATI VA IN 2a ET P4 INDIRECTE

ECAS IN VTILIS MINORI NEGATIVVM IN PRIMA.

PRO BARBARA.

EDAS INVTILIS EX DVABVS NEGATIVIS·

EBARE VTILIS PRO CELANTES ET CAMESTRES.

ECANA VTILIS RALIPTON, ET DABITIS

AFENES VTILIS PRO CELARENT, ET CESARE.+

EBAS INVTILIS EX DVABVS AFFIRMATIVIS IN 2a FIGVRA

Aristotelis examinatio cōbinationū inutilium Syllogismorum.

SVNT autem duo principia, quibus Aristoteles vtitur ad combinationes inutiles Syllogismorum examinandas, quæ vocantur Dare terminos, in quibus Omni, & dare terminos, in quibus Nulli. Hoc autem nihil aliud est, quàm proposita combinatione aliqua inutili, dare tres terminos similes eadē dispositione dispositos, in quibus vniuersalis affirmatiua composita ex extremitatibus stet in veritate cum illis duabus propositionibus; & dare alios tres eadem dispositione dispositos, in quibus vniuersalis negatiua composita ex extremitatibus sit simul vera cum illis duabus propositionibus. Et per hoc probatur talis duarum propositionum dispositio esse inutilis, quia qua parte est vera negatiua vniuersalis, est inutilis dispositio ad inferendam affirmatiuam; nā tunc daretur Antecedens verum, & Consequens falsum, quod repugnat bonæ Consequentiæ: qua parte est vera affirmatiua vniuersalis, est inutilis eadem dispositio ad inferendum negatiuam eadem causa, ac ideò non est formalis consequentia: formalis enim cōsequentia in terminis, & propositionibus similibus semper ita se habet, vt Antecedens verum, & Consequens falsum esse nequeat. Dare terminos affirmatiuè, est dare terminos, in quibus Omni: Dare negatiuè, est dare in quibus Nulli. verbi gratia, volo probare hanc dispositionem esse inutilē, Animal est currens, Homo est animal, do tres terminos, in quibus vniuersalis affirmatiua cōstans ex extremitatibus propositionum compositarum ex illis, stet in veritate cū eisdem propositionibus eodē modo dispositis, Color, Accidens, Albedo: sic: Color est accidens, Albedo est color, Omnis albedo est accidens. Talis ergo dispositio non potest inferre semper negatiuam, quia modò affirmatiua ex illis extremitatibus compositis est vera. Do alios tres, in quibus Nulli, Animal, Currens, Homo, Animal currit, Homo est animal. Cùm his potest esse q nullus homo currat; ergo non est illa dispositio apta formaliter ad inferendum affirmatiuam, & sic oratio est inutilis: ita possunt dari termini in omni inutili combinatione.

Formalis cōsequentia.

Dare terminos in quibus Omni, & in quibus Nulli.

Regula.

POTEST autem in istis terminis inueniendis hæc Regula obseruari, vt accipiamus vel duos terminos diuersos, & qui adinuicem negentur cum aliquo superiori ad vtrunque, vel duos terminos, quorum vnus sit Consequens ad alterum cum aliquo Extraneo, vel etiam cum superiore, vel tres disparatos, & per hos poteris examinare quancunque combinationem.

De Syllogismo ex obliquis, & de Expositorio.

CAP. XIIII.

ALIQVANDO Syllogismi ex terminis obliquis fiunt, non solùm ex parte extremitatũ, vt, Omnis creatura est Dei, Angelus est creatura, ergo Angelus est Dei; Omnis Iustitia est perfectio, In Deo est Iustitia, ergo In Deo est perfectio, sed etiam ex parte Medij: aliquando enim Medius terminus est obliquus vel in Maiori, vel in Minori, vel in vtraque simul. Etiam obliquus varius esse potest iuxta casuum multitudinem: verbi gratia, Cuique animali inest sensus, Homo est animal, ergo Homini inest sensus; In omni loco est Deus, Terra est locus, ergo In terra est Deus.

Syllogismi ex terminis obliquis, tã Medij, quã extremitatum.

Obliquus varius.

SVNT in istis ista obseruanda, Primùm, vt extremitas, quæ fuerit obliqua in Præmissis, ita maneat in conclusione, vt apparet in Syllogismis positis. Secũdò, quãdo Medium est obliquum in vna Præmissa, tunc illa extremitas, quæ cum Medio obliquo ponitur, debet in cõclusione inferri in recto, & altera extremitas in obliquo: verbi gratia, Omnis entis est scientia, Corpus est ens, ergo Corporum est scientia. Quãdo verò in vtraque est obliquum Medium, extremitas inferetur vtraque in recto, vt, Nulla pax vera inest impio, Otium inest impio, ergo Otium non est pax. Tertiò, quando in Præmissa negatiua fuerit obliquus, in affirmatiua rectus, sequitur conclusio de obliquo, Nulli animali irrationali inest ratio, Equ⁹ est animal irrationale, ergo Equo non inest ratio. Quãdo autem fuerit affirmatiua de obliquo, & negatiua recta, nó ita sequitur: non enim valet, Homo non est Angelus, Omni homini inest intellectus, ergo Angelo non inest intellectus.

1. Not in Syllogismo ex obliquis.

2. Not.

3. Not.

PRAETER hos Syllogismos aliquando euenit, vt Medium in quibusdam sit terminus singularis: & hic Syllogismus Expositorius dicitur, qui maximè tertiæ Figuræ familiaris est, eò quòd in ea Medium subiiciatur: proprium autem sit singularium terminorum subiici. Petrus est animal, & Petrus est currens, ergo Aliquod currens est animal.

Syllogismus Expositorius, ex medio singulari.

FIVNT etiam Syllogismi Expositorij ex Medio vniuersali, putà, cùm volumus alicuius generis, vel superioris inferius aliquod demonstrare; vt si fieret Syllogismus in Baroco, Omnis homo est animal, Aliquod album non est animal, ergo Aliquod album non est homo, fit Expositorius si sumamus aliquod inferius sub Minori, scilicet, aliquod albũ, quod non sit

Ex Medio vniuersali.

animal, nempe niuem, & fiat Syllogiſmus, in Felapton, Nulla nix eſt animal, Omnis nix eſt alba, ergo Aliquod album non eſt animal.

Expoſitorius quare dicatur.

ISTE Syllogiſmus ab Ariſtotele vocatur, Expoſitorius, quia per ſumptionem inferiorum probat vniuerſalius illud Minoris præcedentis, id eſt, Aliquod album non eſt animal: & talis etiam in aliis Figuris, tertia optimè fieri poteſt.

De ſex poteſtatibus, & tribus defectibus Syllogiſmorum.

CAP. XV.

Syllogiſmorũ ſex poteſtates.

SYLLOGISMORVM poteſtates ſex ſunt, Prima eſt, plura concludendi. Syllogiſmus enim, qui infert vniuerſalem, poteſt infetre eius vniuerſalis ſubalternatam, & inferens con-
1. cluſionem, poteſt inferre eius conuertentem, & id quod ſequitur ex tali concluſione.

2. SECVNDA eſt, verũ ex falſis ſyllogizandi. Eadẽ enim forma Syllogiſmi aliquando verum ex vero deducimus, vt, Omne animal eſt ſenſibile, Omnis homo eſt animal, ergo Omnis homo eſt ſenſibilis: aliquando verum ex falſo, vt, Omnis leo eſt rationalis, Omnis homo eſt leo, ergo Omnis homo eſt rationalis: aliquando etiam falſum ex falſo concluditur.

Syllogiſmus Circularis.

3. TERTIA eſt, circulariter ſyllogizandi. Eſt autem Syllogiſmus Circularis, ille qui ex alterius concluſione cũ vnius Præmiſſæ conuertente infert alteram Præmiſſam. Hoc autem fit in terminis cõuertibilibus, vt, Omne corpus eſt compoſitum ex materia & forma, Omne ens mobile eſt corpus, ergo Omne ens mobile eſt compoſitum ex materia & forma: fit Circularis conuerſa Maiori, Omne compoſitum ex materia & forma eſt corpus, Omne ens mobile eſt compoſitum ex materia & forma, ergo Omne ens mobile eſt corpus.

Syllogiſmus Conuerſiuus.

4. QVARTA eſt, cõuerſiuè Syllogizandi Eſt autẽ Syllogiſmus Conuerſiuus qui ex contradictoria, vel contraria prioris Syllogiſmi cũ altera Præmiſſarum tollit alteram, id eſt, eius contrariã, vel contradictoriã infert: quo maximè vtimur, quando alterius rationem euertere volumus, vt, Omne album currit, Omnis homo eſt albus, ergo Omnis homo currit: Fit Cõuerſiuus ad tollendam maiorem, Nullus homo currit, Omnis homo eſt albus, ergo Aliquod album non currit. Poteſt etiam Maior eadem particularis fieri, & erit in Bocardo.

Syllogiſmus per Impoſſibile.

5. QVINTA eſt, Syllogizandi per impoſſibile. Eſt autem hic Syllogiſmus, qui ex cõtradictorio alicuius propoſitionis veræ negatæ cũ altera propoſitione clarè vera, infert manifeſtè propoſitionem falſam, vt fiat regreſſus ad negandum oppo-

ſitum

situm propositionis negatiuæ. Verbi gratia, negat quis, Spongia est sensibilis, argumentabor sic, Omne animal est sensibile, Nulla spongia est sensibilis, ergo Nulla spongia est animal. Ista conclusio est falsa, ergo præmissa aliqua falsa: non Maior, quia est manifestè vera: ergo Minor: opposita ergo negata priùs erat vera. Hîc autem oportet sumere contradictorium: nam in contrariis ex falsitate vnius non sequitur veritas alterius, cùm vtrumque falsum esse possit.

6 SEXTA potestas est, ex oppositis syllogizandi. Est autem iste Syllogismus, quo ex duabus contrariis, vel contradictoriis infertur conclusio, qua negatur idem de se ipso. Vtimur hoc contra proteruos, contraria, vel contradictoria admittentes. V.g. Nulla substantia est animal, Omnis substantia est animal, ergo Animal non est animal.

Syllogismus ex oppositis.

SVNT autem tres in Syllogismis defectus. Primus est, Petere principium: qui tunc accidit, quando idem per idem, vel aliquid per æquè, aut magis ignotum probatur, vt, Omnis homo est homo, & Omnis homo est homo, ergo Omnis homo est homo.

Tres defectus Syllogismorum.

1

2 SECVNDVS est, Non propter hoc accidere falsum: qui tūc euenit, quando syllogizando falsitas conclusionis illatæ imputatur alicui propositioni in Antecedenti, quæ verè nō erat causa falsitatis illius. Hoc autem maximè fit in Syllogismis, in quibus est aliqua Præmissa superflua. Verbi gratia, Homo est animal, & Omne corp⁹ est viuēs. Omnis lapis est corpus, ergo Omnis lapis est viuēs. Conclusio est falsa, ergo illa pars Antecedentis est falsa, scilicet, Homo est animal. Hîc falsitas conclusionis imputatur propositioni, quæ non est causa: nam ea semota adhuc sequitur conclusio falsa.

3 TERTIVS dicitur, Fallacia contrariæ opinionis. Hic autē est, quando assentimur duabus contrariis, vel cōtradictoriis, aut in vniuersali, aut in propria forma expressis, vt qui admitteret, Omne animal est corpus, & Nigrum nullū est corpus, in cōmuni admittit has, Omnis coruus est corpus, Nullus coruus est corpus, quæ formaliter sunt contrariæ. Hoc defectu admonemur, ne simus præcipites in concedendo, sed priùs attentè consideremus, & omnia perpendamus, ne posteà in contraria, vel contradictoria dilabamur.

De Syllogismo ex Modalibus.

CAP. XVI.

1 ABSOLVTIS iā Syllogismis, qui ex propositionibus simplicibus, ac Modo vacantibus conficiuntur, non inutile

mihi futurum visum est, si ea, quæ Aristoteles fusissimè de Syllogismis Modalibus tractat, in breues, & paucas redegero Conclusiones, vt has iuuenes priùs facilè edocti, se ad grauiores in eisdem disputationes meliùs & aptiùs accingāt: ac propterea Conclusiones simplices ex obscuro & perplexo Aristotelis contextu erutas proponam, difficultates, quę circa ipsas sunt, in proprium locum reseruando.

Quintuplex propositionū secundū Necessarium & contingens ordinatio. QVINTVPLICITER igitur possunt ordinari istæ propositiones secundū Modos duos, Necessariò & Contingenter, de his enim præcipuus est sermo: nam alij præposita, aut postposita vna negatione, vel altera, æquiualent Necessariò, vt constat ex superioribus. Aut enim vtraque est de Necessariò: aut altera de Necessariò, altera de Inesse, quæ sine Modo est: aut vtraque de Contingenti: aut vna de Contingenti, & altera de *Contingēs specialiter.* Inesse: aut tādē vna de Cōtingenti, altera de Necessariò. Hîc autē sumimus Cōtingens pro eo, quod potest esse, & nō esse, quod diciturCōtingēs specialiter sumptū, cuius naturā explicuimus libro tertio: & iuuabit lectorem, illa eadem repetere.

1. Cōclusio. SIT igitur prima Cōclusio *In omni figura, & Modo cuiusque Figuræ ex vtraque Præmissa de Necessario, conclusio sequitur de Necessario.* Valet enim, Omne animal necessariò est sensibile, Omnis homo necessariò est animal, ergo Omnis homo necessariò est sensibilis. Similiter, Nullus lapis necessariò est animal, Omnis gemma necessariò est lapis, ergo Nulla gemma necessariò est animal. Idem in aliis Modis, & figuris oportet existimare.

2 SECVNDA Conclusio. *In prima Figura, Maiori existente de Necessario & Minori de Inesse sequitur conclusio de Necessario.* In aliis verò figuris sequitur conclusio Necessaria, si illa sit Necessaria quæ est Maior Syllogismi, reductione facta ad primam Figuram Vnde in secunda figura existentē negatiua de Necessariò affirmatiua de Inesse, sequitur conclusio de Necessariò, quia negatiua fit Maior in reductione ad primam. In Baroco hoc non valet, quia non reducitur in terminis, nec in Bocardo: neutra enim existenti de Necessariò siue Maiori, siue Minori, & altera de Inesse sequitur de Necessariò In tertia verò figura si fuerit vniuersalis negatiua de Necessariò, sequitur conclusio Necessaria, vt in Felapton, & Ferison: quando vtraque affirmatiua, si vniuersalis, vt in Darapti, siue sit Maior, siue Minor, sequitur Necessaria: si altera particularis, vt in Disamis, & Datisi, si vniuersalis fuerit Necessaria, sequitur conclusio. Aliis Modis non contingit in his Figuris.

TERTIA

Tertia Conclusio. *In prima Figura, vtraque Contingenti in quatuor Modis sequitur conclusio Contingens, & in eisdem Modis etiam sequitur, quando vtraque est negatiua vel Minor sola, sed imperfectè.* Dico imperfectè, quia opus est priùs conuertere Minorem negatiuam in affirmatiuam, vel vtramque negatiuam in affirmatiuam, quod licet in Contingenti, vt superiùs diximus. Vnde sequitur, Contingit nullum album currere, Contingit nullum hominem esse album, ergo Contingit omnem hominem currere: sed imperfectè sequitur, quia debemus mutare vtranque negatiuam in affirmatiuam, vt clarè, & manifestè sequatur. Similiter in aliis Modis, Minori vel vtraque existenti negatiua. 3

Quarta Conclusio. *In prima Figura, in eisdem modis quatuor seruata eadem qualitate, & quantitate propositionum, Maiori existenti de Contingenti, & Minori de Inesse, sequitur conclusio Contingentis specialiter dicti.* At contrà Maiori existente de Inesse, & Minori de Contingenti, tam affirmatiua, quàm negatiua, sequitur conclusio Contingentis non specialiter dicti, sed communiter, scilicet pro Possibili, & Inesse sumpti, vt facile erit exemplis ostendere. 4

Qvinta Conclusio. *In eadem prima Figura idem iudicium est de Inesse necessario, & de Inesse solo*: vt si Maior Contingens, & Minor Necessaria, sequatur conclusio Contingentis specialiter dicti, scilicet pro eo quod potest esse, & potest non esse. At si Maior de Necessariò & Minor Contingens, siue affirmatiua siue negatiua, conclusio erit Contingentis generalis Quòd si Necessaria fuerit Maior, & negatiua, potest inferri conclusio de Inesse: vt, Necessariò nullum intelligẽs est equus, Contingenter omnis homo est intelligens, ergo Nullus homo est equus. 5

Sexta Conclusio pro secunda figura. *Ex vtraque contingenti in secunda figura, vtcunque disponantur, nihil sequitur, nec quando negatiua est Contingens, & affirmatiua Necessaria vel de Inesse* At quando affirmatiua est Contingens, & negatiua Necessaria, vel de Inesse, sequitur conclusio Contingentis generaliter dicti, vt, Necessariò nullus equus est homo, Contingenter omne currens est homo, ergo Contingenter nullum currens est equus. 6

Septima Conclusio pro tertia figura. *In tertia figura ex vtraque de Contingenti sequitur conclusio Contingens, & ex vna de Contingenti, & altera de Necessariò, vel de Inesse, si Contingens fuerit illa, quæ est Maior in reductione in Figura prima erit conclu-* 7

sio Contingentis specialiter dicti, si verò fuerit in reductione Minori erit conclusio Contingentis generaliter dicti.

De Syllogismo Hypothetico.

CAP. XVII.

Syllogismus Hypotheticus. POSTQVAM de Syllogismo simplici hucusque latiùs disseruimus, superest vt de Syllogismo Hypothetico introductionis modo aliquid attingamus. Est igitur Syllogismus Hypotheticus, qui ex altera aut vtraq; Præmissa constat Hypothetica. *Tres eius species.* Huius tres sunt præcipuæ species secundum Hypotheticas propositiones, ex quibus cõficitur. Est enim *Conditionalis.* Conditionalis, Copulatiuus Disiunctiuus.

Duo Modi Conditionalis. CONDITIONALIS, est qui ex Præmissa constat conditionali, vt, Si sol lucet, dies est, Sed sol lucet, Ergo dies est.

1 FIVNT autem in hisce duo Modi Syllogismorum Quidam procedunt ex Maiori conditionali, & ipso Antecedenti solo pro Minori ad propositionem eiusdem Consequentis in conclusione, vt, Si est homo, est animal, Sed est homo, Ergo est animal. Et hæc prima figura horum Syllogismorũ esse potest, sub qua quatuor sunt Modi: nam Conditionalis potest habere vtrãque partem affirmatiuam, & tunc est primus Modus, vt, Si sol lucet, dies est, Sed sol lucet, Ergo dies est: aut vtramque negatiuam, & tunc est secundus Modus, vt, Si non est animal, non est homo, Sed nõ est animal, Ergo nõ est homo: aut priorem affirmatiuam & posteriorem negatiuam, & tunc est tertius Modus, vt, Si æstas est, frigus non est, Sed æstas est, Ergo frigus non est: aut priorem negatiuam, posteriorem affirmatiuam, & tunc est quartus Modus, vt, Si non est sanum, est ægrum, Sed non est sanum, Ergo est ægrum.

2 QVIDAM alij Syllogismi sunt, in quibus à tota conditionali Maiori, & opposito Consequentis pro Minori, infertur oppositum Antecedentis pro conclusione. Et hæc posterior figura horum dici potest, sub qua alij sunt quatuor Modi similes præcedentibus: aut enim est tota affirmatiua, vt, Si est homo, est animal, Sed nõ est animal, Ergo non est homo: aut tota negatiua, vt, Si sol non lucet, dies non est, Sed dies est, Ergo sol lucet: aut prior affirmatiua & posterior negatiua, vel contrà, vt superiùs diximus.

Syllogismus Copulatiuus. EST alius Syllogismus Hypotheticus, qui dicitur Copulatiuus, quia ex copulatiua propositione procedit.

Tres modi Copulatiui. SVNT autẽ tres Modi horum, præsertim in Copulatiuis negatiuis, id est, in quibus negatio ipsam partium cõnexionem negat.

negat. Primus Modus, quando copulatiuę partes non habent 1
aliam negationem, quàm eam, quæ totam ipsam negat: tunc enim valet à tota copulatiua pro Maiori cum vna parte affirmatiua pro Minori ad alterius negationem, vt, Non homo currit simul & sedet, sed currit, Ergo non sedet, vel etiam, sedet, Ergo non currit: à negatiua autem non valet ad affirmatiuam; non enim dicetur, Non currit, Ergo sedet.

SECVNDVS Modus est, quando vtraque pars habet aliam 2
negationem præter negationem totius: tunc enim valet à tota copulatiua, & vna negatione ad alterius affirmationem, vt, Non homo non studet simul & non legit, Sed nō studet, Ergo legit, vel etiam, Non legit, Ergo studet. Contrà non valet.

TERTIVS Modus, quando vna pars habet negationem, al- 3
tera non, tunc enim valet à tota copulatiuæ, & parte affirmata ad partem negatam, vt, Nō homo currit, & non mouetur, Sed currit, Ergo mouetur. Hi sunt Modi in copulatiuis negatiuis, nam in affirmatiuis non fiunt Syllogismi, sed consequentiæ quædam: omnis enim affirmatiua copulatiua infert quālibet sui partem, siue ambæ partes sint affirmatiuæ, siue negatiuæ, siue vna affirmatiua, altera negatiua, vt, Homo currit, & leo est fortis, Ergo homo currit. Et ita in aliis omnibus poteris singulas partes per se inferre.

Syllogismus Disiunctiuus.

EST & Syllogismus Disiunctiuus, qui ex propositione cōstat disiunctiua. In hoc autem procedimus semper à tota disiunctiua cum vna parte ad oppositam alterius, vel cum opposito vnius partis, ad positionē alterius partis. V.g. Aut est dies, aut est nox, Est dies, Ergo non est nox, vel aliter, Aut est dies, aut est nox, Non est dies, Ergo est nox.

In quibus fiat.

HIC autem argumentandi modus fit in disiunctiuis affirmatiuis, siue vtraque pars sit affirmata, siue vtraque negata, siue prior affirmata, posterior negata, vel contrà, prior negata, posterior affirmata. Semper tamē debemus procedere vel ab vna parte ad oppositā alterius, vel ab opposita vnius partis ad alteram partem. Vnde valet quando vtraque pars est negatiua, Aut non est sanum, aut non est ægrum, Sed est sanum, Ergo non est ægrum, vel aliter, Non est sanum, Ergo est ægrum. Idem fit quando vtraque est affirmatiua, & quando altera etiam est affirmatiua.

Duæ figuræ disiunctiui.

POSSVNT autem duæ figuræ harum distingui, sicut in Cōditionalibus. Altera, in qua pro Minori ponimus priorem partem disiunctiuæ, aut oppositam eius: pro consequenti verò posteriorem, aut ipsius oppositam. Altera cōtrà, in qua pro Maiori

Maiori posteriorem partem, aut eius oppositam ponimus, pro conclusione verò priorem, aut eius oppositam. Qui omnes Syllogismi in eo fundantur, quod superius diximus, disiunctiuam esse veram, cuius vna sola pars est vera, reliquæ falsæ. Ex his, multi colliguntur Disiunctiuorum Syllogismorum Modi, quos per hanc artem & regulam facile erit diligenti lectori, & admodum vtile inuenire, & singulos per se distribuere. Qui plura de istis Syllogismis videre cupit, Boët. legat particulariter de his tractantem.

De reliquis speciebus Argumentationis.

CAP. XVIII.

SVPEREST vt breuiter, quid aliæ Argumentationum species sint, explicemus.

Enthymema. ENTHYMEMA, vt Boët. asserit, est oratio, in qua non omnibus Præmissis propositis festinata infertur cõclusio, vt, Homo est animal, ergo Homo est corpus. Dicitur etiam truncatus Syllogismus, quia ei deest aliqua Præmissa, vnde ad Syllogismum reduci potest per additionem illius præmissæ, quæ deest. Reducetur enim illud Enthymema sic ad Syllogismum, Omne animal est corpus, Omnis homo est animal, ergo Omnis homo est corpus.

Inductio. INDVCTIO, quam alij Enumerationem vocant, est ab inferioribus ad superius progressio, vt, Iste ignis calefacit, & Iste ignis calefacit, & sic de singulis, ergo, Omnis ignis calefacit. Fit etiam aliquando Inductio non à singularibus, sed à minùs communibus, vt, Homo sentit, Leo sentit, & reliqua animalia, ergo Omne animal sentit. Aliquando procedimus negatiuè, aliquando affirmatiuè, de quibus superiùs diximus in libro tertio: hìc autem attendendum est, vt omnia inferiora quoad fieri possit enumerentur.

Exemplum. EXEMPLVM, est ab vno singulari ad alterũ propter aliquam similitudinem illatio, vt, Deus pepercit Niniuitis pœnitentibus, Ergo & nobis parcet si pœnitentiã agamus. Potest exemplum aliquando à duobus, vel tribus singularibus sumi: semper tamen obseruanda est aliqua similitudo inter ea in cuius virtute vnum singulare ex altero colligatur.

Vsus. EXEMPLO, & Enthymemate frequentiùs Rhetores sicut Syllogismo, & Inductione Dialectici vtuntur.

Epilogus dictorũ de Argumentatione. HAEC sunt quæ de Argumentationibus, præsertim de Syllogismis Dialecticæ studiosos prædiscere oportet ante Arist. doctrinam posteà fusiùs, copiosiùs, ac exactiùs ista percepturos.

INTRO

INTRODVCTIONIS IN DIALECTICAM ARISTOTELIS,

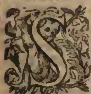

LIBER QVINTVS.

De Locis, & fallaciis Syllogismorum.

De duplici Syllogismo secundùm materiam.

CAPVT I.

YLLOGISMVS & forma, & materia tanquam duplici parte intrinseca perficitur Forma, dispositio, & ordinatio duarum propositionum inter se secundum debitam quantitatem, & qualitatem, & trium terminorum dispositionem est, de qua abundè in libro quarto locuti sumus. Materia proxima propositiones sunt, ex quibus constructus est.

Syllogismi partes intrinsecæ duæ.

Materia proxima.

HAS autem in duplici differentia se habent, quędam enim sunt Necessariæ, quæ semper veræ sunt, nec eas aliquando falsas esse accidit: quales sunt illæ in quibus definitio, vel pars aliqua definitionis, genus nempe, aut differentia de definito prædicatur: vt, Homo est animal rationale, Homo est animal, Homo est rationalis. Similiter illæ, in quibus aliqua inseparabilis proprietas de suo subiecto prædicatur, vt, Homo est risibilis, Equus est hinnibilis, Album est disgregatiuum visus, Ignis est calefactiuus. Similiter & illæ, in quibus affectus de suis propriis causis prædicamus, vt, Animal rationale est risibile, Frigiditas congregat, Calor separat. Has omnes propositiones Necessarias vocamus.

Propositiones duûm generum.

Necessaria.

QVAEDAM aliæ sunt, quæ Probabiles dicuntur, quasi probatæ & receptæ vel omnium consensu, vel plurimorum, vel sapientum, & horum, vel omnium, vel plurimorum, vel maximè probatorum. Sunt enim quędam propositiones quarum

Probabiles.

non est ea euidentia, quin possit intellectus eis dissentire, tamen receptæ sunt iam ab omnibus tanquam veræ, vt, Figulus figulum odit, Omnis mater diligit filium suum, Amicis benefaciendum. Aliæ à plurimis, vt, Diuitiæ sunt parandæ, Honores sunt expetendi. Aliæ ab omnibus sapientibus, vt, Ex nihilo nihil naturaliter fit, Sol est maior terra. Aliæ à plurimis sapientibus, vt, Non sunt infiniti mundi, Non est corpus indiuisibile, Plura sunt rerum principia: hæ enim olim receptæ fuerunt à plurimis Philosophis, quamuis non omnibus. Aliæ à paucis, sed celeberrimis, vt, Ideæ non sunt, Est quinta substantia præter elementa, Visus fit per intus susceptionem: hæ enim Peripateticis probantur. Omnes hę propositiones Probabiles sunt, non quia veræ, aut falsæ sint, sed quia pro veris recipiantur, & nulla videtur ratio euidens in contrarium. Sunt etiam & aliæ Probabiles, quæ ex istis aliqua via deducuntur, quas aliqui Probabiles mediatas vocant.

Quare probabiles. Probabiles mediatæ.

Syllogismi, ratione materiæ duæ species,

Ex his igitur vtrisque propositionibus fiunt Syllogismi: quemadmodum enim eadem forma circuli, aliquando in ęre, aliquando in auro, vel in alia materia fit, ita & eadem forma, & figura Syllogismi aliquando propositionibus Necessariis applicatur, aliquando verò Probabilibus: vt, si sumas propositiones has necessarias, Omne animal rationale est risibile, Omnis homo est animal rationale, ergo Omnis homo est risibilis, Syllogismus conficitur in Barbara. At si sumas has probabiles, Omne quod est bonum expetendum est, Omnes diuitiæ bonæ sunt, ergo Omnes diuitiæ sunt expetendæ, eadem fit in Barbara, forma. Si igitur materiam ipsam Syllogismi consideramus, duas Syllogismorum species constituemus: & illorum, qui ex Necessariis conflantur, & hi Demonstratiui, & eorum qui ex Probabilibus, & hi Dialectici seu Topici dici solent.

De Demonstratione, & Dialectico Syllogismo.

CAP. II.

Demonstratio.

DEMONSTRATIO, Syllogismus est, ex Necessariis propositionibus propriam conclusionis causam exprimentibus compositus. Duo enim necessaria sunt ad hunc Syllogismum, qui Demonstratio dicitur. Alterum, vt ex Necessariis confletur: ille enim, qui ex Probabilibus, aut aliis propositio

ſitionibus, quæ non Neceſſariæ ſunt, componitur, Demonſtratio non eſt. Alterum, vt Præmiſſæ cauſa propria concluſionis ſint, id eſt, in Præmiſſis contineatur cauſa vera, propter quam concluſionis prædicatum ſubiecto ineſt. Propter hæc duo igitur, iſta Demonſtratio eſt, Omne compoſitum ex contrariis corruptibile eſt, Omne mixtum corpus eſt ex contrariis compoſitum, ergo Omne mixtum corpus corruptibile eſt: omnes enim hæ propoſitiones Neceſſariæ ſunt, & cauſa, quare corpus mixtum corruptibile eſt, in Præmiſſis exprimitur, nempe quia ex contrariis compoſitum eſt. Quo fit, vt in Demonſtratione hi termini tres concurrant, Maior extremitas, & hæc eſt aliqua proprietas de ſubiecto monſtranda; ipſum ſubiectum, Minor extremitas: & cauſa proprietatis in ſubiecto, ipſum Medium. Fit aliquando Demonſtratio, cùm Medium eſt aliquis effectus, ſed hæc non ſimpliciter Demonſtratio dicitur. Hic Syllogiſmus, qui Demonſtratio ſimpliciter dicitur, eſt adeò efficax, & validus, vt non quancunque cognitionem concluſionis demonſtratæ efficiat, ſed claram, certam, & infallibilem, quæ dicitur Scientia: ac propterea Demonſtratio eſt Syllogiſmus faciens ſcire; & Scire propriè, eſt rem neceſſariam per propriam cauſam cognoſcere.

Tres termini Demonſtrationis.

Scientia. Scire.

SYLLOGISMVS Dialecticus, eſt Syllogiſmus ex Probabilibus confectus. Non oportet autem vt ſemper ex vtraque Præmiſſa probabili procedat: aliquãdo enim ex vtraque probabili fit, vt, Omne bonum eſt amplectendum, Labor eſt bonus, ergò eſt amplectendus. Aliquando fit ex vna Probabili, ex altera Neceſſaria, vt, Omnis virtus eſt anteponenda diuitiis, Iuſtitia eſt virtus, ergo Iuſtitia eſt anteponenda diuitiis. Maior Probabilis quidem, Minor tamẽ Neceſſaria, ſicut, Homo eſt animal. Hic Syllogiſmus non eſt adeò efficax, ſicut prior: non enim ſcientiam cõcluſionis facit, ſed Opinionem, id eſt, cognitionem quandam non admodum claram, certam, & infallibilem, ſecundùm quam aliquando decipi poſſumus: quod in opinione tenetur, errori expoſitum eſt.

Syllogiſmus Dialecticus, ſeu Topicus.

Opinio.

TALI Syllogiſmo vtimur circa quamlibet quæſtionẽ dubiam, ſeu problema, probabiliter partem vtranque probando. Eſt enim Problema, quæſtio, ſeu interrogatio contradictionis alicuius vtranque partem amplectens: vt, an diuitiæ ſint bonæ, nécne: an ſcientia præſtet ſanitati, nécne: an honor ſit anteponendus famæ, nécne? Horum vtranque partem probabiliter Dialectico Syllogiſmo diſputamus. Quædam

Vſus Syllog. Dialectici.

Problema.

Logicæ pars, Topica, seu Dialectica, quæ. enim Logicæ pars, quæ Topica dicitur, ab aliis autem Dialectica, methodum, & viam docet probabiliter circa quamlibet Problematis partem disputandi: in qua quædam communes Regulæ, & notæ continentur, ex quibus argumentorum copia suppeditatur, quæ in præsenti breuiter & clarè tradenda suscipimus.

Quid Locus, & Quotuplex in generali.

CAP. III.

Locus. LOcvs, est argumenti sedes, analogia seu similitudine sumpta à loco corporum: vt enim locus cõtinet corpus, ita id, à quo argumenta extrahuntur tanquam in eo contenta, Locus dicitur. Ideò aliter etiam definiri solet, nempe, Locus est id, à quo ad propositam quæstionem conueniens trahitur argumentum. Prætereà, quemadmodum res occultæ, & absconditæ, maximè loci in quo sunt ostensione inueniuntur, ita argumenta his, quos locos vocant, cognitis apparent, ac propterea Loci dicuntur. Vnde definiri etiam solet, Locus est nota communis, cuius admonitu, quid in vnaquaque re probabile sit, inueniri potest: ac si clariùs diceretur, Est signum quoddam commune argumenta ostendens, quibus probabiliter circa res disputare possimus. Tandem quemadmodum in locis variis varia procreantur, & pro locorum diuersitate diuersa producuntur, ita non omnia argumenta, quæ circa res fiunt, ab eodem fonte procedunt, sed à diuersis: ac ideò hæc, Loca vocantur.

Locus duplex. Maxima. Locvs duplex est, alter, qui dicitur Maxima, alter, Differentia Maximæ. Locus Maximæ, est propositio vniuersalis per se probabilis, cuius veritati multæ argumentationes Dialecticæ innituntur. Verbi gratia, fiant istæ argumentationes, Planta est viuens, ergo Planta est corpus animatũ: Iustitia est virtus, ergo Iustitia est habitus bonus: Concha est animal, Ergo est viuens sensibile: omnes hæ, & similes, bonæ sunt. Quòd si petas, cui innituntur omnes hæ? respondere oportet, has omnes huic inniti principio, De quocunque prædicatur definitio, de eodem & definitum potest prædicari. Talis propositio, Maxima dicitur. Aduerte igitur partes definitionis. Dicitur, *propositio vniuersalis*: quia Maxima non solùm est pro vna, aut altera argumentatione, sed pro multis circa quancunque materiam, vt secundum prædictam Maximam poterit argumentari in omnibus definitionibus quarumcunque rerum. Additur, *per se probabilis*; quia tales Maximæ Dialecticè non

pro

probantur, cùm nullam illis probabiliorem assumere possimus propositionem ad earum probationem: sed per se sunt probabilissimæ, & multæ ex his sunt necessariæ. Additur vltimò, *cuius veritati multæ argumentationes Dialecticæ innituntur*: vt intelligas, has Maximas non esse sumendas vt partes argumentationum, tanquam Maiorem, aut Minorem: sunt enim extrinseca principia, quæ argumentationẽ non de necessitate componunt, sed ipsam corroborant, & probare faciunt: quibus sublatis tales argumentationes nullius prorsus ponderis essent: ac propterea Maximæ dicuntur, quasi supra Minores & Maiores, quæ sunt Syllogismorum partes.

LOCVS Differentiæ Maximæ, est id, quo inter se plures Maximæ distinguuntur & separantur, non enim omnes sunt eiusdem rationis, quædam enim argumenta vnius rationis, quædam alterius procreant, vnde variè nominantur: ac tales denominationes dicuntur Loci Differentiæ Maximæ, vt à Contrariis dicitur Locus, à quo ducuntur argumenta probantia rem per sua contraria, à Definitione, à quo ducuntur argumenta probantia per definitionem, similiter à Causis, ab Effectibus, &c. Sicut autem sub vna Maxima multæ argumentationes concluduntur, ita & sub vna Differentia Maximæ plures Maximæ continentur, vt sub hoc loco à Definitione continentur plures Maximæ, nempe, De quocunque prædicatur definitum, de eodem & definitio, Quod prædicatur de definitione, etiam de definito, & aliæ, de quibus dicemus. *Differentia Maximæ.*

VT autem quomodò has differentias liceat sumere cognoscamus, tres termini in his argumentationibus sunt aduertẽdi, Medius, Minor extremitas, & Maior. Hi autem cognoscuntur, si talis argumentatio, quando Syllogismus non fuerit, ad eum reducatur, cùm Enthymemata, & Inductiones ad Syllogismi formam reduci queant, vt Arist. docet. Verbi gratia, Animal rationale est risibile, ergo Homo est risibilis: Risibile, est Maior extremitas: animal rationale, terminus est medius: homo verò, Minor extremitas. Vt autem Locum, à quo argumentum procedit, cognoscamus, inspiciendus est terminus Medius, & ab eo denominandus est Locus: vt si inferens est definitio, Locus dicetur à Definitione, si definitum, à Definito, si causa, à causis, si effectus, ab Effectibus, & sic de reliquis. *Differentiarũ Maximæ cognitio vnde petenda.*

LOCVS Differentię Maximæ triplex est in generali, Internus, Externus, Medius. Internus, est à quo ducuntur argu- *Locus Differentia Maximæ triplex Internus.*

menta probantia quæstionem per ea quæ sunt substantia rei, vt per definitionem, per definitum, vel per ea, quæ comitantur substantiam rei. Externus est, à quo argumenta petuntur, quæ probant rem per extrinseca, & repugnantia. Medius, à quo argumenta sumuntur, quæ rem per ea quæ nec omnino intrinseca, nec omnino extrinseca sunt, probant, de quibus sigillatim est dicendum.

Externus. Medius.

De loco Intrinseco.

CAP. IIII.

Locus Intrinsecus duplex.

LOCVS Intrinsecus duplex est. Alter à Substantia rei, Alter à Concomitantibus substantiam. Locus à Substantia, est à quo argumenta ducuntur, quæ rem per ea, quæ sunt substantiæ ipsius, vel eam significant, probant. Est autem locus triplex. A definitione, & definito, à Descriptione, & descripto, ab Interpretatione, & interpretato.

A substantia, triplex. 1. A Definitione. Definitio.

LOCVS à Definitione, est habitudo definitionis ad definitum, secundum quam definitio ipsum definitum fert semper secum. Vocamus autem hìc Definitionem, orationem explicantem naturam rei per ea, quæ sunt de substantia ipsius: qualis est definitio, quæ datur per genus, & differentiam, vel per eas partes, quæ sunt rei substantia. Ab hoc autem loco sumuntur quatuor modi argumentandi quatuor Maximis innixi, duo ex parte subiecti quæstionis, duo ex parte prædicati; vt sit quæstio, an Iustitia sit virtus, potest primò probari affirmatiuè ex parte subiecti ponendo ipsius definitionem, scilicet, Habitus tribuens cuique quod suum est, est virtus, ergo Iustitia est virtus: alter modus est negatiuus ad probandam oppositam partem adhuc ex parte subiecti, Habitus tribuens cuique quod suum est, non est vitium, ergo Iustitia nō est vitium. Prior fundatur in hac Maxima, *Quicquid prædicatur affirmatiuè de definitione, affirmabitur de definito:* posterior in hac, *Quicquid negatur de definitione, negatur de definito.* Alij duo modi sunt ex parte definitionis prædicati: alter affirmatiuus, sic, Iustitia est habitus bonus, ergo Iustitia est virtus: alter negatiuus idem negando. Est autem Maxima prioris, *De quo affirmatur definitio, affirmatur definitum*; posterioris verò, *A quo negatur definitio, etiam definitum negatur.* Aliquando conuerso modo per definitum definitionem probamus, & locus dicitur à Definito, & sunt tot modi argumentandi fundati eisdem Maximis mutando terminos, nempe, *Quod affirmatur de definito, etiam de definitione, Quod negatur simili*

A definito.

mili ratione. Idem ex parte prædicati.

Locvs à Descriptione est similis ferè loco à definitione, hoc vno dempto, quòd loco definitionis sumimus descriptionem, & locus à definito similis est loco à descripto. Vocamus autem Descriptionem, orationem explicantem rem non per differentias substantiales, sed per accidentia propria, quę passim ponuntur loco differentiarum, cùm differentiæ ipsæ in plurimùm occultæ sint, quo definiendi genere ferè semper oratores vtuntur: definiunt enim, seu describunt hominē esse animal bipes, magni cerebri, erecta facie. Sunt similes modi argumentandi, similes etiam maximæ mutatis terminis. *2. A Descriptione. Descriptio.*

Tertivs locus ab Interpretatione. Est autem Interpretatio, non rei, sed nominis explicatio, vt, Philosophus est amator scientiæ, Theologus, qui de Deo loquitur, & similes, quæ cum suo interpretato recurrunt, & conuertuntur. Sunt autem & in his iidem argumentandi modi, & Maximæ terminis mutatis, quas omnes Maximas describere, lectori erit facillimum. Ad hos Locos descriptos reducuntur alij, quia modus idem argumentandi est. Sub loco à Definitione est Locus à Differentia, sub Loco à Descriptione Locus à Proprio, sub Loco ab Interpretatione, Locus à Synonymis, & Locus à conuertibilibus. Synonyma dicuntur diuersæ voces eandem prorsus rem significantes, vt ensis, & gladius. Conuertibilia verò, quorum vnum de altero adinuicem vniuersaliter prædicatur, vt flebile, risibile; omne enim flebile est risibile, & omne risibile est etiam flebile. Sunt etiam in his eædem Maximæ quæ sunt in Interpretatione. *3. Ab Interpretatione. Interpretatio. Synonyma. Conuertibilia.*

De locis à Concomitantibus substantiam.

De Loco à toto.

CAP. XV.

Locvs à Concomitantibus substantiam, est à quo argumenta trahimus per ea, quæ rem ipsam antecedunt, comitantur, aut sequuntur; non sunt autem rei substantia. *Locus à Concomitantibus Substantiam.*

Est autē vnus ex his Locus à Toto, & Partibus, à quo argumenta ducimus, partes per totum, aut totum per partes probantia. Sex autem modis Totum aliquod est, Totum vniuersale, Totum in quantitate, Totum integrale, Totum in modo, Totum in loco, Totum in tempore. *A Toto & Partibus. Sex modi Totius.*

De Toto vniuersali.

Totvm vniuersale vocatur quodcunque superius prædicatum respectu inferiorum, quæ partes subiectiuæ dici solent, vt animal respectu hominis, leonis, & aliorum, *1. Totum vniuersale.*

homo respectu indiuiduorum.

A Toto vniuersali modi argum.

Est autem à Toto vniuersali modus argumentandi quadruplex Primus ex parte subiecti affirmatiuus, à toto ad singulas partes disiunctiuè, vt, Elementum est leue, Ergo aqua, vel terra, vel aër, vel ignis est leuis. Huius Maxima, *Quod de*
1 *toto vniuersali affirmatur, de aliqua eius parte affirmabitur.* Se-
2. cundus, ex parte prædicati etiam affirmatiuus, à Toto ad partes disiunctiuè, vt, Cibus est bonus, Ergo vtilis, aut honestus, aut delectabilis. Maxima, *De quo totum vniuersale af-*
3. *firmatur, aliqua eius affirmabitur pars.* Tertius, ex parte subiecti negatiuus, à Toto ad partes etiam disiunctiuè, vt, Animal non est expers rationis, Ergo vel homo vel brutum non est expers rationis. Maxima, *Quod negatur de toto, negatur de*
4. *aliqua parte.* Quartus, negatiuus ex parte prædicati, à toto ad singulas, aut omnes partes copulatiuè, vt, Negligentia non est bona, Ergo nec vtilis, nec honesta, nec delectabilis Maxima, *A quo remouetur Totum vniuersale, remouentur singulæ ipsius partes.*

A partibus ad Totum vniuers.

Solet etiam argumentum sumi ab huiusmodi partibus ad totum, ac sunt totidem argumentandi modi. Primus ex parte subiecti affirmatiuus, à singulis partibus ad totum, Tē-
1. perántia est amanda, ergo virtus est amanda. Maxima, *Quod*
2. *affirmatur de parte subiectiua, affirmatur de toto.* Secundus
3. similis ex parte prædicati affirmatiuus, à parte ad totū, Labor est vtilis, Ergo est bonus. Maxima, *De quo affirmatur pars subiectiua, & eius totum affirmabitur.* Tertius, ex parte subiecti negatiuus, à singulis partibus ad totum, Equus non intelligit, Ergo animal nō intelligit. Maxima, *Quod negatur de parte sub-*
4. *iectiua, etiam de toto negabitur.* Quartus, ex parte prædicati negatiuus, à negatione omnium partium copulatiuè ad negationem totius, vt, Planta nec est ignis, nec aër, nec aqua, nec terra, Ergo non est elementum. Maxima, *A quo partes omnes subiectiuæ remouentur, & totum remouebitur.*

De Toto in Quantitate.

Totum in quantitate.

Ab eo argum. modi.

TOTVM in quantitate vocatur superius aliquod cū signo vniuersalitatis, aut particularitatis, vt si dicas, Omne animal, Nullum animal, vel, Aliquod animal.

Et ab hoc multiplex trahitur argumentum: ostendamus primò in Toto vniuersali Est primus, à parte subiecti affirma-
1. tiuus, à toto ad singulas partes, vt, Omne animal est sensibile,

Ergo

Ergo Cōchā est sensibilis,& Spongia est sensibilis, & reliqua. Maxima, *Quod de toto in quantitate vniuersali affirmatur, & de singulis partibus affirmabitur.* Secundus, ex parte prædicati affirmatiuus,à toto ad singulas partes,vt,Homo habet omnem sensum,Ergo visum habet. Maxima. *De quo affirmatur totum vniuersale in quantitate, affirmantur singulæ partes.* Tertius,negatiuus ex parte subiecti, à toto ad singulas etiam partes, vt, Nullum animal est insensibile, Ergo leo non est insensibilis. Maxima, *Quod negatur de toto vniuersali in quantitate,negabitur de singulis partibus.* Quartus, ex parte prædicati negatiuus, à toto ad singulas partes,vt, Lapis nullum habet sensum, Ergo non habet visum. Maxima, *A quo totum remouetur vniuersale in quantitate,& singulæ partes remouebuntur.* 2. 3. 4.

A PARTIBVS etiam ad huiusmodi totum trahitur argumentum. Primus affirmatiuus ex parte subiecti, ab omnibus partibus copulatiuè ad totum, vt,Aqua est corpus simplex,Terra est simplex, aër est simplex, ignis est simplex, Ergo omne elementum est corpus simplex. Maxima, *Quod de omnibus partibus prædicatur,etiam de ipso vniuersali in quantitate affirmabitur.* Secundus, ex parte prædicati affirmatiuus, etiam ab omnibus partibus ad totum, vt, Homo habet visum, auditum,gustum, & reliquos, Ergo habet omnem sensum. Maxima, *De quo omnes partes affirmantur, & ipsum totum in quantitate vniuersale.* Tertius, ex parte subiecti negatiuus, ab omnibus partibus ad totum copulatiuè, vt, Homo non caret sensu, & brutum non caret sensu, & omnia inferiora, Ergo nullum animal caret sensu. Maxima, *Quod negatur de omnibus partibus, etiam vniuersaliter de toto in quantitate negabitur.* Quartus,ex parte prædicati ab omnibus partibus ad totum,vt,Lapis non habet gustum,nec auditum,nec visum,nec reliquos, Ergo nullum habet sensum. Maxima, *De quo omnes negantur partes,& ipsum totum negabitur.* *A partibus ad Totum.* 1. 2. 3. 4.

ALTERVM Totum est particulare, vt,Aliquod animal. Et in hoc sunt similes argumentandi modi, qui erant in Toto vniuersali: nam indefinitum quod Totum vniuersale est, æquiualet particulari,propterea non repetuntur. *A Toto in quātitate particulari.*

De Toto integrali.

TOTVM integrale,est corpus aliquod respectu partium quantitatis,vt domus respectu fundamenti,& reliquarū partium huiusmodi,& animal respectu capitis,pectoris, ventris, *Totū integrale.*

Partes totius integralis duorum generum. *Necessariæ.* *Non necessariæ.*

tris,&c.Hæ autem partes in duplici ſunt differentia:quædam enim neceſſariæ, quædam non neceſſariæ ſunt. Neceſſariæ dicuntur, ſine quibus Totum conſiſtere nequit, vt hominis neceſſariæ partes ſunt caput,cor,pectus.Non neceſſariæ verò dicuntur,ſine quibus Totum ipſum poteſt conſiſtere,quemadmodum digitus,naſus,aures,non ſunt animalis neceſſariæ partes.

Arg. à toto integra. ad partes.

ARGVMENTA à neceſſariis partibus ſolùm ducimus. Eſt autem Primus argumentandi modus, ab affirmatione totius

1. integralis ad omnes ſimul, & ſingulas per ſe eius partes neceſſarias,vt,Eſt homo,Ergo pectus habet,cor habet, & ſimiliá:ſimiliter,Deus gubernat vniuerſum,Ergo & homines gubernat Maxima,*Poſito toto integrali, ponuntur partes neceſſariæ.*

2. Alter modus eſt, à totius negatione ad negationem partium omnium diſiunctiuè,vt,Non eſt domus, Ergo vel nõ eſt fundamentum,vel non eſt tectum, vel deeſt aliqua alia pars neceſſaria.Maxima,*Ablato toto aufertur aliqua pars neceſſaria.*

A partibus ad totum integrale.

A PARTIBVS ad totum ſunt alij duo argumentandi modi.Alter affirmatiuus, ab omnibus partibus neceſſariis ad totum, vt, Eſt cor, eſt pectus, ſunt inteſtina, & reliquæ partes neceſſariæ,Ergo eſt animal.Maxima,*Poſitis omnibus parti-*

1 *bus ponitur totum.* Alter modus eſt à negatione vnius partis

2. principalis ad negationem totius, vt non eſt fundamentum, ergo non eſt domus.Maxima, *Ablata vna parte neceſſaria aufertur totum.*

De Toto in modo.

Totum in modo. *Pars in modo.*

TOTVM in modo vocamus quodcunque vocabulum reſpectu ſui ipſius cum aliqua reſtrictione ſumpti, quod Pars in modo dicitur: vnde homo, Totum in modo; homo doctus,Pars in modo.Oportet autem conſiderare,vt talis reſtrictio non ſit diſtrahens,aut diminuens ſignificationem totius: tunc enim non erit pars,aut totum, vnde leo marmoreus, homo pictus, album ſecundum dentes, non ſunt partes in modo.

Argumenta à toto in modo.

SVMITVR autem in his argumentum,& à toto,& à parte. Primus, à toto ex parte ſubiecti affirmatiuus, à toto ad par-

1. tem,vt,Omnes homines appetunt ſcire,Ergo homines rudes appetunt ſcire Maxima, *Quod de toto in modo vniuerſaliter prædicatur,etiam de parte affirmabitur.*

2. SECVNDVS,ex parte prædicati affirmatiuus,à toto ad partem,vt,

tem, vt, Deus fecit cuncta animalia, Ergo fecit animalia terrestria Maxima, *De quo totum in modo vniuersaliter affirmatur, etiam pars affirmabitur.*

TERTIVS, ex parte subiecti negatiuus, à toto ad partem; 3
Nullus homo est odio habendus, Ergo nec homines inimici sunt odio habendi. Maxima, *Quod negatur de toto vniuersaliter, & de eius parte negabitur.*

QVARTVS, idem ex parte prædicati, Deus nullos homi- 4
nes vult perire, Ergo non vult homines peccatores perire, sed vt conuertantur. Maxima, *De quo totum vniuersaliter negatur, etiam pars in modo negabitur*: In his omnibus modis obseruatum est, & semper obseruari debet, vt quoties à toto hoc ad partes argumentati fuerimus, semper totum cum vniuersalitate sumatur: oppositum fiet, cùm à parte in modo ad totum ducatur argumentum: tunc enim totum particulariter sumere oportet.

A parte in modo. A PARTE similiter argumentamur ex parte subiecti, & ex parte prædicati, affirmatiuè & negatiuè. Sunt enim Maximę, *Quod affirmatur de parte in modo, & de eius toto particulariter sumpto*; &, *De quo affirmatur pars in modo, etiam totum particulariter*: &, *Quod negatur de parte in modo, & de toto*: &, *De quo negatur pars, etiam totum, particulariter tamen.*

De Toto in Loco, & Toto in tempore.

Totum in loco & in tempore. TOTVM in loco, est aduerbium tempus vniuersaliter significans, vt, Vbique, Nullibi, Nusquam. Totum in tempore, est quod tempus vniuersaliter significat; vt, Nunquam, semper, & similia.

Vtroque toto. IN vtroque autem Toto valet ad singulas partes tam affirmatiuè, quam negatiuè, vt, Vbique est Deus, Ergo in desertò est Deus, Vbique sunt animalia, Ergo in India sunt animalia, Nullibi est Chimæra, Ergo in Hispania non est Chimæra Similiter in tempore, Semper Deus fuit, Ergo fuit Deus olim, Nunquam lapides sentient, Ergo nec post mille annos sentient.

A parte. A PARTE verò etiā valet, à singulis enim partibus ad totum valet, sed nō omni modo sed à Parte affirmatiuè ad negationem totius negatiui, & à Parte negatiuè ad affirmatiui negationem, vt, Hic est Petrus, Ergo non nullibi est Petrus, Romæ non est Rex, Ergo non vbique est Rex, Cras non legam, Ergo non semper legā, Cras legam, Ergo nonnunquam

 legam.

Ab omnibus partibus simul. legam. Quòd si omnes partes sumamus, tūc valebit ab omnibus partibus simul ad suum totum sicut in aliis vniuersalibus, vt, Deus est in cœlo, in terra, in mari & aliis locis, Ergo est vbique. Idem in negatiuis, & aliis etiam totis. Maximæ sunt, *Posito toto in loco, vel in tempore ponuntur singula partes: Posita vna parte, remouetur totum oppositum parti: Positis omnibus partibus ponitur illarum totum.*

Aduerbia temporis & loci. POSSENT etiam aduerbia, tempus & locum particulariter significantia, dici Totum, vt, Alicubi, Aliquando, in quibus sunt idem modi argumentandi, qui in Toto vniuersali, & indefinito.

De Loco à Causis.

CAP. VI.

Loci à Causis, præcipui. LOCI argumentandi à Causis ferè inter omnes præcipui sunt, ac meritò inter internos numerantur, cùm Causæ maximam cum rei substantia affinitatem habeant, adeò, vt per eas optimè res definiri valeant.

ES T autem Causa, id ad cuius esse aliud sequitur, vt ignis *Causa.* Causa est caloris, quippe ad ipsius esse calor sequatur.

Causarum genera 4. QVADRVPLEX autem est genus Causæ, Efficiens, Materialis, Formalis, & Finalis: de quarum singulis ordine trademus loca, & argumentandi modos.

A Causa efficienti.

Causa efficiens. CAVSA efficiens, est id, à quo primo incipit motus, & operatio V.g. ignis calefacit aquā, motus huius initium fuit ignis, ignis est Causa efficiens. Causa efficiens diuidi solet in *Necessaria* Necessariam & Sufficientem Necessaria ea vocatur, à qua ita procedit effectus, vt nō possit posita Causa nō procedere, nec ab alia Causa talis effectus possit prouenire. vt Solis præsētia est Causa diei: posita enim præsentia Solis non potest nō esse dies, nec dies ab alia Causa prouenire potest, quàm ab illo. Al-*Sufficiens.* tera Causa est Sufficiens, quæ suum effectū semper producit, quamuis effectus possit ab aliis Causis prouenire, vt, iugulatio est Causa mortis. & ignis Causa caloris: tamen hi effectus ab aliis possunt prouenire Causis; multa enim calorē producunt præter ignem, & mortem efficiūt præter iugulationem.

Altera Causæ diuisio. Actu. Potentia. ITERVM Causa duplex est, quædam Actu, quædā Potentia. Causa actu est, quæ operationem ipsam effectus significat, vt ædificans, domificans, calefaciens. Potentia verò, quę non talem actū importat, vt domificator, calefactiuū, ædificatiuum.

IVXTA

Ivxta has distinctiones sunt quatuor modi vulgares argumentandi. Primus, à Causis Necessariis & effectibus affirmatiuè & negatiuè. Verbi gratia, Sol lucet, Ergo dies est, & è contrà. Dies est, Ergo Sol lucet: Erit citò interpositio terræ inter Solem & Lunam, Ergo erit citò Eclipsis, & è contra, Similiter negatiuè Non lucet Sol, Ergo nō est dies, Nō est dies, Ergo nō lucet Sol hemisphęrio. Maximę horū sūt, *Posita Causa necessaria, ponitur effectus: &, Posito effectu ponitur talis Causa: Ablata Causa auferturessectus, & Ablato effectu, aufertur Causa.* *Argumētandi modi.* 1

Secvndvs Locus, à Causa Sufficienti ad effectum valet, affirmatiuè, ab effectu verò solùm negatiuè, vt, Est iugulatus, Ergo interiit, Est ignis, Ergo est calor: Ab effectu, Nō interiit, Ergo non est iugulatus, Non est calor, Ergo non est ignis. Maximæ, *Posita Causa Sufficienti, ponitur effectus: Ablato effectu, aufertur causa Sufficiens.* 2

Tertivs, à Causa Potentiali ad possibilitatem effectus valet affirmatiuè, ab effectus verò existentia ad præexistentiam Causæ, vt Domificator est, Ergo possunt fieri domus, Domus existit, Ergo domificator fuit. Hîc aduerte à Causa ad effectum non valere simpliciter, quia plura sunt necessaria quàm domificator, vt possit domus fieri, nempè materia, & forma, & finis, sed valet positis aliis necessariis. Maximæ, *Posita Causa Potentiali cum aliis requisitis, possibilis est effectus, & Posito effectu, necessariò præcessit Causa.* 3

Qvartvs, à Causa Actuali ad effectum, & è contra valet affirmatiuè, & negatiuè, sed ex parte effectus cum verbo denotante operationē, vt Aedificās est, Ergo ædificiū fit, Aedificiū fit, Ergo ædificans est: similiter negatiuè. Maximæ, *Operante Causa. fit effectus: Cessante Causa, non fit effectus, & è contra.* 4

Praeter hos modos vulgares sunt alij vtiles admodum. Cū n. omnis Causa efficiens effectū sibi in eo quo potest assimilari studeat, probabiliter quæ insūt Causis attribuimus effectib⁹ & è cōtra, vt, Mūdus est factus à Deo, Ergo bonus est, Liber iste est ab Aristotele editus, Ergo philosophia bona refertus est, A magistris peritissimis didicit iste literas, Ergo maximè peritus est, Nō est domificator peritus, Ergo nō erit domus pulchra, Nō conuersatur cum bonis, Ergo nō est bonus. *Alij argumentandi modi.*

A Causa Materiali.

Materialis Causa, est ex qua in existēti aliqnid fit: sunt enim duo necessaria ad materialem causam, alterum, vt *Causa materialis.*

i 5 ex ea

ex ea aliquid fiat, alterum vt ita ex ea fiat, vt assumatur ipsa intra id quod fit, quo pacto ex terra dicimus fieri vasa, & ex lignis, & lapidibus domum. Materia duplex est, altera permanens, altera transiens. Permanens est, cuius substantia in re effecta manet, vt, lignum materia permanens est cathedræ, quia facta cathedra adhuc manet in ea lignum. Transiens verò cuius substantia non manet, vt, farina & aqua sunt materia panis, sed facto pane iam non est farina aut aqua.

Materia duplex.

Argum. modi.

SVNT autem communes argumentandi modi. Primus, à

1. materialis causæ siue permanentis, siue transeuntis affirmatione, ad effectus possibilitatem, vt, Farina & aqua sunt, Ergo panis potest esse, Lignum est, Ergo potest fieri cathedra: quã-

2. uis non simpliciter valeat, cùm pluribus causis opus sit. Secundus modus, à causis istis negatiuè, sed non simili modo, sed à permanenti cum simplici verbo, Non est ferrum, Ergo non sunt arma ferrea. A transeunti verò cum præteriti verbo ad præsentiam effectus, vt, Non fuit farina, Ergo non est panis. Valebit tamen in præsenti quando est verbum significans operationem effectus, vt, Non est farina, Ergo non fit panis. Maximæ horum sunt, *Posita materiali causa, possibilis est effectus: Remota materia permanenti, remouetur effectus: Non præcedente*

3. *materia transeunti, nullus sequitur effectus.* Tertius modus est ab Effectu, in permanenti valet affirmatiuè, non autem negatiuè, vt, Sunt arma ferrea, Ergo est ferrum: negatiuè non valet, Non sunt arma, Ergo non est ferrum. In transeunti negatiuè non valet, affirmatiuè verò sequitur causam præcessisse, vt, Panis est, Ergo fuit farina: Præter hos vulgares modos arguẽdi, sunt alij vtiles, nempe prædicare proprietates quæ insurgunt, ac proueniunt ex variis materiis. & remouere etiã quæ diuersæ sunt, vt, Homo est ex terra factus, Ergo est corruptibilis, Domus constat ex lapidibus, Ergo durabilis est, Gladius est ex plumbo, Non igitur acutus est. Et ad hunc locum pertinent argumenta, quæ trahuntur ex locis, & diuersa natura locorum, vt, Pisces in aquis degunt, Sunt igitur humidi, Natus est in Germania, Ergo strenuus est: & alia similia, quorum vsus est frequens.

Alij arg. modi.

A Causa Formali.

Causa formalis. Accidentalis.

CAVSA Formalis, est qua res habet aliquod esse, vt, Albedo est Causa formalis albi, & anima animalis. Hæc duplex est, altera Accidẽtalis, quale est omne accidens respectu proprij

ptij subiecti, quod denominat: altera Substantialis, quales sunt formæ, quæ faciunt substantias, vt anima hominis, anima leonis, forma ignis, & similes. Locus est facilis à Causa ad effectum affirmatiuè & negatiuè, & ab effectu etiam ad Causam, vt, Albedo inhæret, Ergo album est, Non inhæret, Ergo non est album, & è contra. Maximæ, *Posita, vel ablata causa formali ponitur, vel aufertur effectus, & è contra.* *Substantialis.*

In hac est peculiaris argumentandi modus, pertinet tamen ad Locum à coniugatis, propterea illic explicabitur. *Argum. modus peculiaris.*

A causa Finali.

Finis, est cuius gratia aliquid fit, vt, sanitas finis est medici, ipsius enim causa medicus remedia adhibet. *Finis* *Argum. modus vulgaris.*

In hac est vulgaris modus argumentandi, à fine bono, vel malo ad bonitatem, vel malitiam rei, dummodò sit finis per se, id est, ad quem res secundum se ordinatur: valet enim, Frui Deo bonum est, Ergo, & eius mandata obseruare bonum est, Occidere malum est, Ergo insidias parare malum est. Dico, quando finis est per se: nam si quis furetur vt faciat eleemosynam, furari non est bonum, quamuis finis sit bonus, quia talis finis non est per se ipsius furti.

Svnt tamen alij valde vtiles modi argumentandi in hac causa. Primus, cuius finis bonus, & id bonum, cuius finis melior, & id melius, cuius optimus, & id optimum, vt, Melius est rectè viuere, quàm multa cognoscere, Ergo melior scientia est ipsa virtus. Optima naturalium cognitionum est cognitio substantiæ primæ, Ergo Metaphysica est prima & optima scientiarum naturalium. Idem etiam valet opposito modo de malo, Cuius finis peior aut pessimus, id peius est aut pessimum. Hinc iste Locus plurimum valet ad persuadendum, cùm voluntas maximè in bonum inclinetur, & à malo auersetur. *Alij argum. modi.* 1.

Secvndvs, qualis est Finis, tales & debēt aliæ tres Causæ admoueri: ex quo colligimus proprietates reliquarū Causarum secundum finis proprietatem, vt, Domus debet nos defendere à ventis, Debet ergo ex lapidibus fortibus constare; Pater intendit bene filium educare, Debet ergo bono magistro committere eum, Gladius secare debet, Oportet ergo vt sit acuta acie. Huiusmodi sunt innumera argumenta. 2.

Tertivs, qualis est finis talia debent esse media ad finem, vt, Vis ad vitam ingredi, Oportet ergo seruare mandata Dei, Scientia præditos esse oportet, studiis ergo, & vigiliis incumbendum est. 3.

QVAR

4. QVARTVS, à Fine remouenda sunt media extranea & deformia ei, vt Studeo sapientiæ, Non ergo est mihi otiandum, Vir bonus aspirat ad fœlicitatem, Non ergo voluptatibus carnis se debet obruere. Secundum hanc normam innumera sumuntur argumenta.

De Loco à Generatione, & Corruptione, & ab Vsu.

CAP. VII.

Generatio. Corruptio. Vsus. LOCA hæc proxima Causis sunt. Est autem Generatio, vt communiter explicemus, rei productio. Corruptio verò, rei destructio. Vsus autem, secundum quem rebus vtimur.

A Generatione. Bonum. Malum. EST Locus à Generatione affirmatiuus, Cuius generatio est bona, & ipsum bonum, & è contra: similiter circa malum, Cuius generatio est mala, ipsum est malum, & è contra. Per Bonum autem, & Malum intelligimus reliqua nomina similes qualitates significantia, vt, Christi natiuitas bona fuit, Ergo & Christus ipse bonus fuit, Peccatum malum fuit, Ergo & ipsum committere malum fuit.

A Corruptione. ALTER Locus, à Corruptione. Cuius corruptio bona ipsum malum, & cuius corruptio mala ipsum bonum: Aequum est latrones suspendi, Ergo latrones iniqui sunt, Impium fuit Christum occidisse, Ergo Christus innocens fuit. Hîc autem attendamus, vt bonum & malum per se sumamus; aliter.n. non valebit argumentum: non enim valet, Vtile nobis fuit Christum mori, Ergo Christus inutilis fuit, quia non sumimus id, quod est per se; mors enim vt mors est, non est vtilis; nec qua parte homines Christum occiderunt, bonum fuit, sed ex ipsius beneplacito, qui morte sua nos redemit.

Ab vsu. TERTIVS locus, est ab Vsu, cuius vsus bonus, aut malus, & ipsum bonum, aut malum est, & è contra, dummodò vsum non autem abusum sumamus, vt. Lætificare cor, stomachum, roborare bonum est, Ergo & vinum bonum est: non tamen valet, Occidere amicum, malum est, Ergo gladius malus est; hîc enim non vsus, sed abusus est.

A Communiter accidentibus.

Communiter accidentia. COMMVNITER accidentia vocantur, quorum vnum cum altero coniungitur, siue vnum antecedat, alterum sequatur, siue simul sint, vt, concepisse, & parere floruisse, & habere fructus, esse Irim, & futuram pluuiam, pati verecundiam, & rubescere.

Haec autem sunt in duplici differentia. Quædam, quorum vnum cum altero necessariò coniungitur, quamuis non conuertibiliter, vt, parere necessariò coniungitur cum eo, quod est concepisse, non è contra. Quædam, quorum vnum cum altero plerunque coniungitur, vt, Bacchanalia esse, & rixas fieri. *Duplicia.*

Tvnc vnus argumentandi modus, in iis quæ necessariò coniungũtur ex parte eius, quod cum altero iungitur affirmatiuè: ex parte verò alterius negatiuè, qui modus est consequentia necessaria, vt, Peperit, Ergo concepit, Fructus fert, Ergo floruit; è contra. Non concepit, Ergo non pariet, Non floruit, Ergo non feret fructus. Alter modus est in iis, quæ plerunque iunguntur, & in his sumitur similis consequentia, sed probabilis tantùm, vt, Bacchanalia sunt, Ergo rixæ erunt, Non sunt rixæ, Ergo non fuerunt Bacchanalia. *Argum. modus.*

Ad hos argumentandi modos pertinent argumenta, quæ sumuntur à signis naturalibus physiognomicis, à prodigiis, à portentis, & quæ ab auguriis olim sumebantur, quamuis talia argumenta, iam inania, & fallacia sint. Reducuntur etiam argumenta quæ sumuntur ex suspicionibus, à dictis, à factis alicuius, quamuis non omnia necessaria sint, aut probabilia. *Argum. alia a signis naturalibus.*

De locis Externis. Ab Oppositis & Disparatis.

CAP. VIII.

Non solum ab iis, quæ rei substantia sunt, vel eam circunstant, argumenta trahimus, sed etiã ab iis, quæ extranea, & aduersa sunt. Ac tales Loci Externi dicuntur: inter quos de Oppositis & Disparatis esset modò agẽdum si in primo libro abundè hoc iam nouis auditoribus, quo se in arguendo exercerẽt, nõ cõcessissemus. Hîc solùm Maximas ipsas, & aliquos argumentandi modos, quos illic prætermisimus, aperiemus. *Loci Externi.*

Est Maxima prima pro relatiuè oppositis, *Relatiua simul se ponunt, & simul se perimunt in propriis subiectis*, vt, Si pater est, etiam filius est, &, Si pater non est, nec filius est. Altera, *In eodem subiecto, si vnum affirmatur & alterum negatur respectu eiusdem termini*, vt, Petrus est filius Pauli, Ergo non eius pater: negatiuè non valet, Non est pater, Ergo non est filius; potest enim esse, quòd nec sit pater, nec filius. Maxima pro contrariis, & priuatis, *De quo vnum affirmatur, & alterum negari debet*, vt, Nix est alba, Ergo non est nigra, Homo videt, Ergo non est cæcus, negatiuè non valet nisi sumamus proprium subiectum capax talium oppositorum, & sumamus contraria, quæ non habent medium, tunc enim, *Maxima pro relatiuè oppositis.* *Pro contrariis & priuatiuis.*

de quo

de quo negatur vnum, affirmatur alterum, vt, Homo non videt, Ergo est cæcus, Leo non est cæcus, Ergo videt, Aqua non est calida, Ergo est frigida, Ignis non est frigidus, Ergo est calidus. In Contradictoriis, *de quo affirmatur vnum, negatur alterum, & è contrà*, vt, Lapis est, non homo, Ergo non est homo, Non est homo, Ergo est non homo; præsertim in subiectis existentibus.

Pro contradictoriis.

Argum. modi.

In Contradictoriis est modus argumentandi à contradictorio prædicati, ad contradictorium subiecti, vt, Homo animal est, Ergo non animal non homo est: & etiam in consequentiis, vt, Si homo est, animal est, Ergo si non animal est, non homo est; quæ consequentia dicitur, E contrario. Alter modus in Contrariis, cùm contraria prædicata de contrariis vel oppositis prædicamus, vt, Prudentia est virtus, Ergo imprudentia est vitium, Virtus est amanda, Ergo vitium est odio habendum, Lumen delectat, Ergo tenebræ contristant; quæ consequentia dicitur, In ipso: cuius Maxima, *Sicut se habet propositum in proposito, ita & oppositum in opposito*, vel, *Contraria de contrariis prædicantur.*

De Loco à Maiori.

Maius.

MAIVS, vocatur id, quod magis probabile, & verum videtur, vt, Maius est hominem vincere equum, quàm vincere leonem, hoc enim Minus est, id est minùs probabile, & minùs apparens verum.

Argum. à Maiori ad minus.

ARGVMENTAMVR à Maiori ad minus negatiuè tripliciter. Primò maiori & minori positis à parte subiecti, vt, Angelus non potest cogere voluntatem hominis, Ergo nec Dæmon. Maxima, Vno de duobus enunciato, si, cui magis videtur inesse, non inest, nec ei, cui minùs videtur inesse, inerit. Alter ex parte prædicati positis maiori & minori, vt, Homo non potest domare equum, Ergo nec poterit subiicere leonem. Maxima, Duobus de vno enunciatis, si, quod magis videtur inesse, non inest, nec id, quod minus. Tertius, ex parte vtriusque extremi, vt, Rex non potuit expugnare castrum, Ergo nec Dux expugnabit vrbem. Maxima, Duobus de duobus enunciatis, si, quod alteri magis videbatur inesse, non fuit, Ergo nec alteri alterum, quod minus videtur, inerit. Horum trium Maxima communis est, *si quod magis videtur, non est verum, nec id, quod minus videtur, verum erit.*

A Minori.

LOCI à Minori sunt tres, sed affirmatiui. Primus ex parte subiecti, vt, Dux expulit hostes, Ergo Imperator expellet. Maxima. Duobus de vno enunciatis, si quod minus videtur, inest, & id, quod magis videtur, inerit. Secundus, ex parte prædicati, vt, Vicit leonem, Ergo vincet equum. Maxima, Duobus de vno enunciatis, si, quod minus videtur inesse, inest, & id, quod magis videtur, inerit. Tertius, ex parte vtriusque, vt, Christus pro nobis grauissima tulit tormenta, Ergo & nos hæc modica ferre debemus. Maxima, *Duobus de duobus enunciatis, si, quod alteri minus videtur inesse, inest, & alterum, quod magis videtur, alteri inerit.* Communis Maxima, *Si, quod minus videtur, est verum, & id quod magis.*

Ex parte subiecti. *Ex parte prædicati.* *Ex parte vtriusque.*

A Simili.

SIMILIA dicuntur, vel quæ aliquam formam eiusdem rationis participant, vel quæ eandem inter se proportionem habent. V. g. Album albo simile est, & homo homini secundum formam, at dux & auriga similes sunt secundum proportionem. Vtroque autem modo valet argumentum affirmatiuè, & negatiuè, vt, Cygnus disgregat visum, Ergo & nix, Equus non est particeps rationis, Ergo nec leo.

Similia

DEBEMVS autem sumere similitudinem in eo, ratione cuius prædicatum inest, aliter non valebit: non enim valet, Cygnus sentit, Ergo & nix, quia quamuis similetur in albedine, tamen albedo non est ratio, qua Cygnus sentit. Similiter in simili secundum proportionem valet, vt, Sicut se habet ancilla ad dominam, ita sensus ad rationem, Sed non debet ancilla imperare dominæ, Ergo nec sensus rationi; Sicut se habet auriga in curru, ita dux in exercitu, Sed auriga attentè & cautè debet dirigere currum, Ergo & dux prudenter gubernare exercitum. Maxima, *Similium & proportionalium idem est habendum iudicium.*

Similitudo, vnde sumenda.

HVIC Loco ascribitur à Pari, seu Aequali, vt lex est. Qui occiderit patrem, obuolutus corio deiiciatur in profluentem, Ergo & qui occiderit matrem est deiiciendus, quia par est peccatum. Etiam, sunt opposita loca, nempe à Dissimili & Dispari, sed eorum non est admodùm frequens vsus: quorum Maxima, *Dissimilium, & Disparium diuersa est ratio.*

A pari, seu æquali.

De Locis

De Locis alijs Extrinsecis. A Transmutata proportione.

CAP. IX.

Argum. à permutata proportione.

PROPOSITIS quatuor terminis, duobus prioribus proportionem eam habentibus, quam tertius & quartus habent, eadem proportio primi & tertij, secundi & quarti colligitur. Atque tale argumentum, à Permutata proportione dici solet: quo argumentandi modo frequentiùs Arithmetici vti solent, vt, Sicut se habent duo ad quatuor, ita & sex ad duodecim; est enim proportio dupla, scilicet maior numerus minorem bis continet; Ergo, sicut se habent duo ad sex, ita se habebunt quatuor ad duodecim; vtraque enim est tripla. Prętereà, Sicut se habet homo ad risibile, ita equus ad hinnibile; in vtraque enim prædicatum de suo subiecto affirmatur; Ergo sicut se habet homo ad equum, ita risibile ad hinnibile; est enim vtraque prædicatio disparata.

Ab Authoritate.

Ab authoritate.

SOLET ab authoritate argumentum tantùm duci affirmatiuum, vt, Philosophi docent elementa esse quatuor, Sunt igitur quatuor. Vocamus affirmatiuum, quando authoritatem affirmamus, quamuis id quod probamus sit negatiuum, vt, Philosophi docent cœlum non esse corruptibile, Cœlum igitur non est corruptibile. In hoc Loco est latitudo probabilitatis, secundum maiorem vel minorem authoritatem. Maxima, *Experto cuique in sua arte credendum est.*

Authoritas scripturarum.

SVPER omnes authoritates est diuina Ecclesiæ reuelata, cui secundum fidem Catholicam assentire tenemur: certior enim est quacunque scientia.

A Transumptione.

Transumptio.

TRANSVMPTIO, est cùm loco nominis ignoti, aliud idē notius significans sumimus, vt, Non est sapientis quicquam inconsideratè proferre, Ergo nec prudentis: & valet affirmatiuè & negatiuè. Est etiam Trāsumptio, cùm aliquid de aliquo probaturi, ad aliud probandum nos transferimus, vel propter similitudinem cum illo, vel propter cōsensum disputantium: vt, si quis virtutem multùm posse contenderet, ad id de Iustitia probandum se transferret ex consensu respondentis; vel probaturus equum hinnibilem, hominem risibilem, probaret, quod alteri simile est. Et quamuis sic communiter dici solet, videtur etiam posse dici, Locum à Transumptione esse à Translatione, nimirū cùm metaphoris res probamus, & hoc

& hoc tam affirmatiuè, quàm negatiuè, vt, Leo rugiens est timendus, Ergo & Diabolus, Patei familiàs est amandus & venerandus, Ergo & Deus, Cani non est fidendum, Ergo nec assentatori.

De locis Mediis.

CAP. X.

LOci Medij sunt, à quibus argumenta, quæ nec prorsus extranea, nec prorsus intranea rei sunt, extrahuntur, vt in ipsorum explanatione patebit, quamuis Cicero cum aliis adnumerauerit. Parùm autem refert ab aliis secernere, vel cum aliis computare, dummodò ipsorum recta explicatio & vsus tradatur. *Loci Medij.*

A Coniugatis.

CONIVGATA dicuntur, quæ se habent sicut abstractum & concretum, vt, album, & albedo, iustum, & iustitia. *Coniugata.*

EST Primus Locus argumentandi in his, prædicando aliquid denotans bonum, vel malum, tam affirmatiuè, quàm negatiuè, vt, Sanctum est obedire, Ergo sancta est obedientia, Diuitem esse non est optimum, Ergo diuitiæ non sunt optimum bonum. Alter modus est, subiiciendo & prædicando in propositionibus essentialibus, vt, Album est coloratum: Ergo albedo est color. In iis verò quæ per accidens sunt, non valet: non enim sequitur, Album est dulce, Ergo albedo est dulcedo. *Argumētandi modi.*

A Casibus.

CASVS, sunt plura denominatiua inter se ab eadem forma inflexa, vt, Sapiens, sapienter, iustum, iustè. *Casus.*

IN his valet etiam affirmatiuè, & negatiuè argumentum, vt, Iustum est bonum, Ergo quod iustè fit, benè fit, Sapientem esse optandum est, Ergo sapienter agere optandum est. *Argum.*

A Comparatione.

A COMPARATIVO ad Positiuum valet argumentum affirmatiuè, quando absoluta est Comparatio, vt, Leo est fortior homine, Ergo leo est fortis. Aliquando non est Comparatio absoluta, sed relatiua, quomodò vocamus dulcius, minùs amarum, & melius, minùs malum, & tunc argumentum non valet. *A Comparatiuo ad Positiuū.* *A Positiuo.*

A Positiuo verò valet negatiuè sumpta adhuc Comparatione absoluta, vt, Formica non est fortis, Ergo non est leone fortior. In his omnibus Maximæ notæ sunt.

VALET etiam argumētū ex parte vtriusq; extremi à Positiuis, Cōparatiuis, & Superlatiuis, vt, Obedire sanctū est, Ergo *A Positiuo Comp. Superl. ex vtroque extremo.*

magis obedire sanctius est,& maximè obedire sanctissimum est. Hoc autem non valet in iis quæ per accidens sunt:non enim valet,Sciens est studiosus, Ergo sapientior est studiosior: non enim virtus cum scientia per se coniuncta est, quin possint separari,propterea in similibus istis non valet. Maxima, Si aliquid tale est,& quod magis est,magis tale erit.

Ab Appositione.

EX Maxima Locus hic notus fit, Si aliquid alicui admotũ ipsum facit tale,& ipsum magis erit tale,vel ipsum saltem erit tale, vt,Paries est albus propter calcem, Ergo & calx est alba; Theophrastus est factus doctus, quia audiuit Aristotelem, Ergo & Aristoteles fuit doctus. Hic modus non valet, nisi quando subiectum potest recipere tale prædicatum : non enim dices Nix est alba propter albedinem, Ergo albedo est alba, quia albedo non est aptum subiectum ipsius albi. Valet tamen, Diligo hominem propter Deum; Ergo magis diligo Deum. Maxima etiam, propter quod vnumquodque tale, & id magis quando potest tale esse, id est, idem recipere prædicatum.

Quando valeat.

A Diuisione. SVPERERAT Locus vltimus à Diuisione, sed in 1. lib. de eo, & ipsius Maximis diximus.

Epilogus de Locis. HI sunt præcipui loci quos adolescentes exercere erit vtile ante Arist.copiosam,& exactam doctrinam.

De Syllogismorum fallaciis & erroribus.

De Syllogismo vitioso.

CAP. XI.

Syllogismi vitiũ duplex. CVM Syllogismi perfectio in recta forma & recta Materia consistat, rerumque imperfectio ex eorum,quæ ad perfectionem necessaria sunt, defectu cõsurgat,fit vt in Syllogismo multiplex vitium,& error contingat.

1. In Forma. EST enim quidam error in Forma,quando non fit ea propositionum dispositio,quæ in lib.4. præscripta est: quomodò iste vitiosus est, Omnis prudentia est virtus, Omnis temperantia est virtus,ergo Omnis temperantia est prudentia:Forma enim non est bona, cùm sit in secunda figura vtraque affirmatiua, quamuis Materia recta sit. Vitium hoc simile est vesti ex bono panno,malè constructæ.

2. In materia.

Duplex vitium in Materia.

1. Cum non necessaria pro necessaria vtimur. ALTER contingit error in Materia, cũ forma quidẽ bona est,sed materia inepta,& mala: quod dupliciter accidit, Primò,cũ Materia,quę nõ est necessaria,vtimur ac si esset necessaria,contendentes ex ea Demonstrationem facere: vt qui sic

Syllo

Syllogiſmum faceret, Omnes lineæ ductæ ab eodem puncto in idem punctum ſunt æquales, Linea recta, nempe chorda & linea arcus, ſunt ductæ ab eodē puncto in idem, Ergo illæ ſunt æquales; cōſtat malam Materiam eſſe, cùm illa Maior ſit falſa, & aſſumatur pro neceſſaria propter ſimilitudinem quam habet cum neceſſaria: nam vera, & neceſſaria iſta erat, Omnes lineæ rectæ ductæ ab eodem puncto in idem punctum ſunt æquales. Hoc vitium eſt contra Demonſtrationem.

ALTERO modo peccatur in Materia, cùm id, quod non eſt probabile, ſed tantùm apparens, ſumitur ac ſi eſſet probabile, vt, Omne quod ridet habet os, Prata rident, Ergo prata habent os: vbi illa Minor apparet probabilis propter æquiuocationem illius verbi, ridet, & tamen non eſt probabilis. Tale vitium eſt contra Dialecticum Syllogiſmum, ſimile veſti ex vili panno rectè conſtructæ.

2. Cum apparens probabilis.

TERTIVS euenit error in vtroq; ſimul, nempe in Forma, & Materia, vt, Quod mouetur eſt ſenſibile, Cadauer mouetur, ergò Cadauer eſt ſenſibile: Forma enim huius vitioſa eſt, cùm ſit ex particularibus: Materia etiā apparens eſt, ex æquiuocatione verbi, mouetur, nam aliquando pro motu locali, aliquando pro alteratione, & etiam pro argumentatione ſumitur. Licèt igitur error tripliciter cōtingat, vel in Forma, vel in Materia ſiue Neceſſaria, ſiue Probabili, vel in Materia & Forma, frequentiùs tamen in Materia Probabili, errores accidūt, cùm amplior ſit, & communior, ac etiam imperfectior ſit, ac propterea error in ea non ita facilè percipitur.

3. Syllogiſmi vitium in Materia ſimul & Forma.

Ex his accidit, vt Syllogiſmus, qui eſt inſtrumentum cognitionis, & ſcientiæ, ſit erroris & deceptionis cauſa: quod cuilibet inſtrumento commune eſt; rectè enim adaptatus calamus bene ſcribit ac characteres delineat, ſi tamen non rectè aptetur, maculas potiùs chartę imprimit. Tali Syllogiſmo vtuntur qui alios decipere conantur, & qui ſe potiùs videri ſapientes, quàm eſſe ſtudent, dicti Sophiſtæ, à quibus etiam Syllogiſmus talis Sophiſticus eſt nuncupatus: cuius errores diſtinctè aperire oportet, non vt eis vtamur alios decipientes, ſed vt ab eis caueamus, & ſimilibus hominibus nos eripere valeamus.

Syllogiſmus vitioſus, erroris cauſa.

Sophiſta.

Syllogiſmus Sophiſticus.

De Metis, ad quas Sophiſtæ conantur diſputantes redigere.

CAP. XII.

META, eſt ſcopus & finis, ad quē Sophiſta fallaci argumēto reſpōdentem redigere ſtudet, vt ex tali Meta eius vi-

Meta.

Metæ Sophisticæ quinque. ctorem iam consecutum esse circunstantibus appareat. Sunt autem hæ quinque, Redargutio, Falsum, Inopinabile, Solœcismus, Nugatio: de quarum singulis breuiter est dicendum.

De Redargutionis Meta.

Redargutio, seu Elenchus. REDARGVTIO, est præneganti concessio, vel præconcessi negatio in eadem disputatione, vi argumenti fallacis, id est, quotiescunque cogitur respondens concedere in eadem disputatione contradictorium eius, quod antè concesserat, propter argumenti Fallaciam. Ac talis Syllogismus, fallaciter Sophisticus Elenchus. Verus Elenchus. probans contradictorium concessi, dicitur Sophisticus Elenchus: quoties enim sine Fallacia probatur contradictorium, Verus Elenchus dicitur. Ponitur, in eadem disputatione: quia si respondens admittat id, cuius oppositum in aliis disputationibus præcedentibus tantum defenderit, non est Redargutio, nisi id in præsenti disputatione susceperit. Dicitur, vi argumenti: quia quando vocibus & importunitate verborum sola, vel alia causa respondens amittit contradictorium, non est Redargutio. V. g. sustinet quis dormientes non videre. fit Syllogismus Sophisticus, Omne visum habens, videt, Omnes dormientes visum habent, ergo Omnes dormientes vident: cogitur vi Syllogismi, quia Fallaciam illius nominis, visus, ignorat concedere conclusionem, tunc redactus est ad Metam Redargutionis & contradictionis.

De Meta Falsi.

Falsum. FALSVM, vocatur id, quod omnibus circunstantibus cognitum est tanquam falsum, & re ipsa falsum est: & ad id conatur redigere Sophista respondentem, vt, Homo habet quod non amisit, Non amisit alas, Ergo habet alas.

De Meta Inopinabilis.

Inopinabile, seu Paradoxon. INOPINABILE, est id, quod contra circunstantium opinionem est, siue ipsum sit verum, siue falsum: ad quod Sophista redigere conatur respondentem, vt saltem apud astantes victoriam de eo habuisse videatur; vt si coram rusticis Solem maiorem terra cogeret concedere, hi enim sicut molaré lapidem esse existimant. Similiter si coram hominibus vitiis deditis regem posse infœlicem esse conuinceret.

De Meta Solœcismi.

Solœcismus. SOLOECISMVS, est vitiũ in orationis cõtextu contra regulas Grãmaticas; ad quẽ Sophista etiam respondentẽ redigit: nullam enim nõ intentat viam, qua doctus appareat, & gloriam ab aduersario aucupetur. Verbi gratia, Omnis homo

est

est studiosus scientiæ, Omnis mulier est homo, ergo Omnis mulier est studiosus scientiæ. Cogit enim vi Syllogismi apparentis, solœcismum hunc conclusionis admitti.

De Meta Nugationis.

NVGATIO, est eiusdem, & ex ea dē parte inutilis repetitio. Dicitur, eiusdem repetitio: quia nisi idem repetatur, Nugatio non est. Dicitur, ex eadem parte: quia si idem in diuersis propositionibus eiusdem Syllogismi repetatur, Nugatio non est. Dicitur, inutilis: quia aliquando repetitio, Nugatio non est, cùm aliquid peculiariter in repetitione denotatur, vt virgo virginum, sanctus sanctorum. Ad Nugationem autem Sophista redigit aliquando, vt irrideatur respondens à circunstantibus. vt si dicat, Omne simum est nasus simus, Aliquis nasus est simus, Ergo aliquis nasus est nasus simus. *Nugatio.*

HAE omnes Metæ sub vna vniuersali includuntur, quę dicitur. Non ens, id est, quoties respondens cogitur id concedere, quod non est, vel non apparet esse, vt conuincatur erroris, & ignorantiæ, quæ circa Non ens versatur, & Sophista ex hoc sapiens videatur: proptereà has Fallacias, quibus decipere conatur, singulas ostendamus. *Meta vniuersalis, Nō entis.*

De Fallacia in communi.

CAP. XIII.

FALLACIA non vnó modó tantùm dicitur: aliquādo enim & pro errore, & deceptione ex ipso argumento Sophisticó proueniente sumitur: aliquando pro ipsomet argumento & Loco. & vtroque modo in præsenti vsurpatur. Est autem aduertendum, quemadmodùm Dialectici ex suis Locis argumenta verè deducentes, probabiliter argumentantur, ac opinionem rerum faciunt, ita & Sophistæ ex eisdem locis sæpe apparenter argumenta extrahentes, & non quidem verè deceptionem faciunt, vt enim Dialecticus argumentatur à superiori vniuersaliter ad inferius. scilicet, Omne animal sentit, Omnis homo est animal, ergo Omnis homo sentit, ita Sophista argumenratur in apparenti vniuersali, Omnis canis latrat, Sydus cœleste est canis, ergo Sydus cœleste latrat. *Fallacia pe[illegible] sumitur & quomodo hic accipiatur.*

PROPTEREA in Fallacia qualibet duo concurrūt. Alterum illa similitudo apparentis Loci ad verū, quæ mouet intellectū seu imaginationem ad errorem, & deceptionis est occasio: & hoc dicitur Causa Apparentiæ. Alterum dissimilitudo, & differentia vera, quæ est inter vnum, & alterum argumentandi modum, quod dicitur Causa non existentiæ: vt in illó argumento, Causa apparentiæ est vox, canis, quæ similatur supe- *In Fallacia duo cōcurrunt. Causa apparentiæ. Causa non existentiæ.*

riori,& vniuerſali,Cauſa verò non exiſtentię eſt eius ęquiuocatio,ratione cuius non eſt vniuerſale,quamuis appareat.

Fallaciarum duplex diſtinctio iuxta Cauſam apparentiæ. In dictione. Extra dictionem.

Ivxta has Apparētię cauſas diſtinguuntur fallacię dupliciter:quædam dicuntur,In dictione, illæ nempè quæ ſuæ apparentiæ cauſam in ipſis dictionibus & vocibus habent:quædam Extra dictionem,quæ Cauſam apparentiæ non in vocibus,ſed in rebus per vocem ſignificatis habent.

In dictione Fallaciæ ſex.

De iis igitur,quæ In dictione ſunt,primò differamus,quæ ſunt ſex tantùm, Aequiuocatio, Amphibologia, Accentus, Compoſitio,Diuiſio,Figura dictionis.

De Fallaciis In dictione.

De fallacia Aequiuocationis.

CAP. XIIII.

Aequiuocatio.

Aeqvivocationis Fallacia,eſt error,&deceptio,proueniens ex vnitate vocis plura ſignificantis.Cauſa apparentiæ eſt vnitas vocis, quia aſſimilatur voci vniuocæ, ac propterea exiſtimatur idem eſſe iudicium de vtraque. Cauſa non exiſtentiæ, eſt diſſimilitudo & pluralitas ſignificatorum, quæ in hac inuenitur.

Aequiuocationis ſpecies tres.

Hvivs Fallaciæ triplex eſt ſpecies. Prima, quando vox ſimpliciter eſt æquiuoca, ex qua fit Syllogiſmus Sophiſticus, vt, Omne corpus eſt ſubſtantia, Trina dimenſio eſt corpus,
1. ergo Trina dimenſio eſt ſubſtantia: in hoc eſt æquiuocatio corporis,quod aliquando compoſitam ſubſtantiam,aliquando trinam dimenſionem ſignificat,quæ quantitas eſt.

2. Secvnda ſpecies eſt, cùm vox eſt analoga, vt, Omne quod currit,pedes habet,Tyberis currit, Ergo Tyberis habet pedes, Quod ridet habet os, Pratum ridet, ergo Pratum habet os.

3. Tertia ſpecies,cùm variatur ampliatio vel genus, aut alia proprietas Grammaticalis, vt, Omne animal eſt coloratum, Mulier eſt animal, Ergo eſt coloratum. Quod ſurgebat ſtat,Sedens ſurgebat,Ergo ſedens ſtat.

De Fallacia Amphibologia.

Amphibologia.

Amphibologiae fallacia, eſt error proueniēs ex vnitate orationis plures patiētis ſenſus:cui' Cauſa apparētiæ eſt vnitas orationis, Cauſa verò nō exiſtētiæ, eſt ipſa ſenſuū multiplicitas,vt,Quicqd eſt Ariſtotelis, poſſidetur ab Ariſtotele,

tele. Hæc est Logica Aristotelis, Ergo hæc Logica possidetur ab ipso. Hic varium ille genitiuus sensum facit: nam significat habitudinem possidentis & rei possessæ, similiter & ordinem causæ & effectus. Et hæc est vna species ipsius, quando nempe eadem manet orationis constructio. *Amphibol. species tres.* 1

ALTERA species est, quando mutatur constructio, vt quãdo casus mutatur, sicut, Quodcunque vides, hoc vides, Sed lignum vides. Ergo ligno vides, aliud enim, hoc, mutat sensum, si in ablatiuo, aut si in accusatiuo construatur, vel etiam quãdo id, in quod transit actio verbi, mutatur in suppositum, vt, Quoscunque volo me accipere, volo me accipiant, Sed hostes volo me accipere, Ergo hostes volo me accipiant: hic enim modò oppositum in suppositum, modò suppositum in oppositum conuertitur. 2

TERTIA species, quãdo vna oratio plura significat, sed vnũ principaliter, alterũ similitudine quadam, vt, Quoties littus aratur, terra scinditur, Cùm indocilis docetur, littus aratur, ergo Cùm indocilis docetur, terra scinditur, illa enim oratio, littus aratur, principaliter significat, littus aratro scindi, quadam similitudine verò significat frustrà quicquam agere. 3

De Fallacia Accentus.

ERROR iste prouenit, cùm aliqua dictio varia significat ex diuersa pronunciatione spiritus, quãtitatis, vel accentus, vt, Quicquid hamatur, hamo capitur, Vinum amatur, ergo vinum hamo capitur. Omnis populus est arbor, Roma est populus, ergo Roma est arbor: dictio. n populus, ex varia quantitate primæ syllabæ varia significat. *Fallacia Accentus quatuor modis.* 1

PROVENIT etiam iste error, quando separatur vna dictio in plures, vel ex pluribus fit vna: Sic, Quod Deus facit inuitè, facit coactè, Racemos Deus facit in vite, ergo Racemos facit coactè, est deceptio: nam sunt duæ partes in Minori, nempe præpositio, in, & ablatiuus, vite: in Maiori autem est vna dictio, nempe aduerbium. Similiter, Tu es qui es, Quies est priuatio motus, ergo Tu es priuatio motus. 2

PROVENIT etiam tertiò hæc Fallacia, quando cum prōnũciatione mutatur gestus, quod fit in ironiis: mutatur enim sensus per ironicam pronunciationem, vt, Quicunque alterũ vocat album, ipsum dicit esse album, Sed pueri Aethiopem vocant album, Ergo pueri dicunt ipsum esse album. 3

TANDEM fit ista deceptio cùm mutatur diphthongus, vt, Quicunque desiderat æquum, desiderat iustum, Sed qui 4

desiderat equitare, equum desiderat, Ergo qui desiderat equitare, desiderat iustum.

De Fallacia Compositionis, & Diuisionis.

TRIA circa Fallacias has speculari oportet. Primum, quid Compositio, & quid Diuisio sit. Secundum, quid Compositionis Fallacia, & quid etiam Diuisionis Fallacia. Tertiò, quot harum species.

Compositionis & Diuisionis multiplex acceptio. COMPOSITIO igitur & Diuisio non vno modo dicuntur. Primò enim Compositio est, quoties significatio vnius termini applicatur integræ significationi alterius: vt si dicas, Album potest esse nigrum, si sensus sit, albo ipsi, nempe corpo-

1 ri, cum albedine simul accidere nigrum, Compositio est. Sic autem fit Diuisio, cùm non integræ, sed parti significationis, alterius significatio applicatur: vt si in eadem propositione fiat sensus, Illud corpus quod album est, nigrum potest esse, non tamen simul cum albedine, Diuisio est.

2 FIT etiam altero modo Compositio, & Diuisio, cùm vna dictio potest construi cum variis dictionibus in eadem oratione: si autem cum vna construatur, facit vnum sensum, si verò cum altera, facit alterum sensum. Et in hoc talis oratio differt ab Amphibologia, in qua eadem seruatur dictionum constructio: vt, Quicquid viuit semper erit, dictio, semper, potest cõstrui cum verbo, viuit, & sensum facit verum: potest etiam construi cum verbo, erit, & sensum facit falsum. Tunc construere talem dictionem cum ea, cum qua magis apparet construi, Compositio est, vt coniungere cum verbo, viuit: at coniungere cum eo, cum quo minùs coniungi apparet, Diuisio est, vt si construantur cum illo verbo, erit: & in hoc pronunciationem, & loquendi phrasim oportebit considerare.

3 FIVNT etiam Compositio & Diuisio tertio modo, vt dicemus in earum speciebus.

Fallacia Compositionis & Diuisionis. CIRCA secundum, Fallacia Compositionis & Diuisionis fit, cùm in consequentia aliqua datur Antecedens verum, & Consequẽs falsum, eò quòd diuisum sensum in compositum vel compositum, in diuisum mutamus: non enim licet hos mutare.

Fallacia Compositionis. TVNC autem fit Compositionis Fallacia peculiariter, cùm Consequens falsum, quod sequebatur ex sensu cõposito falso in Antecedenti, attribuimus eidem Antecedenti in sensu diuiso vero; vel cùm conclusionem, quæ sequabatur in sensu diuiso

diuiſo vera, ſumimus in ſenſu compoſito falſam. Exemplum prioris, Omnia quinque ſunt duo & tria, Quinarius non eſt duo & tria, ergo Quinarius non eſt quinque. In hoc Sylogiſmo concluſio eſt falſa, & ſequitur ex Antecedenti compoſito falſo: nam illa Minor falſa eſt, ſi prædicatum compoſitè & copulatim teneatur. Eſſet autem vera, ſi diuiſiuè teneretur: facit enim ſenſum, Quinarius non eſt duo, & quinarius non eſt tria, è contrà Maior diuiſa eſt falſa, compoſita vera, tunc eſſet Fallacia Compoſitionis velle tribuere falſitatem concluſionis veritati Minoris diuiſæ, cùm tamen ex ea non ſequatur. Exemplum poſterioris, Omnem hominem ſcribere eſt poſſibile, Aliqui non ſcribentes ſunt homines, ergo Non ſcribentes ſcribere eſt poſſibile. In hoc Antecedens eſt verum, & ex eo concluſio ſequitur vera in ſenſu diuiſo, falſa tamen in compoſito, tunc eſt fallacia Compoſitionis: in ſenſu enim compoſito falſo ſumimus, quod non ſequitur, niſi in ſenſu diuiſo vero.

Fallacia Diuiſionis.

Est autem Fallacia Diuiſionis è cōuerſo, cùm ſenſus compoſitus eſt verus, & diuiſus falſus, & attribuimus cōcluſionis falſitatem ſenſui compoſito vero in Antecedenti, ex quo non ſequebatur; vel ipſam cōcluſionem in ſenſu diuiſo ſumimus, quæ tamen erat compoſitè ſumenda: vt in Maiori illius Syllogiſmi, Omnia quinque ſunt duo & tria, Quinarius non eſt duo & tria, ergo Quinarius non eſt quinque, Maior diuiſa falſa eſt, compoſita vera. Eſt autem Fallacia Diuiſionis, illi compoſitæ tribuere concluſionis falſitatem, cùm non niſi ex diuiſa ſequatur. Et hæc omnia clariora fient in ipſis Compoſitionis & Diuiſionis ſpeciebus.

Compoſitionis & diuiſionis ſpecies tres.

Svnt enim tres. Prima fit inter terminos, quorum alter poteſt ſignificationem ſuam integræ alterius ſignificationi applicare, nempe materiali & formali, poteſt etiam parti ſignificationis ſoli, putà materiali, applicare: vt, Omnes homines eſſe ſenes poſſibile eſt, Iuuenes ſunt homines, ergo Iuuenes eſſe ſenes poſſibile eſt, eſt Fallacia Compoſitionis, ſi concluſionem in ſenſu compoſito ſumamus; non enim inferebatur, niſi in ſenſu diuiſio: at ſi dicas, Iuuenes eſſe ſenes eſt impoſſibile, Homines ſunt Iuuenes, ergo Homines eſſe ſenes impoſſibile eſt, concluſio eſt falſa, & Maior in ſenſu diuiſo, ex qua concluſio ſequitur; in ſenſu vero compoſito eſt vera, & attribuere ei falſitatem concluſionis, eſt Fallacia Diuiſionis, quia, quod ex diuiſa ſequitur, attribuimus compoſitæ.

Altera ſpecies harum Fallaciarum eſt, cùm eſt 2.

k 5 aliquod

aliquod complexum, quod diuisiuè, & copulatim sumi potest, ratione cuius mutatur sensus, vt superiùs diximus: similiter de complexo disiuncto, vel disiunctiuo, vt, Omne animal est rationale, vel irrationale, Sed non omne animal est rationale, ergo Omne animal est irrationale, est quidem Diuisionis Fallacia in Maiori, quæ potest sensum disiunctum facere, & sic est vera. est enim propositio categorica, cuius sensus est, de quolibet animali per se esse verum enunciare hoc, scilicet esse rationale vel irrationale, & sic non infertur conclusio illa, potest disiūctiuè sumi, & sic est diuisa falsa, facit enim sensum, Omne animal est rationale, vel Omne animal est irrationale, & ex ea talis conclusio etiam falsa sequitur, Fallacia consistit in eo, quod tribuimus Maiori compositæ veræ, quod non sequitur, nisi ex ea diuisa falsa. Fit opposito modo Fallacia Compositionis, cùm sensus compositus est falsus, diuisus verus.

3 TERTIA species est, cùm aliquam dictionem cum variis construimus, propter quod mutatur sensus: vt, Quicquid viuit semper erit, Equus viuit, Ergo equus semper erit, conclusio falsa, & Maior in sensu diuiso falsa, nempè si dictio, semper, coniungatur cum verbo, erit, & sic procedit conclusio: at si iungatur cum verbo, viuit, est Compositio, & vera. Similiter, Quancunque imaginem auream habentem vestem vidi, ipsa est ex auro, Sed ligneam imaginem vidi habentem vestem auream, Ergo imago lignea est ex auro, conclusio est falsa, & etiam Maior diuisa, nempe si illa dictio, auream, iungatur cum, vesti: sic enim ex ea infertur conclusio. At si composita sumatur, est vera, nempe si iungatur cum imagine: ac propterea est Fallacia Diuisionis conclusionem tribuere compositæ.

De Fallacia Figuræ dictionis.

Fallacia Figuræ dictionis.

FALLACIA hæc accidit cùm ex similitudine duarum dictionum inter se accidentali, colligimus similitudinem significatorum.

1 QVOD primò euenit, cùm dictio vnius generis Grammaticalis existimatur esse alterius generis propter similem desinentiam, vt qui Poëtam concederet esse doctam sicut Musam, quia Musa est fœmineum nomen, & qui Eustochium concederet esse sanctum, quia finitur in vm, sicut templum.

ALTERO modo euenit, cùm nomẽ vnius prædicamẽti sumimus pro altero prædicamento: vt, Quicquid hodie emisti, modò comedisti, Carnes crudas hodie emisti, ergo Carnes crudas modò comedisti, est figura dictionis, quia, quicquid, significat substantiam, crudum verò, qualitatem. 2.

EVENIT etiam, cùm Simplicem suppositionem in personalem, vel è contrà mutamus, vt, Homo est species, Iulius est homo, ergo Iulius est species, cùm præsertim hoc sit in indiuiduo, & vniuersali: nam hic videtur mutari modus cùm vniuersale quale quid, indiuiduum hoc aliquid significat. 3.

De Fallaciis Extra dictionem.

De Fallacia Accidentis.

CAP. XV.

QVO facilius hæc Fallacia intelligatur, (est enim admodùm communis) notandum est, aliqua quadrupliciter vnum quid esse posse. *Vnius quadruplex acceptio.*

PRIMO, dicuntur ea vnum quæ vnum prorsus significant quamuis sub diuersis nominibus aut modis diuersis: quo pacto duo synonyma vnum dicuntur, similiter definitum & ipsius definitio: illa tamen in voce differunt, hæc verò in significandi modo, cùm definitum confusè, definitio eandem explicitè dicat. 1.

ALTERO modo, quædam dicuntur vnum, quæ cùm non eandem naturam significent, vnum tamen est de essentia alterius, sicut genus, vel differentia idem sunt cum specie, & species cum indiuiduo, putà homo & animal, homo & rationale, & homo & Iulius. 2.

TERTIO, quædam alia dicuntur vnum minori vnitate, quorum vnum est alterius proprium, putà homo & risibile, non tamen risibile est de essentia hominis. 3.

TANDEM, quædam alia dicuntur vnum, quorum vnum alterum claudit tanquam accidens, vt homo, & album. 4.

ISTA quatuor non ita vnum sunt, quin aliqua inter ea differentia inueniatur, nec ita sunt diuersa, quin etiam aliquo modo vnum sint: ex quo fit, quòd aliqua, quæ vni tribuimus, etiam alteri damus, aliqua verò vni applicamus, quæ alteri nõ concedimus; dicimus enim album, coloratum, & currere, & sedere, quæ etiam de homine albo prædicamus: at album esse accidens, colorem, qualitatem dicimus, quæ de homine non enunciamus. Et in vniuersum est Regula, Omnia ea, quæ vni conueniunt secundum id, in quo ab altero differt, *Conueniẽtia & differentia Vnius multipliciter sumpti.*

remo

remouenda sunt ab altero, cętera verò concedenda simul, aut neganda. Verbi gratia, album dicitur currere ratione ipsius subiecti, corpus enim albedinem habens dicitur currere. Prętereà album dicitur accidens ratione formæ, in qua cum subiecto non est idem, non prædicabitur ergo accidens de corpore.

Fallacia Accidentis. Ex his nota est Fallacia Accidentis, quæ fit quoties tribuimus vni omnia, quę tribuimus alteri, quæ tamen non illi, qua parte cum altero vnum est, conueniunt, existimantes propter identitatem, & vnitatem id licere: quo defectu peccant omnes hi Syllogismi, & consequentiæ, Homo est risibilis: Risibile est proprium, Ergo homo est proprium; Ensis est gladius, Gladius est secundæ declinationis, ergo Ensis est secundæ declinationis; Petrus est homo, Homo est species, ergo Petrus est species: & in vniuersum quoties suppositio variatur, sicut quando procedimus ex puris particularibus ex maiori particulari in 1. Figura. ex puris affirmatiuis in 2. Figura, & similia. Similiter quoties appellationem mutamus, vel ex diuisis ad coniuncta, vel è contrà procedimus, vt, Video Corruscum, & Corruscus est veniēs, Ergo video venientem; Hic canis est pater, Et hic canis est tuus, Ergo est pater tuus; Puer hic est magnus Logicus, Ergo est magnus, & est Logicus. Similiter quoties à genere, seu à superiori ad inferius absque vniuersalitate, vel ab inferiori ad superius vniuersaliter procedimus, vt, Animal est album, Ergo homo est albus; vel, Omnis homo est risibilis, Ergo omne animal est risibile: de quibus in Locis à Toto diximus. Nec mireris si Fallacia Suppositionis hîc collocetur, & in figura dictionis, cùm diuersis rationibus vitium vnum ad duas species Fallaciarum referatur: illic enim Figura dictionis, hîc vnitas extremorum consideratur.

De Fallacia secundum quid, & simpliciter.

Fallacia secundum quid vnde procedat. FALLACIA ista ex similitudine Loci à Toto in modo procedit: erat enim Totū in modo, dictio respectu suiipsius cum aliquo adiecto sumpta, quod dicebatur Pars in modo, vt homo, & homo albus. Valebit autem à parte ad totum, & è contrà, vt illic explicuimus.

Aliqua adiecta, seu dicta secūdum quid. SVNT autē aliqua adiecta, quæ diminuunt significationem totius cui iunguntur, vel eam distrahunt, & alienant: & talia non Totum in modo, aut Pars, sed Dicta secundum quid

hunc

nuncupantur, vt, homo mortuus, album secundum dentes, & similia. Quæ autem adiecta distrahant, ex iis quæ in 2. lib. de Alienatione diximus, facile est videre. At ea dicuntur diminuere, quando cum eis ita prædicatum, vel subiectum cum aliquo copulatur, vt eis semotis oppositum enuncietur. V.g. Aethiops secundum dentes albus dicitur, ablato verò illo adiecto, secundum dentes, niger, vel non albus dicetur, nisi subiectum alia ratione esset album: vt, Homo secundum dentes est albus, si ille etiam secundum totum se albus esset, adhuc albus diceretur, sed non ex virtute, & ratione illius adiecti. *Adiecta distrahentia. Adiecta diminuentia.*

Est igitur Fallacia talibus Dictis secundum quid, ad ipsa absolutè sumpta, vel è contrà tam affirmatiuè, quàm negatiuè argumentari, vt in ipsis huius fallaciæ modis comperietur. *Fallacia secundum quid. Eius modi.*

Est primus modus, à dicto diminuente secundum locum: non enim valet, Non licet prandere in templo, Ergo non licet prandere; Licet in mari non audire sacrum, Ergo licet non udire sacrum, non valet. 1.

Secundus modus, à dicto diminuente secundum tempus: non enim sequitur, Non est licitum diebus Veneris vesci carnibus, Ergo non est licitum vesci carnibus; Expedit tempore naufragij proiicere merces, Ergo expedit proiicere merces. 2.

Tertius, à dicto diminuente ad aliquid, vt, Febricitanti non est bonum vinũ, non valet, Ergo non est bonum vinum; Amenti non expediunt arma, Ergo non expediunt arma. 3.

Quartus, à dicto diminuente secundum partẽ, vt, Est albus secundum dentes, Ergo est albus, non sequitur, Non est albus secundum dentes, Ergo non est albus. Hoc intelligi debet, quando illa pars non est proprium subiectum illius accidentis: tunc enim valet, vt, Est crispo capite, Ergo est crispus, benè sequitur; Est cæsiis oculis, Ergo est cæsius; Est curuo naso, Ergo est aquilinus: in his enim bene sequitur, quia talia prædicata illis partibus propriè & adæquatè insunt. 4.

Quintus, à dicto distrahente: vt, Duo leones marmorei sunt in foro, Ergo duo leones sunt in foro, Hic est homo pictus, Ergo non est homo, non sequitur. Eadem est Fallacia sæpe argumentari ab ipsis totis: nõ enim valet, Non est albus, Ergo non est albus secundum dentes; Non est leo, Ergo non est lapideus; Licet comedere carnes, Ergo licet in die Veneris, & aliis similiter non valet, sicut nec ab ipsis partibus, nisi 5.

tale prædicatum omni ex parte, & integrè subiecto insit: tunc enim valeret, vt, Non est bonum mentiri, Ergo non est bonum mentiri in bello, nec domi, & similia.

De Ignorantia Elenchi.

CAP. XVI.

Elenchus. SVPERIVS quid esset Elenchus diximus: est enim Syllogismus contradictionis, id est, inferens, & probans contradictorium eius quod concessum est, vel simul duo inferens contradictoria: si verè autem probat, Verus Elenchus, si cum deceptione, Sophisticus dicitur. Vnde duplici ex parte Elencho deceptio accidit: vno modo, quando id non fit Syllogismo bono, sed fallaci: altero modo, quando Syllogismus bonus est, non tamen probat veram contradictoriam propositionis concessæ sed apparentem, cùm non obseruet leges veræ contradictionis. *Duplex deceptio Elenchus.*

Fallacia ignorantia Elenchi. ET tales fallaciæ, quæ hac parte fiunt, dicuntur Secundum ignorantiam Elenchi, quas Aristoteles 1. Elench. c. 4. quatuor numerat.

1. PRIMA, quando contradictoria non sumuntur ad idem, vt, Numerus ternarius excedit binarium, & non excedit quaternarium, Ergo ternarius excedit numerum, & non excedit.

2. Secunda, quando non sumuntur secundum idem, vt, Corpus hoc est duplum ad aliud secundum latitudinem, & non secundum longitudinem, Ergo est duplum, & non duplum.

3. TERTIA similiter, id est, quando non seruatur idem modus, vt, Currit velociter, non currit tardè, Ergo currit, & non currit.

4. QVARTA, quando non seruatur idem tempus, vt, Dormio noctu, non dormio mane, Ergo dormio, & non dormio. Sed de his latè diximus libro secundo.

De Fallacia Consequentis.

Fallacia consequentis vnde procedat. FALLACIA ista procedit ex similitudine illius Loci, quo à positione Antecedentis ad positionẽ Consequentis, & ab opposito Consequentis ad oppositum Antecedentis procedebamus: Secundum verò Fallaciã hanc fit transmutatio, nempe ab opposito Antecedentis ad oppositum Consequentis, vt, Si ignis est, calor est, Ergo si ignis non est, calor non est: Qui dicit te esse equum, dicit te esse animal, sed qui dicit te esse equum, dicit falsum, Ergo qui dicit te esse animal, dicit falsum. In his est Fallacia, quia ex opposito Antecedentis inferimus oppositum Consequẽtis, quod non licet, nisi in terminis conuertibilibus. Similiter, quando ex positione Consequentis

tis Antecedens ponimus, similis est Fallacia, cùm non liceat, nisi in terminis conuertibilibus, vt, Si homo est, animal est, Ergo si animal est, homo est; Si ignis est, calor est, Sed calor est, Ergo ignis est. Vnde patet in his fallaciis priorem consequentiam bonam esse, posteriorem verò, qua à negatione Antecedentis, vel à positione Consequentis procedimus, fallacem.

De Fallacia Petitionis principij.

FALLACIA hæc contra Syllogismi probationem procedit. Syllogismus enim & illatiuus est conclusionis, & instrumentum probatiuum ipsius. Illatio in recta forma consistit: probatio verò, præter hoc, Antecedens notius Consequente petit. Ob id Fallacia est, æquè ignota, vel ignotiora ad probationem ignotorum sumere: præsertim quando idem per idem, licèt occultè probare intendimus, vt qui, probaturus in particulari homines esse iustos, peteret ad probationem, omnes homines esse iustos: & probaturus Medicinam esse scientiam sani & ægri, peteret separatim Medicinam esse scientiam sani, & esse scientiam ægri, vel denique verbis parùm mutatis idem per idem probaret, in talem incideret Fallaciam. *Illatio. Probatio. Ignota per æquè ignotum, vel ignotius probatio.*

De Fallacia secundum non causam vt causam.

FALLACIA hæc est, cùm conclusionis falsitas, quæ prouenit ex vna Præmissa falsa, attribuitur Præmissæ veræ: vt omnis homo est animal, Planta est homo, ergo Planta est animal, Conclusio est falsa, cuius causa est Minor: attribuere verò id Maiori, ac velle ob id contendere Maiorem esse falsam, est Fallacia non causæ, vt causæ, quam superiùs diximus, non propter hoc accidere falsum. *Fallacia secundum non causam vt Causam.*

FIT etiam ista fallacia, cùm conclusionem veram attribuimus falso tanquam causæ.

SIMILITER cùm Consequens ex Antecedenti non proprio deducimus, ipsi attribuentes Consequentis veritatem, vt, Homo est disciplinabilis, Ergo est Grammaticus, & huiusmodi alia.

De Fallacia secundum plures interrogationes vt vnam.

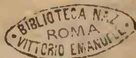
FALLACIA hæc cõmittitur, cùm opponens petit vnicã sibi responsionem dari illius, cui vnica responderi non potest, vt ipsum respondentem ex quacunque vna respõsione capiat: vt, si petat, Homo & leo suntne animal rationale, si respondeatur ita esse, colliget leonem esse rationalem, quod falsum est: Si verò respondeatur, non ita esse, colliget hominem non *Fallacia plurium interrogationum vt vnius.*

esse

Cautio. esse rationalem, quod etiam falsum est. Ad fallaciam hanc reprimendam non oportet vnica responsione satisfacere petenti multa, quibus non nisi multis responderi potest.

Epilogus. ATQVE hæc breuiter, de Locis, & Fallaciis atque perinde de tota Introductione. Sit laus Deo omnipotenti, qui nos ad finem perduxit Ipse faciat, vt in sui gloriam, & iuuenum vtilitatem, maiorémque in literis progressum, quorum gratia scripta sunt, hæc omnia tendant.

FINIS INTRODVCTIONIS.

RERVM QVÆ IN HAC INTRODVCTIONE EXPLICANTVR.

Literarum numeris subiectarum P. Principium, M. Medium, F. finem paginæ indicat.

A

*

165

P.